Уманський національний університет
Факультет економіки, підприємництва
та інформаційних технологій
Кафедра обліку і оподаткування

СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, КОНТРОЛЮ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції

16 жовтня 2026 р.
м. Умань

УДК 657.1:336.21:330.35
С40

Рекомендовано до друку вченою радою факультету економіки, підприємництва та інформаційних технологій Уманського національного університету (протокол № __ від __.11.2026 року)

Редакційна колегія:
Юрій ЦИМБАЛЮК – канд. екон. наук, доц., співголова оргкомітету конференції; Людмила МЕЛЬНИК – д-р. екон. наук, проф., співголова оргкомітету конференції (відповідальний редактор); Тамара КУЧЕРЕНКО – д-р. екон. наук, проф.; Василь АНДРУСЯК – канд. екон. наук, доц.; Інна БЕРЖАНІР – канд. екон. наук, доц.; Олеся ДЕМ'ЯНИШИНА – канд. екон. наук, доц.; Тетяна ДЕМЧЕНКО – канд. екон. наук, доц.; Наталія ІВАНОВА – канд. екон. наук, доц.; Оксана КРОЧАК – канд. екон. наук, доц.; Олена МАТРОС – канд. екон. наук, доц.; Світлана МИХАЙЛОВИНА – канд. екон. наук, доц.; Наталія ОЛЯДНІЧУК – канд. екон. наук, доц.; Олег ПОЛІЩУК – канд. екон. наук, доц.; Ольга РАТУШНА – канд. екон. наук, доц.; Людмила КРАЧОК – канд. екон. наук; Ольга ПІДЛУБНА – старший викладач; Галина АНІЩЕНКО – канд. екон. наук, доц. (секретар оргкомітету).

Автори розміщених у збірнику матеріалів висловлюють свою власну думку та несуть відповідальність за достовірність інформації

С40 Система бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування в умовах сталого розвитку: Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 жовтня 2026 р., м. Умань), 2026. 192 с.

Збірник матеріалів конференції містить доповіді науковців, фахівців-практиків, представників академічної спільноти, які були розглянуті на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Система бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування в умовах сталого розвитку», що відбувалась 16 жовтня 2026 року в м. Умань на базі Уманського національного університету. У наукових матеріалах висвітлюються питання розвитку бухгалтерського обліку, його значення для управління підприємством, сучасного стану й проблем оподаткування, контролю й аудиту бізнес-процесів, економіки і розвитку підприємництва в умовах глобалізаційних змін.

УДК 657.1:336.21:330.35
© Уманський національний університет, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 10

Секція 1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У СВІТЛІ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: КОНЦЕПЦІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ 12

ANISHCHENKO Halyna. Modernization of accounting within the information space of economic systems 13

ВАЛУЄВ Антон. Обліково-аналітичне оцінювання наслідків пошкодження комунальних активів для економічної безпеки територіальних громад 15

КЛАДІЄВ Володимир. Розвиток підходів до визначення сутності та інформаційного призначення пасивних рахунків бухгалтерського обліку 17

КОЛОМІЙЧУК Андрій. Особливості обліку грошових коштів 19

КУЧЕРЕНКО Тамара. Проблеми обліково-інформаційного забезпечення сукупних доходів 21

ЛУЦЕНКО Олена, ГОЛОВНЯ Крістіна, ЛУЦЕНКО Артем. Принципи бухгалтерського обліку в умовах соціально-економічних трансформацій: теоретичні підходи та напрями удосконалення 23

OSTAPCHUK Serhii. Why is the reliability of sustainability reporting data called into question? 26

ПОЛІЩУК Олег. Управлінський облік та калькулювання собівартості агропродукції в умовах точного землеробства 28

ЯСИШЕНА Валентина. Інтеграція обліку, аналізу й аудиту в систему управління циркулярними процесами підприємства 30

Секція 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ: ПРОБЛЕМИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ 32

АВЕТЯН Світлана. Удосконалення обліку і контролю розрахунків з дебіторами в сільськогосподарських підприємствах 33

БАРИШНЄВА Олена. Облік і контроль доходів театральних закладів: організаційні аспекти та напрями удосконалення 35
БЕРЖАНІР Інна. Бухгалтерський облік як складова системи управління підприємством 37
ГАЙДУЧОК Тетяна. Розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством в умовах цифровізації та сталого розвитку 39
ГВОЗДЕВСЬКИЙ Сергій. Аналіз та прогнозування фінансових результатів діяльності підприємства 41
ДРОВОСІК Петро. Удосконалення контролю та аналізу доходів і фінансових результатів підприємства на основі індикаторів ризику та якості прибутку 43
ЗАБОЛОТНІЙ Руслан. Удосконалення обліку витрат і виходу продукції зернових культур 45
КРАЧОК Людмила, ПОГУЛЯЙКО Володимир. Облік і контроль грошових коштів на підприємстві: напрями удосконалення контролю 47
КРОЧАК Оксана. Формування облікової політики банку 49
МЕЛЬНИК Людмила. Методологічні аспекти обліку адвокатської діяльності: проблеми та напрями удосконалення 51
МИХАЙЛОВИНА Світлана. Облікова політика як інструмент адаптації інвентаризації до умов воєнного стану 54
ОЛЯДНІЧУК Наталія. Бухгалтерський облік у системі управління підприємством: сучасні виклики та напрямки удосконалення 56
ОРЛОВ Андрій. Теоретико-методологічні основи складання балансу фермерського господарства 58
РУБАН Ганна. Удосконалення системи внутрішнього контролю розрахунків з покупцями і постачальниками на підприємстві 61
РУСАК Олена. Аналітика облікових даних як інструмент забезпечення сталого розвитку підприємства 63
СКИБА Ганна. Від цифрових даних до сталих рішень: трансформація бухгалтерського обліку в системі управління підприємством 65

СТЕБЛЯН Максим. Облікова інформація як сучасна основа управління підприємством 67
СТРАТАН Ірина. Удосконалення методології облікового забезпечення спрощеної фінансової звітності 69
ТІШАКІНА Євгенія. Фінансово-облікове забезпечення управління доходами підприємства в сучасних умовах 72

Секція 3. ОПОДАТКУВАННЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ 75
БАЛАНЮК Іван. Податкові виклики: зміни законодавства, прогнозування навантаження 76
ВАСИЛЮК Марія, ДЕМ'ЯНИШИНА Олеся. Податкові ризики підприємств в умовах запровадження SAF-T UA та аудиторські підходи до їх мінімізації 79
ГАБРЕЛЯН Андрій. Податкова поведінка платників у механізмі державного регулювання детінізації економіки 81
ГАБРЕЛЯН Андрій. Пріоритизація податкових ризиків у механізмі державного регулювання детінізації економіки 83
ЛУГОВА Ольга. Формування податкового кредиту з ПДВ: нормативне регулювання, облікові ризики та напрями їх мінімізації 85
МАТРОС Олена, ШЕВЧУК Анастасія. Документальний контроль податкового кредиту з ПДВ 87

Секція 4. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА КОНТРОЛЮ Й АУДИТУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ 90
ДЕМ'ЯНИШИНА Олеся. Внутрішній контроль нарахувань соціальної допомоги: ризики та шляхи їх мінімізації 91
ІВАНОВА Наталія. Перехресна перевірка даних у системі внутрішнього контролю підприємства 93

МЕЛЬНИЧЕНКО Максим, КРОЧАК Євгеній, СЬОБКО Сергій. Нормативно-правове регулювання проведення судово-бухгалтерської експертизи 97

ОСТАПЕНКО Роман, ЛОЗИНСЬКА Валентина. Цифрові інструменти внутрішнього контролю бізнес-процесів підприємства 99

СМУЛЬСЬКА Анастасія. Роль внутрішнього аудиту у системі управління підприємством 101

СУШИЦЬКА Тетяна. Аудит основних засобів: оцінювання ризиків та напрями підвищення ефективності контролю 104

ТЕТЕРЕЩЕНКО Сергій. Удосконалення контролю дебіторської заборгованості підприємства 106

ФЕСЬОХА Олександр. Ризик-орієнтований підхід до планування інвентаризації запасів підприємства 108

Секція 5. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА БУХГАЛТЕРСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ 112

АНДРУСЯК Василь. Особливості застосування блокчейну в бухгалтерському обліку 113

БРАТІНОВА Вікторія, НАЙДА Андрій. Штучний інтелект у бухгалтерському обліку: можливості та ризики 115

ГРУШЕЦЬКА Анна. Управлінський облік фінансових результатів діяльності підприємства в умовах цифровізації 118

ДЕМЧЕНКО Тетяна. Кіберризики в управлінні системою бухгалтерського обліку підприємства та контролю 119

ДЕМ'ЯНИШИНА Олеся. Кібербезпека цифрових систем обліку та оподаткування як чинник стійкості підприємства 122

ДУХНОВСЬКА Людмила. Виклики та можливості для розвитку інформаційних систем в обліку 124

МАКОВЕЦЬКА Ірина. Автоматизація діяльності фізичних осіб підприємців 126

МАТРОС Олена. Документальне забезпечення та звірка розрахунків при продажу товарів через маркетплейси 128
МЕЛЬНИК Наталія. Діджиталізація фінансової звітності підприємств України: перехід до структурованого XBRL – звітування 130
ОВАДЧУК Олександра. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: інтеграція інформаційних систем та інтелектуальних технологій 132
ПАВЛЮК Ірина. Цифровізація обліково-аналітичного забезпечення контролю митних платежів в Україні 134
ПОЛІЩУК Олег. Електронний документообіг: особливості впровадження електронної первинної документації 136
РАТУШНА Ольга. Науково-технологічні новації в аналітиці та обліку: штучний інтелект, безперервний аудит та потрійна бухгалтерія 138
УМАНСЬКА Вікторія, ПАРАХОНЯ Марина. Цифровізація обліку та контролю витрат діяльності підприємства 141

Секція 6. ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 143
ДЕМЧЕНКО Тетяна, ВОЛЮВАЧ Діана. Трансформація професійної діяльності бухгалтера в умовах цифровізації економіки 144
ДУБІНІНА Марина. Професія бухгалтера в умовах сучасних трансформацій: зарубіжний досвід 146
ЛАВРОВА-МАНЗЕНКО Олена. Штучний інтелект в податковому обліку: реалії сьогодення 148
ЛАРЦЕВА Вікторія. Трансформація професії бухгалтера в умовах цифровізації: нові компетентності та професійні перспективи 150
МИХАЙЛОВИНА Світлана, СИТНІК Михайло. Цифрові компетентності бухгалтера в умовах трансформації облікових процесів 152
ПІДЛУБНА Ольга. Трансформація професії бухгалтера: від обліковця до стратегічного партнера бізнесу 154

ЧЕБАН Юлія. Розширення професійних компетентностей майбутніх бухгалтерів у сфері публічних закупівель 156

СЕКЦІЯ 7. ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН 158

БАРАБАШ Леся. Фіскальні стимули та поведінкова реакція платників податків 159

БАРДАДИМ Катерина. Трансформація фінансових послуг в умовах глобалізації 161

БОГУРСЬКИЙ Олександр. Цифрові інструменти реалізації комплаєнс-стратегії банку 163

БОНДАРЕНКО Наталія. Фінансова аналітика в управлінні діяльністю банків 165

GUDZ Olena. Specific features of stabilizing the stock market ecosystem after crisis-induced deformations 167

ГУЗАР Богдан, УЛЯНИЧ Юлія, УЛЯНИЧ Костянтин. Розвиток Fintech у контексті трансформації фінансового сектору 169

КЛІМАНСЬКИЙ Андрій. Фінансові ресурси підприємства в глобалізованому середовищі 171

КОЛОТУХА Сергій. Кредитне забезпечення аграрних підприємств в умовах воєнного стану 173

КУЧМІЙОВА Тетяна, ЦИГАНКОВА Євгенія. Фінансовий керівник в управлінні змінами та забезпеченні стійкості підприємства в умовах невизначеності 175

ЛІБА Наталія, КОТУБЕЙ Юрій, ЛЕНДЕЛ Микола. Інклюзивність як стратегічний вектор розвитку малого та середнього підприємництва в умовах післявоєнного відновлення України 178

ЛУЦЕНКО Артем. Розвиток агрострахування в умовах глобальних змін 180

ЛЮБЧЕНКО Аліна. Соціальний захист окремих категорій непрацездатних громадян в Україні: обліково-аналітичний та фінансовий аспекти 182
СУШАРНИК Алла. Інноваційна модернізація підприємств галузі тваринництва як чинник економічної стійкості 185
СУШАРНИК Ярослав. Цифровізація та інноваційний розвиток підприємств галузі тваринництва в умовах глобальних змін 187

ПЕРЕДМОВА

Шановні науковці, освітяни, здобувачі вищої освіти та фахівці-практики!

Представлений вашій увазі збірник матеріалів містить тези доповідей та виступів учасників ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Система бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування в умовах сталого розвитку», яка відбулася 16 жовтня 2026 року в м. Умань. Організатором заходу виступила кафедра обліку і оподаткування Уманського національного університету.

Конференція об'єднала провідних учених, практикуючих бухгалтерів, аудиторів, податкових консультантів та представників державних інституцій задля обговорення ключових проблем, стратегічних орієнтирів та перспектив розвитку обліково-аналітичної й фінансової систем в умовах трансформаційних змін і концепції сталого розвитку.

За змістом надісланих матеріалів 86 науковців здійснили 77 авторських внесків. Організаційний комітет висловлює щиру вдячність за співпрацю науковцям із 17 установ з різних куточків України, чиї ґрунтовні дослідницькі напрацювання склали якісну основу цієї збірки.

Матеріали конференції структуровано за такими основними напрямами (секціями):

1. Бухгалтерський облік у світлі суспільно-економічних трансформацій: концепції та тенденції – висвітлює фундаментальні теоретичні засади обліку, адаптацію до міжнародних стандартів та вплив глобальних макроекономічних процесів.

2. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: проблеми та вектори розвитку – присвячено інструментарію управлінського обліку, обліковому забезпеченню прийняття стратегічних рішень та оптимізації внутрішніх бізнес-процесів.

3. Оподаткування: виклики сьогодення – охоплює аналіз актуальних змін у податковому законодавстві, адміністрування податків в умовах воєнного стану та адаптацію до європейських вимог.

4. Теорія і практика контролю й аудиту бізнес-процесів – акцентує увагу на підвищенні ефективності внутрішнього контролю, оцінці ризиків, незалежному аудиті та забезпеченні прозорості фінансової звітності.

5. Діджиталізація та бухгалтерські інформаційні системи – розкриває поняття цифрової трансформації фаху, впровадження ERP-систем, штучного інтелекту, хмарних технологій та засобів кібербезпеки в обліковий процес.

6. Професія бухгалтера: виклики, проблеми та перспективи – присвячено етичним нормам, гармонізації професійних компетенцій, підвищенню кваліфікації та адаптації фахівців до сучасних ринкових вимог.

7. Економіка, фінанси та розвиток підприємництва в умовах глобальних змін – висвітлює широкий спектр питань забезпечення фінансово-економічної стійкості, реалізації інвестиційних проєктів та повоєнної відбудови бізнесу.

Публікації збірника відображають широкий спектр наукових пошуків, практичних рекомендацій та прикладних рішень. Опубліковані матеріали будуть корисними для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, а також фахівців у сфері обліку, аудиту, фінансів та управління.

Організаційний комітет висловлює вдячність усім учасникам за активну участь у дискусіях та вагомий внесок у розвиток вітчизняної науки і практики!

СЕКЦІЯ 1

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У СВІТЛІ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: КОНЦЕПЦІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

MODERNIZATION OF ACCOUNTING WITHIN THE INFORMATION SPACE OF ECONOMIC SYSTEMS

Anishchenko H.Yu.
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation
Uman National University

Accounting is undergoing a developmental process characterized by a transformation in the content of accounting and reporting, as well as by interdisciplinary integration. This complex, multi-level evolution shapes the information space for the management of economic systems and affects the interests of various participants in economic relations. The primary vectors of accounting development are reflected in its updated content and objectives – the addressing of which is dictated by the demands of the times.

The development of accounting is devoted to the work of domestic scientists: F.F. Butynets, S.F. Golov, V.M. Zhuk [1], T.E. Kucherenko, N.M. Malyuga, V.B. Mossakovskii, M.S. Pushkar and others, who laid a powerful foundation in the concept of the development of domestic accounting as a system, highlighting the own vision of development of its components. The generalization of directions for reforming accounting in the conditions of economic transformation and the deepening of the role of globalization processes confirm the importance of further research in this scientific direction. The issue of the development of accounting must be considered systematically and comprehensively, taking into account all aspects of the evolution of accounting as an accounting science.

Among the economic sciences, accounting plays a distinct, integrative role due to the information-exchange linkages it establishes between all components of the system. Communication between micro- and macroeconomic systems takes place through the preparation and submission of financial statements and statistical data, while feedback is facilitated by the implementation of established directives and the monitoring of the economic system's status.

Establishing effective interaction among all participants in social and economic relations requires information generated exclusively within the accounting system and communicated, in a consolidated form, to all interested stakeholders. Data on the financial and operational activities of economic entities at the micro-level are aggregated into broader datasets – within the framework of open data – which serve as the basis for macroeconomic assessment, the identification of interrelationships and patterns, and the determination of the causes of changes within the economic system. Such aggregation is made possible through financial and statistical reporting – the primary output of the accounting system – which functions as a conduit and integrator between micro- and macroeconomic systems.

To facilitate the interaction of all economic components, accounting operates through a specific mechanism that encompasses the provision of information and transparency; accountability and control; resource allocation and decision-making; and harmonization and standardization. Currently, accounting is subject to state regulation, which establishes clear rules for the generation and presentation of economic

information. However, in our view, a different approach – one where standards for information presentation are developed exclusively within the professional community – holds significant promise.

The development of accounting is continuous, much like the ongoing process of refining economic relations. Its primary vectors of development are reflected in an updated scope and set of objectives, the pursuit of which is dictated by the demands of the times. Beyond addressing retrospective tasks, accounting is capable of providing information for forecasting. This is made possible through interdisciplinary integration with fields such as economic analysis, statistics, management, auditing, finance, insurance, taxation, and information technology. Accounting data serve as an indispensable economic resource, while the discipline of accounting itself continues to evolve. The chosen focus on sustainable development [2] has provided further impetus for this shift, transforming the accounting and reporting process by expanding the scope of economic accounting and incorporating other types of accounting. This creates information flows within a unified triad: management, social development, and environmental preservation. Consequently, new accounting objects will emerge in the near future; accounting nomenclatures for data collection, accumulation, and aggregation will be developed and implemented; and new reporting forms will be introduced. These developments will broaden the assessment of corporate responsibility – covering managerial, social, and environmental dimensions. The integration of other forms of accounting into the accounting system is driven by the logical, sequential nature of the recording system and established methods for handling information. These methods can be applied to other objects of observation, as modeled in the sequence of accounting procedures within the management cycle.

Thus, modern accounting is multifunctional and highly adaptable to various levels of economic relations. Through the regulatory framework governing accounting, the state utilizes it as an active instrument of influence and a component in the development of the economic system. The key focal points of contemporary and future-oriented accounting, as outlined above, are closely interconnected; collectively, they demonstrate its capacity for comprehensiveness and multitasking. The evolutionary processes within accounting unfold in a reciprocal manner – serving as a response to global economic challenges and the ongoing development of modern society.

References

1. Zhuk, V., Zamlynskyi, V., & Diachenko, O. (2023). The role of accounting in the formation of economic science. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 318(3), 29–33. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-4

2. President of Ukraine. (2019, September 30). *On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030* (Decree No. 722/2019). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ НАСЛІДКІВ ПОШКОДЖЕННЯ КОМУНАЛЬНИХ АКТИВІВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Валуєв А.О.
доктор філософії в галузі права, докторант
ДННУ «Академія фінансового управління»

Пошкодження комунального майна внаслідок воєнних дій може змінювати облікову вартість активів та обмежувати надання послуг населенню. Масштаб втрати функціональності об’єкта не завжди відповідає зменшенню його балансової вартості. Оцінювання слід починати з визначення балансоутримувача та застосовних до нього правил бухгалтерського обліку. Для бюджетних установ і комунальних підприємств можуть застосовуватися різні стандарти, що необхідно враховувати під час визначення облікових наслідків пошкодження активів.

Відповідно до НП(С)БОДС 127 фізичне пошкодження належить до ознак можливого зменшення корисності активу (підп. 2.4 п. 2 розд. II). За наявності таких ознак визначають суму очікуваного відшкодування (п. 3 розд. II) [4]. НП(С)БОДС 121 регулює відображення втрат від зменшення корисності основних засобів (розд. V) та припинення їх визнання за встановлених підстав (п. 1 розд. VI) [3]. Таким чином, пошкодження саме по собі не означає автоматичного списання об’єкта.

Для комунальних підприємств, які складають фінансову звітність за національними стандартами, питання зменшення корисності відповідних активів регулює НП(С)БО 28. Фізичне пошкодження також віднесено до ознак можливого зменшення корисності (підп. 6.2 п. 6). Водночас дія стандарту не поширюється на бюджетні установи та підприємства, що складають фінансову звітність за міжнародними стандартами (п. 2) [2].

Для економічного аналізу доцільно розмежовувати три групи показників: зміни балансової вартості комунальних активів, потребу в їх відновленні та наслідки обмеження експлуатації. Першу групу формують відповідно до застосовних стандартів бухгалтерського обліку, другу — за результатами оцінювання технічного стану й необхідних робіт, третю — за тривалістю перерв у наданні послуг і додатковими витратами на їх тимчасове забезпечення. Ці показники мають різну економічну природу й не можуть механічно підсумовуватися як єдина сума втрат громади.

Кошторисна вартість ремонту не тотожна сумі втрат від зменшення корисності активу. Навіть за невеликої балансової вартості відновлення об’єкта може потребувати значних коштів. Натомість висока вартість майна не обов’язково свідчить про співмірні наслідки припинення його експлуатації для населення. Такі розбіжності особливо важливі для об’єктів, від яких залежить надання основних послуг населенню. Для узагальнення таких відомостей пропонується формувати аналітичний опис пошкодженого об’єкта на основі наявних облікових, інвентаризаційних і технічних матеріалів. У ньому слід зазначати балансоутримувача, характер пошкодження, облікові наслідки,

можливість подальшої експлуатації, тривалість обмежень та потребу у відновленні. Такий опис призначений для управлінського аналізу й не замінює первинних документів або встановленого порядку бухгалтерського обліку.

Функціональні наслідки пошкодження комунального майна слід оцінювати з урахуванням призначення об’єкта. Для водопровідної мережі показовими є тривалість перерв у водопостачанні та обсяг недопоставленої води, для котельні – тривалість і масштаб обмеження теплопостачання, для закладу освіти – можливість продовження освітнього процесу. Навіть за однакових облікових втрат наслідки для населення можуть істотно різнитися. Тому важливо також визначати кількість осіб, які втратили доступ до відповідних послуг.

Під час зіставлення різних оцінок необхідно запобігати подвійному рахунку. А. Ю. Габрелян і К. В. Лагунов виокремлюють цей ризик серед методичних обмежень оцінювання тіньової економіки [1]. Аналогічний принцип доцільно застосовувати до пошкоджених комунальних активів, розмежовуючи облікові втрати від зменшення корисності, витрати на відновлення та економічні наслідки перерв у роботі. Показники доступності послуг слід відображати окремо від грошових оцінок.

Отже, балансова оцінка пошкодженого активу не характеризує повною мірою наслідків припинення або обмеження його використання. Запропоноване зіставлення бухгалтерських, технічних і функціональних показників доповнює майнову оцінку відомостями про доступність послуг та створює інформаційну основу для аналізу загроз економічній безпеці територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Габрелян А. Ю., Лагунов К. В. Методичні засади оцінювання тіньової економіки в системі ризик-орієнтованого управління економічною безпекою. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2026. Вип. 48. С. 705–721. DOI: 10.66556/2663-0117.48.habrelian-a.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2004 № 817. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05 (дата звернення: 08.10.2026).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10 (дата звернення: 08.10.2026).

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 127 «Зменшення корисності активів» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2010 № 1629. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0092-11 (дата звернення: 08.10.2026).

РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПАСИВНИХ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Кладієв В.М.
здобувач відділу обліку та оподаткування
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Трансформація економічних відносин, цифровізація та розширення кола користувачів бухгалтерської інформації актуалізують переосмислення теоретичних засад бухгалтерського обліку. Особливого значення набуває дослідження рахунків як базового елемента облікової системи, за допомогою якого факти господарського життя перетворюються у структуровану інформацію. Пасивні рахунки потребують окремого теоретичного осмислення, оскільки сформована на них інформація характеризує не лише джерела формування ресурсів, а й економічні та правові відносини між підприємством та іншими інституційними суб'єктами.

У традиційній теорії бухгалтерського обліку рахунок розглядається як спосіб поточного групування та відображення господарських операцій. П.П. Німчинов пов'язував його призначення із систематизацією операцій, обліком засобів і джерел їх утворення та поточним контролем [1]. Г.Г. Кірейцев пов'язував застосування рахунків і подвійного запису з посиленням пізнавальної та контрольної функцій обліку [2]. С.Ф. Легенчук та К.П. Боримська розглядають рахунки як облікові моделі та обґрунтовують необхідність поглиблення їх предметного наповнення відповідно до змін економічного середовища [3, С. 215–217].

Зазначена еволюція наукових поглядів безпосередньо впливає на розуміння пасивних рахунків. Традиційне трактування їх як рахунків для обліку джерел формування активів, власного капіталу та зобов'язань є необхідним для пояснення техніки бухгалтерського запису, однак не повністю розкриває економічний та інформаційний зміст відповідних об'єктів. Методологічно важливим є розмежування понять «пасив» і «пасивний рахунок»: пасив характеризує економічний зміст джерел формування ресурсів та пов'язаних з ними відносин, тоді як пасивний рахунок є обліково-інформаційним інструментом формування, накопичення, групування, систематизації та трансформації інформації про відповідні об'єкти. Розвиток підходів до його розуміння узагальнено в табл. 1.

Узагальнення наведених підходів дає підстави трактувати пасивні рахунки бухгалтерського обліку як обліково-інформаційний інструмент формування, накопичення, групування, систематизації та трансформації інформації про власний, позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал та пов'язані з ними економічні й правові відносини.

Таблиця 1 – Розвиток підходів до визначення сутності та інформаційного призначення пасивних рахунків бухгалтерського обліку

Підхід	Розуміння пасивного рахунку	Основний інформаційний зміст	Обмеження / розвиток підходу
Технічний	Елемент методу бухгалтерського обліку, призначений для поточного відображення відповідних об’єктів	Сальдо, обороти, зміни джерел формування активів	Акцент переважно на техніці бухгалтерського запису
Економічний	Інструмент відображення джерел формування ресурсів, капіталу та зобов’язань	Власний капітал, забезпечення, зобов’язання, доходи та фінансові результати	Розширює економічний зміст, але недостатньо розкриває характер відносин між інституційними суб’єктами
Інституційно-інформаційний	Обліково-інформаційний інструмент формування, накопичення, групування, систематизації та трансформації інформації про капітал і пов’язані з ним економічні та правові відносини	Власний, позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал; характер відносин між підприємством та інституційними суб’єктами	Орієнтує формування інформації на економіко-правовий зміст об’єктів та інституційні інформаційні запити

Джерело: сформовано автором на основі [1–4].

Технічний підхід розкриває механізм бухгалтерського запису, економічний – зміст капіталу і зобов’язань, а інституційно-інформаційний розвиває їх через урахування економіко-правової природи джерел ресурсів, суб’єктного складу відносин та інституційних інформаційних запитів. При цьому зобов’язання зберігає нормативне значення як облікова форма відповідних економічних відносин. Запропонований підхід створює теоретичне підґрунтя для розвитку аналітичного обліку та підвищення інформаційної цінності пасивних рахунків.

Список використаних джерел

1. Німчинов П. П. Загальна теорія бухгалтерського обліку. Київ : Вища школа, 1977. 240 с.

2. Кірейцев Г. Г. Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв’язки : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2007. 236 с.

3. Легенчук С. Ф., Боримська К. П. Моделювання відображення об’єктів зовнішнього середовища в системі рахунків бухгалтерського обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2008. Вип. 2 (11). С. 215–244.

4. Малюга Н. М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2005. 548 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Коломійчук А.В.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Андрусяк В.М.,** к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

У сучасних соціально-економічних умовах особливої актуальності набуває дослідження сутності грошових коштів, їх функціонального призначення та значення у життєдіяльності суспільства. Грошові кошти є невід'ємною складовою економічних відносин і забезпечують реалізацію широкого спектра потреб як окремих громадян, так і суб'єктів господарювання. Їх функціонування визначає характер значної частини економічних процесів та відіграє вагому роль у розвитку національної економіки.

У процесі поглиблення ринкових перетворень в Україні, розвитку банківської інфраструктури та становлення ринків цінних паперів, кредитних і валютних ресурсів відбувається поступова модернізація фінансової системи держави та зміцнення національного грошового обігу. Зазначені процеси сприяли послабленню окремих кризових проявів в економіці та створенню передумов для підвищення стабільності фінансового середовища. У таких умовах значення грошей у функціонуванні національної економіки закономірно посилюється, оскільки грошові ресурси забезпечують формування доходів, здійснення розрахунків і підтримання безперервності господарських процесів як на рівні окремих підприємств, так і в масштабах держави.

На етапі економічного розвитку держави особливого значення набуває реалізація регуляторних заходів у сфері зайнятості та функціонування ринку праці, спрямованих на підтримання його стабільності, посилення соціального захисту населення, розширення можливостей для підвищення добробуту громадян і створення нових робочих місць.

Зміни в економічному середовищі та підходах до управління зумовлюють необхідність удосконалення методичних і організаційних засад облікового відображення операцій із грошовими коштами. У цьому контексті актуалізується розроблення сучасних підходів до побудови системи бухгалтерського обліку та контролю грошових потоків, здатних забезпечити належний рівень інформаційного супроводу управлінських рішень і ефективного використання фінансових ресурсів підприємства.

Принципова зміна економічного статусу грошей в умовах ринкової економіки пов'язана з їх перетворенням на капітал, тобто вартість, здатну до самозростання у процесі економічного обороту. У такому розумінні грошові ресурси забезпечують функціонування процесів виробництва та реалізації суспільного капіталу, набуваючи форми взаємопов'язаних грошових потоків. Їх рух охоплює як внутрішні економічні процеси в межах виробництва засобів виробництва (перший підрозділ) і виробництва предметів споживання (другий

підрозділ), так і фінансово-економічні взаємозв'язки між зазначеними підрозділами [1].

У системі економічних категорій, пов'язаних із рухом грошових ресурсів, окремого наукового розгляду потребує поняття готівки, зміст якого в економічній та обліковій літературі трактується неоднозначно. Так, Ф.Ф. Бутинець у контексті фінансового бухгалтерського обліку пов'язує готівку з грошовими коштами, представленими в національній та іноземній валюті. Аналогічний за змістом підхід закріплено у нормативному регулюванні касових операцій, де готівкові кошти розглядаються як грошові знаки національної валюти України – банкноти та монети, зокрема обігові, пам'ятні й ювілейні, які мають статус законного платіжного засобу.

У межах управлінського обліку категорія «готівка» також охоплює грошові кошти, виражені в національній або іноземній валюті. Водночас економічне значення грошових коштів визначається насамперед їх високою ліквідністю та постійною участю у відтворювальному процесі. Вони забезпечують функціонування господарського циклу на різних його етапах – від придбання ресурсів і здійснення виробничої діяльності до реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг та надходження відповідної виручки [2].

Дослідження взаємопов'язаних економічних категорій дає підстави виокремити також поняття «розрахунки», яке характеризує систему економічних відносин між суб'єктами господарювання, що формується в процесі руху та кругообігу господарських ресурсів. Таким чином, грошові кошти, готівка та розрахунки є взаємопов'язаними елементами фінансово-господарської діяльності підприємства, а їх належне облікове відображення має важливе значення для забезпечення достовірності інформації про рух фінансових ресурсів.

Грошові кошти та їх еквіваленти становлять одну з найбільш вагомих складових ліквідних ресурсів підприємства та належать до групи його оборотних (поточних) активів. У бухгалтерському балансі поточні активи, як правило, систематизуються з урахуванням ступеня їх ліквідності, що дає змогу виокремити грошові ресурси як активи з найвищою здатністю до швидкої трансформації у платіжний засіб. Порівняно з іншими основними складовими оборотних активів – короткостроковими фінансовими інвестиціями, дебіторською заборгованістю, запасами та витратами майбутніх періодів, сплаченими авансом, – саме грошові кошти характеризуються найвищим рівнем ліквідності. Особливе місце посідає готівка, яка має властивість абсолютної ліквідності та може безпосередньо використовуватися для здійснення розрахунків.

Список використаних джерел

1. Лазаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: навч. посібник для самост. вив. дисципліни. К.: Знання-Прес, 2004. 291 с.

2. Бутинець Ф.Ф., Чижевська Л.В., Герасимчук Н.В. Бухгалтерський управлінський облік: навчальний посібник. Житомир: ЖІТІ, 2012. 480 с.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУКУПНИХ ДОХОДІВ

Кучеренко Т.Є.
д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Гармонізація Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) свідчить про відсутність єдиних підходів до їх теоретико-методологічних і методичних аспектів. Прояв цього знаходимо у формальних запозиченнях окремих елементів фінансової звітності, які не відповідають концептуальним засадам їх визнання, оцінки й класифікації. Особливо виразно цей методологічний аспект проявляється у формуванні інформації про сукупний дохід, де структура звітності була адаптована до вимог МСФЗ без відповідного відображення економічної логіки розмежування його складових: фінансові результати та інші сукупні доходи. Зокрема, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» запозичило структуру Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупні доходи), але не сформулювало чіткої концепції розмежування компонентів іншого сукупного доходу за критерієм їх подальшої рекласифікації – рециклінгу.

Тому метою дослідження є виявлення обліково-інформаційних розбіжностей між МСФЗ та НП(С)БО у трактуванні сукупного доходу, з'ясування економічної природи його складових та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення їх відображення у фінансовій звітності українських підприємств.

Основна увага приділена іншому сукупному доходу (OCI). За МСФЗ сукупний дохід розглядається через зміни у власному капіталі, не пов'язані з операціями з власниками. При цьому окремі компоненти OCI у подальшому можуть бути включені до прибутку (збитку), а інші – не підлягають такій рекласифікації. Практика формування відповідної інформації у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупні доходи) виділяє шість основних груп компонентів OCI: дооцінку основних засобів і нематеріальних активів, курсові різниці за іноземними господарськими одиницями, переоцінку боргових і пайових фінансових інструментів, актуарні прибутки та збитки, а також ефективну частину результату хеджування грошових потоків. Кожен із вищеперерахованих компонентів для відображення у Звіті регламентується відповідним МСФЗ, яким передбачена можливість або заборона рециклінгу.

Окремо досліджено звітність українських компаній, цінні папери яких перебувають в обігу на міжнародних фондових біржах. Дослідження засвідчують, що практичне застосування механізму рециклінгу найбільш виразно проявляється у діяльності агрохолдингів із закордонними материнськими компаніями та банків, які застосовують МСФЗ до обліку фінансових інструментів. У міжнародній практиці інший сукупний дохід – це не довільний перелік доходів і витрат, а результат послідовного застосування концепції збереження капіталу і принципу «сукупний дохід», за яким усі зміни

капіталу, крім операцій з власниками, мають пройти через звіт про сукупний дохід, хоча й не обов'язково одразу через прибуток чи збиток [3, п. 7]. У НП(С)БО ця логіка не сформульована як принцип – вона існує лише як перелік конкретних статей, запозичених з форми звітності за МСФЗ, без пояснення, чому саме ці статті не потрапляють у перший розділ Звіту «Фінансові результати» і за яких умов вони туди все-таки потраплять.

Дискусія про природу сукупного доходу має довгу історію в англо-американській обліковій школі. Ще в середині XX століття протистояли одна одній дві концепції фінансового результату – концепція поточної діяльності і концепція всеохопного доходу (all-inclusive income). Введення категорії «інший сукупний дохід» (total comprehensive income) у стандарти FASB (SFAS 130) і згодом у МСБО 1 стало компромісом між цими двома підходами. Так, Biddle G.C., Choi J.-H. показали, що корисність сукупного доходу зростає для компаній із суттєвою часткою фінансових інструментів і зарубіжних операцій [7]. Hirst D.E., Hopkins P.E експериментально підтвердили, що аналітики дедалі чіткіше виявляють ознаки згладжування прибутку менеджментом саме тоді, коли інший сукупний дохід виноситься в окремий, добре помітний звіт [8].

У вітчизняній науці теоретико-методологічні засади трансформації бухгалтерського обліку в напрямі міжнародних стандартів досліджував професор В.М. Жук, обґрунтовуючи інституціональний підхід до реформування облікової системи та підкреслюючи, що механічне запозичення норм МСФЗ без перегляду інституціонального середовища облікового регулювання породжує розриви між формою і змістом звітності [1]. С.Ф. Легенчук у своїх працях з теорії бухгалтерського знання показав, що подібні розриви є закономірним наслідком запозичення метатеоретичних конструкцій без відповідного переосмислення понятійного апарату національної облікової школи [2]. О.М. Петрук досліджував проблематику гармонізації національних систем обліку і звернув увагу на те, що гармонізація форм звітності випереджає гармонізацію оцінки та визнання об'єктів обліку [6]. Ці спостереження безпосередньо стосуються і категорії сукупного доходу: форма звіту запозичена, а методологія визнання його компонентів не відповідає суті міжнародних стандартів.

Сучасні вимоги МСФЗ зміщуються від самого факту визнання компонентів іншого сукупного доходу до способу і послідовності їх подання. Рада з МСФЗ ще у 2011 році внесла до МСБО 1 поправку, яка вперше прямо зобов'язала розрізняти статті, що підлягають і не підлягають рекласифікації у прибуток чи збиток, а нині ця логіка розвивається в новому стандарті МСФЗ 18 «Подання та розкриття інформації у фінансовій звітності», що замінить МСБО 1 для річних періодів, які починаються з 1 січня 2027 року чи пізніше [4]. Показовим є те, що навіть цей новий стандарт, істотно змінюючи структуру звіту про прибутки й збитки, не скасовує саму концепцію рециклінгу, а отже методологічна проблема залишиться актуальною і після переходу міжнародної практики на МСФЗ 18.

Дослідження західних і вітчизняних науковців переконливо доводять, що інформаційна цінність сукупного доходу не є універсальною, проте це не применшує значення методологічної визначеності самого механізму його визнання. Опираючись на здобутки вітчизняної школи теорії бухгалтерського

обліку, доцільно доповнити НП(С)БО 1 нормою про розрізнення компонентів іншого сукупного доходу за критерієм подальшої рекласифікації, а НП(С)БО 7, 12, 19, 21 та 26 – узгодженими правилами перенесення накопичених сум капіталу у фінансовий результат чи нерозподілений прибуток за аналогією з відповідними міжнародними стандартами.

Список використаних джерел

1. Жук В.М. Інституціональний підхід до розв'язання проблем бухгалтерського обліку в Україні. Фінанси України. 2009. № 7. С. 100–113.
2. Легенчук С.Ф. Бухгалтерське теоретичне знання: від теорії до метатеорії: монографія. Житомир : ЖДТУ, 2012. 336 с.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» : станом на 01.01.2016 / Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_013.
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 18 «Подання та розкриття інформації у фінансовій звітності» / Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS%2018_ 2025. pdf
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом М-ва фінансів України від 07.02.2013 № 73.
6. Петрук О.М. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2005. 420 с.
7. Biddle G.C., Choi J.-H. Is comprehensive income useful? Journal of Contemporary Accounting & Economics. 2006. Vol. 2, No. 1. P. 1–32.
8. Hirst D.E., Hopkins P.E. Comprehensive income reporting and analysts' valuation judgments. Journal of Accounting Research. 1998. Vol. 36. Supplement. P. 47–75.

ПРИНЦИПИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Луценко О.А.
к. е. н., доцент
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
Головня К.О.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Державний біотехнологічний університет
Луценко А.С.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківський національний університет радіоелектроніки

Соціально-економічні трансформації, цифровізація господарських процесів і зростання вимог заінтересованих сторін до прозорості діяльності підприємств

актуалізують удосконалення методологічних засад бухгалтерського обліку. Принципи визначають орієнтири визнання, оцінювання, подання та розкриття інформації, забезпечуючи її послідовність і корисність для прийняття управлінських, інвестиційних і кредитних рішень.

В Україні основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності визначено статтею 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], а загальні вимоги до фінансової звітності встановлено НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]. Їх доцільно розглядати як взаємопов'язану систему методологічних положень, що забезпечує послідовність облікових рішень.

Міжнародний підхід представлено в Концептуальній основі фінансової звітності, оприлюдненій Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у 2018 році [3]. Вона формує концептуальне підґрунтя розроблення МСФЗ і сприяє послідовному тлумаченню їхніх положень. Важливим є розмежування базових припущень, принципів визнання й оцінювання та якісних характеристик фінансової інформації.

Фундаментальними якісними характеристиками фінансової інформації є доречність і правдиве подання, а її корисність підвищують зіставність, можливість перевірки, своєчасність і зрозумілість. Правдиве подання передбачає повноту, нейтральність і відсутність помилок. Обачність за умов невизначеності має підтримувати нейтральність, не спричиняючи систематичного заниження активів і доходів або завищення зобов'язань і витрат [3].

Принципи бухгалтерського обліку необхідно відмежовувати від конкретних правил: принцип установлює загальний методологічний орієнтир, правило визначає порядок дій у певній ситуації, а стандарт закріплює відповідні вимоги. Отже, принципи формують концептуальні засади, а нормативні положення конкретизують механізми їх реалізації.

На основі узагальнення теоретичних і нормативних підходів пропонуємо визначати принцип бухгалтерського обліку як базове методологічне положення, що спрямовує професійне судження під час визнання, оцінювання, класифікації, подання та розкриття фактів господарського життя й забезпечує формування корисної, послідовної та правдиво поданої обліково-звітної інформації. Визначення підкреслює концептуальне призначення принципів і їхню роль у ситуаціях, що потребують професійного судження.

Порівняння національного регулювання з Концептуальною основою МСФЗ свідчить про необхідність не лише термінологічного, а й змістового узгодження методологічних положень. Особливої уваги потребують розмежування принципів і якісних характеристик інформації, застосування вимог нейтральності та суттєвості й урахування співвідношення витрат і вигід від підготовки звітності.

Цифровізація господарських процесів підвищує вимоги до простежуваності операцій, контролю якості даних і документування професійних суджень. Автоматизація не усуває відповідальності фахівця за правильність облікових оцінок. Зокрема, принцип превалювання сутності над формою передбачає відображення економічного змісту операцій, а не лише їх юридичного оформлення.

Узгодження фінансової та нефінансової інформації також є важливим напрямом розвитку обліково-звітної системи. Звітність зі сталого розвитку доповнює фінансову звітність відомостями про ризики, використання ресурсів, екологічні й соціальні аспекти діяльності та корпоративне управління. Це потребує послідовних методик формування показників, перевірки даних і прозорого розкриття припущень та обмежень оцінок.

За результатами дослідження обґрунтовано такі напрями вдосконалення національного підходу до принципів бухгалтерського обліку: 1) розмежування принципів, припущень, правил обліку й якісних характеристик інформації; 2) змістове узгодження національних положень із Концептуальною основою МСФЗ; 3) уточнення застосування принципу єдиного грошового вимірника з урахуванням нормативних вимог до подання звітності; 4) посилення вимог до документування професійних суджень, цифрової простежуваності операцій і внутрішнього контролю якості даних; 5) узгодження концептуальних засад фінансової та нефінансової звітності зі збереженням відмінностей між їхніми цілями й нормативними вимогами.

Принципи бухгалтерського обліку становлять основу методологічної цілісності облікової системи та спрямовують професійне судження в умовах невизначеності. Їх необхідно розмежовувати з конкретними правилами обліку й якісними характеристиками фінансової інформації. Удосконалення національного регулювання має ґрунтуватися на змістовій гармонізації з Концептуальною основою МСФЗ, урахуванні цифровізації та розвитку узгоджених підходів до фінансового й нефінансового звітування. Це сприятиме підвищенню прозорості, зіставності та корисності обліково-звітної інформації.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата зв.: 15.10.26)

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 15.10.2026).

3. IFRS Foundation. *Conceptual Framework for Financial Reporting*. 2018. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/conceptual-framework/ (дата звернення: 15.10.2026).

WHY IS THE RELIABILITY OF SUSTAINABILITY REPORTING DATA CALLED INTO QUESTION?

Ostapchuk S.M.
PhD (Economics),
Senior Researcher, Department of Accounting and Taxation,
National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics"

In the context of socio-economic transformations, sustainability reporting is evolving from a voluntary corporate communication tool into an essential source of information for a broad range of stakeholders. As the significance of non-financial information grows, an increasing number of researchers are focusing on its reliability. The core of this problem is that an increase in the volume of disclosed ESG metrics is not necessarily accompanied by an improvement in their reliability. In other words, companies may expand the scope of their reporting, declare ambitious environmental goals, and showcase positive trends in specific indicators, even when their actual operational results do not fully support the picture presented in their reports. One contributing factor is the prevalence of "greenwashing"– a practice where companies aim to give stakeholders the impression that they are more environmentally conscious than they actually are. Other factors include flawed measurement methodologies, a reliance on estimates, fragmented raw data, selective disclosure, and the limited effectiveness of independent assurance processes.

Recent studies provide compelling empirical evidence regarding the limited reliability of sustainability reporting. In particular, M. Roszkowska-Menkes, M. Aluchna, and B. Kamiński analyzed 333 negative events recorded in the MSCI Controversies database and compared them with the companies' sustainability disclosures. They found that 69% of negative events were disclosed selectively – meaning companies failed to provide a full and objective account of the relevant circumstances [1]. F. Berg, J. F. Kölbel, and R. Rigobon compared the ratings from six leading ESG rating agencies, utilizing 709 underlying indicators grouped into 64 categories. Their research revealed significant discrepancies in the ratings assigned to the same companies. The researchers discovered that these divergences stem primarily not from differing views on the importance of specific indicators, but rather from variations in the methods used to measure them [2]. Thus, alongside the issue of "greenwashing," there is a lack of a clear, universally accepted method for translating ESG data into comparable ratings.

The methodology used to collect and process raw data also significantly affects the reliability of sustainability reporting metrics. Based on an analysis of reports from the 500 largest global companies, M. Ruggeri et al. found that 80% of the companies studied did not conduct a quantitative assessment of environmental impact using Life Cycle Assessment (LCA) methodologies; furthermore, nearly all of the remaining 20% assessed only a minor fraction of their total impacts. Only two companies applied an LCA methodology [3]. These results demonstrate that the absence of a comprehensive assessment of environmental impacts creates the potential for a one-sided view of an enterprise's sustainability, thereby calling into question the reliability and completeness of reported data. For instance, a company might claim a reduction in

energy consumption while failing to disclose deteriorating water usage metrics, soil contamination, or impacts on biodiversity. Consequently, enterprises may showcase positive changes in specific ESG indicators without providing sufficient evidence of overall improvement in sustainability performance.

In our previous study analyzing the practices surrounding the disclosure of sustainability reports in Ukraine, we found that the largest agroholdings either do not publish sustainability reporting at all or limit it to a declaratory description of environmental initiatives, without providing quantitative indicators suitable for independent assessment and comparison. This indicates a lack of institutional maturity of ESG disclosure practices in the Ukrainian agricultural sector [4].

These and other studies demonstrate that data reliability in sustainability reporting requires identifying and implementing effective mechanisms to counter "greenwashing," as well as shifting from a predominantly descriptive model of ESG reporting to one grounded in verified evidence. At the same time, V. Novodvorska and V. Mazur argue that, in the search for effective mechanisms to counter greenwashing, attention must be paid to the professional ethics of accountants because they are increasingly involved in the preparation, verification, and presentation of information on a company's environmental performance [5].

Thus, the prevalence of greenwashing practices, the flaws and fragmentation in methods for measuring ESG indicators, and the lack of independent verification cast doubt on the reliability of sustainability reporting data. This necessitates changes to regulatory frameworks and the strengthening of ethical standards for the accounting profession.

References

1. Roszkowska-Menkes M., Aluchna M., Kamiński B. True transparency or mere decoupling? The study of selective disclosure in sustainability reporting. *Critical Perspectives on Accounting*. 2024. Vol. 98, 102700. https://doi.org/10.1016/j.cpa.2023.102700

2. Berg F., Kölbel J. F., Rigobon R. Aggregate confusion: The divergence of ESG ratings. *Review of Finance*. 2022. Vol. 26, Issue 6. pp. 1315–1344. https://doi.org/10.1093/rof/rfac033

3. Ruggeri M., Vinci G., Ruggieri R., Savastano M. Facing the risk of greenwashing in the ESG report of global companies: The importance of life cycle thinking. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2025. Vol. 32, Issue 3. pp. 4216–4234. https://doi.org/10.1002/csr.3178

4. Ostapchuk S., Tsaruk N. Disclosure of Land Use Indicators in Sustainability Reporting. *Oblik i finansi*. 2026. No. 2(112). pp. 72–81. https://doi.org/10.33146/2518-1181-2026-2(112)-72-81

5. Novodvorska, V., & Mazur, V. (2026). The Role of an Accountant's Professional Ethics in Preventing Greenwashing. *Oblik i finansi.* No. 3(113). pp. 82–92. https://doi.org/10.33146/2307-9878-2026-3(113)-82-92

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ АГРОПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ТОЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Поліщук О.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Стрімкий розвиток цифрових технологій в аграрному секторі зумовив формування концепції точного землеробства, яка передбачає управління продуктивністю посівів з урахуванням відмінностей між окремими ділянками та полями. Проте традиційна методологія вітчизняного бухгалтерського та управлінського обліку в рослинництві залишається орієнтованою на усереднений підхід. За такої системи всі матеріальні та трудові витрати акумулюються загалом по культурі чи бригаді, після чого рівномірно розподіляються на площу посіву. Це створює інформаційний розрив між реальними технологічними процесами та їх обліковим відображенням. Керівництво агропідприємств отримує викривлені дані щодо собівартості продукції та позбавлене можливості об'єктивно оцінити економічну віддачу від інвестицій у цифрову інфраструктуру.

Головний вектор модернізації управлінського обліку полягає у зміні об'єкта обліку витрат та об'єкта калькулювання. Замість узагальненого об'єкта пропонується впровадити багаторівневу ієрархію: від культури та окремого поля до конкретної зони продуктивності у межах масиву.

Ключовим фактором цієї трансформації виступають безпілотні літальні апарати (агродрони), які застосовуються за двома основними напрямами:

1. Моніторинг та збір даних (мультиспектральна зйомка). Дрони, оснащені мультиспектральними та тепловізійними камерами, будують картограми вегетаційних індексів, оцінюють стан посівів, рівень зволоженості та засміченості бур'янами. Отримані дані передаються до автоматизованих управлінських систем і виступають підґрунтям для розрахунку технологічних карт диференційованого внесення ресурсів.

2. Ударно-технологічні операції (дрони-обприскувачі та розкидачі). Агродрони здійснюють дозоване внесення засобів захисту рослин, рідких і гранульованих добрив, десикацію та посів сидератів. Вони працюють безпосередньо у проблемних зонах поля, не ущільнюють ґрунт і не пошкоджують рослини колійною технікою, що значно знижує втрати врожаю.

З точки зору управлінського обліку, використання агродронів створює абсолютно нові механізми документування господарських операцій. Самі БПЛА залежно від вартості та терміну служби обліковуються як основні засоби або малоцінні необоротні матеріальні активи. Амортизаційні відрахування та витрати на обслуговування агродронів розподіляються на конкретні поля пропорційно обробленим гектарам чи польотним годинам, які фіксуються контролерами автоматично.

Застосування дистанційних технологій кардинально змінює принцип списання засобів захисту рослин, добрив і пального. Замість паперових актів та

нормативних списань формування первинних даних відбувається за спеціальними даними польотного завдання. Всі витрачені препарати списуються суворо за фактичним локальним внесенням у межах точних координат тої чи іншої зони поля. Окрім того, функціонування агродронів на електричній тязі дозволяє уникати прямих витрат на дизельне пальне під час обприскування, переводячи елемент витрат у статтю електроенергії для зарядних станцій та генераторів.

Порівнюючи традиційний та цифровий підходи, варто зазначити, що раніше витрати на захист рослин та внесення добрив відображалися усереднено на всю площу. За умов точного землеробства із застосуванням БПЛА витрати списуються локально. Це дозволяє розраховувати собівартість продукції не просто за загальним валовим збором, а у розрізі окремих технологічних ділянок. У результаті підприємство отримує чітке розуміння собівартості кожної тони врожаю з урахуванням витрат на використане агродронами обладнання та препарати.

Використання агродронів у поєднанні з точним калькулюванням відкриває нові можливості для аналізу витрат і прибутковості. Порівнюючи витрати на польоти БПЛА із традиційною самохідною технікою, керівництво бачить пряму економію пального, відсутність технологічної колії та точкове використання дорогих хімікатів. Аналіз дозволяє виявляти ділянки поля, де застосування безпілотників дає максимальний приріст маржинального доходу, а також ті зони, де інтенсивна обробка є економічно недоцільною через характеристики ґрунту.

Отже, підсумовуючи вище означене, можна зазначити, що цифрова трансформація агробізнесу та масове залучення агродронів вимагають докорінної зміни методології управлінського обліку, адже перехід до калькулювання вартості продукції на основі даних БПЛА дозволяє автоматизувати збір первинної інформації, усунути людський фактор та забезпечити високу точність розрахунку собівартості виготовленої продукції. Це надає агропідприємствам об'єктивний інструмент для прийняття стратегічних рішень, оптимізації витрат та підвищення загальної рентабельності виробництва.

Список використаних джерел

1. Поліщук О.М. Теоретичні засади цифровізації бухгалтерського обліку в агробізнесі. Актуальні питання сучасної економіки: матеріали XVII Всеукраїнської наукової конференції, 13 листопада 2025р. Умань :УНУ. 2025. С. 110-113.

2. Поліщук О. М., Михайловина С. О., Матрос О. М., Ратушна О. П. Особливості використання діджиталізації в аграрному секторі економіки України. Агросвіт. 2025. №6. С. 98-105.

3. Ievsieieva, O., Tseben, R., Polishchuk, O., Zadniprovsky, O., Kuzmenko, O. The Economics of Trust: Blockchain Implementation Prospects in Accounting and Auditing Systems. Journal of Applied Economic Sciences, Volume XXI, Summer, 3(93), (2026). P. 893-916.

ІНТЕГРАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ Й АУДИТУ В СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ЦИРКУЛЯРНИМИ ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ясишена В. В.
д.е.н., професор,
професор кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету

Сучасний економічний стан характеризується зростаючим дефіцитом природних ресурсів, загостренням екологічних проблем та необхідністю забезпечення сталого розвитку бізнесу. У цьому контексті особливої уваги заслуговує перехід від лінійної економічної моделі, до моделі циркулярної економіки (далі - ЦЕ), що зосереджена на раціональному використанні ресурсів, повторному використанні матеріалів, відновленні продукції та переробці відходів. Для України важливість цього переходу є ще більш актуальною через наслідки військового конфлікту, перебоїв у ланцюгах поставок та необхідності зменшення залежності від імпортної сировини.

Традиційна система бухгалтерського обліку, що зосереджена на обліковому відображенні фінансово-господарських операцій, має спрямовуватися на розвиток систематизації інформації, пов'язаної з матеріальними потоками, утворенням відходів, використанням вторинної сировини, циркулярними процесами та екологічними витратами. Тому важливо визначити надійні концептуальні підходи для розробки корпоративної системи обліку та аналітики, здатної задовольнити інформаційні потреби керівництва в рамках ЦЕ. Обліково-аналітичну систему циркулярної економіки доцільно розглядати як «інтегрований комплекс взаємопов’язаних підсистем (обліку, аналізу, контролю та аудиту), що забезпечує збір та перетворення вхідних даних із внутрішнього та зовнішнього середовища, їх обробку з урахуванням екологічного обліку та обліку циркулярних процесів, аналітичне опрацювання та контроль з метою формування вихідної інформації для прийняття управлінських рішень, визначення рівня циркулярності та реалізації принципів циркулярної економіки з урахуванням потреб зацікавлених сторін» [1].

Облікова підсистема формує інформаційну основу роботи підприємства за принципами циркулярності та охоплює фінансовий і управлінський облік, екологічний облік, облік циркулярних процесів і податкові розрахунки. Фінансовий облік забезпечує відображення активів, зобов'язань, доходів і витрат, пов'язаних із господарською діяльністю, з операціями повторного використання, переробки та відновлення ресурсів у межах правил фінансового обліку. Управлінський облік забезпечуватиме користувачів інформацією з необхідним рівнем деталізації (про використання первинних і вторинних матеріальних ресурсів, утворення та переробку відходів, ремонт і відновлення продукції, повторне використання матеріалів, ефективність використання ресурсозберігаючих технологій та екологічні витрати). Його завданням ще є визначення об'єктів аналітичного обліку; що дозволить визначати витрати й доходи, пов'язані з кожним процесом ЦЕ, оцінювати їхні фінансові результати.

Екологічний управлінський облік (Environmental Management Accounting, EMA) та облік циркулярних процесів необхідні для прийняття управлінських рішень щодо ресурсоефективності та сталого розвитку. Облік циркулярних процесів може функціонувати як самостійний елемент обліково-аналітичної системи та забезпечувати підтримку ЦЕ шляхом інтеграції економічних, екологічних та ресурсоефективних аспектів діяльності суб'єкта господарювання.

Податкові розрахунки забезпечують вчасне нарахування, сплату податків і подання податкової звітності, а також врахування низки пільг для підприємств, що діють за принципами ЦЕ. Аналітична підсистема забезпечує оцінювання всіх видів і результатів діяльності підприємства, а також формує показники, необхідні для оцінки різних циркулярних процесів. Вибір показників має ґрунтуватися на характері діяльності підприємства, технології виробництва та інформаційних потребах. Підсистема контролю та аудиту має забезпечувати достовірність, повноту й відповідність інформації щодо здійснюваних циркулярних процесів і екологічного обліку встановленим вимогам. Її функціонування передбачає внутрішній і зовнішній аудит, екологічний аудит та контроль відповідності критеріям ESG, які охоплюють екологічні, соціальні й управлінські аспекти діяльності [2]. Нині значний вплив на розвиток обліково-аналітичної системи має цифровізація. Використання інтегрованих інформаційних систем ERP, аналітичних платформ Business Intelligence (BI) та інших цифрових рішень сприяє автоматизації збирання й обробки даних, узгодженню інформації між підрозділами підприємства та оперативному моніторингу матеріальних потоків. Розвиток обліково-аналітичного забезпечення ЦЕ потребує подальшого методичного опрацювання питань ідентифікації та оцінювання об'єктів обліку ЦЕ, уніфікації аналітичних показників, удосконалення нормативного регулювання й підготовки фахівців з необхідними компетентності.

Розбудова обліково-аналітичної системи підприємства в контексті ЦЕ передбачає інтеграцію функцій обліку, аналізу, контролю та аудиту в єдину інформаційну систему. Ця система має забезпечувати систематизацію даних щодо використання ресурсів, утворення відходів, циркулярних процесів, екологічних витрат, а також економічних вигод від повторного використання та переробки матеріалів. Практична реалізація такого підходу сприятиме оптимізації матеріальних потоків, зниженню витрат, підвищенню ефективності використання вторинних ресурсів та виявленню чинників щодо обмеження споживання ресурсів. Поєднання обліково-аналітичних інструментів із цифровими технологіями створить інформаційну базу, що сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та зміцненню екологічної стійкості підприємств.

Список використаних джерел

1. Ясишена В., Балазюк О., Долюк А. Розвиток обліково-аналітичної системи на підприємстві для функціонування циркулярної економіки. *Review of Transport Economics and Management*. 2026. Вип. 15(31). С. 245–253. DOI: https://doi.org/10.15802/rtem2026/358212.

2. BDO Україна. Аудит звітності у сфері сталого розвитку. URL: https://www.bdo.ua/en-gb/services-1/audit-en/audit-of-sustainability-reporting

СЕКЦІЯ 2

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ: ПРОБЛЕМИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Аветян С.В.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Облік і оподаткування»,
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Олянічук Н.В.,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Сільськогосподарські підприємства функціонують в умовах сезонності виробництва, нерівномірності грошових потоків, значної тривалості виробничого циклу та необхідності здійснення розрахунків із широким колом покупців, постачальників та інших контрагентів. За таких умов ефективна організація обліку та контролю дебіторської заборгованості набуває особливого значення, оскільки її надмірне накопичення може негативно вплинути на платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

Дослідження питань обліку дебіторської заборгованості, контролю своєчасності її погашення та удосконалення обліково-аналітичних процедур щодо розрахунків з дебіторами знаходяться в центрі уваги науковців та практиків. Лищенко О.Г., Козирєва Є.О. [1] вважають важливим напрямом удосконалення організації аналітичного обліку й контролю розрахунків із покупцями, що сприятиме своєчасному отриманню інформації про стан заборгованості та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Кожушко О.В. [2] розглядає удосконалення обліково-контрольних процедур щодо дебіторської та кредиторської заборгованості як важливу складову управління розрахунками підприємства. Автор акцентує увагу на посиленні контрольних процедур, удосконаленні документального та аналітичного забезпечення, а також систематичному моніторингу заборгованості, що дає змогу своєчасно виявляти проблемні розрахунки та знижувати фінансові ризики підприємства.

Дебіторська заборгованість є важливим об’єктом бухгалтерського обліку та управління, оскільки відображає суму заборгованості інших юридичних та фізичних осіб перед підприємством. Основними проблемами її обліку є несвоєчасне відображення господарських операцій, недостатня деталізація аналітичного обліку за контрагентами та строками погашення, недостатній контроль простроченої заборгованості, а також відсутність системного аналізу причин її виникнення.

Удосконалення обліку розрахунків з дебіторами необхідно здійснювати шляхом поглиблення аналітичного обліку. Зокрема, інформацію доцільно формувати за шкірним контрагентом, договором, видом заборгованості, строками її виникнення та погашення, а також виділяти потокову, прострочену та сумнівну заборгованість. Такий підхід забезпечує формування більш

деталізованої інформаційної бази для оцінювання стану розрахунків та прийняття управлінських рішень.

Важливим напрямком є також посилення внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами. Контрольні процедури мають охоплювати перевірку договорів із контрагентами, первинних документів, правильності відображення заборгованості в обліку, дотримання строків розрахунків та своєчасності претензійної роботи. Доцільним є регулярне проведення інвентаризації та звірки розрахунків із контрагентами, що дасть змогу своєчасно виявляти розбіжності та прострочену заборгованість.

З урахуванням виявлених проблем організації обліку та контролю розрахунків з дебіторами, а також необхідності підвищення достовірності облікової інформації й ефективності управління заборгованістю, доцільно систематизувати ключові напрями їх удосконалення. Вони охоплюють поглиблення аналітичного обліку, посилення внутрішнього контролю, своєчасне виявлення прострочених платежів і впровадження цифрових інструментів моніторингу, що узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Вектори удосконалення обліку і контролю розрахунків з дебіторами

Зміст проблеми	Вектор удосконалення	Очікуваний результат
Недостатня деталізація обліку	Розширення аналітичного обліку за контрагентами, договорами та рядками	Підвищення інформативності обліку
Ризик непогашення боргів	Оцінювання платоспроможності та надійності контрагентів	Зниження кредитного ризику
Розбіжності у розрахунках	Регулярна звірка взаєморозрахунків	Підвищення достовірності облікових даних
Недостатній контроль	Впровадження системи внутрішнього контролю	Посилення контрольної функції
Значний обсяг інформації	Автоматизація обліку та контролю	Підвищення оперативності інформації
Відсутність системного аналізу	Використання показників оборотності дебіторської заборгованості	Обґрунтованість управлінських рішень

Джерело: сформовано автором

Таким чином, удосконалення обліку і контролю розрахунків з дебіторами в сільськогосподарських підприємствах має бути спрямоване на підвищення достовірності, аналітичності та оперативності інформації про стан дебіторської заборгованості. Важливими напрямами є деталізація аналітичного обліку за контрагентами та строками погашення, регулярний моніторинг заборгованості, посилення внутрішнього контролю і документального забезпечення розрахунків. Застосування цифрових інструментів та систематичний аналіз показників дебіторської заборгованості сприятимуть своєчасному виявленню прострочених

платежів, зниженню фінансових ризиків і зміцненню платоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Лищенко О. Г., Козирєва Є. О. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості за товари. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2914/2950.

2. Кожушко О. В. Удосконалення обліково-контрольних процедур щодо дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. *Ефективна економіка*. 2026. № 5. https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/10613/10757.

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ДОХОДІВ ТЕАТРАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Баришнєва О. В.
здобувачка вищої освіти спеціальності D1 «Облік і оподаткування»
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – **Лугова О.І.**, к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет

Театральні заклади виконують важливу культурну та соціальну функцію, водночас потребуючи належного фінансового забезпечення для оновлення репертуару, утримання матеріально-технічної бази та розвитку творчого потенціалу. За умов нестабільного попиту й поширення цифрових каналів продажу квитків особливої актуальності набувають достовірний облік доходів і дієвий внутрішній контроль.

Специфіка діяльності театральних закладів зумовлена поєднанням культурно-мистецьких і комерційних цілей, сезонністю попиту на театральні послуги, різноманітністю джерел надходжень та особливостями організації розрахунків із глядачами. Водночас застосування електронних квитків, онлайн-платформ продажу та безготівкових розрахунків потребує відповідного розвитку методичних підходів до бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю доходів.

Правові засади організації театральної діяльності визначено Законом України «Про театри і театральну справу», який регламентує організаційні та економічні основи функціонування театрів, їх правовий статус і джерела фінансування [1].

Доходи театральних закладів формуються насамперед від реалізації квитків на вистави, гастрольних показів, організації культурно-мистецьких заходів на замовлення та супутніх послуг. Залежно від умов діяльності можливі також надходження від продажу програмок і сувенірів, використання майна та інші операції. Водночас не кожне надходження коштів є бухгалтерським доходом: економічний зміст операції та момент виконання зобов’язань потребують окремого аналізу.

Для театральних закладів принципове значення має розмежування продажу

квитка та фактичного надання послуги. Кошти, отримані за квитки до дати вистави, за загальним правилом відображають як попередню оплату, а дохід визнають після проведення відповідного заходу за наявності умов, установлених НП(С)БО 15 «Дохід» [2]. Це запобігає завищенню доходів у періоді попереднього продажу та забезпечує коректне формування фінансового результату.

Для підвищення аналітичності інформації пропонуємо деталізувати доходи за окремими виставами, гастрольними заходами, видами послуг, каналами продажу (каса, вебсайт, квиткові оператори) та формами розрахунків. Така деталізація має бути закріплена в робочому плані рахунків театрального закладу.

Особливу увагу слід приділяти операціям із квитковими операторами. Залежно від договірних умов необхідно розмежовувати вартість реалізованих квитків, комісійну винагороду посередника, фактичні надходження на рахунок театрального закладу та суми повернень. Неправильне згортання цих показників може спотворювати обсяг доходів і витрат. Підставами для відображення операцій мають бути договори, звіти операторів, документи про реалізацію та повернення квитків, банківські виписки й інші належні первинні документи.

Внутрішній контроль доходів доцільно організовувати на трьох послідовних етапах. Попередній контроль охоплює затвердження цін на квитки, умов знижок, правил повернення коштів та договорів із посередниками. Поточний контроль передбачає звіряння кількості реалізованих і використаних квитків, даних касових та електронних систем, звітів операторів і банківських надходжень. Наступний контроль спрямований на перевірку своєчасності визнання доходів, обґрунтованості повернень та правильності відображення розрахунків у обліку.

Окремим напрямом удосконалення обліково-контрольного забезпечення вважаємо запровадження внутрішнього аналітичного звіту про доходи від проведення театральних вистав. У такому звіті доцільно відображати кількість доступних і реалізованих місць, коефіцієнт заповнюваності глядацької зали, валову вартість реалізованих квитків, суми повернень, винагороду квиткових операторів, чисті грошові надходження та визнаний бухгалтерський дохід. Застосування зазначеного звіту створить інформаційну основу для порівняльного аналізу результативності окремих вистав, визначення тенденцій глядацького попиту, планування репертуару й оптимізації цінової політики.

Перспективним напрямом розвитку обліково-контрольного забезпечення є інтеграція систем електронного продажу квитків із бухгалтерським програмним забезпеченням. Автоматизований обмін даними дозволить скоротити трудомісткість облікових процедур, мінімізувати ризик дублювання операцій, забезпечити оперативне виявлення розбіжностей та підвищити достовірність інформації про доходи.

Отже, удосконалення обліку і контролю доходів театральних закладів потребує комплексного підходу: чіткого розмежування авансів і доходів, аналітичного обліку за виставами та каналами продажу, систематичного звіряння квиткових і платіжних даних, а також запровадження внутрішньої звітності. Реалізація запропонованих заходів підвищить достовірність облікової

інформації та сприятиме обґрунтованому управлінню доходами театральних закладів.

Список використаних джерел

1. Про театри і театральну справу : Закон України від 31.05.2005 № 2605-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2605-15 (дата звернення: 15.10.2026).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99 (дата звернення: 15.10.2026).

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бержанір І. А.
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Уманський національний університет

Перехід вітчизняної економіки до ринкових засад суттєво змінив парадигму функціонування суб’єктів господарювання. В умовах високого рівня невизначеності, динамічності макросередовища та посилення конкуренції це спонукає суб’єктів господарювання автономно визначати вектори власного розвитку. За таких умов ключовою запорукою виживання та конкурентоспроможності підприємства стає якість управлінських рішень, яка безпосередньо залежить від повноти, об’єктивності та оперативності інформаційного забезпечення.

Важливим елементом загальної структури управління є бухгалтерський облік як впорядкований комплекс із первинного відображення, групування, систематизації та узагальнення суцільних і документально підтверджених даних про активи, пасиви, капітал та господарські операції підприємства у грошовому виразі [1]. За своєю сутністю він є багатокомпонентною цілісною системою з високим рівнем взаємозв’язку її методологічних, організаційних та технічних елементів.

У сучасній теорії та практиці управління бухгалтерський облік є комунікативною ланкою між операційною діяльністю суб’єкта господарювання та суб’єктами ухвалення управлінських рішень. Його функціональне призначення полягає не лише у пасивній фіксації фактів господарського життя, а й у їх глибокій аналітичній інтерпретації. Фіксуючи та інтерпретуючи первинні дані, облікова система трансформує їх у релевантну інформацію, яка у формі фінансової, податкової чи внутрішньої звітності подається внутрішнім і зовнішнім зацікавленим користувачам. Головною метою функціонування обліку є інформаційно-аналітичне забезпечення менеджменту об’єктивними відомостями для справедливої оцінки доходів, витрат, зобов’язань, фінансових результатів та майнового стану підприємства, що робить його належну організацію фундаментальною передумовою ефективного керівництва.

Незалежно від типу суспільно-економічних відносин, інформаційним фундаментом управлінської діяльності завжди залишався бухгалтерський облік. Сучасні кризові явища та трансформації в економіці України супроводжуються високою диспропорційністю, нестабільністю фінансових показників та дефіцитом ліквідності суб'єктів господарювання, що часто є наслідком неефективного розпорядження національними та корпоративними економічними ресурсами [2]. У жорсткому ринковому середовищі суто ретроспективного підходу традиційного фінансового обліку стає недостатньо. Стрімко зростає цінність релевантного інформаційного забезпечення процесів стратегічного планування, контролю, моніторингу ризиків та оптимізації діяльності.

Модернізація облікової системи передбачає її гнучку адаптацію до стратегічних пріоритетів підприємства з обов'язковим урахуванням чинників як мікро- (внутрішній потенціал, ресурси), так і макросередовища (ринкова кон'юнктура, законодавчі зміни, інфляційні процеси). Концептуально такий підхід реалізується в межах стратегічного обліку – самостійної підсистеми обліково-аналітичного забезпечення, яка забезпечує менеджмент усіх рівнів інформаційною базою для формування, реалізації та моніторингу довгострокових цілей на основі глибокого стратегічного аналізу. На відміну від традиційного обліку, стратегічний облік орієнтований у майбутнє (має прогностичну спрямованість) та передбачає оцінку ланцюжка створення вартості, аналіз витрат за видами діяльності, бенчмаркінг і дослідження дій конкурентів, що дозволяє завчасно виявляти відхилення від обраного курсу та коригувати стратегічні орієнтири підприємства [3].

Таким чином, раціонально організована облікова система є базовою передумовою забезпечення фінансової стійкості та ефективного управління суб'єктом господарювання у ринкових умовах. Трансформація традиційного бухгалтерського обліку у напрямку стратегічного дозволяє подолати обмеженість ретроспективних даних та забезпечити менеджмент якісним інструментарієм для обґрунтування довгострокових управлінських рішень, що визначає перспективи подальших наукових розробок у напрямку формування конкретної методики його практичної імплементації.

Отже, бухгалтерський облік як одна з найважливіших складових у системі управління повинна бути зважено організованою та чітко регульованою діяльністю науковців та практиків з обліку, поєднувати в собі професійні знання, міжнародний досвід і компетенцію, оскільки від правильності дій бухгалтера залежать ефективне й законне функціонування підприємства. Тому метою управління є підвищення ефективності господарських процесів. Бухгалтерські дані дозволяють виявляти проблеми управління, а баланс в цьому випадку є звітом, який оцінює ефективність управління.

Список використаних джерел:

1. Верига Ю. Роль обліку в управлінні підприємством. URL: http://sophus.at.ua/publ.

2. Осмятченко В. О. Функції бухгалтерського обліку в умовах застосування інформаційних технологій. *Вісник ЖДТУ.* 2010. № 2. С. 56–62.

3. Бержанір І. А. Цифровізація бухгалтерського обліку в умовах розвитку інноваційних технологій. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки*: матеріали IX Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених (м. Умань, 17 листоп. 2022 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Навч.-наук. ін-т економіки та бізнес-освіти [та ін.]; [голов. ред. Слатвінський М. А.; редкол.: Слатвінська Л. А., Чвертко Л. А., Джога О. В., Благополучна А. Г. Умань : Візаві, 2022. С. 109–11

РОЗВИТОК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Гайдучок Т.С.
к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет

Сучасні умови господарювання зумовлюють необхідність переосмислення ролі бухгалтерського обліку й економічного аналізу в управлінні підприємством. Цифрова трансформація бізнес-процесів, невизначеність зовнішнього середовища та посилення уваги до сталого розвитку формують потребу в своєчасній і достовірній інформації для оцінювання ризиків, прогнозування результатів, контролю використання ресурсів і визначення стратегічних пріоритетів. Тому обліково-аналітичне забезпечення має виходити за межі ретроспективного відображення господарських операцій і підтримувати прийняття стратегічних управлінських рішень.

Важливим напрямом його розвитку є інтеграція бухгалтерського обліку, управлінського аналізу та інформаційних технологій у єдине інформаційне середовище. ERP-системи, хмарні платформи, інструменти бізнес-аналітики і технології штучного інтелекту дають змогу прискорити обробку даних, виявляти відхилення та підвищувати оперативність контролю. Результативність цифровізації значною мірою залежить від якості первинної інформації, узгодженості довідників, сумісності систем, захисту даних і належного розподілу відповідальності за їх формування.

Отже, цифровізацію, на наш погляд, потрібно розглядати не як автоматизацію окремих операцій, а як перехід до інтегрованого інформаційного простору підприємства. Його базисом мають бути єдині правила формування даних, забезпечення взаємозв’язку між господарськими операціями та обліковими записами, регулярне оновлення показників і можливість деталізації інформації відповідно до потреб різних рівнів управління.

Другим важливим вектором є включення показників сталого розвитку до обліково-аналітичної системи. Оцінювання результативності підприємства не повинно обмежуватися прибутковістю, ліквідністю та фінансовою стійкістю. Для управлінських рішень важливими є також дані про споживання енергії й матеріалів, утворення відходів, вплив на довкілля, умови праці, соціальну

відповідальність і корпоративне управління. Поєднання фінансових і нефінансових показників дає змогу оцінювати взаємозв'язок між поточними рішеннями та довгостроковими наслідками діяльності.

Нормативним орієнтиром у цій сфері є Європейські стандарти звітності зі сталого розвитку (ESRS), визначені Делегованим регламентом Комісії (ЄС) 2023/2772 [1]. Їх положення актуалізують потребу в систематизації інформації про вплив підприємства на довкілля та суспільство, а також про вплив факторів сталого розвитку на його діяльність. Практичне застосування відповідних вимог залежить від сфери дії нормативних актів і статусу конкретного підприємства.

На нашу думку, перспективним є формування інтегрованої моделі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, що охоплює три взаємопов'язані компоненти. Обліковий компонент забезпечує документування та систематизацію фінансових і нефінансових даних; аналітичний – оцінювання результативності, ризиків і відхилень, прогнозування та підготовку альтернатив управлінських рішень; інформаційно-технологічний – інтеграцію джерел даних, автоматизоване оброблення, візуалізацію результатів і контроль доступу. Наскрізним елементом моделі має бути система показників сталого розвитку, інтегрована в управлінську звітність, бюджетування та стратегічне планування.

Запропонований підхід передбачає послідовне виконання таких етапів: проведення аудиту інформаційних потоків і визначення потреб стейкхолдерів; формування системи показників та узгодження методик їх розрахунку; інтеграція облікових і аналітичних інструментів; запровадження контролю якості даних і регулярного оцінювання результативності системи. Така послідовність допоможе узгодити технологічні зміни з реальними управлінськими потребами підприємства.

Цифрова трансформація супроводжується ризиками, зумовленими низькою якістю даних, кіберзагрозами, залежністю від постачальників програмного забезпечення та недостатнім рівнем цифрових компетентностей працівників. Мінімізація цих ризиків потребує вдосконалення системи внутрішнього контролю, чіткого розподілу відповідальності за формування й оброблення інформації, посилення заходів інформаційної безпеки та підвищення професійної компетентності бухгалтерів і аналітиків. Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) також акцентує увагу на необхідності поєднання технічних знань, етичних принципів і професійних компетентностей у сфері звітності зі сталого розвитку [2].

В підсумку, розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством передбачає поєднання цифрової інтеграції, розширення інформаційної бази за рахунок нефінансових показників і посилення контролю якості даних. Запропонована модель спрямована на перехід від переважно ретроспективного облікового відображення до комплексного інформаційного супроводу рішень, орієнтованих на економічну результативність, відповідальне використання ресурсів і довгострокову фінансову стійкість підприємства.

Список використаних джерел

1. Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council

as regards sustainability reporting standards. Publications Office of the European Union. 2023. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj/eng (дата звернення: 05.10.2026).

2. International Federation of Accountants (IFAC). Equipping Professional Accountants for Sustainability: What's New and What Hasn't Changed. 2024. URL: https://www.ifac.org/taxonomy/term/229?page=68 (дата звернення: 13.10.2026).

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Гвоздевський С.О.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького
Науковий керівник – **Лаврова-Манзенко О.О.,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

В умовах економічної нестабільності, посилення конкурентної боротьби та зростання фінансових ризиків особливого значення набуває забезпечення прибутковості діяльності підприємств. Повномасштабна війна в Україні, порушення логістичних зв'язків, зростання виробничих витрат, обмеженість інвестиційних ресурсів та коливання платоспроможного попиту актуалізують необхідність удосконалення методичних підходів до аналізу й прогнозування фінансових результатів. За таких обставин прибуток виступає не лише узагальнювальним показником ефективності господарської діяльності, але й важливим джерелом фінансування розвитку підприємства, забезпечення його фінансової стійкості та адаптації до змін зовнішнього середовища.

Фінансові результати діяльності підприємства відображають економічні наслідки здійснення господарських операцій, співвідношення сформованих доходів і понесених витрат, ефективність використання ресурсів та результативність управлінських рішень. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», інформація про доходи, витрати та фінансові результати узагальнюється у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), який формує інформаційну основу для оцінювання прибутковості підприємства [1]. Водночас фінансовий результат доцільно розглядати не лише як абсолютну величину отриманого прибутку або збитку, а як комплексну характеристику ефективності функціонування підприємства, його здатності генерувати економічні вигоди та забезпечувати відтворення господарського потенціалу.

На нашу думку, одним із принципових недоліків традиційних підходів до аналізу фінансових результатів є переважна орієнтація на абсолютні показники прибутку без належного врахування його економічної якості та стійкості. Зростання чистого прибутку не завжди свідчить про підвищення ефективності господарювання, оскільки може бути наслідком інфляційного збільшення

доходів, реалізації необоротних активів або отримання разових фінансових вигід. Тому оцінювання фінансових результатів доцільно доповнювати дослідженням співвідношення прибутку та операційних грошових потоків, динаміки рентабельності, структури доходів і витрат, а також частки результатів основної діяльності у загальному фінансовому результаті.

Важливою складовою аналітичного забезпечення управління є порівняння результатів окремого підприємства із середньогалузевими показниками. Інформаційною базою такого дослідження можуть виступати статистичні матеріали Державної служби статистики України щодо фінансових результатів діяльності підприємств за видами економічної діяльності [2]. Їх використання дозволяє виявляти галузеві закономірності формування прибутковості, оцінювати конкурентні позиції підприємства та визначати економічно обґрунтовані орієнтири його розвитку.

Більш широкі аналітичні можливості забезпечує використання економіко-математичних моделей, які дозволяють досліджувати залежність фінансових результатів від внутрішніх і зовнішніх чинників. Зокрема, прогнозування прибутку може здійснюватися з урахуванням очікуваних обсягів реалізації, динаміки собівартості, продуктивності праці, матеріаломісткості виробництва, валютних коливань та інфляційних процесів. Водночас достовірність результатів моделювання залежить від якості вихідних даних, правильності вибору факторних ознак та врахування можливих структурних змін економічних процесів.

Особливо перспективним для українських підприємств є сценарний підхід, який передбачає формування декількох альтернативних варіантів розвитку господарської діяльності. Базовий сценарій відображає найбільш обґрунтовані очікування щодо динаміки доходів і витрат, оптимістичний характеризує можливості підвищення прибутковості за сприятливих економічних умов, а песимістичний враховує наслідки реалізації фінансових, виробничих і ринкових ризиків. Застосування такого підходу дозволяє оцінювати не лише очікувану величину прибутку, але й можливий діапазон його коливань та потребу в резервних фінансових ресурсах.

Перспективним напрямом удосконалення аналізу та прогнозування фінансових результатів є формування інтегрованої аналітико-прогнозної системи, яка поєднуватиме ретроспективне дослідження прибутковості, факторне моделювання, сценарні розрахунки та оперативний контроль відхилень фактичних показників від прогнозованих.

Отже, аналіз і прогнозування фінансових результатів діяльності підприємства необхідно розглядати як взаємопов’язані складові системи фінансового управління. Аналіз забезпечує виявлення закономірностей формування прибутку та оцінювання ефективності використання ресурсів, тоді як прогнозування дозволяє обґрунтовувати перспективні параметри прибутковості й передбачати наслідки управлінських рішень. Вважаємо, що визначальним напрямом удосконалення управління фінансовими результатами є перехід від констатації досягнутих показників до їх системного прогнозування з

урахуванням економічних ризиків, галузевої специфіки та альтернативних сценаріїв розвитку.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення: 15.10.2026).

2. Фінансові результати підприємств (річна) / Державна служба статистики України. URL: https://stat.gov.ua/datasets/finansovi-rezultaty-pidpryyemstv-richna (дата звернення: 15.10.2026).

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ДОХОДІВ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ІНДИКАТОРІВ РИЗИКУ ТА ЯКОСТІ ПРИБУТКУ

Дровосік П.П.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Крачок Л.І.**, к.е.н.,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування,
Уманський національний університет

Доходи та фінансові результати є ключовими показниками діяльності підприємства і саме вони найчастіше зазнають навмисних або випадкових спотворень: передчасне визнання доходу, неповне відображення повернень і знижок, помилкове віднесення витрат до звітного періоду. Традиційний контроль зазвичай зводиться до ретроспективної перевірки правильності відображення операцій в обліку та аналізу динаміки показників «Звіту про фінансові результати» (форма № 2). Такий підхід фіксує зміну прибутку, але не пояснює її причин і не дозволяє оцінити, наскільки прибуток підтверджений реальними надходженнями коштів [1]. З огляду на це обґрунтуємо модель контролю й аналізу доходів і фінансових результатів, яка поєднує превентивні процедури на рівні договорів, систему індикаторів ризику та декомпозицію зміни прибутку за факторами.

Першим напрямом удосконалення вважаємо контроль доходів на рівні договору за принципом триточкової звірки. Кожна операція реалізації зіставляється за трьома опорними документами: договором (ціна, обсяг, умови переходу ризиків і вигод), підтвердженням виконання зобов'язання (накладна, акт, документ про відвантаження) та надходженням коштів. Дохід визнається за умов, визначених НП(С)БО 15 «Дохід» [2], а всі розбіжності між трьома точками заносяться до реєстру відхилень і опрацьовуються до закриття звітного періоду.

Другим напрямом є контроль меж звітних періодів. Для його проведення порівнюють частку доходу, визнаного в останні дні місяця, із середньою часткою за попередні періоди, а також перевіряють повернення товарів, кредитові ноти та

коригування, оформлені після дати звітності. Різке зростання виручки наприкінці періоду або масові повернення на початку наступного є типовими ознаками передчасного визнання доходу [3].

Третім елементом пропонованої моделі є система індикаторів ризику спотворення доходів і прибутку, яка перетворює контроль із періодичної перевірки на постійний моніторинг. Пороги мають носити орієнтовний характер і повинні уточнюватися підприємством за власними статистичними даними за кілька попередніх періодів. Перевищення порогового значення не є доказом порушення, а лише підставою для поглибленої перевірки відповідальною особою. Коригувальні проводки вручну за рахунками доходів варто окремо погоджувати з головним бухгалтером, що обмежує можливість впливу на фінансовий результат без документального підтвердження.

Для аналізу фінансових результатів пропонується застосовувати декомпозицію зміни прибутку. Загальна зміна прибутку від операційної діяльності розкладається на вплив обсягу реалізації, зміни цін, зміни асортиментної структури, зміни собівартості та зміни операційних витрат. Це дозволяє відокремити зростання прибутку, зумовлене ринковими та операційними факторами, від такого, що спричинене разовими чи обліковими впливами, і спрямовувати управлінські рішення на реальні причини змін.

Додатково доцільно оцінювати якість прибутку. Основним показником виступає коефіцієнт грошової конверсії, що визначається як відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності до чистого прибутку. Якщо він стійко нижчий за одиницю, прибуток значною мірою формується за рахунок нарахувань, зокрема зростання дебіторської заборгованості, а не реальних надходжень. Зіставлення цього показника з темпами приросту доходу та дебіторської заборгованості пов’язує контроль доходів із контролем розрахунків з покупцями. Результати контролю й аналізу узагальнюються в щомісячному «паспорті прибутку», який містить значення індикаторів ризику, декомпозицію зміни прибутку, коефіцієнт грошової конверсії та перелік відхилень, що потребують пояснень. Формує паспорт фінансово-економічний відділ, перевіряє головний бухгалтер, а керівництво отримує його до затвердження управлінських рішень за підсумками місяця.

Упровадження моделі доцільно здійснювати поетапно. На першому етапі формується реєстр відхилень і розраховуються індикатори за попередні періоди для визначення порогових значень. На другому етапі запроваджується триточкова звірка та контроль меж періодів. На третьому етапі починається щомісячне складання паспорта прибутку й закріплюються відповідальні особи. Такий підхід не потребує значних витрат, оскільки спирається на дані, що вже містяться в обліковій системі підприємства, і дозволяє оцінити ефективність кожного елементу окремо.

Список використаних джерел

1. Boulhaga M., Bouri A. & Elbardan H. The effect of internal control quality on real and accrual-based earnings management: evidence from France. *Journal of Management Contro*. 2022. Vol. 33, P. 545–567. URL: https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s00187-022-00348-5.pdf.link.springer.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text.

3. Nanzala L. I., Nelima M., & Maingi M. Influence of Revenues Recognition Technique on Quality of Financial Reporting in Public Universities in Kenya: The Moderating Role of University Size. *Sustainable Business and Society in Emerging Economies*. 2025, Vol. 7 (2), P. 337-346. URL: https://www.publishing.globalcsrc.org/ojs/index.php/sbsee/article/download/3393/1877.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ І ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Заболотній Р.В.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Крочак О.О.**, к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Сільське господарство належить до однієї з ключових галузей економіки України, а вирощування зернових культур забезпечує вагому частку валютних надходжень та гарантує продовольчу безпеку нашої держави. У сучасних умовах ринкової нестабільності через воєнний стан, постійного зростання цін на матеріально-технічні ресурси та зміни кліматичних умов підвищення ефективності виробництва зерна безпосередньо залежить від точності, оперативності та системності облікової інформації.

Слід відмітити, що класичні підходи до обліку витрат і виходу продукції зернових культур часто не відповідають вимогам управління, оскільки мають інформаційний розрив між фактичним виникненням витрат та підсумковим розрахунком собівартості виробленої продукції. На нашу думку, можна виділити наступні недоліки в існуючій системі обліку виробництва зернової продукції:

- фактична собівартість зернових культур обчислюється лише наприкінці року, що впливає на прийняття оперативних управлінських рішень у процесі їх вирощування;
- недостатність деталізації витрат у розрізі технологічних операцій часто призводить до узагальнення даних, що значно ускладнює контроль за дотриманням технологічних карт;
- існують труднощі в об’єктивному розподілі витрат між основною, побічною продукцією та використовуваними зерновідходами;
- використання паперових носіїв при зважуванні, транспортуванні та доробці зерна призводить до помилок, зловживань та втрати даних.

В Україні ведення обліку регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [3], а облік витрат і виходу продукції рослинництва - НП(С)БО 30 «Біологічні активи». Відповідно до цих

стандартів, на етапі вирощування зернові культури розглядаються, як поточні біологічні активи рослинництва, а одержане зерно - як сільськогосподарська продукція [2]. Оцінка сільськогосподарської продукції під час її первісного визнання здійснюється за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу. Але в умовах нестабільності цін, коливання валютних курсів та відсутності активного локального ринку в окремих регіонах нашої країни, точне визначення справедливої вартості стає умовним і суб'єктивним.

Процес вирощування деяких зернових культур триває протягом кількох суміжних звітних періодів, зокрема, озимих зернових культур. У цьому випадку виникають складнощі з об'єктивним розподілом незавершеного виробництва та розподілом постійних і змінних загальновиробничих витрат. Тому, на нашу думку, доцільно витрати розподіляти за видами технологічних операцій (дискування, оранка, сівба, внесення добрив, обмолот). Це дозволить чітко бачити собівартість кожної технологічної фази вирощування зернових культур.

Від урожаю зернових культур надходить не лише основна продукція (зерно), але і побічна (солома, полова) та супутня (зерновідходи) [1]. На сьогоднішній день немає чітко зафіксованої методики оцінки побічної продукції, що може призводити до викривлення собівартості основної продукції. Пропонуємо вартість побічної продукції, яка може дути використана на годівлю сільськогосподарських тварин чи реалізована, або у якості сидератів, оцінювати за чистою вартістю її реалізації або нормативною оцінкою добрив. При цьому вартість побічної продукції слід вираховуватися із загальної суми витрат на вирощування зернових культур.

Після збирання продукції зернових культур основна продукція надходить на тік у вигляді зернової маси, яка містить сміттєві та зернові домішки, а також має підвищену вологість. На току зерно відображається у початковій оприбуткованій вазі, однак після сушіння та очищення його маса зменшується на масу усушки та виділення відходів. На нашу думку, слід в Акті на сортування та сушіння продукції рослинництва (форма № 82) чітко дотримуватися заповнення всіх реквізитів документу.

Придатні зерновідходи доцільно оцінювати за зменшеною на відсоток повноцінного зерна у зерновідходах ціною зерна та оприбутковувати їх на окремий субрахунок. Мертві відходи (сміття, пил, земля) не можна використовувати у підприємстві або реалізувати. Тобто від мертвих відходів не можна отримати економічну вигоду, тому вони не визнаються активом підприємства і не оприбутковуються на баланс [1].

Отже, удосконалення обліку витрат і виходу продукції зернових культур є комплексним завданням, яке вимагає поєднання методологічних змін та новітніх технологічних рішень. Реалізація вказаних пропозицій дозволить сільськогосподарським підприємствам підвищити якість облікової інформації, покращити інвестиційну привабливість та забезпечити ефективне калькулювання собівартості продукції зернових культур.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ

Мінагрополітики України від 18.05.2001 року № 132. База даних Законодавство України / ВР України. URL. http://www.minagro.gov.ua/page/?6789

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790. База даних Законодавство України / ВР України. URL. http://audit.lviv.ua/ua/33/normatyvni_dokumenty.html

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996 / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ: НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ

Крачок Л.І.,
к.е.н., старший викладач кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Погуляйко В.С.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет

Грошові кошти є найліквіднішим активом підприємства, а тому найбільш схильним до втрат, зловживань і помилок. Для підприємств із нерівномірним характером діяльності ризики посилює сезонність: у періоди пікового навантаження обсяги операцій різко зростають, значна частина розрахунків здійснюється у стислі строки, а кількість касових і банківських операцій збільшується в рази. Якщо контроль залишається однаковим упродовж року, він або створює надмірне навантаження в періоди спаду, або не встигає за операціями в період піку. Тому важливо обґрунтувати напрями удосконалення внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві з урахуванням нерівномірного, зокрема сезонного, характеру його діяльності.

Перший напрям удосконалення полягає в поетапній організації контролю. Пропонується розподілити контрольні процедури на попередній, поточний і подальший контроль та закріпити кожну з них за конкретними посадами [1]. Попередній контроль не допускає проведення операції без перевірки договору й повного комплекту документів з боку бухгалтера чи фінансового відділу, поточний обмежує можливість одноосібного прийняття рішень касиром чи головним бухгалтером, а подальший виявляє відхилення, які вже виникли, і проводиться комісією у складі головного бухгалтера та фінансового директора.

Другий напрям стосується розподілу обов’язків і прав доступу. Функції касира, особи, яка веде облік, і особи, яка затверджує платежі, мають виконувати різні працівники. У банківській системі доцільно розмежувати права ініціювання та підтвердження платежу й установити ліміти на суму платежу, які потребують додаткового погодження [2]. Права доступу переглядаються щоквартально та негайно змінюються у разі звільнення чи переведення працівника.

Третій напрям, який має найбільшу практичну новизну і полягає у запровадженні сезонного режиму контролю. Підприємство визначає порогові значення, наприклад, обсяг готівкових виплат за добу чи кількість платежів за день, при перевищенні яких автоматично вмикається посилений режим: збільшується періодичність раптових інвентаризацій каси, вводиться обов'язкове погодження великих виплат двома відповідальними особами, а звірка банківських виписок проводиться кілька разів на день [1, 2]. Після спаду активності підприємство повертається до звичайного режиму. Такий підхід концентрує контрольні ресурси там і тоді, де ризик найвищий.

Четвертий напрям – моніторинг індикаторів ризику. До них належать частка готівкових виплат у загальному обсязі платежів, кількість і сума нез'ясованих розбіжностей під час звірок, випадки перевищення ліміту каси, кількість платежів, проведених поза платіжним календарем, і тривалість залишків готівки в касі понад встановлений строк [3]. Значення індикаторів щотижня аналізує фінансовий директор, а перевищення порогів є підставою для позачергової перевірки.

П'ятий напрям пов'язаний з відповідальністю та реагуванням на порушення. Кожне виявлене відхилення реєструється в журналі порушень із зазначенням причини, відповідального та строку усунення. Це дозволяє аналізувати повторювані помилки та вдосконалювати процедури, а не обмежуватися разовим виправленням. Результати контролю щоквартально узагальнюються у звіті для керівництва.

Додатково пропонується запровадити елемент незалежної оцінки системи контролю. Раз на півроку перевірку каси, банківських операцій і дотримання контрольних процедур виконує особа, яка не бере участі в щоденних операціях з грошовими коштами: внутрішній аудитор або працівник іншого підрозділу за рішенням керівництва. Така перевірка підтверджує, що процедури не лише затверджені, а й виконуються на практиці, і дозволяє виявити слабкі місця, непомітні для виконавців. Результати оформлюються коротким висновком із переліком рекомендацій та строками їх виконання. Результативність системи доцільно оцінювати за такими критеріями: зменшення кількості та суми розбіжностей, виявлених під час інвентаризацій і звірок; відсутність перевищень ліміту каси; виконання платіжного календаря; скорочення строку усунення виявлених порушень. Ці критерії дозволяють керівництву перевіряти, чи виправдовують контрольні процедури витрати на їх здійснення.

Отже, удосконалення контролю грошових коштів на підприємстві має ґрунтуватися на поетапній організації контрольних процедур, чіткому розподілі обов'язків і прав доступу, сезонному режимі контролю та моніторингу індикаторів ризику. Така система забезпечує збереження коштів у періоди пікового навантаження, зменшує ймовірність помилок і зловживань та підвищує достовірність інформації про рух грошових коштів.

Список використаних джерел

1. Кравченко М. В. Особливості обліку та контролю міжнародних розрахунків агрохолдингів із використанням електронних грошей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні*

економічні відносини та світове господарство. 2025. Вип. 56. С. 60–66. URL: http://visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/56_2025ua/10.pdf.

2. Коваль Л., Бурлака Я. Оптимізація обліку грошових коштів та розрахунків на підприємстві: сучасні підходи та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2025. № 80. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6862.

3. Рудь І., Дорохов В. Аналіз грошових потоків у системі управління підприємством. *Економічний простір*. 2024. № 194. С. 30–35. URL: https://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/314521.

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Крочак О.І., к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Побудова якісної системи бухгалтерського обліку в банках спрямована на виконання декількох основних завдань: швидке обслуговування клієнтів, точне відображення транзакцій і підготовку надійної звітності. Вона також слугує інструментом запобігання фінансовим правопорушенням, мінімізації витрат часу та коштів через оптимізацію документообігу, а також захисту конфіденційної інформації та контролю за належним оформленням документації.

Загалом банківський облік повинен забезпечувати прозорість усіх банківських операцій та надавати користувачам достовірну інформацію їх про фінансовий стан та зміни в активах і зобов’язаннях. У фінансовій звітності банківських установ знаходять своє відображення результати їх діяльності за звітний період. Для розуміння сутності фінансової звітності банківських установ, слід ознайомитися з його обліковою політикою, яка забезпечує достовірність та повноту всіх операцій, які відображені в обліку [3].

Облікова політика банку формується на основі сукупності принципів, методів та процедур, які використовує банк для складання та подання фінансової звітності відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], нормативно-правових актів Національного банку України та міжнародних стандартів фінансової звітності. Вона має на меті забезпечити повноту, достовірність та своєчасність відображення операцій банку в бухгалтерському обліку для прийняття обґрунтованих управлінських та інвестиційних рішень [2].

Основна мета облікової політики банку спрямована на те, щоб: упорядкувати та оптимізувати процес обліку; забезпечити правильне методичне відображення майна, операцій та результатів діяльності; зробити бухгалтерський облік планомірним і цілеспрямованим; досягти максимальної ефективності облікової системи кредитної організації.

Зміст облікової політики банку визначається переліком обов’язкових регламентів і документів, які забезпечують чітку організацію облікового

процесу. Зокрема, вона містить опис аналітичних рахунків, форми первинних і звітних документів, правила обробки даних і документообороту, а також розподіл прав на підписання документів.

Крім того, документ визначає порядок проведення інвентаризації, методи оцінки активів і зобов'язань, правила розрахунків та фінансування внутрішніх підрозділів, процедури консолідації звітності дочірніх компаній. До сфери облікової політики також належать політика роботи з цінними паперами, правила застосування принципу нарахування (амортизація, резерви), процедури вивірки, контроль ризикових операцій, реєстрація договорів та інші рішення, що гарантують безперебійну роботу банківського обліку.

Кожний банк самостійно формує свою облікову політику і оформляє порядок ведення обліку у Положенні про облікову політику банку, який затверджується Правлінням банку відповідним наказом. Зміст цього положення в обов'язковому порядку доводиться до відома всіх структурних та відокремлених підрозділів банківської установи.

Структуру облікової політики банку можна умовно поділити на три взаємопов'язані частини:

1. Організаційно-методологічна – визначає загальні засади побудови облікового процесу в банку. Тут виділяються базові підходи до ведення фінансового, управлінського та податкового обліку, формуються принципи побудови аналітичного обліку, затверджуються правила документального оформлення банківських операцій. Крім того, тут розміщено робочий план рахунків фінансового та управлінського обліку, а також номенклатуру аналітичних рахунків.

2. Методична – описує конкретні методики ведення обліку банківських операцій, які розкривають економічну сутність здійснюваних банком операцій. Для кожного об'єкта обліку банк самостійно обирає оптимальний варіант методики із числа альтернативних, передбачених чинними нормативно-правовими актами НБУ.

3. Контрольний – регламентує систему внутрішнього банківського контролю. Він охоплює сукупність процедур, спрямованих на дотримання внутрішніх нормативних вимог при здійсненні банківських операцій, а також на гарантування повноти та достовірності обліково-звітної інформації.

Механізм реалізації облікової політики повинен забезпечувати постійний контроль дотримання положень облікової політики банку. При допомозі інформаційної системи управління банком запроваджується дієвий зворотний зв'язок. При виявленні суттєвих відхилень система автоматично створює сповіщення про потребу ретельного дослідження їх причин. Це дозволяє своєчасно коригувати відповідні статті Положення. Згідно з вимогами, будь-які зміни в обліковій політиці, що суттєво впливають на показники звітного чи майбутніх періодів, підлягають обов'язковому опису із зазначенням причин їх виникнення та корективів у відповідних розділах документа [2].

Отже, формування облікової політики банку є досить актуальним і залишається мало дослідженим.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996 / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14

2. Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України, затверджене постановою Правління НБУ від 04.07.2018 № 75 із змінами / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18#Text

3. Тютюнник С.В. Формування облікової політики комерційних банків. URL:https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f1cd54fc-b418-4e8c-bd08-0a682da18150/content

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Мельник Л. Ю.
д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Бухгалтерський облік адвокатської діяльності залишається одним із найменш досліджених питань української облікової науки. Ринок юридичних послуг стрімко зростає, проте досі не сформовано єдині засади обліку адвокатської діяльності, що спричиняє варіативність практичних підходів і ризики недостовірності фінансової та податкової звітності.

Головним викликом є правовий парадокс визначення адвокатської діяльності. З одного боку, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко вказує: це незалежна професійна, а не підприємницька діяльність [3]. З іншого боку, Податковий кодекс України зобов'язує адвокатів вести облік доходів, а за загальної системи оподаткування також і витрат, та подавати податкову звітність [2], а Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» встановлює загальні засади обліку для всіх суб’єктів господарювання [4]. Саме ці аспекти є причиною методологічних суперечностей, які бухгалтерам доводиться розв'язувати на практиці самотужки.

Метою дослідження є узагальнення методологічних аспекти обліку адвокатської діяльності, виявлення проблем вітчизняної практики та обґрунтування напрямів її удосконалення з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Відповідно до чинного законодавства адвокатська діяльність здійснюється у трьох організаційно-правових формах: індивідуально, через адвокатське бюро або адвокатське об’єднання [3]. Адвокат, який здійснює діяльність індивідуально, веде лише податковий облік. Його зміст залежить від обраної системи оподаткування: за загальної системи це облік доходів і витрат як особи, що провадить незалежну професійну діяльність (ст. 178 ПКУ), а за спрощеної - лише облік доходів (ст. 296 ПКУ) [2], тоді як бюро та об’єднання як юридичні особи зобов’язані вести бухгалтерський облік та складати фінансову звітність.

Традиційні елементи методу бухгалтерського обліку у правничій сфері набувають специфічного змісту. Основною особливістю є те, що документування обмежене адвокатською таємницею, а основними первинними документами є договір про надання правової допомоги та акт наданих послуг.

Найважливішим питанням в обліку адвокатської діяльності є момент визнання доходу залежно від форми гонорару. Фіксований гонорар визнається пропорційно завершеності послуги або в момент підписання акта, погодинна оплата – за відпрацьованими годинами, гонорар успіху (contingency fee) – лише після настання визначеної події, а ретейнер є авансом і не визнається доходом до початку надання послуги. Адвокати, які здійснюють індивідуальну практику, застосовують касовий метод визнання доходу, тобто в момент отримання коштів. Натомість адвокатські бюро та об'єднання застосовують принцип нарахування (п. 4 ст. 4 Закону) [4]. Тому момент визнання доходу від однієї й тієї самої послуги залежить від організаційно-правової форми та режиму оподаткування адвоката, що ускладнює зіставлення облікових даних і формування єдиних методичних підходів.

Не менш важливим є питання обліку коштів, які клієнти передають адвокату для сплати судового збору та інших витрат. Ці кошти не належать адвокату, проте в Україні немає обов’язку відкривати для них окремий рахунок, що призводить до помилкового включення транзитних сум до доходу та спотворення фінансового стану практики. Такі кошти доцільно відображати в бухгалтерському обліку як зобов’язання перед клієнтом на рахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», а витрати за незакритими справами (WIP) – на рахунку 23 «Виробництво» [5].

У розвинених країнах світу механізм обліку клієнтських коштів є врегульованим та передбачені відповідні санкції за його порушення (табл. 1).

Таблиця 1 – Облік клієнтських коштів адвоката в Україні та зарубіжних країнах

Країна	Механізм обліку клієнтських коштів	Контроль і санкції
Україна	Нормативно не врегульовано	Незалежна перевірка для більшості адвокатів відсутня
США	Трастовий рахунок IOLTA, окремий субрахунок (client ledger) для кожного клієнта [10]	Змішування коштів – підстава для позбавлення права на практику
Велика Британія	Відокремлений client account (SRA Accounts Rules) [8]	Щорічний Accountant’s Report
Франція	Централізовані розрахунки через CARPA [6]	Контроль TRACFIN; кошти не відображаються в балансі адвоката
Німеччина	Anderkonto (§ 43a BRAO, § 4 BORA) [9]	Кримінальна відповідальність за порушення

Джерело: узагальнено автором на основі [6; 8–10].

Відповідно до МСФЗ 15 «Виручка від договорів з клієнтами» гонорар успіху – змінна винагорода, яка включається до ціни операції лише тоді, коли є висока ймовірність, що суттєвого сторнування визнаного доходу не відбудеться [7], тобто визнати його можна після завершення справи. НП(С)БО 15 «Дохід» встановлює загальні умови визнання доходу від надання послуг, тобто достовірну оцінку результату операції та ймовірність надходження економічних вигід. Водночас він не містить спеціальних положень щодо умовної (змінної) винагороди, що зумовлює потребу в галузевій конкретизації порядку визнання гонорару успіху.

За результатами аналізу виявлено шість системних проблем обліку адвокатської діяльності: відсутність галузевих стандартів і методичних рекомендацій; нормативну розбіжність податкового та бухгалтерського підходів; відсутність обліку незавершених справ; неврегульованість обліку клієнтських коштів.

Основними напрямами удосконалення обліку адвокатської діяльності в Україні є: розробка методичних рекомендацій з організації обліку в адвокатських бюро та об'єднаннях; законодавче закріплення сегрегації клієнтських коштів за моделями SRA або Anderkonto; врегулювання обліку незавершених справ; адаптація моделі МСФЗ 15. Перспективою подальших досліджень є оцінка можливості створення централізованого механізму управління клієнтськими коштами за моделлю CARPA на рівні НААУ.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ЖІТІ, 2000. 640 с.

2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 10.07.2026).

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17 (дата звернення: 10.10.2026).

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 10.10.2026).

5. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99 (дата звернення: 10.10.2026).

6. CARPA France. Union Nationale des CARPA. URL: https://www.carpafrance.org/ (дата звернення: 25.09.2026).

7. IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. IFRS Foundation. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-15-revenue-from-contracts-with-customers/ (дата звернення: 28.09.2026).

8. SRA Accounts Rules. Solicitors Regulation Authority. URL: https://www.sra.org.uk/solicitors/standards-regulations/accounts-rules/ (дата звернення: 03.10.2026).

9. Umgang mit Fremdgeld. Bundesrechtsanwaltskammer, 2025. URL: https://www.rak-koeln.de/wp-content/uploads/2023/10/BRAK-Umgang-mit-Fremdgeld.pdf (дата звернення: 20.09.2026).
10. What is an IOLTA Account? Definition & Compliance Rules. LawPay. URL: https://www.lawpay.com/about/blog/iolta-account/ (дата звернення: 03.10.2026).

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Михайловина С.О.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Інвентаризація є одним із базових елементів системи внутрішнього контролю, оскільки забезпечує зіставлення фактичної наявності активів і зобов'язань з даними бухгалтерського обліку та підтверджує достовірність показників фінансової звітності. Загальні засади її проведення визначаються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань [1; 2]. Водночас воєнний стан сформував ситуації, за яких формально встановлені процедури не завжди можуть бути реалізовані у звичайному порядку через відсутність безпечного доступу до майна, первинних документів або облікових регістрів.

За таких умов особливого значення набуває облікова політика підприємства. Її доцільно розглядати не лише як сукупність обраних методів бухгалтерського обліку, а як внутрішній регламент управлінських рішень щодо організації інвентаризаційної роботи. Саме на рівні наказу про облікову політику можуть бути конкретизовані порядок дій відповідальних осіб, критерії оцінки можливості доступу до активів, способи документального підтвердження їх наявності та алгоритм відображення наслідків інвентаризації в обліку.

Першим блоком такого регламенту має бути визначення критеріїв безпечного та безперешкодного доступу. Якщо доступ до активів і документів існує, інвентаризація проводиться за загальним порядком. Якщо доступ тимчасово відсутній, доцільно передбачити оформлення управлінського рішення керівника із зазначенням причин неможливості фактичної перевірки, переліку відповідних об'єктів та строку повторного розгляду питання. Такий підхід забезпечує простежуваність управлінських дій і зменшує ризик трактування відсутності інвентаризації як бездіяльності підприємства.

Другим блоком має стати порядок використання альтернативних доказів. У ситуаціях, коли фізичний огляд майна неможливий, інформаційна база може формуватися за рахунок фото- і відеофіксації, актів компетентних органів, довідок органів влади, матеріалів правоохоронних органів, відомостей державних реєстрів та інших документів, які дають змогу підтвердити факт існування, пошкодження або втрати активу. Такі матеріали не замінюють

фактичну інвентаризацію у звичайних умовах, але створюють документальний ланцюг доказів до моменту відновлення доступу до об'єктів.

Третій блок повинен визначати особливості дій у разі встановлення фактів знищення, пошкодження або викрадення активів. Тому доцільно передбачити позачергове проведення інвентаризації після отримання можливості безпечного доступу, а до цього моменту - накопичення підтвердних документів, формування висновків комісії та окремий аналітичний контроль об'єктів, щодо яких існує невизначеність. Важливість документального підтвердження посилюється тим, що результати інвентаризації можуть мати не лише облікові, а й податкові наслідки, зокрема щодо ПДВ та податку на прибуток [3].

Четвертим блоком облікової політики має бути ризик-орієнтований підхід до періодичності контрольних процедур. Об'єкти з підвищеною імовірністю втрати, псування або несанкціонованого використання доцільно перевіряти частіше, ніж активи зі стабільним режимом зберігання. Для аграрних підприємств такий підхід особливо актуальний щодо запасів, біологічних активів, сільськогосподарської продукції, пального, запасних частин та інших матеріальних цінностей, на збереження яких суттєво впливають сезонність і зовнішні фактори.

П'ятий блок доцільно присвятити цифровому документуванню. Електронні реєстри, систематизовані фото- та відеоматеріали, цифрові копії інвентаризаційних документів і фіксація дати та відповідальної особи за кожною дією підвищують доказовість облікової інформації та забезпечують простежуваність контрольних процедур.

Важливо розмежовувати бухгалтерську оцінку результатів інвентаризації та їх податкові наслідки. Виявлення лишків, нестач або втрат унаслідок воєнних дій має супроводжуватися окремою оцінкою можливих податкових коригувань і зобов'язань. Тому у внутрішньому регламенті доцільно передбачити класифікацію кожної інвентаризаційної різниці, визначення її причини, наявності винної особи та переліку підтвердних документів. Це зменшує ризик недостатнього документального обґрунтування податкових наслідків.

Отже, в умовах воєнного стану ефективність інвентаризації залежить не тільки від виконання нормативно встановлених процедур, а й від здатності підприємства заздалегідь визначити порядок дій у нестандартних ситуаціях. Закріплення в обліковій політиці критеріїв доступу до активів, альтернативних процедур підтвердження, правил документування втрат, ризик-орієнтованої періодичності та цифрового збереження доказів формує єдину модель управління інвентаризаційним процесом. Це підвищує достовірність облікової інформації, посилює внутрішній контроль і створює належну доказову основу для обґрунтування облікових і податкових рішень підприємства.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://shortlink.win/1yPN5 (дата звернення: 23.09.2026).

2. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: https://shortlink.win/1yPNc (дата звернення: 23.09.2026).
3. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://shortlink.win/1yPNi (дата звернення: 23.09.2026).

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Олянічук Н.В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

В умовах економічної нестабільності та високої невизначеності особливого значення набувають оперативність і достовірність облікової інформації. Управлінському персоналу недостатньо отримувати інформацію лише за результатами звітного періоду. Виникає потреба в оперативному моніторингу витрат, доходів, грошових потоків, стану активів, зобов’язань та фінансових результатів. Тому бухгалтерський облік має трансформуватися в систему, здатну забезпечувати своєчасне формування релевантної інформації відповідно до конкретних управлінських потреб.

Наукові дослідження щодо бухгалтерського обліку у системі управління підприємством завжди є в центрі уваги науковців. Побережець О.В. [1] акцентує увагу на бухгалтерському обліку як інформаційному забезпеченні управлінських рішень та взаємозв'язку облікової інформації з основними функціями управління. Боярова О., Гапончук Я. [2] доводять необхідність трансформації облікової системи під впливом цифровізації, зміни економічного середовища та необхідності її адаптації до нових вимог управління. Овсюк Н.В., Іванова А.В. [3] обґрунтовують необхідність інтеграції інформації про економічні, соціальні, екологічні аспекти діяльності підприємства для підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

Важливим напрямом сучасної трансформації бухгалтерського обліку є цифровізація. Цифрова трансформація потребує підвищення рівня професійних компетентностей працівників бухгалтерської служби, удосконалення систем захисту інформації та адаптації внутрішніх процедур до нових технологічних умов. Взаємодія обліку, аналізу, контролю і планування дає змогу сформувати цілісну інформаційну систему, у якій первинні дані трансформуються в аналітичну інформацію та використовуються для прийняття управлінських рішень. Сучасні виклики та напрямки удосконалення бухгалтерського обліку в системі управління підприємством узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Сучасні виклики та напрями удосконалення бухгалтерського обліку в системі управління підприємством

Сучасний виклик	Напрямок удосконалення	Очікуваний результат
Збільшення обсягів інформації	Удосконалення системи збору та обробки даних	Підвищення оперативності інформації
Нарощування інформаційних потреб	Розширення аналітичних розрізів обліку	Підвищення обґрунтованості управлінських рішень
Економічна нестабільність	Посилення оперативного моніторингу показників	Своєчасне реагування на зміни
Посилення ризиків	Посилення внутрішнього контролю	Зниження інформаційних та операційних ризиків
Необхідність оптимізації витрат	Деталізація обліку витрат та аналіз відхилень	Підвищення ефективності використання ресурсів
Потреба у прогнозуванні	Інтеграція облікових даних із плануванням та аналітикою	Підвищення якості прогнозних рішень
Підвищення вимог до цифрових компетентностей	Підвищення професійної та цифрової компетентності бухгалтерів	Адаптація персоналу до нових технологій

Джерело: складено автором

Важливим напрямом є посилення контрольної функції бухгалтерського обліку. Надійна система внутрішнього контролю має забезпечувати перевірку повноти та достовірності первинної інформації, законності господарських операцій, правильності їх відображення в обліку та збереження активів підприємства. У цифровому середовищі до цього додається необхідність контролю доступу до інформаційних систем, захисту даних та розмежування прав користувачів. Сучасний бухгалтерський облік доцільно розглядати не лише як систему реєстрації господарських операцій, а як інформаційну основу управління підприємством, розвиток якого має бути спрямований на забезпечення взаємозв’язку між обліковою інформацією та управлінськими потребами.

Таким чином, основними напрямами удосконалення бухгалтерського обліку є цифровізація та автоматизація облікових процесів, підвищення оперативності й аналітичності інформації, деталізація обліку витрат, посилення внутрішнього контролю та інтеграція обліку з аналізом, плануванням і прогнозуванням. Подальший розвиток облікової системи пов’язаний із поєднанням цифрових технологій, професійних компетентностей працівників та орієнтацією облікової інформації на стратегічні й оперативні потреби управління.

Список використаних джерел

1. Побережець О. В. Облік в системі управління підприємством. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2025. № 24 (1(59). С. 139-153. https://doi.org/10.18524/2413-9998.2025.1(59).333227.

2. Боярова О., Гапончук Я. Система бухгалтерського обліку в Україні та прогнозування тенденцій її розвитку. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 2025. № 1 (10). С. 287-299. https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-287-299.

3. Овсюк Н. В., Іванова А. В. Бухгалтерський облік і звітність зі сталого розвитку: управління бізнесом. *Статистика України*. 2026. № 2. С. 132-139. file:///C:/Users/Admin/Downloads/SU_2026%232-132-139.pdf

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Орлов А.С.
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Кучеренко Т.Є.**, д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Фінансова звітність фермерських господарств складається з використанням специфічних об'єктів обліку (живі організми, земля, сезонний цикл) і обмежених ресурсів бухгалтерської служби. Баланс такого господарства має відображати не лише фінансовий стан, а й результат біологічної трансформації, що за різних стандартів оцінюється по-різному. Наукові дослідження вітчизняних авторів в основному розглядають сутність, класифікацію та оцінку біологічних активів. Так, у працях [1, 4] проаналізовано економічну інтерпретацію й оцінку біологічних активів відповідно до вимог МСФЗ та проблеми обліку тварин після введення НП(С)БО 30. Дослідження [3; 8] присвячено класифікації біологічних активів за НП(С)БО 30 та їх обліку у фермерських господарствах.

Наукові дискусії західних вчених присвячені моделі справедливої вартості, відмінності між історичною та справедливою вартістю біологічних активів [9], складності і витратності визначення справедливої вартості для агропідприємств [15], додатковій цінності для користувачів біологічних активів та плодоносних рослин після перегляду МСБО 41 [10], а також практиці розкриття й виклики застосування МСБО 41 [14]. Водночас комплексної методології складання балансу саме фермерського господарства як суб'єкта малого бізнесу, що охоплює вибір форми звітності, оцінку й цифровий формат, у наукових джерелах не має. Закон № 973-IV [7] допускає діяльність фермерського господарства як юридичної особи та без статусу юридичної особи. Господарство-юридична особа веде бухгалтерський облік і складає фінансову звітність згідно вимог законодавства України залежно від критеріїв розміру – за формами № 1-м, № 2-м (мікропідприємство) або № 1-мс, № 2-мс (мале підприємство) [6], або за вимогами МСФЗ (за власним рішенням). Голова ФГ без статусу юридичної особи діє як фізична особа-підприємець, який складає обмежену податкову звітність, а баланс як елемент фінансової звітності, як правило, не складається. Розмежування цих категорій фермерських суб’єктів господарювання є першим методологічним кроком складання балансу.

Особливість балансу ФГ – наявність біологічних довгострокових (основне стадо, багаторічні насадження) і поточних (тварини на вирощуванні, посіви) активів. До особливостей їх обліку є сезонність, внаслідок якої баланс на 31

грудня не відображає піку оборотного капіталу; використання земельних ділянок у складі активів лише при наявності права власності, а при оренді – лише орендних платежів; цільове фінансування й державна підтримка. Це вимагає чіткої облікової політики щодо критеріїв визнання, методів оцінки та розподілу витрат між біологічними активами й готовою продукцією. Основна відмінність при складанні фінансової звітності ФГ полягає в деталізації та підходах до оцінки активів. Національна спрощена звітність нормує формат і мінімізує розкриття, тоді як вимоги МСФЗ орієнтовані на інформаційні потреби зовнішніх користувачів. Для малих ФГ стандарт МСФЗ для МСП є компромісом: він зберігає справедливу вартість як базову оцінку біологічних активів, але допускає собівартісний підхід, якщо справедлива вартість недосяжна без надмірних витрат, що відповідає висновкам про високу вартість і складність методу [15] (табл. 1).

Таблиця 1 – Відмінності балансу МСП за НП(С)БО та МСФЗ

Критерій	НП(С)БО 30	МСБО 41
Форма балансу	Затверджена форма з кодами рядків; мікро – ф. № 1-м (агреговані показники), малі – ф. № 1-мс; біологічні активи – як окремі статті активів або в складі комплексних статей	Звіт про фінансовий стан без жорсткого формату; мінімальний перелік статей, біологічні активи подаються окремою статтею
Об'єкт обліку	Біологічний актив – тварина або рослина; поточні та довгострокові, біологічні активи рослинництва й тваринництва	Сільськогосподарська діяльність – управління біотрансформацією; плодоносні рослини (bearer plants) виведено з МСБО 41
Оцінка у балансі	Справедлива вартість на дату балансу; якщо її неможливо достовірно визначити – первісна вартість за вирахуванням амортизації та знецінення	МСБО 41: справедлива вартість за вирахуван-ням витрат на продаж; МСФЗ для МСП: справедлива вартість лише якщо її можна визначити без надмірних витрат і зусиль, інакше – собівартість за вирахуванням амортизації та знецінення
Продукція та запаси	Продукція в момент збирання – за справедливою вартістю, далі за НП(С)БО 9	Аналогічно: оцінка на момент збирання, далі МСБО 2 / розд. 13
Орендована земля	Операційна оренда – поза балансом (НП(С)БО 14)	МСФЗ для МСП – модель операційної/ фінансової оренди
Відкладені податки	Для МП, як правило, не визнаються	Обов'язкові (розд. 29 / МСБО 12)
Примітки	Мінімальний обсяг розкриття	Методи та припущення оцінки, зміни кількості й вартості біоактивів

Джерело: складено автором

Третя редакція МСФЗ для МСП [13] набирає чинності з 1 січня 2027 р., її положення щодо специфічних видів діяльності слід звірити перед застосуванням.

Вивчення нормативної бази складання балансу ФГ за НП(С)БО і МСФЗ, узагальнення наукових публікацій за даною проблемою дозволило намітити шляхи його удосконалення. Складання балансу ФГ пропонується у 5 етапів: 1 –

визначення правового статусу й обсягу обов'язкової звітності; 2 – формування облікової політики щодо біоактивів, оцінки, земельних відносин і цільового фінансування; 3 – інвентаризація та класифікація біологічних активів на дату балансу (поділ на поточні/довгострокові, на рослинництво/тваринництво); 4 – оцінка за справедливою вартістю з ієрархією джерел (активний ринок, недавні угоди, галузеві показники) та зі збереженням собівартісного підходу лише за недосяжності достовірної оцінки; 5 – трансформація даних у форму № 1-м/1-мс і, за потреби, у форму звіту про фінансовий стан за МСФЗ із аналітичним поясненням розбіжностей.

Баланс фермерського господарства є інтегрованим відображенням правового статусу, облікової політики та оцінки біологічних активів. Відмінності НП(С)БО та МСФЗ стосуються формату, оцінки біологічних активів, обліку оренди, відкладених податків і розкриття. Запропонована п'ятиетапна методика забезпечує узгодженість національної звітності з міжнародними вимогами та підвищує інформаційну цінність балансу для банків, держави й інвесторів.

Список використаних джерел

1. Гаврик О. Ю. Біологічні активи: економічна інтерпретації та оцінка в умовах запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності. Економіка та держава. 2021. № 2. С. 70–73.

2. Курган Н., Руденко С., Березовська Д. Таксономія спрощеної фінансової звітності як елемент цифровізації обліку малих підприємств України. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2025. Т. 340, № 2. С. 561–567.

3. Леус Д. Визначення сутності біологічних активів як об’єкта бухгалтерського обліку. Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу : тези IV Міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 листоп. 2023 р. Житомир : Державний університет «Житомирська політехніка», 2023. С. 255.

4. Павлова Г. Є., Киричьок В. О. Економічний зміст поточних біологічних активів тваринництва та проблеми їх обліку. Агросвіт. 2024. № 4. С. 31–36.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: наказ Мінфіну України від 18.11.2005 № 790 (зі змінами).

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua.

7. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973-IV (зі змінами).

8. Скрипник С. В. Біологічні активи в бухгалтерському обліку фермерських господарств. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. 2013. Вип. 2 (7), т. 2. С. 269–275.

9. Arrocha O. IAS 41 and its impact on the valuation of biological assets of companies dedicated to agricultural activity. Revista FAECO Sapiens. 2022. Vol. 5, No. 1. URL: revistas.up.ac.pa/index.php/faeco_sapiens/article/view/2673.

10. Bispo T., Lopes A. I. Exploring the value relevance of biological assets and bearer plants: An analysis with IAS 41 Revision. Custos e @gronegocio Online. 2022. Vol. 18, No. 1. P. 61–84.

11. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements... Official Journal of the EU, L 182. URL: https://eur-lex.europa.eu

12. IASB. IAS 41 Agriculture; IAS 16 Property, Plant and Equipment. London: IFRS Foundation (чинна редакція).

13. IASB. IFRS for SMEs Accounting Standard (third edition). London: IFRS Foundation, 2025 (чинність з 01.01.2027).

14. Tumynaitė G. Advantages and challenges of applying the fair value method according to IFRS for agricultural entities. Vytautas Magnus University Agriculture Academy, 2024. URL: ejournals.vdu.lt/index.php/jm2022/article/view/5678.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Рубан Г.С.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Крачок Л.І.**, к.е.н.,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування,
Уманський національний університет

Розрахунки з покупцями і постачальниками становлять значну частку оборотного капіталу підприємства та безпосередньо впливають на його ліквідність і платоспроможність. Надмірна дебіторська заборгованість відволікає кошти з обороту й підвищує ризик виникнення безнадійних боргів, а несвоєчасне погашення кредиторської заборгованості призводить до штрафних санкцій і втрати ділової репутації. За відсутності формалізованих процедур внутрішній контроль розрахунків має фрагментарний характер, а контрольні функції розпорошені між підрозділами без чіткого закріплення відповідальності. Тому питання поєднання кредитної політики, платіжного планування та розподілу контрольних повноважень в єдиній системі внутрішнього контролю залишаються недостатньо опрацьованими. Це зумовлює потребу в розробленні практичних рекомендацій, придатних до безпосереднього впровадження на підприємстві [1].

Для посилення контролю розрахунків з покупцями пропонується запровадити на підприємстві формалізовану кредитну політику. Вона передбачає:

1) диференціацію умов відстрочення платежу залежно від історії розрахунків та фінансового стану контрагента, що реалізується через встановлення індивідуальних кредитних лімітів. Такий підхід дозволяє надавати комерційний кредит надійним покупцям і водночас обмежувати ризик щодо контрагентів із сумнівною платоспроможністю [1; 2];

2) доцільно застосовувати систему знижок за дострокову оплату з метою пришвидшення надходження коштів від покупців. Прикладом може слугувати

знижка 2% за оплату протягом 10 днів за умови повного розрахунку упродовж 30 днів. Така знижка стимулює покупців до своєчасних платежів і скорочує період обороту дебіторської заборгованості.

3) кредитна політика передбачає регулярний, не рідше одного разу на квартал, моніторинг дебіторів на предмет виникнення ознак неплатоспроможності. У разі їх виявлення необхідно своєчасно вживати заходів претензійно-позовної роботи щодо простроченої заборгованості, що зменшує імовірність її переходу в категорію безнадійної [1; 2].

З метою підвищення ефективності контролю розрахунків з постачальниками доцільно запровадити планування платіжного календаря підприємства з деталізацією за контрагентами та строками оплати. Його застосування дасть змогу уникати необґрунтованого прострочення кредиторської заборгованості та пов'язаних із цим штрафних санкцій і втрати ділової репутації [3]. Крім того, для чіткого розподілу відповідальності за окремими напрямами контролю розрахунків запропоновано затвердити матрицю розподілу контрольних повноважень між підрозділами підприємства (табл. 1).

Таблиця 1 – Матриця розподілу повноважень внутрішнього контролю розрахунків з покупцями і постачальниками

Напрям контролю	Відповідальний підрозділ / особа	Періодичність
Встановлення та перегляд кредитних лімітів покупцям	Комерційний відділ / фінансовий директор	При укладенні договору, не рідше 1 разу на квартал
Ведення реєстру старіння дебіторської заборгованості	Бухгалтерія (облік розрахунків)	Щомісячно
Формування резерву сумнівних боргів	Головний бухгалтер	Щомісячно / на дату балансу
Ведення платіжного календаря	Фінансовий відділ / бухгалтерія	Щотижнево
Претензійно-позовна робота щодо простроченої заборгованості	Юридичний відділ	У разі прострочення понад 30 днів
Аналіз оборотності заборгованості та звіт для керівництва	Фінансово-економічний відділ	Щоквартально

Джерело: розроблено автором.

Запровадження запропонованої матриці усуває характерну для підприємства нині розпорошеність контрольних функцій і забезпечує персональну відповідальність конкретних працівників за своєчасність та якість виконання кожного з напрямів контролю розрахунків з контрагентами. Комплексне впровадження кредитної політики щодо покупців, платіжного календаря та розподілу контрольних повноважень сприятиме прискоренню оборотності дебіторської заборгованості, запобіганню простроченню кредиторської заборгованості та зміцненню фінансової стійкості підприємства.

Список використаних джерел

1. Пугаченко О.Б., Зарудна Н.Я. Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1244/1199.
2. Patuan I., Hermawan A. The Effect of Internal Control on the Receivables Management. *International Journal of Contemporary Accounting*. 2023. Vol. 5, No. 1. P. 61–80. URL: https://e-journal.trisakti.ac.id/index.php/ijca/article/view/17026.
3. Шкріба К. В., Саф'яник О. М., Воронко О. С. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості в системі управління підприємством. *Вісник економіки*. 2020. URL: https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/775.

АНАЛІТИКА ОБЛІКОВИХ ДАНИХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Русак О.П.
к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет

Сучасні умови господарювання потребують системного аналітичного опрацювання бухгалтерської інформації для визначення перспектив розвитку підприємства. Зростання вимог до ресурсоефективності, екологічної відповідальності та соціального захисту зумовлює необхідність поєднання фінансових показників з оцінюванням економічних, екологічних і соціальних наслідків діяльності.

Вітчизняні дослідження підтверджують актуальність розвитку обліково-аналітичного забезпечення ESG-звітності та інтегрованої звітності з урахуванням потреб сталого розвитку, інформаційних запитів заінтересованих сторін і вимог європейської інтеграції [1; 2]. На нашу думку, аналітика облікових даних є процесом опрацювання фінансової та нефінансової інформації для виявлення закономірностей, оцінювання ризиків і обґрунтування управлінських рішень. Її значення полягає у визначенні причин відхилень, оцінюванні їхніх наслідків та пошуку можливостей підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Важливим напрямом удосконалення аналітичного забезпечення є поєднання традиційних показників бухгалтерської та управлінської звітності з індикаторами сталого розвитку. Такий підхід дає змогу оцінювати діяльність підприємства за обсягами доходів, прибутковістю та рівнем витрат; за показниками використання енергетичних і матеріальних ресурсів, утворення відходів, безпеки праці, соціальної відповідальності та якості корпоративного управління. Необхідність розвитку такого інформаційного підходу простежується у вітчизняних дослідженнях з інтеграції ESG-показників у систему корпоративного обліку та формування нефінансової звітності [2; 3].

Для практичного застосування пропонуємо систематизувати основні напрями аналітики облікових даних за трьома взаємопов'язаними блоками (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні напрями аналітики облікових даних у забезпеченні сталого розвитку підприємства

Напрям аналітики	Основні показники	Управлінське призначення
Економічний	Прибутковість, рентабельність, ліквідність, витрати, продуктивність праці	Оцінювання фінансової стійкості та ефективності діяльності
Екологічний	Енергоємність, водоспоживання, обсяг відходів, витрати на природоохоронні заходи	Виявлення ресурсних втрат і можливостей зменшення екологічного навантаження
Соціально-управлінський	Безпека праці, плинність кадрів, витрати на навчання, дотримання внутрішніх політик і процедур	Оцінювання соціальної відповідальності, якості управління та ризиків

Джерело: розроблено автором

Запропоноване групування дає змогу сформувати комплексне уявлення про результати діяльності підприємства. Наприклад, зниження витрат на одиницю продукції може свідчити про підвищення операційної ефективності, однак без урахування обсягів споживання енергії, утворення відходів і показників безпеки праці такий висновок буде неповним. Саме тому аналітичне оцінювання має передбачати зіставлення взаємопов'язаних показників і врахування можливих компромісів між економічними результатами та цілями сталого розвитку.

Цифровізація аналітики на основі ERP-систем, хмарних платформ і бізнес-аналітики автоматизує розрахунки, виявлення відхилень і візуалізацію результатів [3; 4]. Водночас її ефективність залежить від якості даних, узгодженості методик та внутрішнього контролю. Інтеграція бухгалтерського й управлінського обліку з моніторингом показників сталого розвитку сприятиме підвищенню достовірності аналітичних результатів.

Практичним результатом такого підходу може стати формування аналітичної панелі сталого розвитку підприємства, яка об'єднуватиме ключові фінансові, ресурсні, соціальні та управлінські показники, їхні планові й фактичні значення, динаміку та граничні рівні відхилень. Це дасть змогу керівництву своєчасно визначати проблемні напрями, оцінювати ефективність упроваджених заходів і коригувати управлінські рішення. При цьому набір показників має враховувати специфіку діяльності, масштаби підприємства та суттєвість відповідних ризиків.

Отже, аналітика облікових даних є важливою складовою інформаційного забезпечення сталого розвитку підприємства. Її вдосконалення передбачає інтеграцію фінансових і нефінансових показників, застосування цифрових інструментів, стандартизацію методик розрахунку та посилення внутрішнього контролю. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, прозорості діяльності підприємства,

ефективності використання ресурсів і здатності своєчасно реагувати на економічні, екологічні та соціальні виклики.

Список використаних джерел

1. Струк Н. С., Демко Р. Р. Обліково-аналітичне забезпечення формування звітності зі сталого розвитку підприємств. *Український економічний часопис*. 2025. № 10. С. 110–116. https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-10-17.

2. Олійник О., Поліщук І. Облікове забезпечення формування показників ESG-звітності відповідно до інформаційних запитів користувачів: законодавче регулювання. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-13.

3. Іваницький В. М. Розвиток управлінської складової ESG-звітності в системі обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2025. № 3(62). С. 67–74. https://doi.org/10.26642/pbo-2025-3(62)-67-74.

4. Скрипник С. Адаптація систем управлінського обліку до сучасних викликів. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 53. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-11.

ВІД ЦИФРОВИХ ДАНИХ ДО СТАЛИХ РІШЕНЬ: ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Скиба Г.І.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,
ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом»

В умовах цифрової трансформації економіки бухгалтерський облік набуває нового значення в системі управління підприємством. Його функції поступово виходять за межі реєстрації господарських операцій і формування звітності, охоплюючи аналітичне забезпечення управлінських рішень, оцінювання ризиків, контроль використання ресурсів та прогнозування результатів діяльності. Впровадження сучасних цифрових технологій сприяє оперативному обробленню інформації, підвищенню її доступності й удосконаленню взаємодії між структурними підрозділами підприємства. За таких умов облікові дані стають важливим інформаційним ресурсом для визначення перспектив розвитку, своєчасного реагування на зміни зовнішнього середовища та підвищення ефективності господарювання. Тому актуальним є перехід від накопичення цифрових даних до їх системного аналітичного використання для обґрунтування управлінських рішень, забезпечення економічної стійкості та досягнення цілей сталого розвитку підприємства.

Проблематику трансформації бухгалтерського обліку під впливом цифрових технологій досліджував Д. Пілевич [3]. Переваги та недоліки використання хмарних технологій в обліку розглянули Н.В. Голячук і

С.Є. Голячук [1]. Розвиток цифрового фінансового середовища, зокрема криптовалют, висвітлено у праці М.В. Дубини, Н.І. Холявко та І.Ю. Моротченко [2]. Ці дослідження формують основу для подальшого вивчення можливостей цифровізації обліку в управлінні підприємством.

Одним із важливих напрямів цифрової трансформації є застосування хмарних технологій. Вони забезпечують централізоване зберігання інформації, доступ до актуальних даних і швидкий обмін ними між підрозділами. Це сприяє оперативнішому формуванню звітності, контролю доходів і витрат та підвищенню ефективності облікових процесів. Водночас виникають ризики втрати інформації, несанкціонованого доступу й залежності від стабільності інтернет-з'єднання. Тому використання хмарних сервісів потребує належного захисту даних, резервного копіювання та розмежування прав доступу.

Важливою зміною є перехід від простого оброблення облікової інформації до її аналітичного використання. Інтеграція бухгалтерських програм із системами управління підприємством дає змогу зіставляти планові та фактичні показники, аналізувати грошові потоки, контролювати заборгованість і виявляти відхилення. Завдяки цьому керівництво може своєчасно реагувати на фінансові проблеми, раціональніше використовувати ресурси та обґрунтовувати управлінські рішення.

Окремої уваги потребують цифрові фінансові інструменти. Дослідження криптовалют [2] актуалізує питання належного документування операцій із цифровими активами, їх облікового відображення та контролю пов'язаних ризиків. Коливання вартості таких активів і специфіка їх зберігання зумовлюють необхідність чіткої облікової політики та дотримання відповідних нормативних вимог.

У контексті сталого розвитку бухгалтерський облік має забезпечувати інформаційну основу не лише для оцінювання фінансових результатів, а й для аналізу використання ресурсів, екологічних і соціальних ризиків. Поєднання фінансових та нефінансових показників дає змогу комплексніше оцінювати діяльність підприємства й ураховувати довгострокові наслідки управлінських рішень. Водночас важливо забезпечувати достовірність, порівнюваність і перевірюваність інформації.

На нашу думку, перетворення цифрових даних на основу сталих управлінських рішень доцільно здійснювати за такими етапами: формування достовірної інформаційної бази; цифрове оброблення даних; аналіз результатів і ризиків; вибір управлінських рішень; оцінювання їх ефективності. Такий підхід забезпечує взаємозв'язок між бухгалтерським обліком, управлінським аналізом і стратегічними цілями підприємства.

Отже, цифрова трансформація бухгалтерського обліку створює можливості для підвищення оперативності оброблення інформації, удосконалення контролю та обґрунтування управлінських рішень. Проте результативність цих змін залежить від якості даних, інформаційної безпеки й компетентності працівників. Перспективним напрямом подальших досліджень є вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку підприємств на основі інтеграції цифрових технологій і фінансових та нефінансових показників.

Список використаних джерел

1. Голячук Н.В., Голячук С.Є. Переваги та недоліки застосування хмарних технологій в обліку. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2015. Вип. 12(1). С. 80–86.

2. Дубина М.В., Холявко Н.І., Моротченко І.Ю. Криптовалюти: сутність та етапи еволюції. Фінансові дослідження. 2019. № 1(6). URL: https://fr.stu.cn.ua/index.pl?task=arcinf&l=ua&j=19&id=178 (дата звернення: 15.10.2026).

3. Пілевич Д. Трансформація системи бухгалтерського обліку в умовах розвитку цифрових технологій. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 3(23). С. 149–157. DOI: https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-3(23)-149-157

ОБЛІКОВА ІНФОРМАЦІЯ ЯК СУЧАСНА ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Стеблян М.А.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Черкаський національний університет імені. Б. Хмельницького
Науковий керівник – **Лаврова-Манзенко О.О.**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Черкаський національний університет імені. Б. Хмельницького

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються посиленням економічної невизначеності, цифровізацією господарських процесів, зростанням інформаційних потоків та необхідністю оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища. Повномасштабна війна в Україні, нестабільність ринкової кон’юнктури, обмеженість фінансових ресурсів і підвищення підприємницьких ризиків зумовлюють зростання ролі інформаційного забезпечення управлінської діяльності. За таких обставин облікова інформація набуває стратегічного значення, оскільки виступає основою економічного аналізу, фінансового планування, контролю та обґрунтування управлінських рішень.

Облікова інформація являє собою систематизовану сукупність відомостей про господарські процеси, активи, зобов’язання, власний капітал, доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства, сформованих у процесі бухгалтерського обліку. Її особливістю є документальна обґрунтованість, системність відображення господарських операцій та можливість використання для оцінювання економічного стану суб’єкта господарювання. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства для прийняття рішень [1].

Сутність облікової інформації в сучасній системі управління виходить за межі традиційного документування та реєстрації господарських операцій. Вона

трансформується в інформаційний ресурс, який забезпечує формування економічно обґрунтованих управлінських рішень, оцінювання альтернатив розвитку та прогнозування наслідків господарської діяльності. При цьому управлінська цінність облікових даних визначається не лише їх достовірністю, але й своєчасністю, релевантністю, повнотою, порівнянністю та можливістю практичного використання.

Важливою складовою інформаційного забезпечення управління виступає фінансова звітність, яка узагальнює результати господарської діяльності підприємства та створює основу для оцінювання його фінансового стану. Методологічні засади її формування визначаються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]. Використання показників фінансової звітності дозволяє оцінювати ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність і рентабельність підприємства, а також встановлювати тенденції зміни його економічного потенціалу.

Важливим напрямом сучасного розвитку облікового забезпечення управління є цифровізація інформаційних процесів. Упровадження автоматизованих облікових систем, електронного документообігу, хмарних технологій та інтегрованих інформаційних платформ сприяє підвищенню оперативності оброблення даних, зменшенню трудомісткості облікових процедур та розширенню аналітичних можливостей підприємства. Особливо перспективним є використання технологій автоматизованого аналізу великих масивів інформації та інструментів штучного інтелекту для виявлення економічних закономірностей, прогнозування фінансових показників і своєчасної ідентифікації ризиків.

Проте цифрова трансформація обліку супроводжується виникненням нових викликів, пов’язаних із забезпеченням інформаційної безпеки, захистом конфіденційних даних, достовірністю автоматизованих розрахунків та залежністю підприємств від програмно-технічної інфраструктури. За таких обставин важливого значення набувають розвиток внутрішнього контролю, розмежування доступу до інформаційних ресурсів, забезпечення резервного збереження даних та підвищення цифрових компетентностей обліково-аналітичного персоналу.

На нашу думку, одним із ключових напрямів удосконалення облікового забезпечення управління є формування єдиного інформаційного простору підприємства, у межах якого дані фінансового, управлінського та податкового обліку інтегруються з показниками виробничої, збутової та інвестиційної діяльності. Такий підхід дозволяє усунути інформаційну відокремленість структурних підрозділів, забезпечити узгодженість економічних показників та створити основу для комплексного оцінювання наслідків управлінських рішень.

Отже, облікова інформація є фундаментальною складовою сучасної системи управління підприємством, що забезпечує інформаційну єдність процесів планування, організації, контролю та оцінювання результатів господарської діяльності. Вважаємо, що визначальним напрямом розвитку облікової системи є її трансформація з інструменту фіксації господарських операцій у стратегічну

інформаційно-аналітичну основу управління підприємством. Реалізація такого підходу потребує інтеграції різних видів обліку, впровадження цифрових технологій, підвищення якості облікових даних та посилення їх прогнозно-аналітичної спрямованості.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 15.10.2026).

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення: 15.10.2026).

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРОЩЕНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Стратан І.І.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник – **Кучеренко Т.Є**., д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Вдосконаленню методології облікового забезпечення спрощеної фінансової звітності суб'єктів малого та мікропідприємництва в умовах співіснування НП(С)БО та МСФЗ для МСП надається недостатньо уваги в дослідженнях вітчизняних науковців. Понад 95 % українських підприємств належать до малого та мікробізнесу, тому склад, якість і таксономія спрощеної звітності визначає інформаційну базу економічної політики, кредитування й міжнародної інтеграції. За даними наукових публікацій, станом на початок 2024 року мікро- і малі підприємства становили приблизно 95,2 % від загальної кількості суб’єктів господарювання (293,3 тис.), а звітність за МСФЗ у форматі XBRL складала лише близько 1,6 % суб'єктів [1]. Спрощена звітність за НП(С)БО залишається формально доступною, однак її методологічне забезпечення відстає від євроінтеграційних вимог (Директива 2013/34/ЄС [5]) та від новацій IASB. Це зумовлює потребу в переосмисленні теорії, практики і облікової методології спрощеної звітності за національними стандартами.

Вітчизняні науковці свої дослідження зосереджують на порівнянні вимог МСФЗ для малих та середніх підприємств (6) і національних стандартів та доводять, що звітність за МСФЗ має ширше призначення і цінність для користувачів, а також підвищує конкурентоспроможність у залученні інвесторів [4]. Окремий напрям досліджень пов'язаний із цифровізацією обліку МСП. Так, Курган Н., Руденко С., Березовська Д. [1] розглядають таксономію фінансової звітності та автоматизацію обліку як чинник прозорості малого бізнесу, а також наголошують, що ведення обліку за МСФЗ для МСП складніше, ніж за НП(С)БО. Водночас наукові дослідження щодо уніфікації методології облікової політики,

оцінки, облікових регістрів, форм звітності та їх цифровий формат практично відсутні. Міжнародні вимоги цих аспектів визначають документи IASB: МСФЗ для МСП (третя редакція, 2025) [6], МСФЗ 18 [7] і МСФЗ 19 [8].

Обов'язок складати спрощену звітність визначено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 996-XIV [2]. Критерії розміру суб'єктів господарювання в Законі встановлено за трьома показниками: балансова вартість активів, чистий дохід і середня кількість працівників, відповідно: мікро – до 350 тис. євро / 700 тис. євро / 10 осіб; малі – до 4 млн / 8 млн / 50 осіб [2]. Ці порогові значення слід постійно звіряти із чинною редакцією, оскільки на рівні ЄС вони переглядалися (Директива (ЄС) 2023/2775). Малі підприємства складають форми Баланс (ф. № 1-мс), Звіт про фінансові результати (ф. № 2-мс), а мікропідприємства – Баланс (ф. № 1-м), Звіт про фінансові результати (ф. № 2-м) за вимогами НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [3]. Малі підприємства і мікропідприємства можуть складати спрощену звітність за МСФЗ, якщо це встановлено законодавством або за власним рішенням.

Баланс за НП(С)БО є переважно інструментом обліково-податкового звітування, тоді як звіт про фінансовий стан за МСФЗ для МСП орієнтований на інформаційні потреби зовнішніх користувачів. Найсуттєвіші відмінності в балансі стосуються класифікації зобов'язань, цільового фінансування, відкладених податків, оцінки за справедливою вартістю та знецінення (табл. 1).

Третя редакція МСФЗ для МСП, що набирає чинності 1 січня 2027 р. [IASB. IFRS for SMEs], наближає стандарт до МСФЗ 13, 15 і 10, що додатково збільшує методологічний розрив. МСФЗ 18 (замінює МСФЗ 1) запроваджує обов'язкові категорії та проміжні підсумки в звіті про прибутки та збитки і вимоги до показників, визначених управлінням [7]. Положення стандарту поширюється на звітність за повними МСФЗ, а не за МСФЗ для МСП, однак визначає орієнтир розвитку структури спрощеної звітності. МСФЗ 19 допускає зменшений обсяг розкриття для дочірніх компаній без публічної відповідальності [8], що створює проміжну модель між повними МСФЗ і спрощеними вимогами.

Для забезпечення відповідності норм між МСФЗ та НП(С)БО для МСП пропонується запровадити модель із чотирьох блоків:

1. Нормативний – уніфікація класифікації та розмірів МСП із Директивою 2013/34/ЄС [5], перегляд НП(С)БО 25 для узгодження з МСФЗ для МСП;

2. Облікової політики – типова політика для мікропідприємств із чіткими критеріями вибору методів оцінки та знецінення;

3. Організаційний – розмежування облікових регістрів і спрощення Плану рахунків для МСП, уніфікація первинних документів;

4. Цифровий – перехід на таксономію XBRL із автоматичним формуванням форм зі спільного набору даних («одне джерело достовірних структурованих даних – різні форми звітності»). Пропонована модель дозволить перейти від національної до міжнародної звітності без дублювання обліку, що актуально за наявності двох стратегій цифровізації, обговорюваних у літературі [1].

Таблиця – 1 Відмінності між спрощеною звітністю за НП(С)БО та МСФЗ для МСП

Критерій	НП(С)БО (ф. № 1-м, 2-м; 1-мс, 2-мс)	МСФЗ для МСП (повний комплект)
Склад звітності	Баланс і звіт про фінансові результати; для мікро – лише дві скорочені форми, без звіту про рух грошових коштів і власний капітал	Звіт про фінансовий стан, сукупний дохід, зміни у власному капіталі, рух грошових коштів, примітки
Форма та деталізація	Затверджені формати, кодування рядків, суми в тис. грн з одним десятковим знаком	Жорсткої форми немає, є мінімальний перелік статей; представлення гнучке
Структура балансу	Активи: необоротні й оборотні; пасиви: власний капітал, довго-строкові й поточні зобов'язання, забезпечення, цільове фінансування	Класифікація на поточні/непоточні або за ліквідністю; цільове фінансування відображається за природою (доходи майбутніх періодів / державна допомога)
Оцінка активів	Переважно історична собівартість; обмежене застосування справедливої вартості	Справедлива вартість для окремих об'єктів (зокрема інвестиційна нерухомість, біологічні активи), знецінення активів
Відкладені податки	Для мікро та малих – як правило, не визнаються	Обов'язкове визнання відкладених податків
Гудвіл та нематеріальні активи	Амортизація за нормами НП(С)БО	Амортизація із встановленням строку корисного використання (за неможливості оцінки – 10 років за правилами стандарту)
Розкриття інформації	Мінімальні примітки	Розширені примітки, політики, судження, пов'язані сторони
Консолідація	Не передбачена для мікро/малих	Вимоги Розд. 9
Цифровий формат	XML (внутрішнє призначення)	XBRL-таксономія (придатна для міжнародного використання)

Джерело: складено автором.

Отже, спрощена звітність за НП(С)БО та МСФЗ для МСП принципово відрізняється складом, структурою балансу, моделлю оцінки та обсягом розкриття інформації. Вдосконалення облікового забезпечення фінансової звітності МСП має забезпечуватися гармонізацією критеріїв із ЄС, типовими обліковими політиками, уніфікацією облікових даних та цифровому форматі звітності.

Список використаних джерел

1. Курган Н., Руденко С., Березовська Д. Таксономія спрощеної фінансової звітності як елемент цифровізації обліку малих підприємств України. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2025. Vol. 340, №. 2. P. 561–567. DOI: 10.31891/2307-5740-2025-340-89.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» (НП(С)БО 25): наказ Мінфіну від 25.02.2000 № 39 (зі змінами); НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Мінфіну від 07.02.2013 № 73 (зі змінами).

4. Сторожук Т. М., Томша А. О. Доцільність застосування МСФЗ при складанні фінансової звітності вітчизняними малими підприємствами // Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф., 10 червня 2020 р. Тернопіль, 2020. Вип. 49. С. 74 –77.

5. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements... Official Journal of the EU, L 182. URL: https://eur-lex.europa.eu

6. IASB. IFRS for SMEs Accounting Standard (third edition). London: IFRS Foundation, 2025 (чинність з 01.01.2027).

7. IASB. IFRS 18 Presentation and Disclosure in Financial Statements. London: IFRS Foundation, 2024.

8. IASB. IFRS 19 Subsidiaries without Public Accountability: Disclosures. London: IFRS Foundation, 2024.

ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тішакіна Є.О.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького
Науковий керівник – **Лаврова-Манзенко О.О.**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

В умовах економічної нестабільності, посилення конкурентного тиску та зростання ризиків господарської діяльності особливого значення набуває формування ефективної системи управління доходами підприємства. Повномасштабна війна в Україні, порушення виробничо-логістичних зв’язків, інфляційні процеси та зміни споживчого попиту зумовлюють необхідність удосконалення фінансово-облікового забезпечення управлінських рішень. За таких обставин доходи виступають не лише основним джерелом формування фінансових результатів, але й важливим індикатором ринкової активності, конкурентоспроможності та економічної стійкості підприємства.

Фінансово-облікове забезпечення управління доходами доцільно розглядати як інтегровану систему формування, оброблення, систематизації та аналітичного використання інформації про доходи підприємства, спрямовану на обґрунтування управлінських рішень щодо їх планування, контролю й оптимізації. Її функціонування ґрунтується на взаємодії фінансового та управлінського обліку, економічного аналізу, бюджетування і внутрішнього контролю. При цьому якість інформаційного забезпечення визначається не лише

достовірністю облікових даних, але й своєчасністю їх отримання, деталізацією та придатністю для прогнозування майбутніх економічних результатів.

Нормативно-правовою основою формування інформації про доходи підприємств в Україні є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], який визначає загальні принципи організації бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Методологічні засади визнання, оцінювання й відображення доходів для підприємств, які застосовують національні стандарти бухгалтерського обліку, встановлюються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [2]. Відповідно до зазначеного стандарту визнання доходу пов'язується зі збільшенням активу або зменшенням зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу, за винятком внесків учасників, за умови можливості достовірного визначення оцінки доходу.

Суттєвим недоліком традиційної системи облікового забезпечення управління доходами є її переважна орієнтація на документування та узагальнення вже здійснених господарських операцій. Водночас сучасне управління потребує оперативної інформації не лише про фактично отримані доходи, але й про очікувані обсяги реалізації, виконання договірних зобов'язань, зміну структури продажу та перспективи надходження грошових коштів. Тому облікову інформацію необхідно інтегрувати з даними управлінського планування, маркетингових досліджень і фінансового прогнозування.

В умовах фінансової невизначеності особливої актуальності набуває бюджетування доходів, яке забезпечує узгодження планових обсягів реалізації з виробничими можливостями, ресурсним потенціалом та стратегічними цілями підприємства. Формування бюджетів продажу, прогнозування дебіторської заборгованості й очікуваних грошових надходжень дозволяють своєчасно визначати потенційні касові розриви та обґрунтовувати потребу у фінансових ресурсах. При цьому доцільним є застосування сценарного підходу, який передбачає розроблення альтернативних прогнозів доходів залежно від зміни попиту, цін, логістичних витрат та інших факторів зовнішнього середовища.

Перспективним напрямом удосконалення фінансово-облікового забезпечення управління доходами виступає цифровізація інформаційних процесів. Використання інтегрованих облікових систем, електронного документообігу, автоматизованих засобів бюджетування та аналітичного опрацювання даних сприяє підвищенню оперативності інформаційного забезпечення, зменшенню ризику облікових помилок і посиленню контролю за виконанням фінансових планів.

Водночас підвищення ефективності управління доходами потребує вдосконалення системи внутрішнього контролю, спрямованого на забезпечення повноти та своєчасності їх відображення, дотримання договірної дисципліни, обґрунтованості цінових рішень і мінімізації ризиків неплатежів. Особливу увагу доцільно приділяти контролю дебіторської заборгованості, оскільки значні обсяги визнаних доходів за відсутності відповідних грошових надходжень можуть створювати загрози ліквідності та платоспроможності підприємства.

Отже, фінансово-облікове забезпечення управління доходами є важливою передумовою підвищення результативності господарської діяльності та фінансової стійкості підприємства. Його ефективність визначається повнотою облікової інформації, якістю аналітичних процедур, обґрунтованістю прогнозів та дієвістю внутрішнього контролю. Вважаємо, що пріоритетним напрямом розвитку системи управління доходами є перехід від традиційної обліково-реєстраційної моделі до інтегрованого фінансово-аналітичного забезпечення, орієнтованого на прогнозування, попередження ризиків і підвищення якості управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 15.10.2026).

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99 (дата звернення: 15.10.2026).

СЕКЦІЯ 3 | ОПОДАТКУВАННЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

ПОДАТКОВІ ВИКЛИКИ: ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА, ПРОГНОЗУВАННЯ НАВАНТАЖЕННЯ

Баланюк І.Ф.
д.е.н., професор
Заслужений діяч науки і техніки України
професор кафедри обліку і оподаткування
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Зміни податкового законодавства та невизначеність економічних результатів господарювання ускладнюють фінансове планування підприємницької діяльності. Для суб'єктів малого бізнесу особливого значення набуває здатність своєчасно оцінювати вплив нормативних нововведень на майбутні зобов'язання, потребу в оборотних коштах і доцільність обраної системи оподаткування. Обмеженість ресурсів для професійного податкового супроводу посилює залежність якості таких рішень від організації обліку та доступності достовірної інформації. За цих умов прогнозування податкового навантаження має враховувати одночасно законодавчі параметри й можливі зміни доходів, витрат та структури господарських операцій.

Податкові виклики, зумовлені змінами законодавства, актуалізують необхідність удосконалення прогнозування податкового навантаження суб'єктів малого підприємництва. Аналіз наукових публікацій, зіставлення підходів до податкового планування та умовні розрахунки дозволяють визначити можливі наслідки нормативних змін для підприємницької діяльності.

Проблематика податкового планування посідає вагоме місце в дослідженнях українських науковців. М. Я. Вірт та О. Ю. Клепанчук розглядають його як складову управління фінансово-господарською діяльністю малого бізнесу, пов'язану зі зменшенням невизначеності майбутніх податкових витрат [1]. І. Л. Грабчук та С. М. Лайчук досліджують організацію стратегічного й поточного податкового планування на етапах створення та функціонування підприємства [2]. Ю. Огренич, В. Меняйло та Д. Забєліна обґрунтовують необхідність прогнозування податкових показників, урахування законодавчих змін і застосування цифрових технологій [3]. В. Руденко та Г. Погріщук пов'язують удосконалення управління податковими ризиками з розвитком внутрішнього контролю та обґрунтованого планування [4]. Узагальнення цих положень дозволяє визначити інформаційну обґрунтованість і регулярність перегляду прогнозів як необхідні передумови адаптації бізнесу до податкових змін.

На нашу думку, перший виклик полягає в багатокомпонентності впливу законодавчих нововведень. Зміна податкового навантаження може бути зумовлена переглядом ставки, бази оподаткування, умов застосування пільг, граничних показників або правил визнання доходів і витрат. Окремого врахування потребують зміни звітності й адміністрування, які впливають на організацію обліку та витрати підприємця. Отже, оцінювання нормативного нововведення лише через порівняння ставок не забезпечує повного розуміння його економічних наслідків.

Показовим є вплив соціальних стандартів на платежі, розмір яких визначається з використанням відповідних законодавчо встановлених величин. ДПС повідомляє про оновлення у 2026 році розмірів єдиного податку та військового збору для ФОП першої і другої груп. При цьому фіксовані ставки єдиного податку встановлюють місцеві ради в передбачених законодавством межах [5]. Таким чином, прогноз має враховувати не лише загальнодержавні норми, а й рішення, застосовні до конкретного платника. Незмінність відсоткового співвідношення не гарантує збереження абсолютної суми платежу за зміни розрахункової величини.

Для систематизації інформації пропонується використовувати реєстр податкових змін. Його зміст доцільно формувати за такими ознаками: нормативне джерело, дата набрання чинності, категорія платників, змінений параметр і очікуваний фінансовий наслідок. Обов'язковим є розмежування ухвалених норм і законодавчих пропозицій. Чинні та ухвалені майбутні норми можуть становити основу відповідних періодів прогнозу, тоді як законопроєкти доцільно враховувати лише в альтернативних сценаріях. Це забезпечує прозорість припущень і зменшує ризик прийняття рішень на підставі непідтвердженої інформації.

Другий виклик пов'язаний із методикою вимірювання податкового навантаження. Для цілей цього дослідження його пропонується визначати як співвідношення обраної сукупності податків і зборів із показником результатів діяльності за узгоджений період. Вибір знаменника залежить від аналітичного завдання: дохід характеризує навантаження щодо масштабу реалізації, а фінансовий результат – щодо прибутковості. Отримані значення не є взаємозамінними. Порівняння платників або періодів має здійснюватися за однакового складу платежів і зіставної бази розрахунку.

Необхідно також відокремлювати податкове навантаження від загального бюджету обов'язкових платежів. ЄСВ доцільно показувати окремо від податків і зборів, одночасно враховуючи його у прогнозі грошових видатків за наявності обов'язку сплати. Витрати на облікове обслуговування та підготовку звітності можуть оцінюватися як витрати дотримання податкових вимог. Такий поділ дозволяє встановити, чи спричинене збільшення фінансових потреб зміною податків, соціальних внесків або адміністративних витрат.

Прогнозування навантаження доцільно розпочинати з формування інформаційної бази, яка охоплює фактичні показники доходів, витрат, податкових баз і платежів. Далі визначаються припущення щодо обсягів діяльності, цін, сезонності та структури операцій. На наступному етапі до прогнозованих баз застосовуються відповідні нормативні параметри, після чого розраховуються суми зобов'язань та відносні показники навантаження. Завершальним етапом є перевірка чутливості результатів до зміни основних припущень. Прогноз необхідно переглядати після суттєвих законодавчих або господарських змін.

За нестабільних доходів доцільним є сценарний підхід. Базовий сценарій має відображати найбільш імовірні умови діяльності, несприятливий – скорочення доходів чи зростання витрат, сприятливий – розширення продажів.

Законодавчі припущення варто зазначати окремо для кожного сценарію. Це дозволяє розмежувати наслідки зміни господарських показників і нормативних параметрів, а також визначити діапазон майбутніх зобов'язань замість одного недостатньо обґрунтованого значення.

Таким чином, зниження абсолютної суми платежів може супроводжуватися збільшенням їх частки в доході. Водночас одночасна зміна доходу й нормативних параметрів посилює фінансовий ефект. Тому обґрунтований прогноз має містити як абсолютні суми, так і відносні показники. За відсутності доходу розрахунок його частки втрачає зміст, а аналіз необхідно зосередити на сумі зобов'язань і джерелах фінансування. Зазначене особливо важливе для діяльності із сезонними надходженнями.

Результати прогнозування можуть використовуватися для оцінювання допустимих варіантів оподаткування, коригування цін і визначення потреби в оборотних коштах. Вибір варіанта слід здійснювати з урахуванням законодавчих обмежень, структури витрат та умов роботи з контрагентами. Нижче прогнозоване податкове навантаження саме по собі не доводить економічної переваги рішення, якщо воно супроводжується значними витратами адміністрування або обмеженнями діяльності. Доцільно також зіставляти прогноз зобов'язань із календарем їх сплати, оскільки помилки в оцінюванні строків можуть спричинити тимчасовий дефіцит коштів.

Отже, зміни законодавства та невизначеність господарських показників формують взаємопов'язані виклики податкового планування. Їх урахування потребує системного моніторингу нормативної бази, єдиної методики вимірювання навантаження та сценарного прогнозування. Запропонований підхід забезпечує розмежування законодавчих і господарських чинників, підвищує прозорість розрахунків та створює основу для обґрунтованих підприємницьких рішень. Подальші дослідження доцільно спрямувати на перевірку точності сценарних прогнозів за фактичними даними суб'єктів малого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Вірт М. Я., Клепанчук О. Ю. Податкове планування в системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого бізнесу, його суть, складові елементи та методи. *Сталий розвиток економіки*. 2016. № 2 (31). С. 234 – 241. URL: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/426 (дата звернення: 13.10.2026).

2. Грабчук І. Л., Лайчук С. М. Податкове планування: особливості організації на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2017. № 2 (37). С. 30 – 34. DOI: https://doi.org/10.26642/pbo-2017-2(37)-30-34.

3. Огренич Ю., Меняйло В., Забєліна Д. Податкове планування та прогнозування на підприємствах: теоретико-методичні засади, особливості та напрями вдосконалення. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 27 – 36. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-4.

4. Руденко В., Погріщук Г. Управління податковими ризиками суб'єктів господарювання. *Світ фінансів*. 2024. № 3 (80). С. 121 – 134. URL:

https://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1723 (дата звернення: 14.10.2026).
5. Головне управління ДПС в Одеській області. З 01.01.2026 року важливі зміни для ФОП. URL: https://od.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/970457.html (дата звернення: 12.10.2026).

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ SAF-T UA ТА АУДИТОРСЬКІ ПІДХОДИ ДО ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Василюк М. М.
д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Дем'янишина О.А.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Цифровізація податкового контролю посилює вимоги до повноти, узгодженості та простежуваності облікових даних підприємств. Із 1 січня 2026 року Державна податкова служба України запровадила систему «Е-аудит», основним джерелом інформації для якої є стандартний аудиторський файл SAF-T UA. За роз'ясненням ДПС, його подають великі платники податків на запит контролюючого органу під час документальної перевірки [1]. За таких умов підготовка підприємства до е-аудиту передбачає не лише технічне формування файлу, а й перевірку обґрунтованості податкових показників.

Назаренко І. М. розглядає аудит оподаткування як окремий напрям аудиторських послуг, визначає його суб'єктів, етапи та процедурне забезпечення [2]. К. Безверхий, І. Парасій-Вергуненко та В. Гордополов систематизують ризики е-аудиту, зокрема ризики неповноти й цілісності даних, неоднозначної інтерпретації та інформаційної безпеки [3, с. 6–7]. Поєднання зазначених підходів дає підстави розглядати аудиторську перевірку даних SAF-T UA як інструмент превентивного управління податковими ризиками підприємства.

Податковий ризик у контексті досліджуваної проблематики доцільно трактувати як імовірність фінансових втрат або виникнення спорів унаслідок помилкового визначення, відображення чи документального підтвердження податкових зобов'язань. Запровадження SAF-T UA змінює інформаційні умови контролю: неузгодженість первинних документів, облікових регістрів і декларацій стає доступнішою для автоматизованого виявлення. Водночас установлене аналітичне відхилення потребує змістовної перевірки, оскільки саме по собі не доводить податкового порушення.

Для підприємства принциповим є розмежування технічної коректності файлу та достовірності його змісту. Відповідність XML-структури встановленій схемі не підтверджує правильності податкової кваліфікації господарських

операцій. К. Безверхий та співавтори також звертають увагу на складність забезпечення цілісності даних під час їх перетворення та передавання [3, с. 7]. Тому аудиторські процедури доцільно спрямовувати на перевірку зв'язків між джерелами інформації, правилами її перетворення та податковими розрахунками. Відповідні ризики й запропоновані процедури їх мінімізації узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1 – Податкові ризики та аудиторські процедури їх мінімізації

Ризик	Можливий прояв	Аудиторська процедура
Неповнота даних	Пропуски або дублювання записів під час вивантаження	Звіряння кількості записів, оборотів і залишків з обліковими регістрами
Помилки класифікації	Невірне зіставлення рахунків, кодів податків та операцій	Тестування правил зіставлення на типових і нетипових операціях
Викривлення податкових показників	Помилки розрахунку ПДВ, періодизації та податкових різниць	Перерахунок сум; зіставлення первинних документів, регістрів і декларацій
Недостатність підтвердження	Відсутність зв'язку запису з документом або поясненням	Простеження операції до первинного документа; перевірка обґрунтованості податкової позиції

Джерело: авторське узагальнення на основі [1 – 3].

Запропонований підхід передбачає послідовну перевірку джерел даних, правил їх перетворення та податкових розрахунків. На початковому етапі визначають інформаційні системи й регістри, з яких формується файл, та перевіряють повноту охоплення господарських операцій. Далі тестують відповідність довідників і рахунків елементам SAF-T UA, зіставляють контрольні суми до та після вивантаження. Завершальним етапом є аналіз податкового змісту виявлених розбіжностей із документуванням причин їх виникнення та способів виправлення.

Пріоритетність перевірки доцільно визначати з урахуванням імовірності помилки, суми можливих податкових наслідків та складності нормативного тлумачення операції. Суцільні автоматизовані тести можуть застосовуватися до доступного масиву записів для пошуку дублів і порушень логічних зв'язків, а документальна перевірка – до відібраних ризикових операцій. Окремої уваги потребують зміни облікових систем, ручні коригування та операції на межі звітних періодів. Такий розподіл процедур дозволяє поєднати широке охоплення даних із поглибленим дослідженням операцій, що потребують професійного судження.

Ризик-орієнтований підхід до аудиту нарахування амортизації передбачає визначення характеру, часу та обсягу аудиторських процедур залежно від рівня ідентифікованих ризиків, що доцільно враховувати під час перевірки відповідних облікових даних для формування SAF-T UA [4].

Перевірка на замовлення підприємства має інше призначення, ніж е-аудит контролюючого органу: вона спрямована на завчасне виявлення недоліків обліку та документального забезпечення податкових розрахунків. Її результатом доцільно визначити реєстр розбіжностей із зазначенням податку, звітного періоду, підтвердних документів, відповідальної особи та статусу виправлення.

Використання такого реєстру забезпечує контроль усунення причин помилок і запобігає їх повторенню під час наступного формування файлу.

Отже, мінімізація податкових ризиків в умовах SAF-T UA потребує поєднання контролю якості даних із професійною оцінкою податкового змісту операцій. За таких умов, практична цінність аудиторського підходу полягає у забезпеченні простежуваного зв'язку між первинним документом, обліковим записом і показником декларації. Інтеграція відповідних процедур у поточний контроль створює передумови для своєчасного виправлення помилок і належного обґрунтування податкової позиції підприємства.

Список використаних джерел

1. Державна податкова служба України. ДПС запровадила Е-аудит. 01.01.2026. URL: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/968240.html (дата звернення: 12.10.2026).

2. Назаренко І. М. Аудит оподаткування – послуга аудиторських фірм: особливості, актуальність та характеристика. *Економіка та суспільство.* 2024. Вип. 62. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-62-149.

3. Безверхий К., Парасій-Вергуненко І., Гордополов В. Ризики в межах е-аудиту та напрямки їх мінімізації. *Збірник наукових праць Державного податкового університету.* 2025. Вип. 1. С. 3 – 10. DOI: 10.32782/2617-5940.1.2025.1.

4. Василюк, М. М., Гладюк, О. Я., Яцко, М. В. (. Ризик-орієнтований аудит нарахування амортизації у великих інфраструктурних холдингах. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права.* 2026. 48. 592 – 605. https://doi.org/10.66556/2663-0117.48.vasylyuk-m

ПОДАТКОВА ПОВЕДІНКА ПЛАТНИКІВ У МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Габрелян А. Ю.
доктор філософії в галузі права
ДННУ «Академія фінансового управління»

Вплив інструментів податкового адміністрування на масштаби тіньової діяльності значною мірою опосередковується податковою поведінкою платників. Виявлення порушення та застосування заходу реагування не гарантують стійкого детінізаційного ефекту: платник може виконати окрему вимогу, а надалі повернутися до попередньої практики або змінити спосіб приховування доходів чи операцій. Тому результативність державного впливу слід оцінювати не лише за фактом контролю чи сумою донарахувань, а й за характером подальшої поведінки платника. У попередньому дослідженні обґрунтовано, що ефективність детінізації має визначатися, зокрема, за змінами у добровільній сплаті податків, кількості ризикових операцій та мотивації суб'єктів до легальної поведінки [1, С. 718].

Податкову поведінку платника в контексті детінізації пропонується розуміти як сукупність рішень щодо виконання податкових обов'язків,

відображення господарських операцій та реакції на вимоги податкового адміністрування. При цьому слід розмежовувати формальне виконання окремої вимоги та стійку орієнтацію на легальну модель діяльності. Перше може бути ситуативною реакцією на перевірку, повідомлення або іншу дію контролюючого органу; друге передбачає збереження правомірної поведінки й після припинення безпосереднього контрольного впливу.

Вибір між легальною і тіньовою моделями визначається сукупністю взаємопов'язаних чинників. До них належать адміністративна складність і витратність виконання податкових вимог; передбачуваність податкового навантаження; імовірність виявлення порушення та очікувані наслідки невиконання обов'язків; зрозумілість правил і послідовність практики адміністрування; доступність сервісних інструментів, що дають змогу своєчасно отримати інформацію, виправити помилку або виконати обов'язок без надмірних трансакційних витрат. OECD наголошує, що результативність поведінкових заходів залежить від причин відповідної поведінки та конкретного контексту, а серед можливих інструментів розглядає, зокрема, усунення перешкод, що ускладнюють бажану поведінку, та поведінкові підказки [2, С. 6–8]. Ці чинники діють у взаємозв'язку: спрощення процедур саме по собі не усуває свідомого ухилення, тоді як посилення санкцій може бути малоефективним щодо порушень, спричинених помилкою або складністю виконання податкових вимог.

Формально однакове виконання податкової вимоги може ґрунтуватися на різних мотивах. В одному випадку платник усуває помилку, спричинену складністю процедури або недостатністю інформації; в іншому – припиняє порушення через зростання ймовірності його виявлення; у третьому – змінює спосіб приховування тієї самої економічної активності. Для державного регулювання ці ситуації не є рівнозначними. Надмірно жорстке реагування на ненавмисну помилку може збільшувати витрати на належне виконання податкових обов'язків, тоді як інформаційні заходи щодо системної тіньової практики не завжди змінюють стимули до її продовження. Тому поведінковий результат слід оцінювати з урахуванням причин попередньої поведінки платника та характеру його реакції на застосований інструмент.

Взаємозв'язок між державним впливом і детінізаційним результатом можна подати як послідовність «інструмент – зміна стимулів і витрат платника – поведінкова реакція – закріплення або відтворення моделі поведінки – детінізаційний результат». Вирішальним у цій послідовності є не сам факт застосування заходу, а його вплив на подальші рішення платника. Посилення контролю може підвищити витрати, пов'язані з конкретним способом ухилення, але не усунути мотивацію до тіньової діяльності, якщо платник може перейти до іншої схеми. Натомість поєднання послідовного реагування на істотні порушення зі зниженням витрат на належне виконання податкових обов'язків здатне зменшувати привабливість повторного переходу до тіньової моделі.

Слід розрізняти первинну реакцію та стійку зміну податкової поведінки. Первинна реакція фіксується, коли після застосування певного інструменту платник усуває конкретне порушення, подає звітність, сплачує податкове зобов'язання або уточнює відповідні дані. Про стійку зміну можна говорити,

якщо така поведінка зберігається в наступних звітних періодах без постійного посилення контролю. Саме вона має більше значення для оцінювання детінізації, оскільки відображає не разове виконання вимоги, а перехід до легальної моделі економічної поведінки. Часовий вимір такого оцінювання є принциповим: короткострокове зростання сплати податків після контрольного заходу ще не свідчить про сталість правомірної поведінки. Її збереження слід оцінювати в наступних звітних періодах.

Поряд із безпосереднім фіскальним ефектом, оцінювання результативності державного регулювання у податковій сфері має враховувати частоту повторних порушень, стабільність добровільного виконання податкових обов'язків і збереження легальної моделі діяльності. Це дає змогу встановити, чи змінює застосований захід стимули до легальної поведінки, чи лише тимчасово усуває окремий прояв тіньової практики.

Список використаних джерел

1. Габрелян А. Ю., Лагунов К. В. Методичні засади оцінювання тіньової економіки в системі ризик-орієнтованого управління економічною безпекою. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2026. Вип. 48. С. 705–721. DOI: https://doi.org/10.66556/2663-0117.48.habrelian-a.

2. OECD. Behavioural Insights for Better Tax Administration: A Brief Guide. Paris : OECD Publishing, 2021. 36 p. DOI: https://doi.org/10.1787/582c283e-en.

ПРІОРИТИЗАЦІЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ У МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Габрелян А. Ю.
доктор філософії в галузі права
ДННУ «Академія фінансового управління»

Цифровізація податкового адміністрування розширює можливості держави щодо виявлення відхилень у поведінці платників, однак збільшення кількості ризикових індикаторів саме по собі не підвищує результативність контролю. За обмежених кадрових та аналітичних ресурсів принципового значення набуває не лише ідентифікація податкового ризику, а й визначення черговості реагування на нього. У попередньому дослідженні обґрунтовано перехід від агрегованої оцінки тінізації до секторальних і мікрорівневих ризик-профілів, що враховують, зокрема, фіскальну значущість, концентрацію ризикових операцій, критичність сектору для економічної безпеки та якість даних [1, С. 716]. Наступним етапом є використання результатів такого оцінювання для обґрунтування черговості реагування.

Пріоритизацію податкових ризиків пропонується розуміти як відбір і ранжування вже ідентифікованих та оцінених ризиків для визначення черговості й інтенсивності реагування з урахуванням можливих фіскальних наслідків та очікуваного детінізаційного ефекту. Оцінювання характеризує природу та вагомість ризику, тоді як пріоритизація дає змогу встановити, на які з них насамперед спрямовувати обмежені ресурси податкового адміністрування. Тому

висока ймовірність порушення не обов'язково означає найвищий пріоритет реагування, якщо потенційні наслідки такого порушення є незначними або локальними.

Окремі елементи цієї логіки закріплено постановою Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 р. № 854, якою запроваджено експериментальний проєкт щодо функціонування системи управління податковими ризиками (комплаєнс-ризиками) в ДПС. До цілей запровадження системи управління Порядок відносить ідентифікацію, аналіз та оцінювання податкових ризиків, визначення заходів впливу з урахуванням наявних ресурсів ДПС, а також застосування диференційованих підходів залежно від вагомості ризику (п. 12). Під час визначення заходу впливу ДПС враховує ймовірність настання податкового ризику, масштабність його використання платником податків, вагомість впливу податкового ризику на надходження до бюджету та витрати людського, технічного й адміністративного ресурсу на здійснення відповідних заходів (п. 20) [2]. Наведені положення створюють нормативну основу для багатокритеріального визначення пріоритетів реагування.

Для визначення пріоритетності реагування на податкові ризики пропонується використовувати чотири взаємопов'язані критерії. Перший – фіскальна істотність, що характеризує потенційний вплив ризикової практики на бюджетні надходження. Другий – системність і відтворюваність, тобто повторюваність практики, її поширення через пов'язаних суб'єктів або набуття нею типового характеру в межах певного сектору. Третій – очікуваний детінізаційний ефект**,** який відображає спроможність обраного заходу зменшити масштаб або ймовірність повторення тіньової практики, а не лише зафіксувати окреме порушення. Четвертий – ресурсна доцільність, що передбачає співвіднесення очікуваного результату з витратами контрольних та аналітичних ресурсів.

Зазначені критерії не варто механічно зводити до єдиного інтегрального показника, оскільки близькі кількісні оцінки можуть характеризувати різні за природою та економічною значущістю ризики. Значні потенційні фіскальні наслідки можуть поєднуватися з відносно невисокою ймовірністю порушення, тоді як масові дрібні відхилення – мати обмежений вплив на бюджетні надходження. Тому кількісне оцінювання має доповнюватися аналізом масштабу, причин, відтворюваності та можливих наслідків ризику. Такий підхід дає змогу уникнути концентрації контролю на найбільш помітних або технічно простих для виявлення відхиленнях, якщо їх економічне значення є обмеженим. Пріоритет реагування має визначатися з урахуванням потенційних наслідків ризику, очікуваного ефекту обраного заходу та ресурсів, необхідних для його реалізації.

Управлінську послідовність пропонується будувати за логікою «виявлення ризику – його оцінювання – визначення пріоритетності – вибір інтенсивності реагування – аналіз результату – перегляд пріоритету». Високий рівень ризику не повинен автоматично зумовлювати максимальну інтенсивність контролю. За істотного фіскального впливу та наявності ознак системності доцільними є поглиблене аналітичне опрацювання та передбачені законодавством заходи

впливу; для локальних ризиків із нижчою істотністю можуть бути достатніми інформаційні, сервісні або інші пропорційні заходи. При цьому пріоритетність визначає черговість спрямування ресурсів, а інтенсивність реагування – обсяг і характер конкретного впливу. Ці рішення взаємопов'язані, але не є тотожними.

Пріоритет реагування може змінюватися зі зміною економічного середовища та поведінки платників. Порядок, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 р. № 854, передбачає можливість оновлення загального плану в разі зміни факторів зовнішнього чи внутрішнього середовища або виявлення нових факторів впливу, які можуть спричинити появу нових або зміну вже ідентифікованих податкових ризиків (п. 28) [2]. Відповідно, черговість реагування потребує перегляду, якщо нові дані змінюють оцінку відповідного ризику.

Отже, пріоритизація податкових ризиків є самостійною ланкою ризик-орієнтованого адміністрування, що пов'язує оцінювання ризику з установленням черговості та інтенсивності реагування. Це дає змогу зменшити залежність контрольної діяльності від технічної простоти виявлення окремих порушень і спрямовувати ресурси на ризики з найбільш істотними наслідками для бюджетних надходжень і детінізації економіки.

Список використаних джерел

1. Габрелян А. Ю., Лагунов К. В. Методичні засади оцінювання тіньової економіки в системі ризик-орієнтованого управління економічною безпекою. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2026. Вип. 48. С. 705–721. DOI: https://doi.org/10.66556/2663-0117.48.habrelian-a.

2. Про реалізацію експериментального проекту щодо функціонування системи управління податковими ризиками (комплаєнс-ризиками) в Державній податковій службі : постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 № 854. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/854-2024-%D0%BF (дата звернення: 01.10.2026).

ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО КРЕДИТУ З ПДВ: НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ОБЛІКОВІ РИЗИКИ ТА НАПРЯМИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Лугова О. І.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Формування податкового кредиту з податку на додану вартість (ПДВ) є важливим елементом податкового обліку, від якого залежать величина податкових зобов'язань, стан розрахунків із бюджетом і ліквідність суб'єкта господарювання. За умов цифровізації податкового адміністрування особливої актуальності набуває узгодження даних первинних документів, бухгалтерського обліку та Єдиного реєстру податкових накладних (ЄРПН). Невідповідність між фактом господарської операції, належним документальним підтвердженням і моментом реалізації права на податковий кредит породжує ризики помилок у

звітності та податкових спорів.

Відповідно до статті 198 Податкового кодексу України (ПКУ) право на податковий кредит виникає, зокрема, у зв'язку з придбанням товарів, послуг, необоротних активів та окремими операціями з імпорту. За загальним правилом дата його виникнення визначається за першою подією - оплатою або отриманням товарів чи послуг. Водночас реалізація цього права в податковій звітності залежить від наявності належної документальної підстави: зареєстрованої в ЄРПН податкової накладної, митної декларації або іншого документа, передбаченого пунктом 201.11 ПКУ [1]. Отже, необхідно розмежовувати економічну сутність придбання, дату виникнення права та період його документально підтвердженої реалізації.

Суттєвим джерелом ризику є порушення строків реєстрації податкових накладних. Так, у разі своєчасної реєстрації податковий кредит може відображатися у періоді складання накладної або наступних періодах у межах установленого строку; за несвоєчасної - не раніше періоду її реєстрації. Загальний строк становить 365 календарних днів із дати складання документа, однак його обчислення потребує врахування спеціальних правил, зокрема періоду зупинення реєстрації та перехідних положень воєнного часу [2, 3]. Тому механічне застосування календарного строку без аналізу його перебігу може призвести до передчасного виключення сум ПДВ з облікових регістрів контролю.

Окремої уваги потребує зупинення реєстрації податкової накладної. Пункт 198.6 ПКУ передбачає переривання перебігу відповідного строку на період зупинення реєстрації [1]. При цьому реєстрація за рішенням суду не означає автоматичного вирішення всіх питань щодо податкового кредиту: ДПС наголошує на необхідності оцінювання конкретних обставин, особливо за тривалого проміжку часу від дати складання документа. Відтак підприємству доцільно фіксувати дату зупинення, етапи адміністративного чи судового оскарження та дату фактичної реєстрації.

Наступна група ризиків пов'язана з помилками в обов'язкових реквізитах і результатами документальних перевірок. Виправлення помилок шляхом належного розрахунку коригування впливає на період відображення податкового кредиту. Водночас необхідно розрізняти ситуацію несвоєчасної реєстрації накладної та спробу повторного оформлення документа після виключення податкового кредиту перевіркою. Це підтверджує важливість превентивної перевірки реквізитів, а не лише реагування на результати контролю.

Специфічні обставини виникають за придбання товарів і послуг підзвітними особами. ДПС пов'язує дату формування податкового кредиту за документами, поданими працівником, із датою подання звіту про використання коштів або електронних грошей, виданих на відрядження чи під звіт. Водночас слід ураховувати встановлені законодавством випадки обов'язкового подання такого звіту. Це зумовлює необхідність узгодження внутрішніх процедур звітування працівників із перевіркою документальних підстав для відображення ПДВ.

На основі проведеного аналізу пропонується запровадити ризик-орієнтовану модель внутрішнього контролю податкового кредиту, що охоплює:

автоматизоване зіставлення первинних документів з даними ЄРПН; контроль дат першої події та реєстрації; окремий реєстр зупинених і помилкових накладних; календар строків із відображенням законодавчих винятків; документування результатів комунікації з контрагентами; періодичне звірення регістрів бухгалтерського обліку з декларацією з ПДВ. Пріоритет контролю доцільно визначати за сумою потенційних втрат, строком затримки реєстрації та ймовірністю неможливості підтвердження податкового кредиту.

Запропонований підхід дозволяє перейти від переважно формального контролю наявності податкової накладної до комплексного управління податковими ризиками. Його практичним результатом має стати своєчасне виявлення проблемних операцій, зменшення кількості уточнень звітності, підвищення достовірності облікової інформації та обґрунтованості податкових рішень. В умовах сталого розвитку підприємства такий контроль сприяє збереженню оборотних коштів, підвищенню прозорості розрахунків із бюджетом і зміцненню податкового комплаєнсу.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 13.10.2026).

2. Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру податкових накладних : постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 № 1246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1246-2010-п (дата звернення: 13.10.2026).

3. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних : постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 № 1165. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-п (дата звернення: 13.10.2026).

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ПОДАТКОВОГО КРЕДИТУ З ПДВ

Матрос О. М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Шевчук А. С.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет

Придбання товарів і послуг супроводжується формуванням кількох масивів інформації: первинних документів, даних про розрахунки з постачальником та податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН). Наявність відомостей про одну операцію в різних джерелах створює можливість для взаємної перевірки, проте потребує чіткої послідовності контрольних дій. Особливого значення така перевірка набуває наприкінці звітного періоду, коли підприємство визначає суму податкового кредиту з ПДВ.

Метою дослідження є обґрунтування послідовності внутрішньої перевірки операцій із придбання товарів і послуг на основі зіставлення первинних документів, даних розрахунків та відомостей ЄРПН.

Первинні документи відображають зміст господарської операції та є підставою для її бухгалтерського обліку відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]. Для цілей ПДВ окреме значення мають податкова накладна та факт її реєстрації в ЄРПН. Відсутність реєстрації податкової накладної не дає покупцю права включити зазначену в ній суму ПДВ до податкового кредиту на підставі такої накладної [2]. Отже, отримання товару та реєстрація податкової накладної є пов'язаними, але різними об'єктами перевірки.

На практиці розбіжності можуть виникати щодо дати операції, номенклатури, кількості, вартості товару або суми ПДВ. Окрему групу становлять випадки, коли податкова накладна складена, але її реєстрацію зупинено. У такій ситуації необхідно відстежувати подальший статус документа в ЄРПН, оскільки від нього залежить період, у якому покупець зможе реалізувати право на податковий кредит.

Пропонуємо проводити внутрішній контроль за кожною операцією з придбання у три послідовні етапи. Перший етап – підтвердження господарської операції: зіставлення умов договору, видаткової накладної або акта з даними обліку. Другий – перевірка розрахунків: встановлення суми та дати оплати, наявності авансу, часткової оплати чи заборгованості. Третій – перевірка податкової накладної: зіставлення її реквізитів і показників із документами щодо придбання та підтвердження статусу реєстрації в ЄРПН. Загальну послідовність наведено на рис. 1.

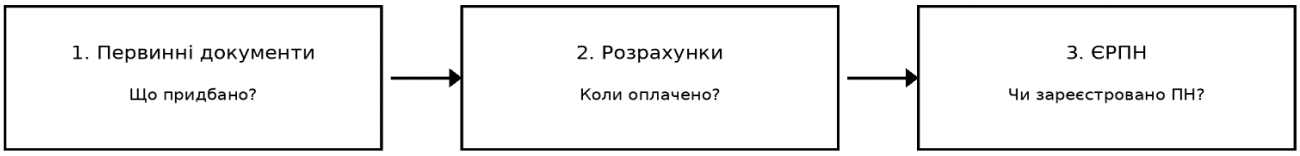

Рис. 1 – Послідовність перевірки документів за операцією з придбання
Джерело: складено авторами.

Результат перевірки доцільно фіксувати в короткому внутрішньому реєстрі. Для кожної операції в ньому достатньо зазначати постачальника, дату й суму первинного документа, суму ПДВ, дату оплати, номер і дату податкової накладної, її статус у ЄРПН та виявлену розбіжність. Такий реєстр дає змогу відокремити операції, документи за якими узгоджуються, від тих, що потребують уточнення у постачальника або подальшого контролю реєстрації.

Наприклад, підприємство отримало товар і відобразило його на підставі видаткової накладної, проте реєстрацію відповідної податкової накладної зупинено. Факт придбання товару підлягає відображенню в бухгалтерському обліку за належними документами. Водночас при формуванні податкового кредиту бухгалтер має врахувати статус податкової накладної та правила Податкового кодексу України. Цей приклад демонструє, чому внутрішній контроль не повинен завершуватися перевіркою лише одного документа.

Запропонована послідовність також допомагає визначити відповідального за усунення кожного виду розбіжності. Невідповідність кількості чи вартості потребує перевірки документів постачання; розбіжність у розрахунках – уточнення платіжних даних; відсутність зареєстрованої податкової накладної – контролю її статусу та взаємодії з постачальником. Такий розподіл прискорює підготовку даних до складання декларації з ПДВ.

Виявлення розбіжності між первинними документами та даними ЄРПН є лише початковим етапом контролю. Після звернення до постачальника необхідно повторно перевірити операцію: чи отримано виправлений документ, чи зареєстровано розрахунок коригування та чи змінився статус податкової накладної. Дату повторної перевірки, її результат і відповідальну особу доцільно зазначати у внутрішньому реєстрі. Це дає змогу простежити весь процес урегулювання розбіжності та не залишити її без уваги під час складання декларації з ПДВ. Якщо питання не вирішено до завершення звітного періоду, запис у реєстрі слугує підставою для подальшого контролю, а не для автоматичного включення суми ПДВ до податкового кредиту.

Отже, контроль податкового кредиту доцільно організовувати як зіставлення трьох взаємопов’язаних джерел: документів щодо придбання, відомостей про розрахунки та даних ЄРПН. Запропонована послідовність дає змогу своєчасно виявляти розбіжності, документувати результати їх перевірки та обґрунтовано формувати показники звітності з ПДВ.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 25.09.2026).

2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 25.09.2026).

СЕКЦІЯ 4 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА КОНТРОЛЮ Й АУДИТУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ НАРАХУВАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ: РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Дем'янишина О.А.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Забезпечення обґрунтованості та своєчасності соціальних виплат є важливою умовою реалізації соціальної політики держави. Помилки під час їх нарахування спричиняють не лише фінансові втрати, а й порушення прав отримувачів допомоги. Завищення сум призводить до необґрунтованого використання ресурсів, тоді як заниження або несвоєчасне нарахування обмежує доступ населення до належної підтримки. Отже, внутрішній контроль у цій сфері має одночасно забезпечувати достовірність облікової інформації, дотримання встановлених процедур і захист інтересів отримувачів.

Внутрішній контроль – це сукупність заходів і процедур, за допомогою яких установа перевіряє правильність здійснення операцій, достовірність облікових даних та дотримання встановлених правил. У сфері соціального захисту він допомагає своєчасно виявляти помилки в нарахуванні й виплаті допомоги та забезпечувати цільове використання коштів.

Під час дослідження проблем фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню [1] особливу увагу варто приділити перевірці відомостей, на підставі яких призначають виплати. Важливо встановити повноту й достовірність цих даних, відповідність розрахунків чинним вимогам та обґрунтованість сум, визначених для кожного отримувача.

Основою організації такої перевірки може слугувати концепція COSO [2], доповнена підходами до запобігання помилкам, шахрайству та корупції у програмах соціального захисту [3]. Їх поєднання дає змогу пов'язати правильність нарахувань із відповідальним управлінням коштами допомоги. При цьому конкретні заходи слід добирати з урахуванням умов призначення та порядку розрахунку виплат за кожною програмою.

Перевірка має охоплювати весь шлях опрацювання інформації: від отримання відомостей про заявника й підтвердження його права на допомогу до відображення нарахованих сум в обліку та передавання їх для виплати. На кожному етапі важливо документувати ухвалені рішення і внесені зміни, щоб можна було простежити підстави визначення суми та своєчасно виправити виявлені помилки.

Концепція COSO поєднує п'ять компонентів внутрішнього контролю: контрольне середовище, оцінювання ризиків, контрольні заходи, інформацію та комунікацію, моніторинг [2]. У процесі нарахування соціальної допомоги вони реалізуються через чіткий розподіл повноважень, виявлення операцій із підвищеним ризиком помилок, перевірку розрахунків, упорядкування обміну даними та оцінювання дієвості запроваджених заходів. Завдяки цьому контроль супроводжує щоденну роботу установи й допомагає своєчасно виявляти та усувати недоліки.

В умовах суспільної нестабільності ризики виникають через невизначеність обставин і можливість того, що ухвалені рішення або вчинені дії призведуть до небажаних наслідків [3, с. 5 – 6]. Під час перевірки нарахувань соціальної допомоги важливо розрізняти ненавмисні помилки й умисні порушення, адже розбіжності в даних самі по собі не свідчать про зловживання. З'ясування їх причин дає змогу визначити подальші дії: уточнити відомості, виправити розрахунки, посилити контроль або додатково перевірити обставини можливого порушення.

На нашу думку, внутрішній контроль нарахування соціальної допомоги доцільно організовувати як послідовність взаємопов'язаних дій: перевірки вихідних даних, підтвердження права на допомогу, оцінювання правильності розрахунків і погодження визначених сум. Завершує цей процес аналіз виявлених помилок та причин їх виникнення, що дає змогу вдосконалювати роботу й запобігати повторним порушенням (рис. 1).

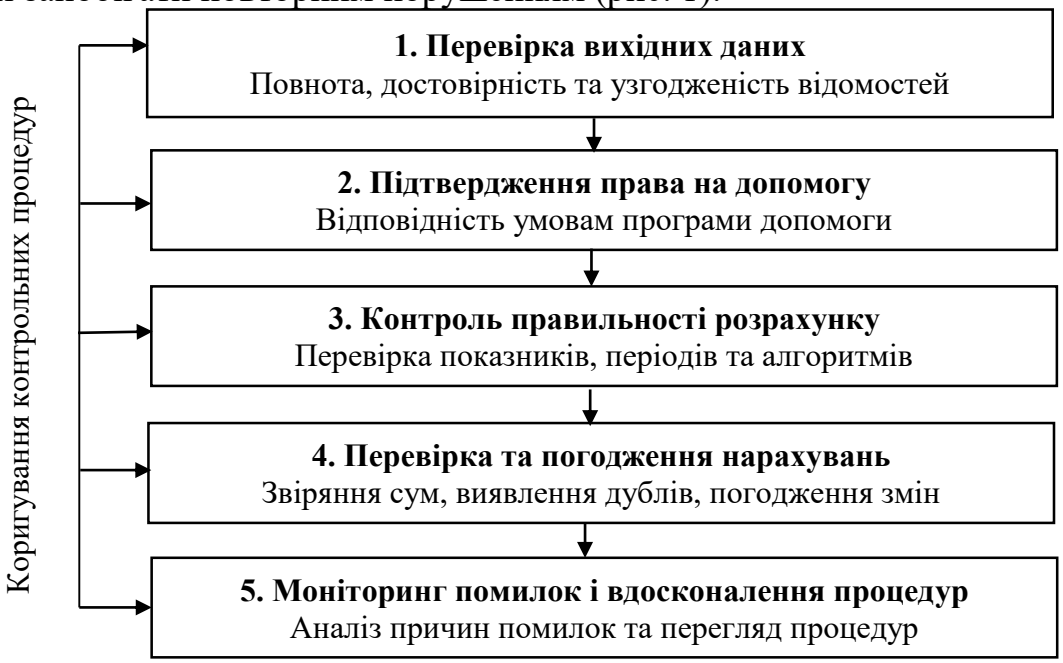

Рис. 1 – Послідовність внутрішнього контролю нарахування соціальної допомоги

Джерело: авторська розробка.

На початковому етапі слід перевірити повноту й узгодженість відомостей про отримувача та їх відповідність періоду, за який нараховується допомога. Оскільки помилки можуть виникати під час внесення даних до інформаційної системи, необхідно звіряти введені відомості з документами, на підставі яких визначають право на виплату та її розмір. Фіксування джерела й дати отримання інформації дає змогу простежити підстави нарахування та за потреби уточнити розрахунки.

Другим напрямом є розмежування обов'язків працівників. Якщо одна особа вводить дані, розраховує, затверджує та коригує нарахування, помилки можуть залишатися непоміченими. Тому підготовку розрахунків і їх затвердження варто доручати різним працівникам, а зміни, що впливають на розмір допомоги,

додатково перевіряти. За невеликої чисельності персоналу доцільно передбачити вибіркову перевірку операцій керівником, перегляд журналів змін і окреме погодження коригувань, які виходять за межі звичайних процедур.

Третій напрям – перевірка автоматизованих розрахунків, оскільки помилки в налаштуваннях можуть спричинити масові неправильні нарахування. Зміни алгоритмів слід перевіряти на контрольних прикладах, фіксуючи дату їх застосування та зберігаючи дані для відтворення розрахунків.

Четвертий напрям – поглиблена перевірка операцій із повторними коригуваннями, значними змінами сум або суперечливими даними. Ці ознаки визначають пріоритетність перевірки, але не доводять порушення; такий відбір варто доповнювати випадковою вибіркою.

П’ятий напрям – оцінювання частоти помилок, їх повторюваності та строків виправлення. Переплати й недоплати слід аналізувати окремо, а результати перевірки ризикових операцій не поширювати на всі нарахування.

Таким чином, на нашу думку, мінімізація ризиків у нарахуванні соціальної допомоги потребує внутрішнього контролю, що поєднує перевірку вихідних даних, розмежування обов’язків працівників, перевірку автоматизованих розрахунків та аналіз виявлених помилок. Поглиблена перевірка ризикових операцій у поєднанні з випадковою вибіркою дає змогу своєчасно виявляти відхилення, з’ясовувати їх причини та запобігати повторенню. Результативність такого підходу слід оцінювати за зменшенням частоти помилок, скороченням строків їх виправлення та дотриманням своєчасності нарахувань.

Список використаних джерел

1. Дем’янишина О. А., Гвоздєй Н. І., Ареп’єва О. В. Проблемні аспекти фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 1 (15). С. 25 – 37. DOI: 10.52058/2786-5274-2023-1(15)-25-37. URL: текст статті.

2. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). *Internal Control – Integrated Framework*. 2013. URL: COSO: Internal Control.

3. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри; за ред. Л. Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України, 2021. 295с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya 21_04_22.pdf

ПЕРЕХРЕСНА ПЕРЕВІРКА ДАНИХ У СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА

Іванова Н.А.
к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Відомості про одну господарську операцію можуть одночасно відображатися у первинних документах, бухгалтерському й управлінському обліку, складських, виробничих системах, банківських документах. За таких

умов перевірка окремого документа або запису не завжди підтверджує правильність відображення операції: помилка, допущена на початковому етапі, може послідовно відтворюватися в пов'язаних системах і залишатися невиявленою. Внутрішній контроль є важливим чинником забезпечення якості облікової інформації [1; 2]. Водночас для результативності конкретної контрольної процедури важливим є не лише сам факт зіставлення даних, а й характер інформаційного зв'язку між джерелами, що зіставляються.

Перехресну перевірку даних пропонується розглядати як контрольну процедуру зіставлення взаємопов'язаних даних із двох або більше джерел з метою встановлення їх узгодженості, виявлення відхилень, з'ясування причин та визначення контрольної реакції. На відміну від простої звірки підсумкових значень, така перевірка передбачає встановлення логічних, кількісних і часових взаємозв'язків між даними однієї господарської операції або окремих етапів бізнес-процесу.

Концептуальні засади внутрішнього контролю передбачають застосування контрольних заходів та використання релевантної і якісної інформації [3, принцип 13]. В аудиті на надійність інформації, яка використовується як аудиторські докази, впливають її джерело, характер та обставини отримання [4, п. А35]. На відміну від загального врахування походження інформації під час оцінювання надійності аудиторських доказів, у запропонованому підході оцінюється походження конкретних даних щодо конкретного параметра операції та характер їх зв'язку з іншими зіставлюваними даними. Тому внутрішнє джерело за певних умов може бути відносно незалежним щодо відповідного параметра.

Кількість зіставлених джерел сама по собі не визначає надійності перевірки. Якщо дані в декількох системах походять з одного первинного інформаційного джерела, їх формальна відповідність підтверджує правильність перенесення інформації, але не обов'язково достовірність самої операції. Наприклад, збіг накладної постачальника з бухгалтерським записом, сформованим на її основі, не підтверджує фактичної кількості отриманих запасів.

Інформаційно залежними пропонується вважати джерела, в яких значення певного параметра походить з того самого первинного інформаційного джерела та переноситься до іншого зіставлюваного джерела автоматично або шляхом ручного введення. Відносно незалежним щодо певного параметра є джерело, значення якого сформоване на іншій інформаційній основі та не є відтворенням відповідного значення з інших джерел, з якими воно зіставляється. Ознаками, що посилюють таку незалежність, є формування даних в іншому функціональному процесі, їх підтвердження зовнішньою стороною або результатами фактичного контролю.

При цьому внутрішнє джерело не обов'язково є залежним, а зовнішнє – незалежним. Одне джерело може бути відносно незалежним для підтвердження одного параметра і непридатним для іншого. Наприклад, банківські дані можуть підтвердити факт і суму виплати заробітної плати, але не підтверджують відпрацьований працівником час.

Ключовими пропонується вважати параметри, помилка або викривлення яких може істотно вплинути на правильність відображення операції. Для кожного ключового параметра мінімально необхідним є залучення щонайменше одного джерела, відносно незалежного щодо цього параметра, водночас надійність підтвердження залежить також від якості інформації такого джерела.

З урахуванням цього перехресну перевірку доцільно організовувати за послідовністю: об'єкт перевірки → ключові параметри → джерела даних та оцінювання їх інформаційної залежності → контрольне співвідношення → відхилення → причина → контрольна реакція.

Контрольне співвідношення визначає значення, які мають збігатися або перебувати в логічно обґрунтованому взаємозв'язку. Виявлена розбіжність є сигналом для встановлення її причини та визначення контрольної реакції. Практичне застосування запропонованої послідовності наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Умовний приклад застосування перехресної перевірки даних при контролі надходження запасів

Елемент перехресної перевірки	Зміст
Об'єкт перевірки	Надходження запасів
Ключові параметри	Номенклатура, кількість, ціна
Джерела та їх інформаційна залежність	Накладна постачальника та бухгалтерський запис, сформований на її основі, – інформаційно залежні; результати фактичного приймання – відносно незалежне джерело щодо кількості та номенклатури; договір (замовлення) – відносно незалежне джерело щодо погодженої ціни
Контрольне співвідношення	Кількість і номенклатура за накладною ↔ фактичне приймання ↔ бухгалтерський облік; ціна за накладною ↔ погоджена ціна за договором (замовленням)
Відхилення	Умовно: за накладною – 100 од.; фактично прийнято – 95 од.; в обліку відображено – 100 од.; ціна відповідає погодженій
Можливі причини	Недопоставка, помилка підрахунку або оформлення; формування бухгалтерського запису за накладною пояснює невиявлення кількісної розбіжності при перенесенні даних
Контрольна реакція	Встановлення фактичної причини розбіжності, її документування та коригування облікових даних за потреби

Джерело: сформовано автором.

Наведений приклад показує, що формальна відповідність інформаційно залежних джерел – накладної та сформованого на її основі бухгалтерського запису – не дає змоги виявити кількісне відхилення: обидва містять інформацію про 100 одиниць запасів. Результати фактичного приймання засвідчують надходження 95 одиниць, тоді як договір (замовлення) використовується для незалежного щодо накладної підтвердження погодженої ціни. Отже, різні ключові параметри однієї операції можуть потребувати різних відносно незалежних джерел.

Відносна незалежність визначається не лише видом джерела, а й способом формування конкретних даних. Наприклад, результати фактичного приймання не можуть вважатися повною мірою незалежними щодо кількості, якщо підрахунок здійснюється з орієнтацією на кількість, зазначену в накладній. Інформаційну залежність також слід відмежовувати від організаційної незалежності особи, яка виконує контрольну процедуру: перша характеризує походження та взаємозв'язок даних, друга – розподіл контрольних повноважень і відповідальності.

Водночас інформаційна незалежність є необхідною, але не достатньою умовою надійності підтвердження, оскільки відносно незалежне джерело також може містити неповні, несвоєчасні або помилкові дані. Для операцій із підвищеним рівнем ризику підтвердження ключових параметрів відносно незалежними джерелами доцільно здійснювати систематично, тоді як для рутинних операцій таке підтвердження може виконуватися вибірково.

Отже, результативність перехресної перевірки визначається не кількістю зіставлених джерел, а обґрунтованістю контрольних співвідношень та ступенем інформаційної залежності джерел щодо конкретних параметрів операції. Запропоновано правило мінімально необхідного незалежного підтвердження, за яким для кожного ключового параметра слід передбачати щонайменше одне відносно незалежне щодо нього джерело з урахуванням якості відповідної інформації. Перспективою подальших досліджень є формалізація критеріїв оцінювання інформаційної залежності та розроблення системи контрольних співвідношень для основних бізнес-процесів підприємства.

Список використаних джерел

1. Онищенко В. Є., Марінова В. А. Внутрішній контроль як фактор ефективності інформаційної системи бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-40-60.

2. Довжик О. О. Вплив внутрішнього контролю на якість облікової інформації. *Економічні горизонти*. 2023. № 1(23). С. 35–42. DOI: 10.31499/2616-5236.1(23).2023.272838.

3. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. *Internal Control – Integrated Framework*. Durham : COSO, 2013.

4. International Auditing and Assurance Standards Board. *International Standard on Auditing 500 "Audit Evidence"*. In: *2026 Handbook of International Quality Management, Auditing, Review, Sustainability and Other Assurance, and Related Services Pronouncements*. Vol. 1. New York : International Federation of Accountants, 2026.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Мельниченко М.В.
завідувач відділу ІТД
Черкаський НДЕКЦ МВС

Крочак Є.І.
головний судовий експерт сектору ЕД та ДІНТЗ
Черкаський НДЕКЦ МВС

Сьобко С.О.
завідувач сектору ЕД та ДІНТЗ
Черкаський НДЕКЦ МВС

Судово - бухгалтерська експертиза - це складний економічний аналіз, який вимагає не лише профільних знань, а й наявності певного досвіду в даній роботі. Зазвичай таку експертизу призначають у межах цивільних або кримінальних проваджень, коли необхідно проаналізувати фінансово - господарську діяльність підприємства, правильність ведення обліку та складання фінансової звітності. По завершенню проведення судово – бухгалтерської експертизи складають експертний висновок. Для того, щоб він мав повну юридичну силу та ефективно вирішував поставлені завдання, необхідно суворо дотримуватись положень різних нормативно-правових актів.

Ефективність та якість проведення судово-бухгалтерської експертизи та отримання її результатів залежать від детального її планування та ретельної організації. На всі ці процеси негативний вплив можуть мати такі чинники, як недосконаліть законодавчої бази у сфері експертної діяльності, недостатній рівень професійної підготовки фахівців, а також обмеженість їхніх правових функцій. Порядок здійснення судово-бухгалтерських експертних досліджень у нашій державі регламентується Законом України «Про судову експертизу» [2].

Цей Закон визначає правові, організаційні та фінансові засади судово-експертної діяльності в країні. Його головною метою є забезпечення правосуддя незалежною, кваліфікованою та об’єктивною експертизою. В Законі:

- дано визначення таким поняттям, як судова експертиза та судово-експертна діяльність, встановлено базові принципи проведення експертизи: законність, незалежність експерта, повнота й об’єктивність досліджень, дотримання прав і свобод громадян;

- визначено, що саме охоплює діяльність експертів та які завдання виконує експертиза для розкриття та розслідування правопорушень чи вирішення судових спорів;

- відмічено, що суб’єктами судово-експертної діяльності є державні спеціалізовані установи, зокрема, науково-дослідні інститути судових експертиз Міністерства юстиції та атестовані судові експерти;

- регламентовано правила присвоєння кваліфікації судового експерта, проходження ними атестації, ведення державного Реєстру атестованих судових

експертів, а також підстави для зупинення чи позбавлення права на проведення експертиз;

- визначено правові гарантії незалежності експерта, його обов'язки та відповідальність за відмову від виконання обов'язків чи надання завідомо неправдивого висновку;

- встановлено підстави для проведення експертизи, а також загальні правила поводження з об'єктами дослідження;

- регулюються питання фінансування експертних установ із держбюджету, матеріально-технічного забезпечення, а також оплати праці, соціальних і пенсійних гарантій судових експертів.

Недоліком Закону України «Про судову експертизу», на нашу думку, є те, що тут відсутнє, або неточне визначення та цільове призначення окремих видів експертиз: первинної, повторної, додаткової, комплексної та комісійної.

Певні прогалини чинного законодавства частково нівелюються Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 [1]. Цей нормативно-правовий акт класифікує економічну експертизу, як окремий вид судово-експертних досліджень, що охоплює бухгалтерський та податковий облік, фінансово-господарську діяльність, а також фінансово-кредитні операції.

В Інструкції визначається порядок призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень відповідними державними спеціалізованими установами Міністерства юстиції України, а також права, обов'язки та відповідальність судових експертів, які здійснюють експертну оцінку. Головне їх завдання - надати суду та іншим органам суб'єктам об'єктивний висновок.

Проведення судової експертизи здійснюється згідно постанови слідчого, прокурора або ухвали суду, а експертні дослідження на замовлення юридичних та фізичних осіб проводяться відповідно до письмового договору та заяви замовника.

В Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень здійснено класифікацію експертиз відповідно до галузі знань: криміналістичні; інженерно-технічні; економічні; товарознавчі, автотехнічні, психологічні та інші. Визначаються граничні строки проведення експертиз, а також порядок оплати послуги та відшкодування понесених при проведені експертизи витрат.

В Інструкції закріплено право експерта на ознайомлення з матеріалами справи, отримання необхідних додаткових матеріалів, висловлення думки з приводу предмета експертизи. Поряд з цим експерт зобов'язаний надати обґрунтований та об'єктивний висновок, забезпечувати конфіденційність. Якщо поставлені питання виходять за межі спеціальних знань експерта він має право відмовитися від надання висновку.

Ця Інструкція є базовим робочим інструментом для атестованих судових експертів, юристів, адвокатів, слідчих та суддів при їх роботі з доказовою базою.

Список використаних джерел

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998р. № 53/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98.
2. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994р. № 4038-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Остапенко Р.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет

Лозинська В.В.
аудитор
ТОВ «Аудиторська фірма «Фінансовий експерт»

Цифровізація господарської діяльності змінює не лише порядок оброблення облікової інформації, а й саму організацію внутрішнього контролю підприємства. Якщо раніше перевірка часто відбувалася вже після здійснення господарської операції, то тепер частину контрольних дій можна виконувати безпосередньо під час її проведення. Внутрішній контроль є частиною управління підприємством. Його завдання полягають у забезпеченні достовірності інформації, збереженні активів, дотриманні встановлених процедур і своєчасному виявленні відхилень. У моделі COSO система внутрішнього контролю охоплює контрольне середовище, оцінювання ризиків, контрольні заходи, інформацію та комунікацію, а також моніторинг [1]. Перехід до цифрових технологій не змінює призначення цих складових, однак впливає на способи їх реалізації. Частину перевірок можна автоматизувати, а отримані результати використовувати для уточнення ризиків і прийняття управлінських рішень.

Одним із практичних засобів організації контролю є ERP-системи, які об’єднують інформацію про закупівлі, запаси, виробництво, реалізацію продукції та розрахунки з контрагентами. Завдяки цьому можна перевіряти узгодженість даних у пов’язаних документах, дотримання лімітів і наявність необхідних погоджень. Водночас автоматизація не усуває ризиків, пов’язаних із помилками в даних і налаштуваннях програмного забезпечення. Якщо контрольні правила застаріли, довідники містять неточності або користувачам надано надмірні права доступу, система може не виявити порушення. Тому необхідно періодично переглядати налаштування, перевіряти права користувачів і розмежовувати повноваження щодо ініціювання, погодження, виконання та контролю операцій. Такий розподіл знижує ризик того, що помилка або неправомірна дія залишиться непоміченою.

Для аналізу фінансових та операційних показників підприємства застосовують інструменти Business Intelligence (BI). Вони допомагають

зіставляти фактичні результати з плановими, відстежувати зміни витрат, аналізувати дебіторську заборгованість і виявляти незвичні коливання показників. Практична користь BI-аналітики полягає не лише у формуванні звітів. Вона дає змогу швидше визначити, які зміни потребують уваги керівника або фахівця з контролю.

Під час використання цифрових засобів важливо розрізняти внутрішній контроль і внутрішній аудит. Контрольні процедури є складовою поточного управління підприємством, тоді як внутрішній аудит передбачає незалежне оцінювання процесів управління ризиками та контролю. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту наголошують на ризик-орієнтованому плануванні, документуванні виконаної роботи та подальшому моніторингу рекомендацій [2]. Цифрові технології розширюють можливості аудитора щодо пошуку й аналізу інформації, але не замінюють незалежного оцінювання та перевірки достатності доказів.

Організацію цифрового контролю доцільно починати з визначення основних бізнес-процесів і оцінювання ризиків, які можуть виникати під час їх виконання. Далі встановлюють контрольні точки, перевіряють якість даних і налаштовують автоматизовані правила. До повноцінного впровадження необхідно перевірити, чи правильно вони працюють і чи не створюють надмірної кількості хибних сигналів. Окремо визначають відповідальних працівників, які аналізуватимуть повідомлення системи, документуватимуть результати перевірок і забезпечуватимуть усунення виявлених недоліків.

Результативність цифрового контролю варто оцінювати за конкретними показниками. До них можуть належати час між виявленням відхилення та реагуванням на нього, повторюваність помилок, своєчасність виконання контрольних процедур і частка сигналів, підтверджених під час перевірки. Набір показників залежить від характеру діяльності підприємства, складності його бізнес-процесів і наявних інформаційних систем. Тому цільові значення слід установлювати на підставі фактичних даних, а не довільних припущень.

Цифрові інструменти розширюють можливості внутрішнього контролю завдяки автоматизації перевірок, зіставленню інформації з різних джерел і оперативнішому виявленню відхилень у бізнес-процесах. ERP-системи, BI-аналітика, журнали подій та алгоритми виявлення аномалій допомагають визначати ділянки, що потребують додаткової уваги. Саме використання цифрових засобів ще не гарантує належного контролю. Багато залежить від того, наскільки достовірними є вихідні дані, чи відповідають налаштування системи реальним умовам роботи підприємства та чи чітко розмежовано обов’язки працівників. Не менш важливо періодично перевіряти, як працюють запроваджені процедури, і за потреби коригувати їх з урахуванням виявлених недоліків.

Список використаних джерел

1. Рижикова Н. І., Бірченко Н. О., Остапенко Р. М. Інтеграція бізнес-аналітики в облікові інформаційні системи України. Економіка і регіон. 2025. № 4(99). DOI: https://doi.org/10.26906/EiR.2025.4(99).4168

2. The Institute of Internal Auditors. Global Internal Audit Standards. 2024. URL: https://www.theiia.org/en/content/standards/complete-global-internal-audit-standards/ (дата звернення: 14.10.2026).

3. Kashchena N., Ostapenko R., Velieva V. Business analytics as a data processing tool. Економіка та суспільство. 2024. № 62. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-14.

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Смульська А. А.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Бержанір І. А.,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Динаміка та нестабільність сучасного ринкового середовища України вимагають від суб'єктів господарювання повної автономії у виборі векторів подальшого розвитку. Ключове місце у системі корпоративного контролінгу посідає внутрішній аудит, який у сучасних умовах еволюціонував від традиційної контрольної процедури до ризик-орієнтованої підсистеми внутрішньогосподарського контролю.

Системна та науково обґрунтована організація внутрішнього аудиту сприяє оптимізації використання ресурсів, зміцненню фінансової дисципліни та запобіганню потенційним операційним ризикам.

Економічність гарантує раціональне використання ресурсів на утримання аудиторського апарату без зниження якості контрольних процедур. Продуктивність відображає оптимальне співвідношення між залученими ресурсами та обсягом проведених аналітичних досліджень. Разом з тим, ефективність вимірюється реальним внеском аудиту у досягнення стратегічних орієнтирів підприємства та якістю обґрунтування управлінських рішень. Завдяки цьому внутрішній аудит трансформується з інструменту контролю у дієвий драйвер довгострокової стійкості суб'єкта господарювання.

Формування результативної служби внутрішнього аудиту для забезпечення стабільної та безперервної діяльності підприємства вимагає системного підходу, що передбачає реалізацію таких основних етапів:

– визначення мети створення та завдань служби внутрішнього аудиту;

– визначення основних функцій служби внутрішнього аудиту;

– формування особового складу служби внутрішнього аудиту;

– визначення організаційного статусу служби внутрішнього аудиту та основних моментів взаємовідносин служби внутрішнього аудиту та підрозділів підприємства;

– розробка внутрішніх нормативних документів для регулювання процесу внутрішнього аудиту [1].

На жаль, у нашій країні не всі керівники розуміють важливість внутрішнього аудиту для підприємства. Вони вважають, що достатньо просто перевірок, які здійснюються зовнішніми аудиторами.

Функції внутрішнього та зовнішнього аудиту наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Функції внутрішнього та зовнішнього аудиту

Чинник	Внутрішній аудит	Зовнішній аудит
Постановка завдань	Визначається керівництвом виходячи з потреб керування як підрозділами підприємства, так і підприємством у цілому.	Визначається договором між незалежними сторонами: підприємством й аудиторською фірмою.
Об'єкт	Рішення окремих функціональних завдань управління, розробка й перевірка інформаційних систем підприємства	Системи обліку й звітності підприємства.
Ціль	Визначається вищим керівництвом підприємства	Визначається стандартами з аудиту: оцінка достовірності фінансової звітності й підтвердження дотримання чинного законодавства
Методичні прийоми	Вибираються самостійно або визначаються стандартами внутрішнього аудиту.	Визначаються загальноприйнятими аудиторськими стандартами.
Організація роботи	Виконання аудиторських завдань відповідно до професійних стандартів та власних розроблених методик	Визначається аудитором самостійно, виходячи із загальноприйнятих норм і правил аудиторської перевірки.
Взаємини	Підпорядкованість адміністративно керівництву підприємства, функціонально вищому колегіальному органу, неповна незалежність від керівництва.	Рівноправне партнерство, повна незалежність
Суб'єкти	Співробітники окремого підрозділу підприємства, штатні працівники підприємства.	Незалежні експерти, що мають відповідний сертифікат і право займатися цим видом підприємництва
Оплата	Нарахування заробітної плати за штатним розкладом.	Оплата наданих послуг за договором
Звітність	Перед керівництвом.	Підсумкова частина аудиторського висновку може бути опублікована, аналітична частина передається клієнтові.

Джерело: узагальнено автором

У системі корпоративного менеджменту внутрішній аудит включає функцію превентивного та оперативного діагностичного інструментарію. Його залучення дозволяє здійснювати комплексну експертну верифікацію та аналітичну оцінку ключових бізнес-процесів суб'єкта господарювання.

Здійснюючи діагностику, аудитори опрацьовують адекватність та доцільність обраної облікової політики, перевіряють точність хронологічного та систематичного відображення господарських операцій, а також якість і коректність переносу первинних відомостей до облікових регістрів із

подальшою їх консолідацією у звітних формах. Крім того, об'єктом аудиторського аналізу є функціональна спроможність та результативність системи внутрішньогосподарського контролю, що реалізується окремими структурними підрозділами підприємства, що гарантує високу достовірність підсумкового інформаційного масиву та мінімізує операційні й регуляторні ризики [2].

Проблема розвитку внутрішнього аудиту в Україні передбачає розробку комплексного підходу до організації функціонування служб внутрішнього аудиту на підприємствах України, що зумовлено такими чинниками:

– недостатньою кількістю методичних розробок;

– недосконалістю чинної нормативно-правової бази у сфері регулювання внутрішнього аудиту;

– відсутністю достатнього досвіду аудиторської діяльності;

– недостатньою кількістю кваліфікованих аудиторських кадрів;

– низьким рівнем автоматизації внутрішнього аудиту [2].

Під час організації внутрішнього аудиту необхідно дотримуватись таких принципів: однаковості; системності; документального оформлення; попередження; регулярності; незалежності; відкритості Дотримання цих принципів є фундаментальною основою побудови ефективної системи внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах [3].

Таким чином, трансформація сучасного бізнес-середовища відкриває перед внутрішнім аудитом перспективи для репрезентації власного потенціалу та доведення стратегічної цінності як для власників, так і для виконавчого менеджменту підприємства. Інституціоналізація спеціалізованого аудиторського підрозділу забезпечує керівництво дієвим аналітично-контрольним інструментарієм, спрямованим на оптимізацію бізнес-процесів, нарощування операційної ефективності та досягнення довгострокових стратегічних орієнтирів.

Результативність функціонування даної підсистеми безпосередньо визначається якістю та науковою обґрунтованістю її організаційної побудови.

Основними об'єктами структуризації та впорядкування внутрішнього аудиту є формування та регламентація функціональної архітектури всієї системи внутрішньогосподарського контролю, раціональна організація та нормування праці внутрішніх аудиторів, а також якісне методичне та процедурне забезпечення безпосереднього процесу здійснення аудиторських перевірок.

Список використаних джерел:

1. Назаренко Т. П. Служба внутрішнього аудиту: особливості організації. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2016. Том 23. № 2. С. 119–125.

2. Бержанір І. А. Роль внутрішнього аудиту у системі управління підприємством. *Modern economics*. 2023. № 37. С. 11–163.

3. Організація і методика аудиту : навч. посіб. для закладів вищої освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. І. А. Бержанір Умань : Візаві, 2022. 326 с.

АУДИТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОНТРОЛЮ

Сушицька Т.М.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Поліський національний університет
Науковий керівник – **Гайдучок Т.С.**, к.е.н, доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет

Основні засоби є важливою складовою ресурсного потенціалу підприємства, оскільки забезпечують здійснення виробничих, адміністративних та інших господарських процесів. Їх технічний стан, вартість, ефективність використання і своєчасність відтворення безпосередньо впливають на фінансові результати та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Аудит основних засобів спрямований на підтвердження достовірності облікової інформації, своєчасне виявлення ризиків, оцінку результативності використання активів і розробку рекомендацій щодо підвищення ефективності їх збереження та експлуатації.

Питання організації аудиту основних засобів охоплюють перевірку правильності їх визнання й оцінки, документального оформлення операцій, нарахування амортизації та контролю збереження активів. У сучасних умовах особливого значення набуває ризик-орієнтований підхід, який дає змогу визначати найбільш уразливі ділянки обліку та спрямовувати аудиторські процедури на запобігання суттєвим викривленням фінансової звітності [1].

Метою дослідження є обґрунтування напрямів удосконалення аудиту основних засобів на основі ризик-орієнтованого підходу та посилення внутрішнього контролю операцій з ними.

В процесі аудиту основних засобів необхідно враховувати ризики, що виникають на різних етапах їх життєвого циклу: придбання, введення в експлуатацію, використання, ремонту, модернізації, переоцінки та вибуття. До основних належать ризики неповного документального оформлення операцій, неправильного визначення первісної вартості, помилок у нарахуванні амортизації, несвоєчасного відображення змін технічного стану активів, невиявлення ознак знецінення та необґрунтованого списання майна.

Окрему увагу слід приділяти ризику невідповідності між фактичною наявністю основних засобів і даними обліку. Така невідповідність може виникати через неналежну організацію інвентаризації, недоліки внутрішнього контролю, несвоєчасне оформлення документів або відсутність належного закріплення відповідальності за збереження активів. Крім того, навіть за правильного відображення вартості основних засобів у звітності підприємство може нести втрати через їх простої, надмірні витрати на ремонт тощо.

Застосування ризик-орієнтованого підходу передбачає визначення найбільш ризикових операцій і ділянок обліку, оцінку ймовірності помилок та можливих наслідків, а також спрямування аудиторських процедур на отримання

достатніх і належних доказів [2]. Це дає змогу зосередити аудиторські ресурси на операціях, які можуть найбільше вплинути на достовірність фінансової звітності та збереження майна підприємства.

На нашу думку, удосконалення аудиту основних засобів має ґрунтуватися на послідовному виконанні взаємопов'язаних процедур. На підготовчому етапі необхідно дослідити облікову політику підприємства, організацію документообігу, порядок проведення інвентаризації та систему розподілу відповідальності за активи. Далі слід перевірити документальне підтвердження надходження й вибуття основних засобів, правильність формування їх первісної вартості, класифікації, нарахування амортизації та відображення витрат на ремонт і модернізацію. Завершальний етап передбачає узагальнення виявлених відхилень, оцінку їх впливу на звітність і підготовку рекомендацій щодо усунення недоліків.

Підвищенню результативності аудиту сприятиме використання аналітичних процедур, зокрема оцінка структури та динаміки основних засобів, коефіцієнтів зносу й оновлення, фондовіддачі, тривалості простоїв і витрат на утримання активів. Порівняння цих показників у динаміці та з плановими значеннями дає змогу виявляти ознаки неефективного використання майна й визначати напрями поглибленої перевірки.

Додаткові можливості відкриває цифровізація контрольних процедур. Використання електронного документообігу, електронних реєстрів основних засобів, штрихкодів або RFID-міток для ідентифікації майна та автоматизованих аналітичних інструментів сприяє оперативному оновленню інформації, полегшує інвентаризацію й допомагає виявляти нетипові операції.

Практичним результатом аудиту має бути не лише перелік виявлених помилок, а й система рекомендацій, спрямованих на зниження ризиків. До таких заходів належать удосконалення документального оформлення операцій, регулярне проведення інвентаризації, визначення матеріально-відповідальних осіб, контроль обґрунтованості ремонтних витрат, моніторинг технічного стану активів і запровадження періодичного аналізу ефективності їх використання. Внутрішній контроль при цьому має функціонувати безперервно, а результати аудиту – використовуватися для коригування контрольних процедур та управлінських рішень.

Отже, підвищення ефективності аудиту основних засобів передбачає перехід від документальної перевірки до комплексної оцінки ризиків, достовірності облікових даних і результативності використання активів. Поєднання ризик-орієнтованого підходу, аналітичних процедур і цифрових інструментів створює передумови для своєчасного виявлення порушень, збереження майна та підвищення якості управління ресурсами підприємства.

Список використаних джерел

1. Гнатюк А. А. Ризик-орієнтований аудит основних засобів: сучасні методи та міжнародні стандарти. *Modern Economics*. 2024. № 47. С. 27–32. https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-04

2. Гайдучок Т. С., Камінська М. Б. Класифікація та оцінювання ризиків діяльності суб'єктів господарювання за матеріалами аудиту. *Інноваційна економіка*. 2012. № 8(34). С. 278–281.

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тетерещенко С. І.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Іванова Н.А.,** к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості обмежує можливості підприємства своєчасно виконувати власні зобов'язання, а необґрунтоване оцінювання боргів створює ризик викривлення фінансової звітності. Тому контроль не може обмежуватися перевіркою залишків на звітну дату: він має охоплювати умови виникнення заборгованості, виконання договорів, стягнення прострочених сум і оцінювання можливості їх погашення.

Мета дослідження – обґрунтувати комплексний порядок контролю дебіторської заборгованості шляхом узгодження попередніх, поточних і подальших контрольних процедур.

Правові засади документування господарських операцій визначає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], а визнання й оцінювання дебіторської заборгованості – НП(С)БО 10 [2]. У дослідженні увагу зосереджено на заборгованості покупців за реалізовані товари, роботи та послуги. Запропонований порядок включає оцінювання контрагента, погодження кредитних умов, моніторинг розрахунків, реагування на прострочення, оцінювання сумнівності боргу та узагальнення результатів контролю.

Попередній контроль здійснюють до надання покупцю відстрочки платежу. Внутрішня кредитна політика повинна визначати відповідальних осіб, критерії встановлення лімітів, строки оплати та порядок погодження винятків. Контрагента перевіряють за доступними реєстрами, фінансовою звітністю та історією розрахунків. Результати оцінювання документують, а ліміти періодично переглядають з урахуванням платіжної дисципліни.

Поточний контроль передбачає зіставлення умов договорів, документів відвантаження, облікових записів і банківських надходжень. Для своєчасного реагування пропонується використовувати реєстр старіння дебіторської заборгованості із зазначенням боржника, суми, договірного строку оплати, кількості днів прострочення та відповідальної особи. Рекомендовані контрольні процедури наведено в табл. 1.

Запропоновані інтервали мають організаційний, а не нормативний характер. Вони не встановлюють автоматичних підстав для створення резерву або

списання боргу. Сумнівність оцінюють з урахуванням інформації про можливість погашення та методу, обраного відповідно до НП(С)БО 10 [2].

Таблиця 1 – Групування дебіторської заборгованості за строками прострочення та контрольні процедури

Строк прострочення	Контрольні процедури
Без прострочення	Контроль ліміту, умов договору та ознак ризику непогашення
До 30 днів	Нагадування, з'ясування причин затримки, перевірка ознак сумнівності
31–90 днів	Звірка, письмова претензія, перегляд кредитного ліміту
91–180 днів	Поглиблена оцінка боржника, перегляд резерву, заходи стягнення
Понад 180 днів	Оцінка перспектив стягнення, контроль позовної давності, перевірка підстав визнання боргу безнадійним

Подальший контроль охоплює інвентаризацію розрахунків, звірки з контрагентами, документування претензійної роботи та перегляд оцінки сумнівних боргів. Метод визначення резерву має відповідати обліковій політиці підприємства й НП(С)БО 10 [2]. Прострочення саме по собі не є достатньою підставою для списання. Окремо контролюють позовну давність: загальний строк становить три роки [3], а з 4 вересня 2025 року набрав чинності Закон № 4434-IX, яким виключено норму про зупинення її перебігу на період воєнного стану [4].

Важливо розмежувати погодження відстрочки, ведення обліку й контроль оплат між різними посадовими особами або підрозділами. В обліковій системі доцільно обмежити право змінювати кредитні ліміти й умови розрахунків та налаштувати автоматичні сповіщення про прострочення. На малих підприємствах, де розподіл функцій неможливий, компенсаторним заходом є незалежний перегляд операцій керівником, який не брав участі в їх погодженні.

Результати контролю доцільно узагальнювати у внутрішній звітності про стан розрахунків. Місячний звіт для керівництва може містити загальну суму заборгованості, її структуру за строками, перелік найбільших боржників, результати претензійної роботи та рішення щодо відстрочок. Для оцінювання динаміки доцільно розраховувати коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості покупців як відношення чистого доходу від реалізації до її середньої величини (за умови зіставності показників) і частку простроченої заборгованості в загальній сумі заборгованості покупців.

Ефективність контролю залежить і від мотивації персоналу. Якщо винагорода менеджерів із продажу пов'язана лише з обсягом відвантажень, виникає стимул надавати надмірні відстрочкиДоцільно враховувати також своєчасність оплат за закріпленими покупцями, якщо менеджер реально впливає на умови розрахунків.

Внутрішній контроль враховується аудитором під час ідентифікації та оцінювання ризиків суттєвого викривлення за МСА 315 і визначення аудиторських процедур за МСА 330[5]. Зовнішні підтвердження залишків відповідно до МСА 505 організовує аудитор; внутрішні звірки підприємства їх

не замінюють [5]. Водночас належне документування розрахунків полегшує перевірку облікових даних. Запропонований порядок потребує адаптації до галузі, структури покупців і розміру підприємства; його результативність не перевірялася на емпіричних даних.

Висновки. Запропоновано комплексний порядок організації контролю дебіторської заборгованості, що поєднує попередню перевірку контрагентів, погодження кредитних умов, поточний моніторинг, диференційоване реагування на прострочення та документальне обґрунтування облікових оцінок. Групування за строками впорядковує контрольні дії, але не підміняє оцінювання ризику непогашення. Застосування такого порядку створює передумови для своєчасного виявлення проблемних боргів і підвищення достовірності облікової інформації.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 10.10.2026).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99 (дата звернення: 10.10.2026).

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 10.10.2026).

4. Про внесення зміни до розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Цивільного кодексу України щодо поновлення перебігу позовної давності : Закон України від 14.05.2025 № 4434-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4434-20 (дата звернення: 10.10.2026).

5. International Auditing and Assurance Standards Board. 2025 Handbook of International Quality Management, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. Vol. 1. New York : IFAC, 2025. URL: https://www.iaasb.org/publications/2025-handbook-international-quality-management-auditing-review-other-assurance-and-related-services (дата звернення: 10.10.2026).

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Фесьоха О.В.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Іванова Н.А.,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Запаси для багатьох підприємств є суттєвою складовою активів і характеризуються ризиками втрат, псування та викривлення облікових даних. Важливим інструментом контролю запасів є інвентаризація, під час якої

перевіряються їх фактична наявність і стан, а отримані результати зіставляються з даними бухгалтерського обліку. Водночас різні групи запасів відрізняються за вартістю, інтенсивністю руху, умовами зберігання та схильністю до втрат. Тому під час планування інвентаризації доцільно враховувати ризики, характерні для конкретних груп запасів.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань [1]. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань визначає порядок її організації та випадки обов'язкового проведення [2]. Отже, застосування ризик-орієнтованого підходу не змінює встановлених вимог щодо обов'язкової інвентаризації, а дає змогу визначати об'єкти, які потребують підвищеної контрольної уваги, та планувати додаткові перевірки.

Урахування ризиків відповідає загальним засадам внутрішнього контролю. Концептуальні положення COSO передбачають ідентифікацію та аналіз ризиків як основу визначення способів реагування на них [3, принцип 7]. У контексті контролю запасів це означає, що під час планування інвентаризації необхідно враховувати обставини, які можуть підвищувати ймовірність виникнення нестач, надлишків, псування запасів або невідповідності їх фактичної наявності даним бухгалтерського обліку.

Під час планування доцільно враховувати як значущість окремих груп запасів для підприємства, зокрема їх вартість, так і фактори, що підвищують ризик втрат або викривлення облікових даних. До факторів, що підвищують ризик, доцільно відносити високу інтенсивність руху, зберігання у декількох місцях, схильність до псування і втрат, а також розбіжності за результатами попередніх інвентаризацій. Найбільшої контрольної уваги потребують значущі для підприємства групи запасів, щодо яких одночасно наявні фактори підвищеного ризику. Зміна матеріально відповідальних осіб не є фактором ризику, а належить до встановлених випадків обов'язкового проведення інвентаризації [2]. Фактори ризику та відповідні зміни в плані інвентаризації систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1 – Фактори ризику запасів та відповідні зміни в плані інвентаризації

Фактор ризику	Що змінюється в плані інвентаризації
Висока інтенсивність руху	Додаткові вибіркові перевірки між обов'язковими інвентаризаціями; підвищена увага до позицій із найбільш інтенсивним рухом
Зберігання у декількох місцях	Узгодження порядку й термінів підрахунку на всіх складах; перевірка обліку переміщень між ними
Схильність до псування і втрат	Перевірка фактичного стану й умов зберігання; контроль строків придатності та обґрунтованості списань
Розбіжності за попередніми інвентаризаціями	Включення групи до додаткових перевірок; підрахунок без орієнтації на облікові дані; аналіз причин розбіжностей

Джерело: сформовано автором.

Наведені фактори можуть проявлятися одночасно, а їх сукупність посилює ризик виникнення розбіжностей. Особливої уваги потребують групи запасів, щодо яких за результатами попередніх інвентаризацій установлювалися суттєві розбіжності. Наприклад, значна за вартістю група матеріалів може характеризуватися високою інтенсивністю руху, зберігатися на декількох складах, а під час попередніх інвентаризацій щодо неї могли бути виявлені розбіжності. За таких умов ця група належить до груп підвищеного ризику й потребуватиме більшої уваги під час планування інвентаризації, ніж запаси, які мають незначну вартість, зберігаються в одному місці та за якими раніше не встановлювалися суттєві розбіжності.

Ризик-орієнтований підхід може застосовуватися не лише для визначення об'єктів підвищеної уваги, а й під час вибору додаткових контрольних процедур. Для груп запасів із підвищеним ризиком доцільно передбачати додаткові перевірки між обов'язковими інвентаризаціями, контроль умов зберігання, перевірку руху окремих позицій та детальніший аналіз установлених розбіжностей. Водночас такі заходи не замінюють процедур, передбачених нормативними вимогами щодо проведення інвентаризації.

Важливим є також спосіб проведення фактичного підрахунку запасів. Якщо особи, які здійснюють підрахунок, заздалегідь орієнтуються на кількість запасів за даними бухгалтерського обліку, існує ризик формального підтвердження облікових показників. Тому щодо запасів, які потребують підвищеної контрольної уваги, пропонується спочатку встановлювати їх фактичну кількість, а після цього зіставляти результати з обліковими даними.

Результати інвентаризації мають значення не лише для встановлення фактичної наявності запасів, а й для подальшого планування контрольних заходів. Виявлені нестачі, надлишки, псування або повторювані помилки в обліку свідчать про необхідність посилення уваги до відповідної групи запасів у наступних періодах. Таким чином, результати попередніх інвентаризацій можуть використовуватися як одне з джерел інформації для подальшого оцінювання ризиків. Застосування такого підходу передбачає послідовний взаємозв'язок: визначення факторів ризику → планування інвентаризації → проведення інвентаризації → аналіз виявлених розбіжностей → урахування результатів під час наступного планування.

Доцільним є документування результатів оцінювання ризиків під час підготовки до інвентаризації. У відповідному робочому документі можуть зазначатися групи запасів, їх значущість для підприємства, основні фактори ризику, результати попередніх інвентаризацій та заплановані додаткові контрольні заходи. Це сприятиме обґрунтованості планування та забезпечуватиме зв'язок між результатами попереднього контролю і подальшими інвентаризаційними заходами.

Отже, ризик-орієнтований підхід до планування інвентаризації запасів полягає в урахуванні значущості окремих груп запасів для підприємства і факторів, які можуть підвищувати ймовірність втрат, псування та невідповідності фактичної наявності даним бухгалтерського обліку. Його застосування не змінює встановленого порядку проведення обов'язкової

інвентаризації, а сприяє визначенню об'єктів, які потребують підвищеної контрольної уваги та додаткових перевірок. Використання результатів попередніх інвентаризацій під час наступного планування забезпечує послідовність контрольного процесу та дає змогу своєчасно реагувати на виявлені проблеми.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 07.10.2026).

2. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14 (дата звернення: 07.10.2026).

3. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. Internal Control – Integrated Framework. Durham: COSO, 2013. URL: https://www.coso.org/internal-control (дата звернення: 07.10.2026).

СЕКЦІЯ 5 | ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА БУХГАЛТЕРСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БЛОКЧЕЙНУ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Андрусяк В.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Блокчейн є сучасною цифровою технологією, що трансформує інформаційну інфраструктуру, зокрема у фінансово-економічній сфері. Її функціонування ґрунтується на децентралізованому реєстрі, у якому транзакції послідовно фіксуються, пов'язуються між собою та підтверджуються відповідними алгоритмами. Такий механізм забезпечує цілісність і незмінність даних після їх внесення, знижуючи ризик їх викривлення чи фальсифікації. Використання блокчейну створює єдине цифрове середовище для синхронізованого зберігання та обміну інформацією між учасниками господарських відносин. Це забезпечує оперативне відображення транзакцій і підвищує прозорість фінансових операцій, довіру між сторонами, а також ефективність бухгалтерського обліку та фінансового контролю.

Спочатку блокчейн розроблявся як технологічна основа криптовалют, проте його надійність, прозорість і захищеність зумовили поширення в різних сферах економіки та корпоративних інформаційних системах. У бухгалтерському обліку він створює передумови для автоматизації процедур, підвищення безпеки інформації та прозорості фінансових операцій. Застосування блокчейну забезпечує надійну фіксацію господарських операцій, зменшує ризики несанкціонованого втручання та сприяє перевірці достовірності даних. Його інтеграція в корпоративну систему обліку виходить за межі суто технологічного вдосконалення, сприяючи трансформації облікових процесів, посиленню внутрішнього контролю та підвищенню ефективності аудиту.

Важливою перевагою блокчейну у сфері корпоративної звітності є його здатність автоматизувати облікові та контрольні процедури. На відміну від традиційних систем, де значний обсяг операцій потребує ручного введення, звірки й перевірки даних, розподілений реєстр дає змогу оптимізувати ці процеси, скоротити час оброблення інформації та зменшити вплив людського фактора.

Фіксація господарських операцій у вигляді послідовних і незмінних записів забезпечує достовірність, простежуваність та оперативну верифікацію фінансових даних. Це створює передумови для автоматизації контролю, підвищення якості корпоративної звітності та ефективності бухгалтерського обліку й аудиту.

Смарт-контракти є важливим елементом блокчейн-технології та являють собою цифрові алгоритми, які автоматично реалізують визначені договором умови. Їх використання сприяє автоматизації облікових операцій і виконанню зобов'язань без постійної участі людини. Після автоматичної перевірки встановлених умов система самостійно здійснює передбачені дії, наприклад ініціює оплату після підтвердження поставки товарів або надання послуг. Це

знижує ймовірність помилок, підвищує прозорість розрахунків, скорочує адміністративні витрати та забезпечує оперативне оновлення облікової інформації [1].

Блокчейн-автоматизація підвищує ефективність звірки фінансової інформації, яка в традиційному обліку потребує трудомісткого зіставлення даних із різних джерел. Розподілений реєстр формує єдине незмінне інформаційне середовище, у якому транзакції відображаються узгоджено для всіх учасників, що зменшує потребу в додатковій перевірці. Застосування такого підходу скорочує витрати часу на контрольні процедури, знижує ризики помилок і шахрайства, підвищує достовірність фінансової звітності та результативність внутрішнього контролю, а також покращує інформаційне забезпечення управлінських рішень. Цифрова безпека є важливою умовою функціонування корпоративного бухгалтерського обліку, оскільки фінансова інформація становить цінний ресурс і піддається кіберзагрозам. Блокчейн підвищує захищеність облікових даних завдяки децентралізованій архітектурі, за якої інформація розподіляється між численними вузлами мережі. Криптографічний захист транзакцій та їх взаємне пов’язування унеможливлюють непомітне коригування або фальсифікацію записів. Це посилює цілісність і достовірність фінансової інформації та формує вищий рівень довіри до даних бухгалтерського обліку.

Безпека блокчейн-систем забезпечується криптографічними механізмами, що гарантують конфіденційність і цілісність інформації в розподіленому реєстрі. Для ідентифікації та захисту транзакцій застосовується пара відкритого і закритого ключів, що обмежує доступ до даних уповноваженими користувачами. Поєднання криптографії з децентралізованою структурою блокчейну підвищує рівень захисту облікової інформації порівняно з централізованими системами, де зосередження фінансових даних в окремих базах підвищує їх вразливість до несанкціонованого доступу та кіберзагроз [2].

Важливою перевагою блокчейну є підвищення прозорості аудиторських процедур та цифрової безпеки облікової інформації. Господарські операції в розподіленому реєстрі фіксуються із часовою позначкою та після підтвердження не підлягають зміні, що забезпечує достовірну й послідовну історію фінансових транзакцій. Незмінність і простежуваність записів полегшують аудит, забезпечуючи перевірку повного ланцюга операцій без ризику використання викривлених даних. Водночас прозорість блокчейн-систем ускладнює шахрайські дії, оскільки несанкціоноване втручання або коригування зареєстрованої інформації може бути виявлене учасниками мережі.

Список використаних джерел

1. Lutsiv R., Moroz E., Orel Y., Tsyplitska O. Systematic Analysis of the Smart Economy Concept: The Industry 4.0 Challenges. Futurity Economics and Law. 2023. № 3 (2). P. 138-155. DOI: https://doi.org/10.57125/FEL.2023.06.25.08.

2. Riznyk D. Perspectives for post-war recovery in Ukraine in the sphere of attracting foreign direct investments. Економіка розвитку систем. 2023. № 5 (1). P. 31-34. DOI: https://doi.org/10.32782/2707-8019/2023-1-5.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

Братінова В.Г.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Одеський державний аграрний університет

Найда А. В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет

Цифрова трансформація економіки зумовлює необхідність вдосконалення систем бухгалтерського обліку та впровадження сучасних інформаційних технологій. Одним із найперспективніших напрямків розвитку є застосування штучного інтелекту, який дозволяє автоматизувати обробку облікової інформації, прискорює фінансову звітність, допомагає виявляти помилки та підвищує ефективність прийняття управлінських рішень. Водночас використання інтелектуальних систем створює нові ризики, пов’язані з достовірністю результатів, захистом даних, професійною відповідальністю бухгалтерів.

Метою даного дослідження є визначення можливостей та ризиків використання штучного інтелекту в бухгалтерському обліку.

Орлов І.В. акцентує на вплив технологій штучного інтелекту на організацію бухгалтерського обліку та оподаткування підприємства. А саме на можливостях автоматизації облікових операцій, оброблення великих масивів даних, підвищення ефективності інформаційного забезпечення та підтримки управлінських рішень. Одночасно розглядаються ризики, пов’язані з конфіденційністю інформації, технічними обмеженнями, правовим регулюванням, адаптацією персоналу й етичними аспектами використання технологій [1].

Колодка І.С. та Воскресенська Т.І. розглядають можливості галузевого застосування штучного інтелекту в обліку, аналізі та аудиті будівельних підприємств. У центрі уваги є підвищення якості первинних і зведених облікових даних, прискорення аналітичних процедур і контрольних заходів, автоматизація рутинних операцій та перехід до прогнозно-аналітичної моделі роботи з інформацією [2].

Генеративний штучний інтелект є однією з найперспективніших технологій у цій галузі (табл. 1). Він може генерувати текст, узагальнювати інформацію, пояснювати показники фінансової звітності та допомагати в підготовці аналітичних матеріалів. У практиці бухгалтерського обліку ці інструменти можна використовувати для складання пояснювальних записок, аналізу змін доходів і витрат, підготовки відповідей на планові запити, пошуку інформації в нормативних документах. Однак генеративний штучний інтелект не завжди дає надійні результати. Він може надавати неточну інформацію, спиратися на застарілі нормативні положення або створювати переконливі, але неправильні

висновки. Тому всі вихідні дані, створені штучним інтелектом, повинні бути перевірені кваліфікованим бухгалтером.

Таблиця 1 – Можливості та ризики використання штучного інтелекту в бухгалтерському обліку

Напрям використання	Можливості	Основні ризики та обмеження
Генеративний штучний інтелект	Підготовка проєктів звітів, узагальнення фінансової інформації, допомога в пошуку нормативних документів	Неточні відповіді, застаріла інформація, вигадані посилання на джерела
Опрацювання первинних документів	Вилучення даних із рахунків, квитанцій, договорів та актів	Неправильне розпізнавання числових значень, дат або реквізитів документів
Виявлення помилок і внутрішній контроль	Виявлення дубльованих операцій, невідповідностей і незвичних платежів	Хибні сигнали, невиявлені порушення, алгоритмічна упередженість
Аналіз фінансових даних	Виявлення тенденцій, порівняння показників і підтримка прогнозування	Низька якість вхідних даних, ненадійні прогнози
Інформаційна безпека	Автоматизація моніторингу доступу та виявлення підозрілої активності	Витік даних, несанкціонований доступ, розголошення конфіденційної інформації
Прийняття професійних рішень	Надання аналітичних рекомендацій і підтримка роботи бухгалтера	Надмірна довіра до штучного інтелекту та недостатня професійна перевірка результатів

Джерело: узагальнено авторами на основі [1, 2, 3, 4].

Ще одним важливим напрямком автоматизації є інтелектуальна обробка первинних облікових документів. Оптичне розпізнавання символів у поєднанні з алгоритмами машинного навчання дозволяє ідентифікувати інформацію з рахунків-фактур, накладних, актів виконаних робіт та інших документів. Потім отримані дані можуть бути передані в облікові системи та використані для класифікації господарських операцій.

Штучний інтелект також може посилити виявлення помилок і внутрішній контроль. Алгоритми можуть аналізувати великі обсяги облікових даних, виявляти незвичні платежі, виявляти дублікати рахунків-фактур, розпізнавати розбіжності між документами та позначати нетипові зміни у фінансових показниках. На відміну від традиційних засобів керування на основі правил, системи машинного навчання можуть ідентифікувати складні закономірності, які може бути важко виявити за допомогою перевірки вручну.

Попри ці переваги, використання штучного інтелекту пов’язане з низкою суттєвих ризиків. До них належать: помилкове розпізнавання документів, неналежна класифікація господарських операцій, алгоритмічна упередженість, витік конфіденційних даних, а також надмірна довіра до автоматизованих рекомендацій. Особливу увагу слід приділяти захисту персональних даних, банківської інформації та комерційної таємниці. Завантаження первинних документів або фінансової звітності до зовнішніх сервісів на базі ШІ без

попереднього аналізу умов обробки даних може створити загрози інформаційній безпеці підприємства.

Особливо важливим є питання професійної відповідальності бухгалтерів. Хоча штучний інтелект може автоматизувати певні облікові процедури, фахівці повинні й надалі оцінювати економічну сутність господарських операцій, перевіряти відповідність бухгалтерських записів чинному законодавству, а також підтверджувати достовірність інформації, що використовується у фінансовій звітності. Використання штучного інтелекту не скасовує необхідності дотримання законодавчих вимог України щодо бухгалтерського обліку та фінансової звітності . Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку, перевірку даних і формування обґрунтованих професійних суджень не повинна повністю перекладатися на автоматизовану систему [5].

Для мінімізації цих ризиків підприємствам слід запровадити багаторівневі механізми перевірки, обмежити доступ до конфіденційної інформації, забезпечити ведення журналів (аудиторських слідів) автоматизованих змін і перевірок, тестувати алгоритми на реалістичних облікових сценаріях, а також визначати операції, що потребують затвердження відповідальним працівником. Підсумовуючи, варто зазначити, що штучний інтелект відкриває значні можливості для модернізації бухгалтерського обліку завдяки автоматизації роботи з документами, аналізу даних у режимі реального часу та посиленню внутрішнього контролю. Однак ефективність його впровадження залежить не лише від технічних можливостей програмного забезпечення, а й від якості вхідних даних, належних заходів інформаційної безпеки та професійної компетентності працівників. Найдоцільнішим підходом є використання штучного інтелекту як допоміжного інструменту для аналітичної та контрольної діяльності, тоді як провідна роль у перевірці інформації, інтерпретації результатів і прийнятті відповідальних професійних рішень залишається за бухгалтерами.

Список використаних джерел:

1. Tabassi E. Artificial Intelligence Risk Management Framework (AI RMF 1.0). Gaithersburg, MD : National Institute of Standards and Technology, 2023. DOI: https://doi.org/10.6028/NIST.AI.100-1.

2. Орлов І.В. Вплив штучного інтелекту на організацію бухгалтерського обліку та оподаткування підприємства. *Актуальні питання економічних наук*, 2025. №7. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14768343

3. Колодка І.С., Воскресенська Т.І. Вплив застосування штучного інтелекту в галузі бухгалтерського обліку та аудиту на покращення фінансових результатів діяльності будівельних підприємств. Економіка та суспільство. 2025. №81. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-102

4. Найда А. В., Топалова І.А., Волчек Р.М., Селіванова Н.М. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку та звітності: перспективи та ризики для підприємств України. Економічний вісник Причорномор'я. 2026. №9. С. 170-184. DOI: https://doi.org/10.37000/ebbsl.2026.09.12

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 12.10.2026).

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Грушецька А. С.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Демченко Т.А.,** к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Ефективність управлінського обліку прямо залежить від технологічної спроможності підприємства оперативно збирати й обробляти первинні дані з тисяч територіально розпорошених відділень. Дослідники, які аналізують розвиток інформаційних технологій у сфері бухгалтерського обліку, наголошують, що інтеграція облікових систем з інструментами автоматизованого збору первинних даних є передумовою для побудови будь-якої дієвої системи управлінського обліку на підприємствах [1]. У випадку АТ «Укрпошта», яке досліджувалося, завершена автоматизація сортувальних процесів, створює технологічну основу не лише для операційної діяльності, а й для збору управлінських даних у реальному часі – кожна одиниця відправлення, що проходить через автоматизовану сортувальну лінію, генерує первинні дані, придатні для управлінського обліку витрат.

Водночас впровадження нових інформаційних технологій потребує захисту облікової інформації від несанкціонованого доступу та викривлення, особливо в умовах, коли значна частина операцій підприємства пов'язана з фінансовими послугами та персональними даними клієнтів [1]. Це доповнює технологічний аспект управлінського обліку вимогою до інформаційної безпеки, яка на підприємствах державної форми власності, подібних до АТ «Укрпошта», регулюється не лише внутрішніми політиками, а й вимогами законодавства про захист критичної інфраструктури.

Цифровізація управлінського обліку супроводжується також зміною вимог до персоналу, задіяного в його веденні. Дослідники відзначають, що впровадження цифрових інструментів управління бізнес-процесами змінює структуру потреб у кваліфікації облікового персоналу, змішуючи традиційні бухгалтерські навички з аналітичними компетенціями роботи з великими масивами даних [2]. Дослідники, які аналізують стратегічні підходи до підвищення продуктивності праці в умовах цифровізації бізнес-процесів, наголошують, що ефект від технологічного оновлення реалізується повною мірою лише за умови паралельного розвитку кваліфікації персоналу, а не самої лише заміни ручної праці автоматизованою [4]. Для АТ «Укрпошта», яке протягом 2025 року скоротило штат на 13,5% на тлі автоматизації, це означає,

що управлінський облік не може розглядатися ізольовано від кадрової політики: якість управлінської звітності залежатиме від того, наскільки персонал, що залишається в компанії, здатний працювати з новими автоматизованими джерелами даних.

Окремим перспективним напрямом розвитку управлінського обліку фінансових результатів є його адаптація до вимог ESG-орієнтованого розвитку (екологічних, соціальних і управлінських факторів), значення яких зростає для підприємств державної форми власності, що прагнуть залучення фінансування від міжнародних інституцій. Дослідники наголошують, що обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами в умовах ESG-орієнтованого розвитку вимагає розширення традиційної системи управлінського обліку показниками, які відображають не лише фінансову, а й соціальну складову діяльності підприємства [3], що узгоджується і з ширшою міжнародною практикою адаптації облікових систем до вимог інвесторів на ринках, які розвиваються, де якість розкриття облікової інформації прямо впливає на довіру зовнішніх стейкхолдерів.

Це особливо актуально для підприємств, які, подібно до АТ «Укрпошта», поєднують статус комерційної юридичної особи з функціями виконання державної соціальної політики, оскільки традиційні фінансові показники самі по собі не відображають повною мірою цінність, яку створює підприємство для суспільства.

АТ «Укрпошта» залучає фінансування під державні гарантії від Європейського банку реконструкції та розвитку та Європейського інвестиційного банку, для яких ESG-критерії є стандартною умовою оцінки позичальника. Управлінський облік, що враховує соціальну складову діяльності компанії, зокрема виконання зобов'язань з універсального обслуговування у віддалених населених пунктах, здатний слугувати додатковим інструментом обґрунтування такого фінансування, доповнюючи суто фінансові показники управлінської звітності.

Узагальнюючи розглянуту систему управлінського обліку фінансових результатів АТ «Укрпошта», можна констатувати, що її розвиток має відбуватися за трьома напрямами: поглибленням сегментної звітності за бізнес-напрямами, включно з новим напрямом фінансових послуг; технологічною модернізацією збору первинних управлінських даних на основі вже здійсненої автоматизації операційних процесів; та розширенням системи показників результативності соціальною складовою, релевантною для підприємства з державною формою власності й соціальним мандатом.

Список використаних джерел

1. Грицай О., Папіш В. Розвиток інформаційних технологій в Україні та їх інтегрування у сфері бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-88

2. Гуржій Н., Гурман О., Лескова С., Тягунова З., Любецька М. Аналіз сучасної системи управління персоналом під впливом цифровізації бізнес-процесів: досвід міжнародних компаній, українські реалії. *Фінансово-кредитна*

діяльність: проблеми теорії та практики. 2022. Т. 1, № 42. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3731

3. Колісник О. П., Мельник А. Д. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами підприємства в умовах ESG-орієнтованого розвитку. *Український економічний часопис*. 2026. № 12. С. 62–67. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-12-10

4. Обіход С. В., Свінцицька О. М. Стратегічні підходи до підвищення продуктивності праці в умовах цифровізації бізнес-процесів підприємства у контексті соціальної економіки. *Економіка, управління та адміністрування*. 2026. № 2(116). С. 23–39. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2026-2(116)-23-39

КІБЕРРИЗИКИ В УПРАВЛІННІ СИСТЕМОЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА КОНТРОЛЮ

Демченко Т.А.
к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Посилення цифрової трансформації бізнес-процесів зумовлює зростання залежності підприємств від інформаційних систем, що обробляють облікові та фінансові дані. У цих умовах традиційні підходи до організації бухгалтерського обліку вже не забезпечують належного рівня захисту інформації та потребують врахування нових видів ризиків. Особливої актуальності набуває проблема інтеграції кіберризиків у систему управління підприємством та внутрішнього контролю. Недостатній рівень кіберзахисту може призводити не лише до втрати даних, але й до викривлення фінансової звітності та порушення облікових процедур. Таким чином, дослідження впливу кіберзагроз на систему бухгалтерського обліку є важливим завданням сучасної економічної науки.

У сучасних економічних та соціальних умовах функціонування бізнесу цифровізація змінює класичну модель ризиків. Поряд з традиційними ризиками (кредитний, валютний, процентний, інфляційний, ліквідності) з'являються нові ризики (кіберризик, алгоритмічний ризик, ризик втрати даних, ризик IT-збоїв, ризик цифрового шахрайства, ризик залежності від хмарних сервісів. Отже, можна відмітити, що ризики стають швидшими, глобальними, складнішими для прогнозування, більш нематеріальними.

В умовах цифровізації особливого значення набуває вплив зазначених ризиків на систему бухгалтерського обліку підприємства, оскільки саме облікова система виступає ключовим джерелом формування, зберігання та обробки фінансової інформації. Бухгалтерський облік у цифровому середовищі трансформується в інформаційно-аналітичну систему, яка залежить від якості IT-інфраструктури, програмного забезпечення та рівня кіберзахисту.

Кіберризики безпосередньо впливають на достовірність та повноту облікової інформації, що може призводити до викривлення фінансової звітності,

втрати первинних документів, порушення безперервності облікового процесу та зниження рівня довіри до фінансових даних підприємства.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України оприлюднила звіт, де відображена інформацію щодо встановлення 6000 кіберінцидентів у 2025 році, при цьому вказано, що кількість ворожих атак зросла на 37% [6].

За даними міжнародних аналітичних звітів, кількість атак, пов'язаних із вимаганням викупу (ransomware), у 2024 році сягала понад 5200 випадків, що є рекордним показником за останні роки [7].

Також відзначається зростання обсягу викрадених облікових даних приблизно на 28% порівняно з попереднім періодом, що суттєво підвищує ризики несанкціонованого доступу до інформаційних систем підприємств [7]. Фіксуються стрімке збільшення DDoS-атак, обсяг яких у 2024 році зріс у декілька разів порівняно з попереднім роком [8]. У цілому глобальні тенденції свідчать про ускладнення структури кіберзагроз, їх автоматизацію та зростання фінансових втрат бізнесу.

Доцільним буде відмітити, що захист від таких загроз зазвичай включає використання спеціалізованих сервісів захисту від DDoS (наприклад, Cloudflare, AWS Shield), регулярне оновлення ПЗ, впровадження багатофакторної автентифікації (MFA) та налаштування брандмауерів. Брандмауер (фаєрвол, міжмережевий екран) – це програмний або апаратний захисний бар'єр, який контролює та фільтрує вхідний і вихідний інтернет-трафік на основі правил безпеки. Він діє як щит, захищаючи пристрої від несанкціонованого доступу, хакерських атак, вірусів та шкідливого контенту, розділяючи безпечні та ненадійні мережі.

Отже, фінансові наслідки кіберінцидентів для бізнесу будуть полягати у наступному розрізі: прямі фінансові втрати; штрафні санкції регуляторів; судові витрати: компенсації клієнтам; зниження ринкової вартості бізнесу; репутаційні втрати. А тому кібербезпека постає ключовим елементом фінансової безпеки будь-якого бізнесу.

У результаті проведеного дослідження вдалося встановити, що цифровізація економічних процесів істотно трансформує природу ризиків, формуючи новий клас загроз — кіберризики, які набувають системного характеру та безпосередньо впливають на функціонування підприємств. Це дозволило обґрунтувати, що кіберризик є ймовірністю фінансових втрат, пов'язаних із порушенням роботи інформаційних систем, несанкціонованим доступом до даних або їх знищенням, що підвищує рівень вразливості сучасних інформаційно-облікових систем.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. CERT-UA у 2025 році опрацювала майже 6000 кіберінцидентів: кількість ворожих атак зросла на 37%. 2025. URL: https://cip.gov.ua/ua/news/cert-ua-u-2025-roci-opracyuvala-maizhe-6000-kiberincidentiv-kilkist-vorozhikh-atak-zrosla-na-37

2. Офіційний сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Система виявлення вразливостей і реагування на кіберінциденти та кібератаки ДЦКЗ допомогла виявити та опрацювати 1042 кіберінциденти у 2024 році. 2024. URL: https://www.cip.gov.ua/ua/news/sistema-viyavlennya-vrazlivostei-i-reaguvannya-na-kiberincidenti-ta-kiberataki-dckz-dopomogla-viyaviti-ta-opracyuvati-1042-kiberincidenti-u-2024-roci

3. Офіційний сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. 2023 року кількість зареєстрованих кіберінцидентів зросла на 62,5%: звіт оперативного центру реагування на кіберінциденти. 2023. URL: https://cip.gov.ua/ua/news/2023-roku-kilkist-zareyestrovanikh-kiberincidentiv-zrosla-na-62-5-zvit-operativnogo-centru-reaguvannya-na-kiberincidenti-dckz

КІБЕРБЕЗПЕКА ЦИФРОВИХ СИСТЕМ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ЧИННИК СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Дем'янишина О.А.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Цифровізація бухгалтерського обліку та оподаткування розширює можливості автоматизації операцій, електронного документообігу й оперативного формування звітності. Водночас залежність підприємства від облікових платформ, хмарних сервісів і каналів обміну даними посилює значення кібербезпеки. Несанкціоноване втручання може спричинити втрату документів, викривлення показників, помилкові платежі та переривання звітних процедур. Тому захист фінансової інформації слід розглядати як складову внутрішнього контролю та забезпечення стійкості підприємства. Розширення можливостей цифрового обліку супроводжується зростанням вимог до захисту фінансової інформації [1]. Захист фінансових даних у цифровому обліковому середовищі потребує систематизації кіберризиків та поєднання організаційних і технічних заходів з урахуванням специфіки облікових процесів. Використання хмарних технологій в обліку посилює значення належної автентифікації користувачів, розмежування прав доступу та шифрування даних [2].

Кіберризики доцільно групувати за джерелами виникнення. Технічні ризики пов'язані з недоліками захисту програм, налаштуваннями доступу та незахищеними інтеграціями. Організаційні ризики виникають через невизначеність відповідальності й відсутність порядку відновлення даних. Поведінкові ризики охоплюють фішинг, розголошення облікових даних і помилки користувачів. Взаємозалежність цих ризиків потребує поєднання технічного захисту з процедурами внутрішнього контролю.

Викрадені фінансові дані, включаючи облікові записи платників податків, банківські реквізити та корпоративні фінансові звіти, є високоліквідним товаром на підпільних ринках Dark Web. Модель «Cybercrime as a Service» (CaaS) дозволяє навіть некваліфікованим зловмисникам купувати інструменти та дані

для проведення атак, що значно розширює коло потенційних загроз.

Для бухгалтерської служби особливо небезпечними є підміна платіжних реквізитів, несанкціонована зміна довідників контрагентів, компрометація засобів електронного підпису та блокування облікової бази. Контроль має охоплювати весь маршрут інформації: від отримання первинного документа до проведення платежу, подання звітності й архівування.

Методичною основою управління кіберризиками може слугувати NIST Cybersecurity Framework 2.0, що об'єднує функції управління, ідентифікації, захисту, виявлення, реагування та відновлення [3]. Пропонується адаптувати цю логіку до облікового середовища: керівництво визначає відповідальних осіб і ресурси; бухгалтерська служба окреслює критичні дані й операції; IT-фахівці забезпечують технічну реалізацію погоджених заходів.

Перший напрям захисту – розмежування прав доступу відповідно до посадових обов'язків. Створення контрагента, зміна реквізитів і погодження платежу потребують незалежного контролю. Доцільно використовувати персональні облікові записи, багатофакторну автентифікацію, своєчасне відкликання доступу та перегляд повноважень. Для автоматизованих інтеграцій необхідні окремі службові облікові дані з обмеженими правами. Шифрування інформації під час передавання й зберігання доповнює ці заходи.

Другий напрям охоплює резервне копіювання, оновлення програм і контроль постачальників послуг. Резервні копії необхідно захищати від впливу атак, а можливість відновлення даних – регулярно перевіряти [4]. Резервуванню підлягають облікові бази, електронні документи й підтвердження подання звітності. Вибір програмного забезпечення має враховувати підтримку оновлень, реєстрацію дій користувачів і системних подій, умови зберігання та можливість експорту даних.

Третій напрям – виявлення інцидентів і підготовка до реагування. Журнали дій користувачів мають дозволяти встановити, хто і коли змінив критичні дані. План реагування визначає порядок повідомлення відповідальних осіб, обмеження скомпрометованого доступу, збереження доказів і відновлення роботи. Після відновлення необхідно звірити залишки, операції та подану звітність для виявлення можливих викривлень.

Навчання працівників варто будувати навколо типових ситуацій: підозрілого рахунку, повідомлення про зміну реквізитів або запиту на передавання засобів електронного підпису. Ефективність захисту доцільно оцінювати за охопленням критичних облікових записів багатофакторною автентифікацією, результатами відновлення резервних копій та часом реагування на підозрілі події.

Отже, кіберстійкість систем обліку та оподаткування потребує узгодженого управління доступом, контролю операцій, резервного копіювання й підготовки персоналу. Практичне значення запропонованого підходу полягає у поєднанні технічного захисту з відповідальністю учасників облікового процесу. Це сприяє зменшенню ризику викривлення фінансових даних, безперервності діяльності та збереженню довіри заінтересованих сторін як передумов сталого розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Заїць Ю. С., Маслянко В. А., Дем'янишина О. А. Цифрова трансформація та майбутнє обліку: можливості й ризики кібербезпеки. *Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри* : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (6 листоп. 2025 р.). Одеса : ОДАУ, 2025. С. 227–229.
2. Shchyrba I., Lagovska O., Demianyshyna O., Myronchuk Z., Shebeshten E. Challenges of Cloud Accounting Systems Landscape within the Context of Cybersecurity Paradigm. *Management (Montevideo).* 2025. Vol. 3. Art. 252. DOI: 10.62486/agma2025252.
3. National Institute of Standards and Technology. *The NIST Cybersecurity Framework (CSF) 2.0*. (February 26 2024, Gaithersburg) 2024. DOI: https://doi.org/10.6028/NIST.CSWP.29 (дата звернення: 10.10.2026).
4. StopRansomware Guide. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency. 2023. URL: https://www.cisa.gov/stopransomware/ransomware-guide (дата звернення: 14.10.2026).

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОБЛІКУ

Духновська Л.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Національний університет харчових технологій

Однією з найбільш важливих сфер цифрової трансформації є бухгалтерський облік, оскільки саме облікова система формує значний масив інформації, що використовується керівництвом підприємства, власниками, інвесторами, контролюючими органами та іншими зацікавленими сторонами. Для України питання розвитку інформаційних систем в обліку набуває особливого значення. Цифрова трансформація створює можливості для підвищення ефективності підприємств, зменшення трудомісткості облікових операцій, підвищення якості інформації та розвитку нових форм взаємодії між бізнесом і державою.

У науковій літературі значна увага приділяється питанням цифровізації обліку, автоматизації документообігу, використання хмарних технологій, інтеграції облікових систем із системами управління підприємством, а також застосування технологій штучного інтелекту. Водночас динамічний розвиток цифрових технологій зумовлює необхідність подальшого дослідження інформаційних систем обліку. Особливої актуальності набувають питання кібербезпеки, захисту облікової інформації, резервного копіювання, використання штучного інтелекту, інтеграції різних програмних продуктів та забезпечення безперервності роботи інформаційних систем в умовах кризових ситуацій.

Сучасне програмне забезпечення дозволяє автоматизувати введення первинних документів, формування бухгалтерських проведень, розрахунок заробітної плати, облік запасів, основних засобів, дебіторської та кредиторської заборгованості, підготовку фінансової та управлінської звітності. Це дає змогу зменшити кількість механічної роботи та знизити ймовірність виникнення помилок, пов’язаних із ручним введенням даних.

Хмарні інформаційні системи дають можливість отримувати доступ до облікової інформації з різних місць і пристроїв за наявності відповідних прав доступу та інтернет-з’єднання. Для українських підприємств це особливо важливо в умовах територіальної розосередженості працівників, дистанційної роботи та необхідності забезпечення безперервності діяльності.

Ще одним перспективним напрямом є інтеграція бухгалтерського обліку з іншими інформаційними системами підприємства. Інтегроване середовище може поєднувати бухгалтерський, складський, виробничий, кадровий, фінансовий і управлінський облік. У результаті інформація вводиться один раз і може використовуватися різними підрозділами відповідно до їхніх функціональних потреб.

Незважаючи на значні переваги цифровізації, розвиток інформаційних систем бухгалтерського обліку в Україні супроводжується низкою проблем. Одним із ключових викликів є кібербезпека. Облікові системи містять фінансову, комерційну та персональну інформацію, тому їх пошкодження, блокування або несанкціонований доступ можуть мати значні фінансові та репутаційні наслідки.

Також викликом є вартість цифрової трансформації. Для великих підприємств придбання та впровадження комплексних інформаційних систем може бути економічно обґрунтованим, тоді як для малого бізнесу витрати на програмне забезпечення, обладнання, технічну підтримку та навчання персоналу можуть бути суттєвими. Тому перспективним є розвиток доступних хмарних сервісів і програмних рішень, які можна масштабувати відповідно до потреб підприємства.

Сучасний бухгалтер має володіти не лише знаннями з бухгалтерського обліку, оподаткування та фінансової звітності, а й розуміти принципи роботи інформаційних систем, основи інформаційної безпеки, електронного документообігу та аналітики даних.

Суттєвим фактором розвитку інформаційних систем в Україні є також воєнний стан та пов'язані з ним ризики. Підприємства повинні враховувати можливість перебоїв з електропостачанням та інтернет-з’єднанням, фізичного пошкодження обладнання, кібератак і вимушеного переміщення працівників. Це підвищує значення хмарної інфраструктури, резервного копіювання, дублювання критичних даних і планів відновлення інформаційних систем після надзвичайних ситуацій. Іншою можливістю є підвищення аналітичної функції бухгалтерського обліку. Накопичені в інформаційній системі дані можуть використовуватися не лише для складання звітності, а й для аналізу витрат, доходів, рентабельності, ліквідності, руху грошових коштів та інших показників діяльності підприємства. Перспективним напрямом є формування інтелектуальних інформаційних систем обліку, які не лише фіксуватимуть

господарські операції, а й допомагатимуть користувачеві аналізувати інформацію та виявляти проблеми. Наприклад, система може автоматично сигналізувати про незвичайні операції, відхилення фактичних показників від планових або ризик виникнення касових розривів.

Таким чином, перспективи розвитку інформаційних систем в обліку визначаються не лише появою нових технологій, а й здатністю підприємств комплексно адаптувати організаційні процеси, професійні компетентності та систему управління до цифрового середовища. Ефективна інформаційна система обліку в перспективі має виконувати не тільки реєстраційну, а й аналітичну та управлінську функції, забезпечуючи підприємство якісною інформацією для оперативного й стратегічного прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Крупка Я.Д. Інтегрована звітність та її обліково-інформаційне забезпечення / Я.Д. Крупка // Вісник Економіки. – 2023. – № 4. – С. 67–81. DOI: 10.35774/.

2. Підлипна Р.П., Рибакова Л.П. Сучасні тенденції розвитку інформаційних систем в обліку. Формування ринкових відносин в Україні. №3(298)(2026).С.144-148.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ПІДПРИЄМЦІВ

Маковецька І.А.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Демченко Т.А.,** к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Автоматизація діяльності фізичної особи-підприємця (ФОП) сьогодні є важливою умовою ефективного ведення бізнесу в умовах цифровізації економіки та постійних змін податкового законодавства. Підприємці мають дотримуватися встановлених вимог щодо обліку господарських операцій, документального підтвердження доходів і витрат, а також виконання податкових зобов’язань залежно від обраної системи оподаткування. Відповідні правила визначаються законодавством України, зокрема Податковим кодексом України та нормативно-правовими актами, що регулюють облік і звітність. Виконання цих вимог вручну може потребувати значних часових ресурсів і підвищувати ризик помилок під час оформлення документів та подання звітності.

Використання цифрових інструментів дає змогу спростити облікові й адміністративні процедури, прискорити оброблення інформації та забезпечити своєчасне виконання обов’язків підприємця. Тому автоматизація стає важливим засобом оптимізації повсякденної діяльності ФОП і створює передумови для ширшого використання електронного документообігу та державних цифрових сервісів.

Ключову роль у забезпеченні юридичної сили електронних процесів відіграє Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». Він підтверджує, що електронний документ має таку ж юридичну силу, як і паперовий, за умови дотримання всіх вимог до його створення та зберігання [3].

Завдяки цьому, ФОП може вести первинну документацію, укладати договори та формувати звітність у цифровому вигляді, при цьому зберігаючи правову захищеність. Паралельно, Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» гарантує безпеку такої взаємодії, дозволяючи використовувати кваліфікований електронний підпис і інші довірчі послуги[4]. Без цих механізмів неможливо забезпечити автентичність документів і захист даних підприємця.

На практиці всі зазначені норми реалізуються через Електронний кабінет платника податків, який дозволяє подавати звітності, переглядати нарахування та виконувати інші операції дистанційно[1]. Саме ця правова та технічна основа відкрила шлях до широкого впровадження державних цифрових сервісів, які охоплюють майже всі ключові етапи діяльності ФОП – від реєстрації до щоденної взаємодії з контролюючими органами.

На порталі «Дія» реалізована послуга автоматичної реєстрації ФОП, яка дозволяє подати заяву онлайн. Це означає, що ви можете автоматично сформувати виписку з Єдиного державного реєстру і одразу почати підприємницьку діяльність, не відвідуючи центри надання адміністративних послуг чи податкові інспекції [2].

Ще ширші можливості відкриває сервіс «е-Підприємець». Він об’єднує в одному цифровому просторі кілька важливих послуг: реєстрацію ФОП, вибір системи оподаткування, подання заяв до державних органів, відкриття банківського рахунку та подальший супровід діяльності[3].

Завдяки цьому підприємець може на етапі створення бізнесу одразу налаштувати основні параметри роботи і в подальшому користуватися електронними інструментами без додаткових паперових процедур. Яскравим прикладом ефективності такого підходу є ситуація, коли новозареєстрований ФОП за один робочий день отримує всі необхідні документи, обирає спрощену систему оподаткування і вже наступного дня може приймати оплату від клієнтів, використовуючи лише свій смартфон чи комп’ютер.

Важливою складовою практичної автоматизації залишається також подання звітності через Електронний кабінет платника податків. Цей сервіс дозволяє формувати та надсилати податкові декларації, переглядати стан розрахунків з бюджетом, отримувати повідомлення від Державної податкової служби та виконувати інші операції дистанційно[1].

У поєднанні з можливостями порталу «Дія» це створює цілісну цифрову екосистему, у якій підприємець мінімізує витрати часу на адміністративні дії і зосереджується на розвитку власної справи. Таким чином, сучасні державні сервіси перетворюють автоматизацію на реальний інструмент щоденної роботи, повністю відповідаючи вимогам законодавства щодо електронного документообігу та звітності.

Отже, автоматизація діяльності фізичних осіб-підприємців є важливим напрямом цифрової трансформації підприємництва в Україні. Поєднання законодавчого регулювання, електронного документообігу та державних цифрових сервісів створює умови для спрощення реєстрації бізнесу, ведення обліку й виконання податкових зобов'язань.

Використання таких інструментів дає змогу скоротити час на адміністративні процедури, зменшити обсяг паперової документації та знизити ризик технічних помилок. Водночас електронні сервіси сприяють оперативнішому обміну інформацією між підприємцем, банківськими установами та державними органами.

Важливою умовою ефективної автоматизації залишається дотримання вимог законодавства, своєчасне оновлення даних і належний захист електронних документів. Подальший розвиток цифрових рішень відкриває можливості для інтеграції державних послуг із банківськими сервісами та програмними продуктами для обліку й управління підприємницькою діяльністю. Таким чином, автоматизація стає не лише засобом спрощення поточних операцій, а й інструментом підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності малого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Державна податкова служба України. Подання звітності через Електронний кабінет. URL: https://tax.gov.ua/baneryi/onlayn-navchannya/e-kabinet/funktsional-e-kabinetu/instruktivni-materiali/676504.html

2. Дія. Автоматична реєстрація ФОП. URL: https://diia.gov.ua/services/reyestraciya-fop

3. Дія. е-Підприємець. URL: https://diia.gov.ua/services/e-pidpriyemec

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗВІРКА РОЗРАХУНКІВ ПРИ ПРОДАЖУ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МАРКЕТПЛЕЙСИ

Матрос О. М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Розвиток електронної торгівлі змінює не лише спосіб взаємодії продавця з покупцем, а й склад інформації, на підставі якої відображаються господарські операції. При продажу товару через маркетплейс відомості про замовлення, оплату, передачу товару, повернення та винагороду платформи можуть формуватися в різних інформаційних системах. Унаслідок цього сума замовлень за певний період, сума коштів, перерахованих продавцю, та сума операцій, що підлягають відображенню в обліку, не завжди збігаються.

Особливої уваги потребують операції, за якими маркетплейс утримує свою винагороду до перерахування коштів продавцю. Якщо орієнтуватися лише на банківську виписку, частина інформації про продаж і витрати на послуги платформи залишиться поза звіркою. Водночас сам факт утримання винагороди

не дає підстав автоматично визначати порядок обліку й оподаткування: необхідно встановити, від чийого імені здійснюється продаж, хто приймає оплату від покупця та які зобов'язання сторін передбачені договором.

Метою дослідження є обґрунтування послідовності звірки даних маркетплейсу, документів щодо продажу товару та розрахункових документів продавця для повного відображення операцій.

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає вимоги до їх складання та реквізитів [1]. Тому електронний звіт маркетплейсу слід оцінювати не лише за зручністю експорту даних, а й за тим, чи дає він змогу встановити зміст операції, її учасників, дату та суму. Якщо звіт платформи не містить необхідної інформації, для підтвердження операції слід використовувати його разом з іншими документами, передбаченими конкретною моделлю продажу.

Для звірки пропонується формувати за кожним замовленням єдиний інформаційний ланцюг: замовлення → підтвердження оплати → передача товару → звіт маркетплейсу → перерахування коштів продавцю. Окремо в цьому ланцюгу слід відображати повернення товару, скасування замовлення, утримання винагороди платформи та інші коригування. Ідентифікатор замовлення може бути спільною ознакою, за якою зіставляються дані різних систем. Порядок звірки сум за окремим замовленням наведено на рис. 1.

Рис. 1. Інформаційна основа звірки продажу через маркетплейс
Джерело: розроблено автором.

Практичне значення такого підходу можна показати на умовному прикладі. Вартість товару для покупця становить 2 000 грн. За умовами договору платформа утримує винагороду 200 грн і перераховує продавцю 1 800 грн. Банківська виписка засвідчує надходження 1 800 грн, однак не пояснює самостійно різницю між цією сумою та ціною товару. Для з'ясування змісту операції потрібні умови договору з платформою, дані про замовлення,

підтвердження розрахунку з покупцем і документ щодо винагороди платформи. Суми в прикладі є умовними; порядок їх відображення залежить від правової моделі операції та системи оподаткування продавця.

За результатами звірки доцільно встановлювати щонайменше чотири контрольні показники: вартість підтверджених продажів, суму повернень і скасувань, суму утримань платформи та суму фактичних перерахувань. Різниця між ними має бути пояснена документами й умовами договору. Це дає змогу виявляти замовлення, за якими товар передано, але розрахунок не завершено; повторно відображені операції; повернення, не враховані у звіті; а також утримання, склад яких продавець не ідентифікував.

Податковий аспект звірки потребує окремого аналізу. Зокрема, для платника єдиного податку значення мають правила визначення доходу, установлені статтею 292 Податкового кодексу України [2]. Висновок щодо конкретної операції має спиратися на договір із маркетплейсом і фактичний рух коштів. Застосування висновків щодо банківської комісії при еквайрингу до винагороди маркетплейсу без аналізу договору може призвести до помилки.

Отже, звірка продажів через маркетплейс має починатися з визначення ролі платформи в операції та охоплювати весь шлях замовлення до остаточного розрахунку. Запропонований ланцюг зіставлення даних дає змогу документально пояснити розбіжність між ціною продажу і сумою надходження на рахунок продавця. Його використання підвищує повноту облікової інформації та створює основу для правильного визначення податкових наслідків відповідно до умов конкретного договору.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 25.09.2026).

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 25.09.2026).

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: ПЕРЕХІД ДО СТРУКТУРОВАНОГО XBRL – ЗВІТУВАННЯ

Мельник Н.В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Діджиталізація фінансової звітності підприємств України переходить від електронного подання документів до структурованого цифрового представлення інформації. Розглянуто взаємозв'язок МСФЗ, облікових систем і XBRL, нормативно-організаційні передумови подання звітності через Центр збору фінансової звітності, а також можливості й проблеми застосування таксономії. Обґрунтовано, що розвиток цифрового звітування потребує належної якості даних, коректного тегування та цифрових компетентностей фахівців.

Цифрові технології змінюють не лише форму подання фінансової звітності, а й процеси формування, перевірки, передавання та використання облікової інформації. Електронізацію документа варто відрізняти від структурованого цифрового звітування: у першому випадку цифровий формат переважно замінює паперовий носій, тоді як XBRL перетворює звітність на машиночитаний масив даних,придатний для автоматизованої обробки, зіставлення й повторного використання [1; 2].

Метою є – узагальнити особливості переходу підприємств України до структурованої фінансової звітності у форматі XBRL та визначити ключові організаційні й технологічні умови її ефективного застосування.

У цифровому середовищі Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) і XBRL виконують різні, але взаємопов'язані функції. МСФЗ визначають принципи визнання, оцінювання, подання та розкриття інформації, а XBRL забезпечує її стандартизоване структуроване представлення. Облікова система підприємства формує інформаційну основу, яку надалі узгоджують з елементами відповідної таксономії [1; 3].

Логіка формування структурованої цифрової фінансової звітності охоплює послідовні етапи: на основі бухгалтерських даних формується фінансова звітність відповідно до МСФЗ; її показники співвідносять з елементами Таксономії UA МСФЗ XBRL; здійснюють тегування, тобто присвоюють даним відповідні цифрові позначення; проводять автоматизовану валідацію. Після перевірки звітність подається через Центр збору фінансової звітності, де забезпечуються її приймання, зберігання, розкриття та подальше використання користувачами. Отже, XBRL описує не просто зміну формату файлу, а організацію єдиного циклу структурованого звітування [3; 4].

В Україні інституційною основою цього процесу є нормативні вимоги щодо складання й подання фінансової звітності та функціонування Центру збору фінансової звітності. Запровадження XBRL для відповідних категорій суб'єктів посилює значення таксономії й автоматизованої перевірки даних. Водночас сама кількість поданих пакетів не є достатнім показником цифрової зрілості підприємств: важливо оцінювати, наскільки цифрові інструменти інтегровані у внутрішні облікові й управлінські процеси [4; 5].

Застосування XBRL створює передумови для підвищення порівнюваності звітних показників, зменшення повторного ручного введення та прискорення аналізу. Проте результат залежить від правильного співвіднесення даних облікової системи з таксономією, коректності тегування, повноти розкриття інформації та проходження контрольних співвідношень. Помилки на цих етапах можуть знизити якість машиночитаних даних навіть за формального дотримання вимог електронного подання [2; 3].

Перехід до XBRL є важливим етапом цифрової трансформації фінансової звітності підприємств України, оскільки забезпечує перехід від електронного документа до структурованих даних для автоматизованої обробки й аналітичного використання. Подальший розвиток пов'язаний із якістю вихідних облікових даних, актуальністю таксономії, інтеграцією інформаційних систем і цифровими компетентностями працівників. Перспективним є розроблення

критеріїв оцінювання цифрової зрілості звітності з урахуванням автоматизації, інтегрованості, контролю та аналітичного використання інформації.

Список використаних джерел

1. Мельник Н. В., Юрченко О. Б. Діджиталізація звітності в Україні: поняття та значення. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 6(57). С. 817–823. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-113 (дата звернення 13.10.2026).

2. Бойко Р. В., Воронко Р. М. Формування та подання фінансової звітності у форматі XBRL: стан, проблеми та перспективи впровадження в Україні. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки.* 2020. № 61. С. 51–56. DOI: https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-61-073 (дата звернення 13.10.2026).

3. Hoitash R., Hoitash U., Morris L. eXtensible Business Reporting Language (XBRL): A Review and Implications for Future Research. Auditing: *A Journal of Practice & Theory.* 2021. Vol. 40, No. 2. P. 107–132. DOI: https://doi.org/10.2308/AJPT-2019-517 (дата звернення 13.10.2026).

4. Про затвердження Порядку функціонування центру збору фінансової звітності : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2023 № 845. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2023-%D0%BF (дата звернення 13.10.2026).

5. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Таксономія XBRL. URL: https://www.nssmc.gov.ua/taksonomiia-xbrl/ (дата звернення 13.10.2026).

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Овадчук О.В.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Поліський національний університет
Науковий керівник – **Гайдучок Т.С.**, к.е.н, доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет

Цифрова трансформація економіки змінює організацію бухгалтерського обліку, способи обробки інформації та підходи до формування управлінських рішень. Зростання обсягів даних, поширення електронного документообігу і підвищення вимог до оперативності фінансової інформації зумовлюють необхідність переходу від автоматизації окремих облікових операцій до інтегрованого цифрового середовища підприємства. За таких умов бухгалтерський облік виконує інформаційну та контрольну функції, а також забезпечує аналітичний супровід управління підприємством.

Метою дослідження є визначення напрямів цифрової трансформації бухгалтерського обліку на основі інтеграції інформаційних систем та інтелектуальних технологій.

Проблематика застосування цифрових технологій у бухгалтерському обліку висвітлюється у наукових працях, присвячених автоматизації облікових процесів, використанню спеціалізованого програмного забезпечення та підвищенню ефективності інформаційного забезпечення управління підприємством [1]. У сучасних публікаціях також розглядаються питання інтеграції інформаційних технологій в облікову практику, забезпечення інформаційної безпеки та розвитку професійних компетентностей бухгалтерів [2]. Подальший розвиток цих підходів передбачає дослідження можливостей комплексного поєднання бухгалтерських інформаційних систем з інструментами інтелектуального аналізу даних.

Інтеграція бухгалтерських програм із ERP-системами, сервісами електронного документообігу, банківськими платформами та інструментами бізнес-аналітики забезпечує узгодженість даних, прискорює підготовку звітності і виявлення відхилень. Ефективність такого підходу визначається сумісністю систем, якістю інформації та відповідністю потребам підприємства.

Важливим напрямом модернізації є застосування інтелектуальних технологій, зокрема штучного інтелекту, машинного навчання та автоматизованого розпізнавання документів. Їх використання створює можливості для класифікації первинних документів, попереднього формування облікових записів, зіставлення інформації з різних джерел, виявлення нетипових операцій і прогнозування фінансових показників. Інтеграція ШІ в бухгалтерські інформаційні системи розширює їх аналітичні можливості, але потребує належного контролю достовірності результатів і врахування ризиків автоматизованого оброблення даних [3].

Інтелектуальні технології потребують професійного контролю, оскільки помилки можуть виникати через неповноту даних, недоліки алгоритмів або неправильне тлумачення інформації. Тому важливими залишаються перевірка облікових записів, обґрунтованості оцінки, дотримання нормативних вимог, захист конфіденційної інформації та контроль результатів автоматизованого оброблення.

На нашу думку, цифрова трансформація бухгалтерського обліку ґрунтується на інтегрованій моделі, що поєднує три складові: обліково-інформаційну, інтелектуально-аналітичну та контрольну. Перша забезпечує збирання й систематизацію даних, друга – їх аналіз, прогнозування та виявлення відхилень, третя – перевірку достовірності результатів і захист інформації. Комплексна взаємодія формує їх єдине цифрове середовище, у якому інтелектуальні технології посилюють аналітичні можливості бухгалтера та підтримують прийняття обґрунтованих рішень

Практична реалізація запропонованої моделі передбачає проведення оцінки наявних облікових систем та інформаційних потоків, визначення процесів, які потребують першочергової автоматизації, вибір сумісних цифрових інструментів, встановлення правил перевірки й захисту даних та підготовку працівників до використання нових технологій. Ефективність трансформації можна оцінювати за скороченням часу обробки документів, зменшенням

кількості помилок, оперативністю підготовки звітності, якістю аналітичної інформації та надійністю внутрішнього контролю.

Отже, цифрова трансформація бухгалтерського обліку передбачає інтеграцію інформаційних систем, інтелектуальних технологій і професійного контролю, що сприяє підвищенню якості облікової інформації та ефективності управління підприємством. Подальші дослідження мають бути спрямовані на оцінювання результативності впровадження інтелектуальних технологій з урахуванням витрат, ризиків і цифрових компетентностей працівників.

Список використаних джерел

1. Гайдучок Т. С., Торовіна Н. В. Інноваційні інформаційні технології у бухгалтерському обліку в умовах цифрових технологій. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 20-й річниці створення кафедри аудиту (10 грудня 2020 р.). Київ : КНЕУ, 2020. С. 405–407. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/handle/123456789/12365 (дата звернення: 02.10. 2026).

2. Жиглей І. В., Лайчук С. М., Поліщук І. Р. Використання інформаційних технологій у бухгалтерському обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 1(107). С. 95–102. https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-95-102 (дата звернення: 05.10. 2026).

3. Макарович В., Стойка Н. Інтеграція штучного інтелекту в інформаційні системи бухгалтерського обліку: виклики та перспективи. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 9. С. 215–232. https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-9-215-232 (дата звернення: 02.10. 2026).

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

Павлюк І.О.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Поліський національний університет
Науковий керівник – **Гайдучок Т.С.**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет

В умовах цифрової трансформації державного управління особливого значення набуває вдосконалення обліку та контролю митних платежів, які є важливим джерелом доходів державного бюджету України. Ефективність їх адміністрування залежить від достовірності інформації про нараховані зобов’язання, своєчасності сплати та результативності контрольних процедур. У цьому контексті цифровізація обліково-аналітичного забезпечення сприяє підвищенню прозорості митних операцій, оперативності обробки даних і виявленню ризиків порушення митного законодавства.

Нормативні засади справляння митних платежів визначеаться Митним кодексом України [1]. Практичне вдосконалення митного адміністрування

пов’язане з розвитком електронного декларування, цифрових сервісів та інтеграцією інформаційних систем митних органів. Важливим напрямом є реалізація проєкту «е-Митниця», спрямованого на автоматизацію митних процедур і розвиток електронної взаємодії учасників міжнародної торгівлі [2]. Стратегічні орієнтири цифрового розвитку Державної митної служби України до 2030 року передбачають подальшу модернізацію інформаційної інфраструктури та наближення митних процедур до стандартів Європейського Союзу [3].

На нашу думку, обліково-аналітичне забезпечення контролю митних платежів доцільно розглядати як сукупність інформаційних ресурсів, облікових процедур та аналітичних інструментів, що забезпечують формування достовірних даних про нарахування, сплату й надходження митних платежів. Його цифровізація передбачає інтеграцію відомостей митних декларацій, даних про митну вартість і класифікацію товарів, платіжної інформації та результатів контрольних заходів.

Інтегровані інформаційні системи автоматизують зіставлення нарахованих і сплачених митних платежів, виявляють розбіжності та контролюють своєчасність розрахунків. Ризик-орієнтований аналіз допомагає виявляти можливе заниження митної вартості, помилки класифікації товарів і неправомірне застосування тарифних преференцій. Його результати потребують додаткової перевірки та не є безумовним доказом порушень.

Основні напрями цифровізації обліково-аналітичного забезпечення контролю митних платежів, їх практичне призначення та очікувані результати систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1 – Напрями цифровізації обліково-аналітичного забезпечення контролю митних платежів

Напрям цифровізації	Зміст застосування	Очікуваний результат
Інтеграція інформаційних систем	об’єднання даних митних декларацій, нарахувань і платежів	підвищення достовірності облікової інформації
Автоматизований контроль платежів	зіставлення нарахованих і сплачених сум	своєчасне виявлення розбіжностей
Ризик-орієнтована аналітика	виявлення операцій з ознаками можливих порушень	підвищення результативності митного контролю
Цифровий моніторинг	відстеження надходжень, строків сплати та результатів перевірок	посилення контролю за бюджетними надходженнями

Джерело: розроблено автором

Досвід цифровізації митних процедур в Україні, зокрема розвиток сервісів «Єдиного вікна» та електронних платіжних інструментів, створює передумови для підвищення оперативності митного адміністрування [4]. Водночас європейський підхід до цифрової трансформації митної сфери передбачає стандартизацію обміну даними та модернізацію електронних сервісів [5].

Для вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення контролю митних платежів пропонуємо: інтегрувати інформацію про нарахування, сплату й зарахування коштів до бюджету; розвивати автоматизоване зіставлення митних

і платіжних даних; удосконалювати ризик-орієнтовану аналітику; запроваджувати цифрові панелі моніторингу бюджетних надходжень. Результативність цих заходів доцільно оцінювати за показниками своєчасності сплати, кількості виявлених розбіжностей, сум додатково нарахованих платежів і тривалості митного оформлення.

Отже, цифровізація обліково-аналітичного забезпечення контролю митних платежів є важливою передумовою підвищення ефективності митного адміністрування в Україні. Інтеграція інформаційних ресурсів, автоматизований аналіз ризиків і вдосконалення цифрових сервісів сприятимуть підвищенню достовірності облікових даних, своєчасному виявленню порушень та забезпеченню повноти бюджетних надходжень.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України : Закон України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення: 25.09.2026)
2. Державна митна служба України. IT-трансформація Митниці. URL: https://customs.gov.ua/it-transformatsiia-mitnitsi (дата звернення: 25.09.2026)
3. Мінфін затвердив оновлений Стратегічний план цифрового розвитку Держмитслужби до 2030 року.
URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_zatverdiv_onovlenii_strategichnii_plan_tsifrovogo_rozvitku_derzhmitsluzhbi_do_2030_roku-5850 (дата звернення: 05.10.2026)
4. Митний огляд «Українська митниця: розвиток попри війну». IV квартал 2025 року.
URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/mitnii_ogliad_ukrainska_mitnitsia_rozvitok_popri_viinu_iv_kvartal_2025_roku__prezentatsiia-5557 (дата звернення: 05.10.2026).
5. European Commission. Union Customs Code Work Programme. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/union-customs-code/union-customs-code-work-programme_en (дата звернення: 09.10.2026).

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ПЕРВИННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Поліщук О.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Ще років десять тому ідея повністю відмовитися від паперових документів здавалася чимось із розділу фантастики, адже бухгалтерія підприємства традиційно асоціювалася зі стосами паперів та папок, які займали цілі шафи. Сьогодні ситуація кардинально змінилася, постійні трансформації в економіці, стрімкий розвиток цифрових технологій, поширення віддаленої роботи, прагнення мінімізувати операційні витрати, а також безпекова ситуація останніх років змушують вітчизняний бізнес переглядати свої звичні підходи.

Електронний документообіг перестав бути ноу-хау, перетворившись на стандартний інструмент забезпечення ефективності для підприємства будь-якого масштабу. При цьому перехід на електронну «первинку» являє собою не просто купівлю спеціальної програми чи електронного підпису, це перебудова внутрішніх бізнес-процесів, яка стосується не лише бухгалтера, а й керівників структурних підрозділів, менеджерів, логістів, юристів та вище керівництво.

Щоб електронний документ мав таку ж юридичну силу, як і його паперовий аналог, він повинен чітко відповідати вимогам чинного українського нормативно-правового законодавства. Навіть якщо документ створено в найсучаснішій системі, він втрачає свою юридичну чинність без наявності обов’язкових реквізитів, до яких належать назва документа, дата складання, назва підприємства, зміст та обсяг господарської операції, одиниця виміру, посади відповідальних осіб та особистий кваліфікований електронний підпис. Важливо враховувати суттєву відмінність від паперового обліку, якщо в паперовому документі випадкову помилку можна помітити й одразу передрукувати сторінку, то в електронному документі будь-яка зміна після накладання підпису робить його повністю недійсним. Це вимагає значно вищого рівня уважності та відповідальності на етапі первинного введення всіх даних.

Головними перевагами електронного документообігу є прискорення процесів підписання та проведення операцій в обліку. Якщо паперові документи можуть іти від контрагента днями або тижнями, то електронний документ підписується та опрацьовується за кілька хвилин, що безпосередньо впливає на швидкість закриття періоду та здійснення фінансових розрахунків. До цього додається пряма економія коштів за рахунок відмови від купівлі паперу, картриджів, оплати поштових та кур’єрських послуг, а також виділення окремих приміщень під фізичні паперові архіви. Додатково мінімізується вплив людського фактору, адже документи більше не губляться в папках, їх не псують і не забувають підписати, а доступ до цифрового архіву залишається відкритим цілодобово з будь-якої точки світу, що є критично важливим для підприємств із релокованими чи віддаленими працівниками.

Попри очевидні переваги, процес впровадження рідко проходить абсолютно безболісно, а головними перешкодами зазвичай стають психологічний бар'єр та технічна неузгодженість. На багатьох підприємствах виникає природний опір персоналу, який звик працювати за старими правилами й побоюється нових програм, що вимагає проведення роз'яснювальної роботи, покрокового навчання та розробки чітких посадових інструкцій.

Щоб процес переходу з паперової бухгалтерії до електронної не перетворився на хаотичний рух, слід дотримуватися чіткої послідовності дій. На початковому етапі проводиться детальний аудит поточних потоків: аналізується, які саме документи складаються найчастіше, хто є їх складає, хто має право підпису та як здійснюється передача. На основі цих даних обирається оптимальна платформа з урахуванням можливостей її інтеграції з існуючою обліковою системою підприємства. Наступним кроком є належне внутрішнє нормативне оформлення: видається наказ про перехід на електронний документообіг, затверджується відповідне внутрішнє положення та визначається

перелік уповноважених осіб із наданням їм відповідних ключів. Після цього проводиться робота з контрагентами шляхом надсилання інформаційних листів або підписання додаткових угод. Завершальним етапом є тестовий запуск на обмеженій кількості операцій з кількома партнерами, що дозволяє виявити та усунути дрібні недоліки перед повним переводом системи у робочий режим.

Надзвичайно важливим для бухгалтерської служби є питання взаємодії з контролюючими органами під час проведення перевірок. Чинне законодавство України чітко гарантує платникам податків право надавати первинні документи в електронній формі. Під час проведення перевірок контролюючим органам надаються безпосередньо електронні файли документів або забезпечується перегляд масивів даних у самій системі. У випадках, коли виникає законодавчо обґрунтована потреба надати паперову копію електронного документа, робиться його звичайна роздруківка, на якій проставляється спеціальна відмітка про те, що це засвідчена копія електронного документа, із зазначенням посади, особистого підпису, прізвища уповноваженої особи та дати засвідчення.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що впровадження електронної первинної документації є не просто сучасним технологічним трендом, а повністю обґрунтованим і практичним кроком для підвищення загальної конкурентоспроможності та ефективності бізнесу. Вона дозволяє звільнити кваліфікований персонал від виснажливої рутинної роботи, суттєво прискорює закриття звітних періодів, підвищує прозорість обліку та мінімізує ризики втрати важливої інформації. Запорукою успішного переходу залишається системний підхід, який поєднує якісну підготовку внутрішньої нормативної бази, грамотний вибір технологічного інструментарію та планомірну роботу з людьми.

Список використаних джерел

1. Михайловина С. О., Матрос О. М., Ратушна О. П., Поліщук О. М. Порівняльний аналіз організації обліку в умовах цифрової трансформації: досвід України та країн ЄС. Агросвіт. 2025. № 18. С. 51-59.

2. Поліщук О. М., Мельник В. В., Бобко В. В. Актуальний стан та подальші перспективи автоматизації обліку в Україні. Ефективна економіка. 2025. № 3. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6023/6088

НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНІ НОВАЦІЇ В АНАЛІТИЦІ ТА ОБЛІКУ: ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, БЕЗПЕРЕРВНИЙ АУДИТ ТА ПОТРІЙНА БУХГАЛТЕРІЯ

Ратушна О. П.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Сучасна система бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та аудиту переживає глибоку фундаментальну трансформацію. Практична та наукова сфери зазнають суттєвих змін під впливом цифровізації, розвитку хмарних технологій, розширення меж звітності за межі суто фінансових показників та розробки новітніх інструментів контролю.

Сьогодні фінансова функція трансформується з ретроспективного реєстратора у стратегічного драйвера бізнесу. Зазнають змін ключові технологічні інструменти, змінюються підходи до гарантування безпеки даних, розширюються вимоги регуляторів щодо ESG-звітності та впроваджуються нові концепції, такі як безперервний аудит і потрійна бухгалтерія на основі блокчейну.

Найбільш визначальною зміною в технологіях бухгалтерії та аналітики став вбудований штучний інтелект (Embedded AI) та подолання бар'єрів. Критична зміна полягає у переході від окремих експериментальних діалогових систем до повністю вбудованого штучного інтелекту безпосередньо в робочі інтерфейси аналітиків та бухгалтерів: Microsoft Copilot активний у Excel, Word та Teams; платформи Xero, QuickBooks та Sage мають вбудовані функції узгодження, виявлення аномальних проводок і автогенерації коментарів; основні ERP-системи (SAP S/4HANA, Oracle Fusion) впровадили рівні штучного інтелекту у своїх фінансових модулях для закриття періоду в реальному часі.

За даними опитування Rightworks серед бухгалтерських фірм, компанії, які активно використовують ШІ, демонструють на 37% вищий дохід у розрахунку на одного працівника порівняно з тими, що ігнорують ці інструменти. Також спостерігається зростання використання неструктурованих внутрішніх текстових даних (протоколи засідань, тексти контрактів, стенограми) завдяки технологіям обробки природної мови (NLP).

Хмарний бухгалтерський облік став базовим рівнем інфраструктури. Основний фокус змістився на управління даними, контроль доступу, інтеграцію систем та підвищення обізнаності щодо кібербезпеки.

Обов'язкова звітність щодо сталого розвитку (через CSRD ЄС та стандарти ISSB S1 і S2) розширила відповідальність бухгалтерів. Нефінансові дані (викиди вуглецю, соціальні метрики ланцюга постачання, кліматичні ризики) тепер потребують такого ж внутрішнього контролю, аудиторських слідів і процесів забезпечення, як і фінансові показники.

Враховуючи це ключовими інструментами фінансового фахівця стали:

- ШІ та автоматизація: Microsoft Copilot (основний інструмент для офісного стеку), ChatGPT та Claude (для креслення, аналізу, досліджень за умови дотримання конфіденційності даних), RPA (UiPath, Microsoft Power Automate для автоматизації рутинних завдань).
- Аналітика та візуалізація: Power BI, розширений Excel (Power Query для підготовки даних, DAX для розрахунку метрик), Python (для масштабної обробки даних та прогнозного моделювання).
- Хмарні платформи та FP&A: Xero, QuickBooks, Sage (для МСП); SAP S/4HANA, Oracle Fusion (для корпорацій); Anaplan, Pigment, Abacum (для бюджетування та моделювання сценаріїв) [1].

Традиційний дискретний аудит замінюється концепцією безперервного аудиту, яка базується на трьох елементах:

- Безперервні дані (Continuous Data): Потоковий збір облікових транзакцій у режимі реального часу.

- Безперервний моніторинг контролю (Continuous Control Monitoring − CCM): Автоматизоване сканування IT-інфраструктури на предмет дотримання регламентів та санкціонованості доступу.
- Постійний моніторинг і оцінка ризиків (Continuous Risk Monitoring and Assessment): Алгоритмічне виявлення аномалій і вразливостей за принципом антивірусного ПЗ [2].

Традиційна система подвійного запису розширюється третім елементом − криптографічно захищеним записом у розподіленому реєстрі (блокчейні). Транзакція між сторонами фіксується у вигляді публічно верифікованого блоку, що забезпечує:

- Незмінність облікових записів: Унеможливлює коригування даних минулих періодів заднім числом.
- Автоматизацію звірки: Ліквідує необхідність тривалих ручних звірок між контрагентами.
- Прозорість для аудиторів: Забезпечує миттєве криптографічне підтвердження існування та повноти транзакцій у режимі реального часу [3].

Трансформаційні зміни у сфері бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту свідчать про формування нової парадигми професії:

1. Об'єднання фінансового та нефінансового обліку: Затвердження стандартів IFRS 18 та ISSA 5000 вимагає від підприємств створення єдиного інформаційного контуру, де екологічні, соціальні та операційні метрики контролюються з такою ж строгістю, як і грошові потоки.
2. Зміна аналітичної функції: Аналітика переходить від ретроспективного пояснення відхилень до предиктивного моделювання та стратегічного вимірювання цінності. Нові категорії у звіті про прибутки та збитки за IFRS 18 уніфікують базис для розрахунку коефіцієнтів та адаптації алгоритмів оцінки бізнесу.
3. Цифровізація аудиту та нагляду: Впровадження податкового файлу SAF-T UA в Україні переводить податковий контроль у формат автоматизованого Е-аудиту. Оновлення МСА 240, МСА 570 та серії МСА 500 покладають на аудиторів підвищену відповідальність за виявлення шахрайства та вимагають використання технологій суцільного моніторингу даних замість вибіркових перевірок.

Для збереження конкурентоспроможності організаціям та фахівцям необхідно інвестувати у цифрову якість даних, впроваджувати вбудовані AI-інструменти, проводити діагностику ERP-систем на сумісність із SAF-T UA та ISSA 5000, а також постійно розвивати компетенції у сфері Data Analytics та алгоритмічного аудиту.

Список використаних джерел

1. Технології в бухгалтерському обліку 2026: що мають знати фінансові фахівці. URL: https://www.learnsignal.com/blog/technology-in-accounting-2026/.
2. Безперервний аудит: виявлення та усунення ризиків в найкоротші терміни. URL: https://indevlab.com/uk/blog-ua/bezperervnij-audit-viyavlennya-ta-usunennya-rizikiv-v-najkorotshi-termini/.

3. Юрченко О.А., Савченко Р.В. Роль і місце блокчейн-технологій для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Економічний простір. № 198, 2025. С. 269-274. DOI: 10.30838/EP.198.269-274.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Уманська В.Г.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Парахоня М. В.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

В умовах ринкової конкуренції ефективне управління витратами є важливою передумовою забезпечення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства. Витрати впливають на формування собівартості продукції, визначення цін і фінансових результатів діяльності. Їх належний облік і контроль забезпечують отримання достовірної інформації для оцінювання ефективності використання ресурсів, виявлення відхилень і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У сучасних умовах важливого значення набуває цифровізація облікових процесів, яка сприяє автоматизації обробки даних, підвищенню оперативності інформаційного забезпечення та вдосконаленню внутрішнього контролю.

Цифровізація обліку витрат передбачає використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації збору, обробки, систематизації та аналізу облікових даних. Основними інструментами є бухгалтерські програми, ERP-системи, хмарні сервіси та електронний документообіг. Зокрема, використання BAS Бухгалтерія, MASTER:Бухгалтерія та комплексних ERP-рішень дає змогу автоматизувати опрацювання первинних документів, розрахунок собівартості продукції й формування звітності. Це забезпечує деталізацію витрат за напрямами діяльності, оперативне отримання необхідної інформації та зменшення ризику технічних помилок.

Важливим результатом цифровізації є вдосконалення внутрішнього контролю витрат. Застосування інформаційних систем дає змогу порівнювати фактичні показники з плановими, контролювати виконання бюджетів і своєчасно виявляти відхилення. Особливе значення має автоматизований план-фактний аналіз, який допомагає визначати причини перевитрат і розробляти заходи щодо їх усунення. Крім того, інструменти бізнес-аналітики (BI) забезпечують наочне представлення даних, полегшують оцінювання фінансових показників і підвищують обґрунтованість управлінських рішень.

Перспективним напрямом розвитку цифрового контролю є використання штучного інтелекту, машинного навчання та аналізу великих даних. Ці

технології створюють можливості для виявлення нетипових фінансових операцій, визначення потенційних ризиків і прогнозування майбутніх витрат. Водночас ефективність їх застосування залежить від достовірності облікової інформації, належного налаштування програмного забезпечення та перевірки результатів автоматизованого аналізу.

Основними напрямами вдосконалення обліку та контролю витрат підприємства є розширення автоматизації облікових процедур, розвиток управлінської аналітики та посилення контролю за використанням ресурсів. Доцільним є деталізування витрат за центрами відповідальності, удосконалення бюджетування та регулярне проведення план-фактного аналізу. Це дасть змогу підвищити прозорість витрат, своєчасно реагувати на відхилення й ефективніше розподіляти ресурси відповідно до потреб підприємства.

Разом із тим упровадження цифрових рішень потребує фінансових вкладень, належного захисту інформації та підготовки працівників. Для досягнення очікуваних результатів підприємствам необхідно забезпечувати якість облікових даних, адаптувати програмне забезпечення до особливостей діяльності та регулярно оцінювати ефективність упроваджених інструментів.

Отже, цифровізація обліку та контролю витрат є важливим напрямом удосконалення управління підприємством. Комплексне використання інформаційних систем, інструментів бізнес-аналітики та автоматизованих контрольних процедур сприяє підвищенню достовірності облікової інформації, своєчасному виявленню ризиків і раціональнішому використанню ресурсів. Це створює передумови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і підвищення ефективності господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0027-00 (дата звернення: 13.10.2026).

2. Головчак Ю. В., Головчак Г. В., Писарчук О. В. Цифровізація бухгалтерського обліку: переваги та виклики в епоху цифрових технологій. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 11. С. 38–42. DOI: https://doi.org/10.37634/efp.2023.11.7. URL: https://efp.in.ua/uk/journal-article/1188 (дата звернення: 13.10.2026).

3. Клевець О. Класифікація витрат в управлінському обліку: терміни та їх угруповання. *Фінансова Академія Актив*. 08.08.2022. URL: https://finacademy.net/ua/materials/article/klassifikaciya-raskhodov-v-upravlencheskom-uchete (дата звернення: 13.10.2026).

4. Модуль Soft-pro ERP — Бюджетування. *Soft-Pro Ltd.* URL: https://forwarder.soft-pro.com/produa.php?id=135 (дата звернення: 13.10.2026).

5. Цюцяк І., Цюцяк А., Цюцяк В. Порядок проведення внутрішнього контролю витрат в умовах цифрової трансформації обліково-аналітичних процесів. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35, № 2. С. 245–253. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.02.245.

СЕКЦІЯ 6 | ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Демченко Т.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Волювач Д.Д.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет

Професія бухгалтера є важливою складовою ефективного функціонування сучасного підприємства, оскільки забезпечує формування достовірної інформації про його фінансовий стан і результати діяльності. Водночас цифровізація економіки, розвиток інформаційних технологій і штучного інтелекту суттєво змінюють зміст бухгалтерської роботи. Сьогодні від фахівця очікують не лише правильного ведення обліку та складання звітності, а й уміння аналізувати дані, контролювати бізнес-процеси та брати участь у прийнятті управлінських рішень [1; 2].

Одним із головних викликів для бухгалтера залишається необхідність постійно оновлювати професійні знання. Зміни у сфері обліку й оподаткування вимагають уважності, відповідальності та здатності швидко адаптуватися до нових вимог. Помилки під час відображення господарських операцій або підготовки звітності можуть спричинити фінансові втрати підприємства. Тому важливими професійними якостями бухгалтера залишаються точність, критичне мислення, організованість і вміння працювати з великими обсягами інформації.

Водночас за кожною цифрою в бухгалтерському обліку стоїть реальна господарська операція, рішення працівника або певна подія в діяльності підприємства. Тому бухгалтерові важливо не просто правильно внести дані до програми, а й розуміти їхній зміст та економічні наслідки. У повсякденній роботі він взаємодіє з керівниками, менеджерами, працівниками інших підрозділів і контрагентами, допомагаючи узгоджувати документи та знаходити рішення в неоднозначних ситуаціях. Не менш важливо вміти пояснити складні облікові показники зрозумілою мовою, щоб фінансова інформація була корисною для управління. Від уважності бухгалтера нерідко залежить своєчасне виявлення помилок, ризиків і можливостей для раціональнішого використання ресурсів. Отже, сучасний фахівець має поєднувати точність у роботі з документами з розумінням людей і процесів, які стоять за ними. Саме так бухгалтерський облік стає не лише засобом фіксації господарських операцій, а й важливим інструментом підтримки управлінських рішень.

Відчутний вплив на професію справляє цифровізація бухгалтерського обліку. Сучасні облікові програми, електронний документообіг і хмарні сервіси дають змогу автоматизувати повторювані операції, скоротити час оброблення документів і підвищити оперативність отримання інформації. Водночас використання таких інструментів потребує належної цифрової грамотності, уміння перевіряти результати автоматизованого оброблення даних і

дотримуватися вимог інформаційної безпеки. Отже, технології не просто полегшують виконання традиційних завдань, а змінюють вимоги до професійної підготовки бухгалтера [1].

Особливої уваги заслуговує розвиток штучного інтелекту. Його застосування відкриває можливості для розпізнавання первинних документів, класифікації облікових даних, виконання типових операцій і виявлення можливих відхилень. Це дає змогу зменшити обсяг рутинної роботи та зосередитися на складніших аналітичних завданнях. Проте автоматизовані системи не гарантують безпомилкових результатів: їхня якість залежить від достовірності вихідних даних і правильності налаштувань. Саме тому професійна оцінка бухгалтера залишається необхідною для перевірки інформації та обґрунтування висновків [3].

За таких умов перспективи бухгалтерської професії пов'язані з переходом від переважно технічного виконання облікових операцій до аналітичної, контрольної та консультаційної діяльності. Бухгалтер дедалі більше виступає фахівцем, який не лише фіксує господарські факти, а й допомагає оцінювати фінансові результати, виявляти ризики та надавати керівництву інформацію для прийняття рішень. Така трансформація підвищує значення розуміння бізнес-процесів, аналітичного мислення та комунікативних навичок.

Важливою умовою професійної конкурентоспроможності стає безперервне навчання. Поєднання ґрунтовних знань з бухгалтерського обліку, податкового законодавства та сучасних цифрових інструментів дає змогу фахівцям адаптуватися до змін і ефективно використовувати технологічні можливості. Отже, майбутнє професії залежить не стільки від здатності конкурувати з автоматизованими системами у виконанні типових операцій, скільки від уміння застосовувати їх як інструмент професійної діяльності.

Підсумовуючи, можемо зауважити, що професія бухгалтера трансформується під впливом цифровізації та розвитку штучного інтелекту, однак зберігає важливе значення для управління підприємством. Основними викликами є постійне оновлення знань, висока відповідальність за достовірність інформації та необхідність опанування сучасних технологій. Перспективи розвитку професії пов'язані з автоматизацією рутинних операцій, посиленням аналітичної й консультаційної функцій та безперервним професійним навчанням. Поєднання фахових знань, цифрових компетентностей і критичного мислення сприятиме успішній адаптації бухгалтерів до нових умов господарювання.

Список використаних джерел

1. Гевлич Л. Л. Професія бухгалтера у цифровій економіці. *Економіка і організація управління*. 2021. № 3(43). С. 138–146. DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.3.13.

2. Дмитрук Б., Гріднєва Д., Свєтлова Н. Перспективи розвитку бухгалтерської професії в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/917/879/.

3. Кулинич М., Лахтюк Т. Майбутнє професії бухгалтера: трансформація, адаптація чи зникнення під впливом штучного інтелекту? *Економічний часопис*

Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2025. № 3(43). С. 44–53. DOI: https://doi.org/10.29038/2786-4618-2025-03-44-53.

ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Дубініна М. В.
д.е.н., професор
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Професія бухгалтера швидко змінюється під впливом цифровізації, штучного інтелекту, нових вимог до звітності зі сталого розвитку та посилення професійної відповідальності. Зміни стосуються не лише інструментів роботи, а й самої ролі бухгалтера. Сьогодні від фахівця очікують уміння працювати з даними, використовувати цифрові технології, оцінювати нефінансову інформацію, застосовувати професійне судження та забезпечувати достовірність інформації для різних груп користувачів.

Міжнародні стандарти професійної освіти розглядають підготовку бухгалтера як безперервний процес. Оновлені положення Міжнародної федерації бухгалтерів охоплюють початкову професійну освіту, формування технічних і професійних компетентностей, оцінювання результатів навчання та подальший професійний розвиток [1]. Це свідчить про зміну самого підходу до професійної підготовки. Важливим стає не лише засвоєння облікових процедур, а й здатність фахівця постійно оновлювати знання та працювати в умовах змін.

Помітно трансформується і зміст університетської освіти. Дослідження освітніх програм університетів Австралії та Нової Зеландії засвідчує, що питання сталого розвитку інтегровані до бухгалтерських дисциплін нерівномірно [2]. Це вказує на необхідність ширшого поєднання традиційних знань з обліку і звітності з розумінням екологічних, соціальних та управлінських аспектів діяльності підприємств. Майбутній бухгалтер має бути готовим працювати з інформацією, яка вже не обмежується показниками фінансової звітності.

Не менш суттєво професію змінює цифровізація. Сучасні дослідження показують зростання ролі цифрових навичок, роботи з даними та технологій штучного інтелекту [3]. Автоматизація поступово скорочує обсяг рутинних операцій і водночас підвищує значення аналітичної роботи. Бухгалтер дедалі частіше бере участь в інтерпретації інформації, оцінюванні альтернатив і підготовці рішень для управління підприємством [4]. За таких умов завершення університетської освіти вже не означає завершення професійного навчання.

Окремим чинником змін стала звітність зі сталого розвитку. Європейські дослідження показують, що нові вимоги до розкриття інформації розширюють сферу професійної відповідальності бухгалтера [5]. До традиційних компетентностей додаються робота з нефінансовими показниками, оцінювання ризиків, підтвердження достовірності інформації та взаємодія з фахівцями інших

напрямів [6]. Це поступово змінює межі професії та посилює її зв'язок із управлінням, контролем і оцінюванням сталості діяльності підприємства.

Технологічні та регуляторні зміни не зменшують значення професійної етики. Дослідження ісламської облікової традиції акцентують увагу на доброчесності, відповідальності, об'єктивності та суспільному значенні професійного судження бухгалтера [7]. В умовах автоматизації та використання алгоритмічних рішень ці вимоги набувають ще більшої ваги, оскільки остаточна відповідальність за якість і достовірність інформації залишається за фахівцем.

Зарубіжний досвід свідчить, що сучасна підготовка бухгалтера поступово формується як єдина система, яка поєднує університетську освіту, професійну сертифікацію та безперервний розвиток компетентностей. Її зміст визначають цифрові навички, робота з фінансовою і нефінансовою інформацією, професійне судження та етична відповідальність. За таких умов професійна стійкість бухгалтера залежить не лише від знання облікових правил, а й від здатності навчатися, адаптуватися та зберігати якість професійних рішень у середовищі постійних змін.

Список використаних джерел

1. International Federation of Accountants. *2026 Handbook of International Education Standards*. New York : IFAC, 2026. URL: https://www.ifac.org/news-events/2026-01/2026-edition-handbook-international-education-standards-now-available-ifac.

2. Khosa A., Pandey R., Wilkin C. Accounting curricula and climate-related sustainability: evidence from Australia and New Zealand universities. *Accounting Education*. 2025. Vol. 34, No. 6. P. 1026–1048. DOI: 10.1080/09639284.2024.2376739.

3. Tiron-Tudor A., Labaditis A., Deliu D. Future-Ready Digital Skills in the AI Era: Bridging Market Demands and Student Expectations in the Accounting Profession. *Technological Forecasting and Social Change*. 2025. Vol. 215. Art. 124105. DOI: 10.1016/j.techfore.2025.124105.

4. Arkhipova D., Montemari M., Mio C., Marasca S. Digital technologies and the evolution of the management accounting profession: a grounded theory literature review. *Meditari Accountancy Research*. 2024. Vol. 32, No. 7. P. 35–64. DOI: 10.1108/MEDAR-07-2023-2097.

5. Krasodomska J., Zarzycka E., Zieniuk P. Exploring Multi-level Drivers of Accountants' Opinions on the Changes Introduced by the Corporate Sustainability Reporting Directive. *Accounting in Europe*. 2025. Vol. 22, No. 3. P. 308–325. DOI: 10.1080/17449480.2024.2382205.

6. Fota M.-S., Cristea N.-E., Ureche A., Albu N. Accountants' competencies for sustainability reporting: An exploratory study. *Journal of Accounting and Management Information Systems*. 2024. Vol. 23, No. 2. P. 446–460. DOI: 10.24818/jamis.2024.02007.

7. Muhammad E., Sudarma M., Djamhuri A., Adib N., Eliwa Y. Ethical values of public accountant: a critical perspective of rational-religious of Hamka. *Journal of Islamic Accounting and Finance Research*. 2024. Vol. 6, No. 2. DOI: 10.21580/jiafr.2024.6.2.23095.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ПОДАТКОВОМУ ОБЛІКУ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Лаврова-Манзенко О.О.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Сучасний розвиток економіки характеризується інтенсивною цифровізацією господарських процесів, автоматизацією інформаційних потоків та поширенням технологій штучного інтелекту в різних сферах підприємницької діяльності. Особливого значення зазначені процеси набувають у сфері бухгалтерського обліку й оподаткування, де своєчасність, достовірність і повнота інформації безпосередньо впливають на виконання податкових зобов'язань та ефективність фінансового управління. В умовах постійних змін податкового законодавства, ускладнення облікових процедур і зростання вимог до прозорості господарської діяльності використання штучного інтелекту відкриває нові можливості вдосконалення податкового обліку підприємств.

Штучний інтелект у податковому обліку доцільно розглядати як сукупність технологій алгоритмічного аналізу, машинного навчання та інтелектуального опрацювання даних, спрямованих на автоматизацію облікових процедур, виявлення податкових ризиків і підтримку прийняття рішень у сфері оподаткування. На відміну від традиційного програмного забезпечення, яке функціонує переважно за попередньо визначеними правилами, системи штучного інтелекту можуть виявляти складні закономірності у великих масивах інформації, класифікувати господарські операції, прогнозувати показники та формувати аналітичні рекомендації.

Особливе значення використання штучного інтелекту може мати в обліку податку на додану вартість. Інтелектуальні алгоритми здатні сприяти перевірці узгодженості даних податкових накладних, первинних документів і регістрів бухгалтерського обліку, виявленню нетипових операцій та попередньому оцінюванню ризиків виникнення розбіжностей. У сфері податку на прибуток підприємств перспективним є застосування таких технологій для аналізу формування фінансового результату, систематизації податкових різниць та перевірки правильності вихідних даних для складання декларації. Водночас остаточне визначення податкових показників повинно здійснюватися відповідно до чинних норм Податкового кодексу України, а не виключно на підставі автоматично сформованих рекомендацій.

На нашу думку, принциповою перевагою штучного інтелекту є можливість переходу від переважно ретроспективного податкового обліку до прогнозно-аналітичного управління податковими зобов'язаннями. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє досліджувати динаміку податкових платежів, встановлювати залежності між господарською активністю та податковим навантаженням, моделювати можливі наслідки змін законодавства. Це створює передумови для вдосконалення податкового бюджетування,

підвищення точності фінансових прогнозів і своєчасного виявлення ризиків недостатності грошових коштів для виконання податкових зобов'язань.

Важливим напрямом застосування інтелектуальних технологій виступає податковий контроль. Аналіз значних масивів інформації дозволяє виявляти аномальні операції, нетипові співвідношення фінансових показників та потенційні ознаки порушення податкового законодавства. Однак результати такого аналізу мають розглядатися як підстава для додаткової перевірки, а не як безумовне підтвердження правопорушення. Використання штучного інтелекту у сфері податкового контролю потребує забезпечення прозорості алгоритмічних рішень, недопущення необґрунтованої дискримінації платників та збереження можливостей їх правового захисту.

Окремої уваги потребує забезпечення інформаційної безпеки та захисту персональних даних. Використання інтелектуальних систем для оброблення відомостей про працівників, контрагентів, виплати доходів і податкові зобов'язання повинно здійснюватися з дотриманням Закону України «Про захист персональних даних» [2].

Це зумовлює необхідність належного контролю доступу до інформації, обґрунтованого вибору програмних продуктів та недопущення несанкціонованого передавання конфіденційних облікових даних стороннім цифровим сервісам.

Ефективне впровадження штучного інтелекту потребує формування інтегрованої моделі податкового обліку, яка поєднуватиме автоматизоване опрацювання інформації, інтелектуальний аналіз податкових ризиків та обов'язковий професійний контроль результатів. При цьому роль бухгалтера не зменшується, а якісно трансформується: від виконання переважно реєстраційних функцій до перевірки достовірності даних, оцінювання податкових наслідків, інтерпретації результатів алгоритмічного аналізу та обґрунтування управлінських рішень. Відповідно, зростає потреба у формуванні цифрових компетентностей фахівців з обліку й оподаткування.

Отже, штучний інтелект поступово перетворюється на перспективний інструмент модернізації податкового обліку, здатний підвищувати оперативність оброблення інформації, удосконалювати контрольні процедури та розширювати можливості прогнозування податкових зобов'язань. Водночас його практичне використання потребує врахування нормативно-правових обмежень, забезпечення інформаційної безпеки та професійної перевірки сформованих результатів. Вважаємо, що визначальним напрямом розвитку податкового обліку є не заміна професійного судження бухгалтера штучним інтелектом, а формування інтелектуально підтримуваної обліково-аналітичної системи, у якій технологічні можливості поєднуються з фаховою компетентністю та відповідальністю людини.

Список використаних джерел

1. Електронний кабінет: основні сервіси для платників / Головне управління ДПС у Харківській області. Державна податкова служба України. 11.03.2026. URL: https://kh.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-989675.html (дата звернення: 15.10.2026).

2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI (зі змінами) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення: 15.10.2026).

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: НОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Ларцева В.О.
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Поліський національний університет
Науковий керівник – **Гайдучок Т. С.**, к.е.н, доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет

Цифровізація економіки трансформує професійну діяльність бухгалтера завдяки автоматизації облікових операцій, використанню хмарних сервісів, інформаційних систем і штучного інтелекту. За цих умов конкурентоспроможність фахівця визначається знаннями з обліку й оподаткування, цифровими та аналітичними компетентностями, здатністю оцінювати ризики й забезпечувати інформаційну підтримку управлінських рішень.

Цифрові системи автоматизують документування операцій і складання звітності, посилюють роль бухгалтера в аналізі даних, контролі автоматизованих процесів, оцінюванні фінансових наслідків та стратегічному плануванні. Отже, цифровізація не усуває потреби в бухгалтерській професії, а змінює її функції та вимоги до фахівців.

У дослідженні вітчизняних науковців професійну доброчесність визначено важливою передумовою довіри до бухгалтера в умовах цифрової трансформації [1]. Розвиваючи цей підхід, зазначимо, що використання цифрових інструментів посилює вимоги до відповідальності фахівця за достовірність облікової інформації, конфіденційність даних і дотримання професійної етики.

На нашу думку, сучасна модель компетентностей бухгалтера має охоплювати п’ять взаємопов’язаних складових:

1) цифрові компетентності, що передбачають використання бухгалтерських інформаційних систем, хмарних платформ, електронного документообігу й інструментів автоматизованого оброблення даних;

2) аналітичні компетентності, необхідні для виявлення відхилень, оцінювання ризиків, прогнозування результатів і підготовки обґрунтованих висновків;

3) управлінські компетентності, пов’язані з бюджетуванням, контролінгом і підтримкою управлінських рішень;

4) етичні та комунікаційні компетентності, які забезпечують доброчесність, об’єктивність і відповідальне використання інформації;

5) компетентності безперервного професійного розвитку, що дають змогу адаптуватися до технологічних і нормативних змін.

Особливу роль відіграє здатність бухгалтера критично оцінювати результати роботи штучного інтелекту. Попри автоматизацію обробки документів, формування облікових записів і підготовки звітності, фахівець має перевіряти достовірність даних, виявляти помилки та контролювати автоматизовані процеси. Тому цифрова грамотність повинна поєднуватися з критичним мисленням, професійним судженням і відповідальністю.

Проблематика трансформації компетентностей бухгалтерів розглядається також у праці П. Лебедика, присвяченій змінам професійних вимог у системі обліково-аналітичного забезпечення [2]. У цьому контексті важливо, щоб професійна підготовка фахівців поєднувала фундаментальні знання бухгалтерського обліку з практичними навичками використання цифрових технологій та аналітичних інструментів.

Вплив штучного інтелекту на майбутнє бухгалтерської професії досліджують М. Кулинич і Т. Лахтюк [3]. Розвиток інтелектуальних технологій створює передумови для перерозподілу професійних функцій: типові операції дедалі більше автоматизуються, тоді як зростає роль аналітичної, контрольної, консультативної та управлінської діяльності. Це формує нові професійні перспективи у сферах управлінської аналітики, контролінгу, адміністрування бухгалтерських інформаційних систем, внутрішнього контролю, аудиту цифрових процесів і консультування з питань автоматизації обліку.

Реалізація професійних перспектив бухгалтера потребує оновлення освітніх програм і підвищення кваліфікації з акцентом на цифрові системи, бізнес-аналітику, кібербезпеку та професійну етику. Цифровізація формує нову модель професії, у якій технічні навички поєднуються з аналітичним мисленням, управлінськими здібностями й етичною відповідальністю. Важливим є набуття практичного досвіду роботи із сучасним програмним забезпеченням та інструментами штучного інтелекту, що сприятиме адаптації фахівців до змін професійного середовища. Крім того, необхідно розвивати здатність до міждисциплінарної взаємодії та критичного оцінювання цифрової інформації. Конкурентоспроможність бухгалтера залежить від безперервного розвитку цифрових, аналітичних і комунікаційних компетентностей, а також готовності до професійного самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Гайдучок Т. С., Цегельник Н. І. Професійна доброчесність як ключовий чинник довіри до бухгалтера в умовах цифрової трансформації. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. Вип. 4(19). https://doi.org/10.32782/dees.19-12 (дата звернення: 05.10. 2026).

2. Лебедик П. Трансформація компетенцій бухгалтерів як елементу обліково-аналітичного забезпечення. *Вісник економіки*. 2025. № 2. С. 173–185. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/55507 (дата звернення: 03.10. 2026).

3. Кулинич М., Лахтюк Т. Майбутнє професії бухгалтера: трансформація, адаптація чи зникнення під впливом штучного інтелекту? *Економічний часопис*

Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2025. № 3. С. 44–53. https://doi.org/10.29038/2786-4618-2025-03-44-53 (дата звернення: 05.10. 2026).

ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ

Михайловина С.О.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Ситнік М.В.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет

Цифрова трансформація змінює не лише технічні інструменти ведення бухгалтерського обліку, а й зміст професійної діяльності бухгалтера. Автоматизоване опрацювання даних, хмарні системи, RPA, аналітика великих даних і штучний інтелект переносять акцент із рутинних операцій на контроль якості інформації, її інтерпретацію та аналітичне забезпечення управлінських рішень. Цифровізація обліку потребує одночасного розвитку технологічної інфраструктури та професійних компетентностей фахівців [1].

Для України це питання має особливе значення, оскільки цифрове оновлення облікової системи відбувається паралельно з її адаптацією до європейського інформаційного середовища. Дослідники перспектив розвитку бухгалтерського обліку наголошують на переході від переважно реєстраційної моделі роботи бухгалтера до прогнозно-аналітичної, у межах якої фахівець має не лише формувати показники, а й оцінювати їхню якість, виявляти відхилення та пояснювати вплив господарських подій на результати діяльності [2].

Цифрові компетентності бухгалтера доцільно формувати за кількома взаємопов'язаними напрямами. Насамперед це робота з даними: їх перевірка, структурування, зіставлення, аналіз та виявлення аномалій. За умов автоматизованого введення інформації професійна цінність бухгалтера дедалі більше визначається здатністю оцінити достовірність отриманого результату. Другий напрям охоплює автоматизацію облікових процесів: розуміння логіки ERP-систем, можливостей RPA, принципів інтеграції електронного документообігу та облікових модулів, уміння формулювати вимоги до автоматизованих процедур і перевіряти коректність результатів їх виконання.

Окремий блок компетентностей пов'язаний із цифровою звітністю. Поширення структурованих форматів подання фінансової інформації змінює вимоги до формування, перевірки та передавання звітних даних. В Україні Порядок функціонування центру збору фінансової звітності затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11.08.2023 № 845 [3]. Поряд із цим зростає роль кібергігієни: використання хмарних сервісів і віддаленого доступу

потребує розуміння правил інформаційної безпеки, розмежування прав доступу та відповідального поводження з конфіденційною інформацією.

Не менш важливими є аналітичні, етичні та комунікаційні компетентності. Застосування штучного інтелекту не усуває потреби у професійному судженні, оскільки автоматизований інструмент працює з даними й алгоритмами, тоді як економічна інтерпретація операції, вибір облікового підходу та належне розкриття інформації потребують фахової оцінки. Тому цифрову компетентність слід розуміти не як уміння користуватися окремими програмами, а як здатність свідомо застосовувати цифрові інструменти, критично перевіряти їхні результати та пояснювати отриману інформацію користувачам.

Практична реалізація такого підходу в закладах вищої освіти може передбачати інтеграцію цифрових завдань у дисципліни з фінансового, управлінського та податкового обліку. Доцільними є кейси з електронного документообігу, перевірки масивів даних, підготовки структурованої звітності, виявлення нетипових операцій та оцінювання результатів, сформованих автоматизованими системами. Окреме місце має посідати відповідальне використання штучного інтелекту: здобувач повинен уміти перевірити джерело даних, відокремити факт від припущення та не передавати автоматизованому інструменту функцію остаточного професійного судження.

Європейські програми цифрового розвитку орієнтуються не лише на технології, а й на формування цифрових навичок. Для практики перспективним є поєднання професійної підготовки бухгалтерів із розвитком доступних цифрових рішень для підприємств різного масштабу. Важливо, щоб підготовка фахівців була спрямована не лише на опанування конкретних програмних продуктів, а й на формування здатності адаптуватися до зміни технологій, оцінювати якість цифрових рішень та застосовувати їх відповідно до завдань бухгалтерського обліку.

Отже, цифрова трансформація бухгалтерського обліку формує нову модель професійної компетентності, у якій технічні навички доповнюють знання методології обліку, професійне судження та відповідальність за якість інформації. Профіль цифрових компетентностей бухгалтера має поєднувати роботу з даними, автоматизацію, цифрову звітність, інформаційну безпеку, аналітику, відповідальне використання штучного інтелекту та професійну етику. Це сприятиме підвищенню достовірності й корисності облікової інформації в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Домбровська Н. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: вплив технологій на ефективність та якість фінансової звітності. Економічний аналіз. 2023. Т. 33. № 2. С. 239-246. URL: https://shortlink.win/1EDaD (дата звернення: 23.09.2026).

2. Крочак О. І., Багрій К. Л., Левченко О. Ф. Майбутнє бухгалтерського обліку України: тренди та прогнози в умовах швидкої цифрової трансформації. Економіка. Фінанси. Право. 2024. № 3. С. 73-79. URL: https://shortlink.win/1yPMy (дата звернення: 23.09.2026).

3. Порядок функціонування центру збору фінансової звітності : постанова Кабінету Міністрів України від 11.08.2023 № 845. URL: https://shortlink.win/1yPML (дата звернення: 23.09.2026).

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА: ВІД ОБЛІКОВЦЯ ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРА БІЗНЕСУ

Підлубна О.Д.
старший викладач кафедри обліку і оподаткування,
Уманський національний університет

Сучасні трансформаційні процеси в економіці зумовлюють суттєві зміни у змісті та функціональному призначенні професії бухгалтера. Цифровізація бізнес-процесів, автоматизація облікових операцій, поширення електронного документообігу, розвиток ERP-систем, аналітичних платформ та технологій штучного інтелекту поступово змінюють традиційне уявлення про бухгалтера як фахівця, основним завданням якого є реєстрація господарських операцій і формування звітності. За цих умов зростає роль бухгалтера як фахівця, здатного інтерпретувати облікову інформацію, оцінювати ризики та брати участь у прийнятті управлінських рішень. Сучасний бухгалтер дедалі більше працює не лише з первинними документами, а й з інформаційними системами та масивами даних. Його професійна діяльність передбачає контроль якості інформації, аналіз фінансових показників, виявлення відхилень, оцінювання ризиків, підготовку аналітичних матеріалів для керівництва. Відтак відбувається перехід від функції простого фіксування фактів господарського життя до їх інтерпретації та використання для формування управлінських рішень.

В дослідженні О.О. Осадчої [1] обґрунтовано трансформацію ролі бухгалтера від виконання переважно облікових та контрольних функцій до активної участі в управлінні підприємством як стратегічного партнера менеджменту. М. Кулинич і Т. Лантюх [2] досліджують перспективи професії бухгалтера під впливом штучного інтелекту та цифрових технологій, розглядаючи можливі сценарії її трансформації та адаптації, а не лише зникнення. Науковці підкреслюють, що автоматизація рутинних облікових операцій змінює зміст професійної діяльності та посилює значення аналітичних, цифрових і комунікаційних компетентностей бухгалтера.

Одним із ключових чинників трансформації професії є цифровізація. ERP-системи забезпечують інтеграцію облікових даних із виробничими, складськими, фінансовими та управлінськими процесами. BI-інструменти дають змогу оперативно візуалізувати показники та виявляти тенденції, а технології штучного інтелекту можуть використовуватися для автоматизації окремих процедур, пошуку аномалій і підтримки аналітичних процесів. Зростає роль здатності оцінювати якість вихідних даних, розуміти економічний зміст операцій та визначати коректність сформованої інформації (табл. 1).

Отже, трансформація професії не означає втрату бухгалтером його традиційних функцій. Фундаментальні знання бухгалтерського обліку стають

основою для розширення професійної ролі. Визнання принципів, оцінки та відображення господарських операцій дає можливість бухгалтеру критично оцінювати результати автоматизованої обробки інформації та забезпечувати її достовірність.

Таблиця 1 –Трансформація функцій бухгалтера в умовах цифровізації

Традиційна роль бухгалтера	Трансформована роль бухгалтера
Реєстрація господарських операцій	Контроль та інтерпретація облікових даних
Обробка первинних документів	Контроль якості цифрових даних та інформаційних потоків
Формування стандартної звітності	Формування аналітичної інформації для управління
Контроль правильності записів	Оцінювання ризиків та виявлення відхилень
Виконання рутинних операцій	Управління та контроль автоматизованих процесів
Аналіз минулих результатів	Участь у прогнозуванні та плануванні
Надання облікової інформації	Інтерпретація інформації та рекомендації для менеджменту
Робота переважно з обліковими регістрами	Робота з ERP, BI, цифровими платформами та аналітичними інструментами

** джерело: сформовано автором*

Важливою тенденцією є поступове формування ролі бухгалтера як стратегічного партнера бізнесу. У такій ролі фахівець бере участь у бюджетуванні, оцінюванні фінансових результатів, аналізі витрат, управлінні ризиками та визначенні фінансових наслідків управлінських рішень. Бухгалтер стає учасником міжфункціональної взаємодії між фінансовою службою, менеджментом, виробничими підрозділами та іншими структурними елементами підприємства.

Таким чином, трансформація професії бухгалтера передбачає поступовий перехід від переважно обліково-технічної діяльності до виконання ширшої інформаційно-аналітичної та управлінської функції. Основою цього процесу є цифровізація, автоматизація, розвиток ERP- та BI-систем, використання штучного інтелекту та зростання потреб бізнесу в оперативній аналітичній інформації. У результаті бухгалтер поступово перетворюється з виконавця облікових процедур на стратегічного партнера бізнесу, який бере активну участь у формуванні інформаційної основи для сталого розвитку та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Осадча О.О. Трансформація ролі бухгалтера в сучасному бізнес-середовищі: від облікової функції до стратегічного партнера менеджменту. Вісник НУВГП. Економічні науки : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2025. Вип. 4(112). С. 375-390. https://drp.nuwm.edu.ua/items/c211897e-d2e8-405a-aa11-830e81b6aaff.

2. Кулинич М., Лантюх Т. Майбутнє професії бухгалтера: трансформація, адаптація чи зникнення під впливом штучного інтелекту? *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2025. № 3 (43). С. 44-53. https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/uk/article/view/1037/850.

РОЗШИРЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ БУХГАЛТЕРІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Чебан Ю.Ю.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Сучасний етап розвитку економіки характеризується трансформацією змісту та функціонального призначення бухгалтерської професії, що зумовлено цифровізацією господарських процесів, удосконаленням нормативно-правового регулювання, посиленням вимог до прозорості використання фінансових ресурсів та зростанням ролі обліково-аналітичної інформації у прийнятті управлінських рішень. За таких умов професійна діяльність бухгалтера вже давно вийшла за межі традиційного ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, охоплюючи питання фінансового аналізу, внутрішнього контролю, управління ризиками, інформаційного забезпечення управлінських процесів та оцінювання ефективності використання ресурсів. Відповідні зміни актуалізують необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з обліку і оподаткування шляхом формування додаткових компетентностей, орієнтованих на сучасні потреби та виклики. Одним із таких напрямів розширення професійних компетентностей майбутніх бухгалтерів є опанування теоретичних знань і практичних навичок у сфері публічних закупівель. Це зумовлено тим, що закупівельна діяльність безпосередньо пов'язана з рухом фінансових ресурсів, виникненням і виконанням договірних зобов'язань, документальним оформленням господарських операцій, бухгалтерським обліком розрахунків, оподаткуванням, фінансовим контролем та аналізом ефективності використання коштів.

Актуальність формування відповідних компетентностей посилюється в умовах воєнного стану та необхідності забезпечення прозорого, економного й результативного використання публічних фінансових ресурсів. Особливого значення набувають питання належного документального підтвердження закупівельних операцій, контролю за виконанням договірних зобов'язань, запобігання фінансовим порушенням, оцінювання закупівельних ризиків та забезпечення достовірності облікової інформації.

Публічні закупівлі як сфера професійної діяльності характеризуються міждисциплінарним змістом, оскільки поєднують правові, економічні, фінансові, організаційні, облікові, аналітичні та контрольні аспекти. Саме тому їх вивчення в межах освітніх програм з обліку і оподаткування доцільно розглядати не як відокремлений напрям підготовки фахівців із закупівель, а як засіб поглиблення професійних компетентностей майбутніх бухгалтерів та розширення можливостей їх практичного застосування.

Необхідно враховувати, що взаємозв'язок бухгалтерського обліку та публічних закупівель проявляється на всіх етапах закупівельного процесу. На етапі планування закупівель облікова інформація використовується для визначення потреб у матеріальних ресурсах, аналізу фактичних витрат попередніх

періодів, обґрунтування фінансових можливостей замовника та формування інформаційної основи для прийняття закупівельних рішень. На етапі проведення закупівельних процедур важливого значення набувають питання фінансового забезпечення договірних зобов'язань, аналізу цінових пропозицій та оцінювання потенційних фінансових ризиків. Після укладення договору бухгалтерський облік забезпечує відображення господарських операцій з оприбуткування активів, приймання робіт та отримання послуг, розрахунків із постачальниками, а також формування інформації для контролю за виконанням договірних умов. Формування компетентностей у сфері публічних закупівель не передбачає автоматичного покладення на бухгалтера всіх функцій із проведення закупівельних процедур. Йдеться насамперед про здатність забезпечувати належний обліковий супровід закупівельної діяльності, брати участь у формуванні інформаційної бази для прийняття управлінських рішень, здійснювати аналітичні та контрольні процедури в межах посадових повноважень, а також ефективно взаємодіяти з іншими відповідальними працівниками.

З огляду на зазначене, доцільно виокремити п'ять взаємопов'язаних груп професійних компетентностей, формуванню яких сприяє вивчення дисциплін закупівельного спрямування. Так, нормативно-правові компетентності передбачають знання законодавчих засад, принципів і процедур публічних закупівель, вимог до документального оформлення та виконання договорів, що дозволяє враховувати нормативні вимоги під час облікового відображення закупівельних операцій. Обліково-податкові компетентності охоплюють здатність здійснювати документальне оформлення, бухгалтерський облік та оподаткування закупівельних операцій з урахуванням особливостей діяльності замовників і постачальників. Аналітичні компетентності передбачають використання фінансової та нефінансової інформації для комплексного оцінювання закупівельної діяльності, аналізу цін, конкуренції, витрат, виконання договорів та ефективності використання ресурсів. Контрольні компетентності охоплюють здатність виявляти ризики порушень, перевіряти документальне підтвердження операцій, контролювати виконання договорів, обґрунтованість витрат та ефективність внутрішнього контролю, що сприяє розвитку професійного судження й відповідальності за достовірність облікової інформації. Цифрові компетентності передбачають використання Prozorro, BI Prozorro, YouControl, Clarity Project та інших цифрових інструментів для пошуку й аналізу закупівельних даних, оцінювання діяльності замовників і постачальників, конкурентного середовища та ризиків, а також інформаційного забезпечення управлінських рішень.

Отже, розширення професійних компетентностей здобувачів вищої освіти з обліку і оподаткування у сфері публічних закупівель сприятиме підвищенню практичної спрямованості професійної підготовки, розширенню можливостей працевлаштування випускників та посиленню ролі бухгалтерської професії у забезпеченні прозорості, підзвітності й ефективності використання фінансових ресурсів.

СЕКЦІЯ 7

ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

ФІСКАЛЬНІ СТИМУЛИ ТА ПОВЕДІНКОВА РЕАКЦІЯ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

Барабаш Л.В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет

Фіскальні стимули доволі часто заведено вважати одними з найдієвіших у площині стимулювання поведінкових реакцій платників податків. Однак фактична реакція платників, як правило, рідко збігається з очікуваним ефектом. А відтак існує розбіжність між очікуваним і фактичним ефектом на рівні виявлення результативності інструменту: чи досягає він поставленої мети, чи лише перерозподіляє податкову базу між режимами, періодами та організаційно-правовими формами. І для бюджету, що одночасно фінансує оборону та потребує стимулів для відновлення, така розбіжність означає недоотримання надходжень без відповідного приросту інвестицій, зайнятості чи легалізованих доходів.

З метою оцінки впливу фіскального стимулу на зміну поведінки платника податку слід звернути увагу на модель M. Allingham й A. Sandmo, у якій платник максимізує очікувану корисність, обираючи частку доходу для декларування за відомих ймовірності перевірки та ставки штрафу [1]. При цьому модель передбачає, що ухилення зменшується зі зростанням ймовірності виявлення та штрафу, а вплив ставки податку залежить від співвідношення ефектів доходу та заміщення. Однак дослідження S. Yitzhaki показало, що, коли штраф нараховується не на приховану частину доходу, а на несплачену суму податку, ефект заміщення зникає, і, за спадної абсолютної несхильності до ризику, підвищення ставки зменшує ухилення [2]. A J. Slemrod та S. Yitzhaki узагальнюють цю лінію, розрізняючи ухилення, уникнення та витрати адміністрування як складники загального ефекту оподаткування [3].

Теорія перспектив, у контексті дієвості фіскальних стимулів, зауважує на асиметрії їх впливу: скасування вигоди, до якої платник уже адаптувався, сприймається як втрата, а не як повернення до вихідної позиції [4].

Експерименти з повідомленнями податкових органів у Великій Британії, Австрії, Бельгії та Уругваї [5] засвідчують, що зміст і форма повідомлення змінюють поведінку платників, а в одному з них результат прямо суперечить стандартній моделі. М. Берголо зі співавторами надіслали листи 20 440 малим і середнім фірмам і встановили, що інформація про аудити суттєво вплинула на дотримання правил, але в спосіб, несумісний із моделлю Allingham–Sandmo. При цьому результати узгоджуються з альтернативною моделлю «ризику як почуття», за якої повідомлення про аудит викликає страх і нехтування ймовірністю [5]. Тобто вплив може здійснюватися через емоційну реакцію на сигнал, а не через перерахунок очікуваної вигоди.

Українські дослідники Т. Стеценко й О. Ніщеретов пов’язують низьку виконуваність податкового обов’язку з низькою податковою мораллю, яку зумовлюють переважно інституційні чинники: недовіра до влади, її нестабільність, корупція [6].

Наявні аналітичні дані свідчать про низький рівень спротиву для добровільного дотримання правил, а частка респондентів, які вважають ухилення від сплати податків «ніколи не виправданим», в Україні зменшилася з 48,2% у 2010–2014 рр. до 39,2% у 2017–2020 рр, тоді як середнє значення за вибіркою країн в останній період становило 62,5% [6]. Що ж до оцінки тіньового сектору, то його рівень коливається на рівні 30% офіційного ВВП за методикою Мінекономіки та становить у середньому близько 40% за методикою Л. Мединої й Ф. Шнайдера для 2004–2015 рр. При цьому автори наголошують на стійкості явища попри численні реформи податкової системи [6]. Тобто саме ці показники створюють фон, на якому будь-який стимул сприймається платником крізь призму недовіри до держави.

Таким чином, теоретичні моделі оподаткування демонструють, що зміна фіскальних стимулів може впливати на рішення щодо сплати податків, однак характер цього впливу залежить від конструкції стимулу, сприйняття ризику та індивідуальної реакції платника. І наразі для України особливого значення набуває інституційне середовище їх реалізації. Адже низька податкова мораль, недовіра до державних інституцій і стійкість тіньового сектору можуть послаблювати очікуваний ефект навіть економічно обґрунтованих податкових заходів. Тому фіскальна політика, орієнтована на стимулювання інвестицій, зайнятості та легалізації доходів, має враховувати не тільки бюджетну вартість стимулу, а й механізм поведінкової реакції на нього.

Список використаних джерел

1. Allingham M. G., & Sandmo A. Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*. 1972. № 1(3–4). P. 323–338. DOI: 10.1016/0047-2727(72)90010-2.
2. Yitzhaki S. A note on «Income tax evasion: A theoretical analysis». *Journal of Public Economics.* 1974. № 3(2). P. 201–202. http://dx.doi.org/10.1016/0047-2727(74)90037-1.
3. Slemrod J., & Yitzhaki, S. Tax avoidance, evasion, and administration. In A. J. Auerbach & M. Feldstein (Eds.), Handbook of Public Economics (2002.Vol. 3. Pp. 1423–1470). DOI: 10.1016/S1573-4420(02)80026-X.
4. Kahneman D., Tversky A. Prospect theory: an analysis of decision under risk. *Econometrica*. 1979. Vol. 47. № 2. P. 263–291. https://doi.org/10.2307/1914185.
5. Bergolo M., Ceni R., Cruces G., Giaccobasso M., Perez-Truglia R. Tax audits as scarecrows: evidence from a large-scale field experiment. *American Economic Journal: Economic Policy*. 2023. Vol. 15. № 1. P. 110–153. DOI: https://doi.org/10.1257/pol.20200321.
6. Stetsenko Tetiana & Nishcheretov Orest. Tax Culture And Tax Morale: Impact On Tax Compliance In Ukraine. *Social Economics*. Issue 61. Pp. 83–91. DOI: https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-61-08

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Бардадим К.В.
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького
Науковий керівник – **Уманська В.Г.**, к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку і фінансів
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

Сучасний розвиток світової економіки характеризується поглибленням глобалізаційних процесів, посиленням міжнародної фінансової інтеграції та стрімким поширенням цифрових технологій, які докорінно змінюють характер надання фінансових послуг. Трансформація фінансового сектору відбувається під впливом зростання транскордонного руху капіталу, розвитку міжнародних платіжних систем, появи нових фінансових посередників та зміни споживчих потреб. За таких обставин традиційні моделі банківського, страхового, інвестиційного й платіжного обслуговування поступово поступаються місцем інтегрованим цифровим рішенням, орієнтованим на доступність, оперативність та персоналізацію фінансових послуг.

Глобалізація фінансових послуг являє собою багатовимірний процес розширення міжнародних економічних зв’язків, уніфікації стандартів фінансового обслуговування та формування взаємозалежного світового фінансового простору. Її вплив проявляється у зростанні масштабів транскордонних фінансових операцій, посиленні конкуренції між національними та міжнародними фінансовими установами, розвитку інноваційних інструментів залучення капіталу та поступовому усуненні технологічних бар’єрів доступу до фінансових ресурсів. Водночас глобальна інтеграція підвищує залежність національних фінансових систем від зовнішніх економічних коливань, міжнародних криз та регуляторних змін.

Одним із визначальних чинників трансформації фінансових послуг виступає цифровізація, яка змінює не лише технології обслуговування клієнтів, але й організаційно-економічні засади функціонування фінансових установ. Розвиток мобільного банкінгу, електронних платежів, цифрового кредитування, автоматизованого інвестування та дистанційного страхування забезпечує зменшення трансакційних витрат і розширення доступу до фінансових продуктів. Особливого значення набувають фінансові технології, що створюють передумови для формування нових бізнес-моделей, заснованих на використанні великих масивів даних, штучного інтелекту, хмарних обчислень та цифрових платформ.

Масштаби зазначених змін підтверджуються результатами міжнародних досліджень. За даними Світового банку, представленими у Global Findex Database 2025, частка дорослого населення світу, яке має фінансовий рахунок, досягла 79% проти 74% у 2021 році. Водночас мобільними телефонами володіють 86% дорослого населення світу, що формує технологічну основу подальшого поширення цифрових фінансових послуг [1].

Важливим напрямом глобальної трансформації є розвиток відкритого банкінгу, який передбачає стандартизований і захищений обмін фінансовими даними між уповноваженими постачальниками послуг за згодою клієнта. Використання відповідних технологій сприяє підвищенню конкуренції, розширенню асортименту фінансових продуктів та формуванню персоналізованих пропозицій.

Для України трансформація фінансових послуг має особливе значення в контексті європейської інтеграції, повоєнного відновлення економіки та забезпечення стійкості фінансової системи. Важливі орієнтири відповідних перетворень визначено Стратегією розвитку фінансового сектору України, яка передбачає зміцнення фінансової стабільності, підвищення доступності фінансових послуг, розвиток фінансового ринку та його інтеграцію до європейського фінансового простору [2].

Перспективним напрямом подальших перетворень виступає формування інтегрованої екосистеми фінансових послуг, у межах якої банківські, страхові, інвестиційні та платіжні продукти поєднуються на єдиних цифрових платформах. Така модель створює передумови для оптимізації витрат фінансових установ, підвищення якості обслуговування та розвитку міжнародної фінансової взаємодії. Проте її ефективність залежатиме від збалансованості технологічних інновацій, регуляторних механізмів і забезпечення фінансової безпеки.

Отже, трансформація фінансових послуг в умовах глобалізації характеризується переходом від традиційних інституційних моделей фінансового посередництва до технологічно інтегрованих, клієнтоорієнтованих та міжнародно взаємопов’язаних систем обслуговування. Вважаємо, що визначальним критерієм ефективності такої трансформації має виступати не лише рівень технологічної інноваційності, але й здатність фінансової системи забезпечувати доступність, надійність, прозорість та безпеку фінансових послуг. Для України пріоритетними залишаються гармонізація фінансового регулювання з європейськими стандартами, розвиток цифрової інфраструктури та зміцнення довіри до фінансових установ. Саме поєднання глобальної інтеграції, цифрових інновацій і належного управління ризиками створюватиме передумови для формування конкурентоспроможного та стійкого фінансового сектору.

Список використаних джерел

1. The Global Findex Database 2025: Connectivity and Financial Inclusion in the Digital Economy / World Bank. Washington, DC : World Bank, 2025. URL: https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex/report (дата звернення: 15.10.2026).

2. Стратегія розвитку фінансового сектору України / Національний банк України, Міністерство фінансів України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU-2023.pdf?v=14 (дата звернення: 15.10.2026).

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЛАЄНС-СТРАТЕГІЇ БАНКУ

Богурський О. М.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Дем'янишина О. А., к.е.н., доцент,**
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Стабільність банківського сектору залежить від довіри клієнтів, прозорості діяльності установ та ефективного управління ризиками. Важливу роль у цьому відіграє комплаєнс-функція, спрямована на забезпечення відповідності діяльності банку вимогам законодавства, актам регулятора, внутрішнім політикам і стандартам ділової поведінки. Розвиток дистанційного обслуговування та збільшення обсягів даних посилюють потребу в цифрових інструментах, здатних підтримувати своєчасне виявлення відхилень і реагування на них.

Нормативну основу організації комплаєнс-функції в Україні формують вимоги НБУ щодо управління ризиками та внутрішнього контролю [1; 2]. Міжнародні рекомендації наголошують на її незалежності, достатності ресурсів і чіткому визначенні обов'язків [3]. Відповідно, впровадження технологій має підтримувати встановлений розподіл повноважень і забезпечувати доступ до інформації, необхідної для оцінювання відповідності.

Комплаєнс-стратегію доцільно розглядати як систему довгострокових орієнтирів і заходів із запобігання порушенням та управління ризиками невідповідності. Її реалізація охоплює відстеження регуляторних змін, перевірку операцій, опрацювання повідомлень про порушення та усунення недоліків. Цифрові інструменти забезпечують інформаційний супровід цих процесів і документування результатів.

Важливим напрямом є використання електронного реєстру регуляторних вимог і внутрішніх документів банку. Кожну вимогу доцільно пов'язувати з відповідним процесом, відповідальним підрозділом і строком виконання. Автоматизовані сповіщення сприяють своєчасному перегляду політик, тоді як оцінювання змісту нових положень потребує професійного судження фахівців. Завершення завдання слід підтверджувати затвердженою редакцією документа та доведенням змін до працівників.

Автоматизований моніторинг операцій і дотримання внутрішніх процедур розширює можливості виявлення відхилень. Налаштовані правила допомагають визначати незвичні операції, відсутність погоджень і недотримання встановленого порядку дій. Агрегування й аналіз даних дають змогу виявляти ознаки потенційних комплаєнс-проблем [3, п. 20.33]. При цьому сигнал системи потребує подальшої перевірки в межах повноважень відповідних підрозділів і сам по собі не доводить порушення.

Систематизацію результатів перевірок забезпечує електронний облік комплаєнс-інцидентів і заходів реагування. Фіксування змісту повідомлень,

установлених обставин, ухвалених рішень і строків усунення недоліків створює основу для аналізу причин порушень та контролю коригувальних заходів. Доступ до цих відомостей слід розмежовувати відповідно до посадових обов'язків і вимог конфіденційності.

Аналітичні панелі узагальнюють накопичену інформацію для ухвалення управлінських рішень. Відображення прострочених завдань, повторюваних порушень і результатів перевірок допомагає визначати пріоритети контролю. Доповнювати їх можуть платформи навчання персоналу, зміст якого доцільно пов'язувати з актуальними вимогами, функціями працівників і типовими помилками в роботі банку.

На нашу думку, впровадження цифрових інструментів має спиратися на оцінювання ризиків і готовності інформаційної бази банку. Після визначення пріоритетних процесів доцільно перевірити якість даних, випробувати обране рішення на обмеженій ділянці та оцінити результати. Розширення його застосування слід супроводжувати навчанням персоналу, перевіркою налаштувань і збереженням історії змін.

Водночас цифровізація створює додаткові ризики, пов'язані з неповними даними, надмірною кількістю сигналів і залежністю від постачальника програмного забезпечення. Використання хмарних рішень потребує належного захисту фінансової інформації, зокрема шляхом шифрування даних і багатофакторної автентифікації [4, с. 451]. Необхідно також визначати порядок оновлення правил, тестувати зміни та передбачати дії на випадок недоступності системи.

Результативність використання цифрових інструментів доцільно оцінювати за часом опрацювання повідомлень, часткою хибних сигналів, дотриманням строків коригувальних заходів і повторюваністю підтверджених порушень. Збільшення кількості виявлених випадків може свідчити про розширення охоплення контролем. Тому показники слід зіставляти з обсягом перевірених операцій та змінами налаштувань, а не розглядати ізольовано.

Отже, цифрові інструменти реалізації комплаєнс-стратегії банку мають забезпечувати зв'язок між регуляторними вимогами, повсякденними процедурами та управлінськими рішеннями. Узгоджене застосування електронних реєстрів, автоматизованого моніторингу й аналітичних засобів створює передумови для своєчасного виявлення відхилень і запобігання повторним порушенням. Дієвість такого підходу залежить від якості даних, чіткого розподілу відповідальності та поєднання технологій із професійною оцінкою фахівців.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : постанова Правління НБУ від 11.06.2018 № 64. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18 (дата звернення: 15.10.2026).

2. Про затвердження Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах : постанова Правління НБУ від 02.07.2019 № 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19 (дата

звернення: 15.10.2026).

3. Basel Committee on Banking Supervision. Compliance functions. Basel Consolidated Guidelines. IAC20. URL: https://www.bis.org/committees/bcbs/basel-consolidated-guidelines/module/iac/20 (дата звернення: 15.10.2026).

4. Shchyrba I., Lagovska O., Demianyshyna O., Myronchuk Z., Shebeshten E. Regulatory Challenges and Cybersecurity Approaches in Cloud-Based Accounting Systems. Journal of Information Systems Engineering and Management. 2025. Vol. 10, No. 2s. P. 443 – 452. DOI: https://doi.org/10.52783/jisem.v10i2s.332.

ФІНАНСОВА АНАЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ

Бондаренко Н.В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет

Фінансова аналітика відіграє важливу роль в управлінні діяльністю підприємства. Вона дає змогу оцінити його фінансовий стан, результати роботи та ефективність обраної бізнес-моделі. Для проведення аналізу використовують фінансову звітність, дані про доходи та витрати, інформацію про ринок і конкурентне середовище. Фінансове управління ґрунтується на системі взаємопов'язаних показників. Серед них особливе значення мають показники прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності. Їх можна аналізувати як окремо, так і в комплексі. Результати такого аналізу використовують керівники, інвестори, кредитори та інші учасники фінансових відносин для прийняття обґрунтованих рішень [1].

Фінансова аналітика створює нові можливості для учасників фінансового ринку. Її використання допомагає зменшити витрати та пришвидшити проведення платежів. Клієнти отримують доступ до більшої кількості фінансових послуг і можуть користуватися ними дистанційно. Аналітичні інструменти також можуть полегшувати доступ до фінансування для населення та малого і середнього бізнесу. Водночас застосування фінансової аналітики має певні обмеження. Одним із них є недостатня адаптація нормативного регулювання до нових моделей роботи фінансових компаній. Певні ризики пов'язані й з поведінкою споживачів під час користування онлайн-послугами. Крім того, можливості використання цифрових фінансових сервісів залежать від цифрових навичок користувачів та доступу до необхідних пристроїв [1].

Банки займають важливе місце на ринку фінансових технологій. Розвиток цього ринку значною мірою залежить від взаємодії банків із FinTech-компаніями. Таке партнерство дає змогу швидше впроваджувати нові фінансові рішення та вдосконалювати обслуговування клієнтів. Серед перспективних напрямів співпраці можна виділити платіжні сервіси, штучний інтелект, технології Big Data та кібербезпеку.

Водночас розвиток фінансових технологій в Україні стикається з низкою проблем. На нього впливають воєнні та економічні ризики, а також потреба

подальшого вдосконалення нормативного регулювання. Важливим питанням залишається залучення інвестицій у FinTech-проєкти та розвиток стартапів. Потребує покращення і цифрова інфраструктура, зокрема доступність та якість інтернету й мобільного зв'язку. Додатковими чинниками є недостатня кількість інноваційних розробок, слабкий розвиток венчурного фінансування та недостатній рівень цифрової й фінансової грамотності населення.

Аналіз фінансових результатів дає змогу оцінити фінансовий стан банку та ефективність його діяльності. Отримана інформація важлива для різних учасників банківської діяльності. Нею користуються власники та керівництво банку, працівники, клієнти та інші зацікавлені сторони. Результати аналізу допомагають виявляти проблемні напрями, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Тому фінансова аналітика є важливою складовою ефективного управління банком.

Фінансові технології вже тривалий час відіграють важливу роль у розвитку світової фінансової системи. FinTech активно змінює підходи до надання фінансових послуг та взаємодії з клієнтами. Його розвиток пов'язаний із загальними змінами у світовій економіці та появою нових цифрових рішень. Основні тенденції у сфері FinTech значною мірою формуються під впливом глобальних технологічних і фінансових процесів.Розвиток фінансових технологій останнім часом призвів до значних змін у банківській сфері. Технології, такі як мобільні платежі, онлайн-банкінг, блокчейн, штучний інтелект, машинне навчання, впливають на традиційні банківські операції та створюють нові можливості для клієнтів та банків. У зв'язку з цим виникає потреба у дослідженні трансформації банківських операцій під впливом FinTech [2].

Важливість фінансової аналітики для управління банківською діяльністю підтверджується динамікою основних показників банківського сектору України. За даними Національного банку України, у 2025 році банки отримали 126,8 млрд грн прибутку, що на 39,4% більше, ніж у 2024 році. При цьому основним джерелом прибутку залишався чистий процентний дохід, а чисті активи банківського сектору за рік зросли на 17,2%. Водночас співвідношення непрацюючих кредитів (NPL) на кінець 2025 року знизилося до 13,9%, що стало найнижчим показником більш ніж за 15 років. Такі зміни потребують системного аналізу прибутковості, якості кредитного портфеля, структури активів і капіталу, що визначає важливість використання фінансової аналітики у прийнятті управлінських рішень банками [3].

Отже, сучасний банківський сектор потребує якісної аналітичної основи для своєчасного реагування на зміни фінансового середовища. Використання цифрових інструментів аналізу підвищує обґрунтованість управлінських рішень, сприяє ефективнішому управлінню ризиками та підтримує подальший розвиток банків.

Список використаних джерел

1. Бурцев Я.І. Розвиток фінансових технологій та сучасні тренди в банківській сфері. Економіка, управління та адміністрування. 2024. (2(108), 152–

159. URL: https://ema.ztu.edu.ua/article/view/309314DOI: https://doi.org/10.26642/jen-2024-2(108)-152-159

2. Східницька Г. Хірівський Р. Перспективи розвитку фінансових технологій в Україні. URL: https://www.researchgate.net/publication/405691176_Perspektivi_rozvitku_finansovih_tehnologij_v_Ukraini (дата звернення 01.10.2026р.)

3. Огляд банківського сектору. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-naroschuyut-kredituvannya-shvidkimi-tempami-dva-roki-pospil-i-gotovi-do-podalshoyi-kreditnoyi-ekspansiyi--oglyad-bankivskogo-sektoru?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 30.09.2026р.)

SPECIFIC FEATURES OF STABILIZING THE STOCK MARKET ECOSYSTEM AFTER CRISIS-INDUCED DEFORMATIONS

Gudz Olena
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Financial Markets and Technologies,
State Tax University

The stabilization of Ukraine's stock market ecosystem holds critical importance for the national economy, as the stock market is generally considered the "barometer" of economic performance. Its stability reflects the condition of the financial system and the level of investor confidence. Through the market, companies attract investment, while the state mobilizes resources for budget financing and recovery. A stable stock market reduces the likelihood of financial crises, panic, and capital outflows, ensures the rapid redistribution of resources across economic sectors, and through transparency and protection of rights – stimulates long-term investment, thereby forming a resilient investment base. Moreover, a stable market is a prerequisite for attracting foreign capital and expanding access to investment instruments for households and small businesses. Finally, stabilization supports entrepreneurship and job creation.

In fact, the stabilization of Ukraine's stock market ecosystem after crisis shocks constitutes a strategic condition for economic recovery and development. It ensures financial security, restores investor confidence, opens pathways to international integration, and builds a resilient investment ecosystem capable of withstanding future challenges. Stabilization after crisis deformations is multidimensional, requiring consideration of both the specific features of Ukraine's economy and the global financial environment.

A generalized analysis of the Ukrainian stock market (2023–2025) demonstrates that in 2023 the market experienced deep turbulence due to war-related shocks and macroeconomic instability. Corporate securities issuance contracted, government bonds (OVDPs) dominated, liquidity was low, and investor interest in long-term instruments was limited. Thus, the market primarily served as a channel for budgetary resource mobilization rather than private sector development. By 2024, gradual recovery was observed, though the structure remained distorted: over 90% of exchange contracts were OVDPs, the number of active exchanges and joint-stock companies declined, and liquidity was concentrated in a narrow set of state instruments. The

market remained dependent on government support, with investors favoring short-term securities. In 2025, issuance volumes reached UAH 28.2 billion, signaling revived activity; corporate bond issuance rose to UAH 3.2 billion, exceeding 2024 levels; and exchange operations totaled approximately UAH 423 billion, reflecting renewed dynamics. Nevertheless, the market remained vulnerable due to low trust and limited private investor participation. Thus, the Ukrainian stock market in 2023 – 2025 can be characterized as dynamic recovery amid crisis-induced deformations, yet with high dependence on government instruments and weak investor confidence. Growth in issuance and trading indicates adaptation, but liquidity constraints, institutional fragility, and limited inclusiveness continue to undermine stability [1,2].

The main features of stabilization after crisis deformations include:

– high systemic risks: war and macroeconomic instability generate persistent threats to liquidity and funding, necessitating reserve funds and rapid-response mechanisms;

– dependence on government support: state securities remain dominant, restraining the development of corporate instruments;

– low liquidity and investor confidence: requiring incentives for long-term investment and stronger protection of investor rights;

– institutional and ecosystem restructuring: enhancing transparency and strengthening the role of regulators (NSSMC, NBU);

– rapid technological transformation: adoption of digital platforms, blockchain, and smart contracts, integration of fintech solutions;

– limited international integration: harmonization with EU standards and attraction of foreign capital through transparent rules;

– low financial literacy and inclusiveness: expanding access for households and small businesses.

In practice, stabilization requires combining institutional reforms, technological modernization, and international integration with the simultaneous restoration of investor trust and expansion of financial inclusion. Only a comprehensive approach can transform the market from a vulnerable system into a resilient ecosystem capable of withstanding future shocks.

In conclusion, accounting for the specific features of stabilization will enable the creation of effective crisis-response mechanisms, reduce dependence on government securities, foster corporate instruments, and ensure a more sustainable market structure. It will stimulate investment activity, enhance transparency and investor protection, restore confidence, and encourage long-term commitments. Furthermore, it will increase attractiveness to international investors, facilitate integration into global financial flows, broaden participation of households and small businesses, promote an investment culture, and provide resources for entrepreneurship and job creation. Thus, consideration of these features will transform Ukraine’s stock market from a fragile system into a resilient ecosystem, ensuring financial security, investor confidence, and integration into global financial markets.

Список використаних джерел

1. Андрусів У.Я., Черчата А.О, Орловська Ю.В. Трансформація фондового ринку України в умовах цифровізації та Європейської інтеграції: сучасні

виклики та перспективи розвитку. Економічний простір. 2024 № 196. С. 237 – 243. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.196.237-243

2. Тімошенко Н. М. Стратегічні напрями розвитку фондового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 53. URL: https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2617

РОЗВИТОК FINTECH У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Гузар Б.С.
к.е.н., доцент, заслужений економіст України
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет

Уляніч Ю.В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет

Уляніч К.Ф.
к.е.н.,
доцент кафедри підприємницьких та соціальних технологій
Уманський національний університет

Формування FinTech як окремого напряму розвитку фінансової сфери має тривалу історію. Одним із важливих етапів його становлення стала поява платіжних карток у 1950-х роках, що започаткувала поступову автоматизацію фінансових операцій. Подальше поширення інформаційно-комунікаційних технологій сприяло трансформації способів надання фінансових послуг. Особливо динамічним цей процес став у 2000-х роках, коли розвиток мережі Інтернет, мобільних технологій та цифрової інфраструктури створив передумови для масштабного поширення онлайн-банкінгу, електронних платежів та дистанційної взаємодії фінансових установ із клієнтами. Додатковим поштовхом до розвитку FinTech-індустрії стала світова фінансова криза 2008 р., після якої активізувалося створення нових технологічних компаній та цифрових моделей надання фінансових послуг.

Період після 2008 р. характеризується переходом від переважного переведення традиційних фінансових операцій у цифровий формат до формування інноваційних продуктів, сервісів і бізнес-моделей. У цей час набули значного поширення мобільні фінансові застосунки, електронні платіжні інструменти та онлайн-платформи, завдяки чому розширилися можливості дистанційного отримання фінансових послуг та підвищилася зручність їх використання споживачами, рис. 1. [1].

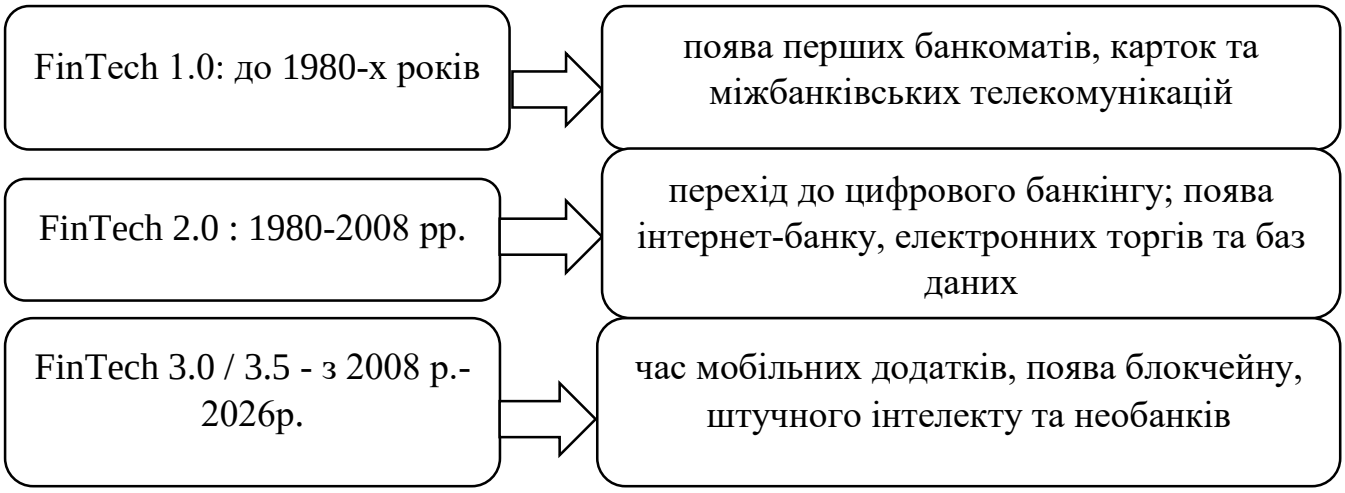

Рис. 1 – Історія становлення та розвитку FinTech
Джерело: складено авторами.

Практичне застосування FinTech ґрунтується на використанні широкого спектра цифрових технологій, спрямованих на оптимізацію фінансових операцій, удосконалення клієнтського обслуговування та трансформацію бізнес-процесів. Їх функціональне застосування охоплює здійснення платежів, надання кредитних послуг, цифрову ідентифікацію клієнтів, збирання й аналітичне опрацювання даних, управління фінансовими ризиками, а також створення нових форматів взаємодії між постачальниками фінансових послуг та їх користувачами.

Одним із ключових напрямів використання FinTech є сфера цифрових платежів, що забезпечує проведення фінансових операцій через мобільні пристрої та онлайн-платформи. Поширення мобільних технологій і сучасних платіжних інструментів сприяє прискоренню розрахунків, спрощенню доступу до фінансових послуг та розширенню можливостей їх дистанційного використання [2]. За оцінками Світового банку, впровадження цифрових фінансових сервісів може забезпечувати скорочення операційних витрат, підвищення швидкості здійснення транзакцій, посилення їх безпеки й прозорості, а також сприяти формуванню фінансових продуктів, більш адаптованих до потреб користувачів [3].

Отже, цифрова трансформація фінансових послуг має значення не лише для підвищення зручності та оперативності взаємодії споживачів із фінансовими установами, а й створює нові умови для функціонування та подальшого розвитку фінансового ринку, змінюючи характер взаємозв’язків між його учасниками. У сформованому цифровому середовищі взаємодіють різні суб’єкти, діяльність яких пов’язана зі створенням, регулюванням, упровадженням і використанням фінансових продуктів та технологічних рішень. Взаємозалежність цих учасників, технологій і процесів становить основу формування сучасної FinTech-екосистеми.

Список використаних джерел

1. Бабенко А., Вовк Є., Марченко Б. Фактори та виклики розвитку fintech-індустрії. *Економіка та суспільство*. № (61). 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-128 (дата звернення: 01.09.2026)

2. Фролова Т.О. Трансформація фінансових послуг під впливом глобальної діджиталізації. *Економіка і організація управління*. 2021. № (41). С. 123–133. DOI: 10.31558/2307-2318.2021.1.12.
3. Міщенко В.І. Стратегічне управління процесами цифрової трансформації економіки. *Економіка України*. 2022. № 1. С. 67–81.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Клiманський А.Г.
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Черкаський національний університету імені Б. Хмельницького
Науковий керівник – **Лаврова-Манзенко О.О.**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Черкаський національний університету імені Б. Хмельницького

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються поглибленням глобалізаційних процесів, посиленням міжнародної конкуренції, нестабільністю фінансових ринків та зростанням впливу зовнішньоекономічних чинників на господарську діяльність. Трансформація світових економічних зв’язків, цифровізація фінансових відносин та розширення міжнародного руху капіталу формують нові можливості залучення фінансових ресурсів, водночас підвищуючи ризики їх формування й використання. Фінансові ресурси підприємства являють собою сукупність грошових коштів та інших фінансових можливостей, що перебувають у його розпорядженні або можуть бути мобілізовані для фінансування поточної, інвестиційної та фінансової діяльності. Їх економічна сутність проявляється у забезпеченні кругообігу капіталу, підтриманні платоспроможності, фінансуванні виробничих процесів та формуванні передумов економічного розвитку. При цьому фінансові ресурси доцільно розглядати не лише з позиції наявних грошових активів, але й у контексті здатності підприємства акумулювати капітал із внутрішніх і зовнішніх джерел.

Традиційно фінансові ресурси підприємства формуються за рахунок власних, залучених і позикових джерел. Основу власного фінансування становлять внески власників, нерозподілений прибуток та інші складові власного капіталу. Позикові ресурси формуються переважно через банківське кредитування, випуск боргових фінансових інструментів та інші форми боргового фінансування. Суттєвий вплив на формування фінансових ресурсів здійснюють глобальні фінансові ринки, кон’юнктура яких визначає вартість залучення капіталу та доступність інвестицій. Зміни міжнародних процентних ставок, валютних курсів, інфляційних очікувань і геополітичної ситуації безпосередньо позначаються на фінансових можливостях підприємств. Особливо відчутним цей вплив є для суб’єктів господарювання, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, використовують імпортну сировину або мають зобов’язання в іноземній валюті. За таких обставин управління фінансовими

ресурсами потребує врахування не лише внутрішніх показників ліквідності та рентабельності, але й системного оцінювання макроекономічних ризиків.

На нашу думку, принциповою особливістю формування фінансових ресурсів у глобалізованому середовищі є поступовий перехід від орієнтації на максимізацію обсягів залученого капіталу до забезпечення оптимального співвідношення його вартості, доступності, строковості та ризиковості. Зростання загального обсягу фінансування не завжди супроводжується зміцненням фінансового стану підприємства, оскільки надмірна залежність від позикових коштів може підвищувати боргове навантаження та створювати загрози платоспроможності.

Для українських підприємств проблема формування фінансових ресурсів має особливу актуальність через наслідки повномасштабної війни, руйнування виробничої інфраструктури, скорочення інвестиційної активності та підвищення невизначеності господарської діяльності. За результатами дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку Financing SMEs and Entrepreneurs 2026, у 2024 році чистий обсяг гривневих кредитів бізнесу зріс більш ніж на 20%, а кредитування малих і середніх підприємств стало одним із важливих напрямів відновлення фінансової активності. Водночас вагому роль у розширенні доступу підприємств до фінансування продовжують відігравати державні та міжнародні механізми кредитних гарантій [1].

Важливі передумови розвитку фінансового забезпечення українських підприємств визначено Стратегією розвитку фінансового сектору України, яка передбачає зміцнення фінансової стабільності, розвиток фінансових ринків, підвищення доступності фінансових послуг та поглиблення інтеграції до європейського фінансового простору [2].

Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами в глобалізованому середовищі потребує формування адаптивної фінансової стратегії підприємства, орієнтованої на диверсифікацію джерел капіталу, оптимізацію його структури та забезпечення належного рівня ліквідності. Важливими складовими такої стратегії мають стати прогнозування грошових потоків, оцінювання вартості фінансування, управління валютними ризиками, формування фінансових резервів та використання альтернативних механізмів залучення інвестицій. Отже, глобалізація суттєво трансформує механізми формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємств, розширюючи можливості доступу до міжнародного капіталу й одночасно посилюючи вплив зовнішніх ризиків. Вважаємо, що визначальним напрямом удосконалення фінансового забезпечення підприємств є перехід від традиційного управління окремими джерелами фінансування до інтегрованого стратегічного управління капіталом, заснованого на принципах диверсифікації, фінансової стійкості та адаптивності.

Список використаних джерел

1. Financing SMEs and Entrepreneurs 2026: Ukraine / OECD. Paris : OECD Publishing, 2026. URL: https://www.oecd.org/en/publications/financing-smes-and-entrepreneurs-2026_bb7fc5c4-en/ukraine_f83f1d52-en.html (дата звернення: 15.10.2026).

2. Стратегія розвитку фінансового сектору України / Національний банк України. Київ, 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU-2023.pdf?v=14 (дата звернення: 15.10.2026).

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Колотуха С. М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський НУ

Воєнні ризики змінюють традиційну модель фінансування аграрного виробництва. Підприємства змушені одночасно фінансувати посівну кампанію, придбання пального, насіння, добрив, засобів захисту рослин, технічне обслуговування та відновлення основних засобів.

Реальні втрати аграрного сектору в поточному році значно перевищують $11 млрд прямих збитків, оскільки необхідно враховувати втрачений дохід, скорочення виробничих можливостей та втрату професійного потенціалу [1].

В умовах війни ця проблема посилюється. Серед основних факторів, що впливають на доступність кредитування, можна виділити:

- зростання ймовірності втрати або пошкодження активів підприємства;
- підвищення ризику недоотримання врожаю;
- нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію;
- ускладнення експорту та логістики;
- зростання витрат на виробництво;
- зниження ліквідності окремих видів застави;
- недостатність власного капіталу для співфінансування інвестиційних проєктів;
- підвищення вимог банків до фінансового стану позичальників.

Важливим механізмом забезпечення доступу аграрних підприємств до кредитних ресурсів стала державна програма «Доступні кредити 5–7–9%». яка залишається головним фінансовим інструментом підтримки аграрного сектору України. Станом на 27 серпня 2026 року 6 864 агропідприємства залучили 46,29 млрд грн за цією державною програмою [2].

За час дії воєнного стану в Україні видано 127,2 тис. кредитів на 492,1 млрд грн (зокрема, банками державного сектору – 90 335 кредитів на 240,6 млрд грн).

Всього з моменту старту програми підписано 162 тис. кредитних договорів на 581,6 млрд грн.

Важливим для аграрного сектору є також збільшення граничного обсягу кредитування. Для виробників сільськогосподарської продукції передбачена можливість отримання кредиту до 90 млн грн[3].

Потреба аграрних підприємств у кредитних ресурсах зростає внаслідок суттєвого зниження власного капіталу, порушення обороту грошових коштів,

втрати активів і зменшення обсягів реалізації продукції (табл.1). Як свідчать розрахунки, середньої потреби аграрних підприємств у кредитах за основними напрямами в повоєнний період для базового функціонування перевищує 1569,62 млрд грн. Особливу увагу слід приділяти малим та середнім аграрним підприємствам, які мають обмежений доступ до банківського кредитування через відсутність заставного майна та кредитної історії[4].

Таблиця 1 – Оцінка середньої потреби аграрних підприємств у кредитах за основними напрямами їх використання в повоєнному періоді відновлення галузі

Напрям фінансування	Частка у структурі потреб, %	Середня потреба на 1 га, грн	Загальна потреба (на 23 млн га), млрд грн
Посівна кампанія	40	15211	349,86
ПММ і добрива	20	13438	309,08
Оновлення техніки	25	14922	343,21
Відновлення інфраструктури	10	12994	298,87
Інше	5	11678	268,60
Разом	100	х	1569,62

Джерело: складено за даними [5]

Для підвищення доступності кредитних ресурсів аграрних підприємств доцільно розвивати комплексну систему фінансової підтримки:

- розширювати використання державних гарантій за кредитами. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» залишається одним з основних інструментів державного фінансування бізнесу.

-- вдосконалювати страхування воєнних ризиків. Відсутність або висока вартість страхового покриття збільшує ризики як підприємства, так і банку. Створення механізмів часткової компенсації страхових платежів може сприяти розширенню кредитування;

- розвиток спеціалізованих кредитних продуктів для агровиробників, у яких графік погашення враховує сезонність сільськогосподарського виробництва. Наприклад, основне погашення кредиту може бути прив'язане до періоду реалізації врожаю;

- посилювати фінансування інвестиційного відновлення. Кредитні програми мають стимулювати не лише покриття поточних витрат, а й придбання енергоефективного обладнання, відновлення виробничих потужностей, розвиток зберігання та переробки сільськогосподарської продукції:

- забезпечити подальшу цифровізацію взаємодії між державою, банками та аграрними підприємствами. Використання Державного аграрного реєстру вже стало одним із важливих елементів доступу сільгоспвиробників до державних програм фінансової підтримки.

Перспективна модель кредитного забезпечення аграрних підприємств має поєднувати банківське кредитування, державні гарантії, компенсацію процентних ставок, страхування воєнних ризиків та механізми фінансування відновлення пошкоджених активів.

Список використаних джерел

1. Російські атаки завдали українському агросектору понад $11 млрд прямих збитків URL: https://superagronom.com/news/22810-rosiyski-ataki-zavdali-ukrayinskomu-agrosektoru-ponad-11-mlrd-pryamih-zbitkiv--visotskiy (дата звернення: 21.09.2026).
2. «Доступні кредити 5-7-9%»: 46,3 млрд грн уже залучено аграріями цього року URL: https://www.jagodnik.info/dostupni-kredyty-5-7-9-46-3-mlrd-grn-uzhe-zalucheno-agrariyamy-tsogo-roku/. (дата звернення: 21.09.2026).
3. Пільгове кредитування аграріїв за час війни перевищило 58 млрд URL: грнhttps://agroportal.ua/news/finansy/pilgove-kredituvannya-agrarijiv-za-chas-viyni-perevishchilo-58-mlrd-grn (дата звернення: 21.09.2026).
4. Тулуш Л. Д., Заєць О.О. Кредитне забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-36 (дата звернення: 21.09.2026).
5. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Agriculture Support in Ukraine. London. URL: https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/ebrd-boost-for-ukraines-agribusiness-sector/ (дата звернення: 21.09.2026).

ФІНАНСОВИЙ КЕРІВНИК В УПРАВЛІННІ ЗМІНАМИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Кучмійова Т.С.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет

Циганкова Є. О.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

В умовах економічної нестабільності, воєнних ризиків, зміни ринкової кон'юнктури та обмеженості ресурсів особливого значення набуває здатність підприємства своєчасно реагувати на зовнішні й внутрішні зміни, зберігати платоспроможність і забезпечувати безперервність діяльності. За таких обставин стійкість підприємства залежить не лише від наявності фінансових ресурсів, а й від якості управлінських рішень, ефективності використання інформації та здатності керівництва організовувати роботу персоналу відповідно до нових умов. Важливе місце в цьому процесі посідає фінансовий керівник, який поєднує оцінювання фінансового стану підприємства з плануванням змін, управлінням ризиками та визначенням напрямів подальшого розвитку.

Сучасна роль фінансового керівника не обмежується контролем доходів і витрат, складанням звітності або пошуком джерел фінансування. Він бере участь у визначенні пріоритетів діяльності, оцінюванні економічної доцільності управлінських рішень, плануванні використання ресурсів і контролі досягнутих

результатів. Особливо важливою є його участь у періоди змін, коли підприємству необхідно переглядати витрати, коригувати плани, адаптувати бізнес-процеси та визначати заходи для зменшення негативного впливу ризиків. Отже, фінансовий керівник виступає не лише фахівцем із фінансових питань, а й активним учасником управління змінами та забезпечення стійкості підприємства.

Інформаційною основою фінансового управління є дані бухгалтерського й управлінського обліку. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік є процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення та передачі інформації про діяльність підприємства користувачам для прийняття рішень [1]. Це підкреслює значення облікової інформації не тільки для відображення результатів господарської діяльності, а й для оцінювання фінансових можливостей підприємства, виявлення проблем і визначення напрямів подальших дій. При цьому управлінський облік доповнює фінансові дані інформацією про витрати, результати окремих напрямів діяльності та використання ресурсів, необхідною для оперативного управління.

Важливою передумовою стійкості підприємства є здатність фінансового керівника своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників. Для цього необхідно систематично аналізувати доходи й витрати, прибутковість, рух грошових коштів, стан дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотний капітал і платоспроможність. Такий аналіз дає змогу оцінити, чи достатньо підприємство забезпечене фінансовими ресурсами для виконання поточних зобов’язань, фінансування виробничих потреб та реалізації запланованих заходів. Якщо виявлено погіршення окремих показників, фінансовий керівник має визначити його причини, оцінити можливі наслідки та запропонувати відповідні управлінські рішення.

Особливого значення набуває лідерська складова діяльності фінансового керівника. Вона передбачає здатність формувати спільне розуміння цілей, мотивувати працівників, координувати роботу підрозділів і забезпечувати готовність колективу до змін. Як зазначають С. В. Войтко та А. А. Мельниченко, лідерство й антикризовий менеджмент є важливими складовими управління, спрямованого на подолання проблем і досягнення визначених цілей [2, с. 12–13]. Фінансовий керівник має не лише обґрунтовувати необхідність змін за допомогою розрахунків, а й пояснювати працівникам причини прийнятих рішень, очікувані результати та їхній вплив на діяльність підприємства.

Ефективність управління змінами значною мірою залежить від того, наскільки стиль керівництва відповідає конкретній ситуації. У стабільних умовах доцільно залучати працівників до обговорення проблем, пошуку альтернатив і формування пропозицій щодо вдосконалення діяльності. У кризових ситуаціях зростає значення оперативності, чіткого розподілу обов’язків, визначення пріоритетів і контролю виконання рішень. Водночас надмірна централізація управління не повинна перешкоджати обміну інформацією та своєчасному повідомленню про проблеми. Тому фінансовому керівнику важливо поєднувати відповідальність за фінансові результати з відкритою комунікацією та взаємодією з керівниками інших підрозділів [3].

В умовах невизначеності управління змінами безпосередньо пов’язане з антикризовими заходами. Воєнні ризики, порушення логістичних ланцюгів, коливання цін, зміни попиту та обмежений доступ до ресурсів можуть негативно впливати на фінансові результати й можливості розвитку підприємства. За таких обставин недостатньо лише фіксувати вже сформовані збитки або перевищення витрат. Необхідно оцінювати можливі сценарії розвитку подій, визначати критичні для підприємства ризики та заздалегідь передбачати заходи реагування. Дослідження антикризового управління підприємством в умовах війни підтверджують актуальність адаптації управлінських підходів до нестабільного середовища [4, с. 38–43].

Практичним інструментом такої адаптації є послідовний процес управління змінами, який передбачає діагностику фінансового стану підприємства, визначення проблем і ризиків, оцінювання альтернатив, прийняття рішень, реалізацію заходів та контроль отриманих результатів. На завершальному етапі необхідно порівнювати фактичні показники із запланованими й за потреби коригувати подальші дії. Запропонована послідовність дає змогу пов’язати результати фінансового аналізу з конкретними управлінськими заходами та забезпечити постійний зворотний зв’язок. Алгоритмічний підхід до антикризового управління створює основу для системного реагування на проблеми, а не лише для усунення їхніх окремих наслідків [5, с. 288–296].

Для забезпечення стійкості підприємства важливо також перейти від реагування на негативні зміни до їх раннього виявлення. Фінансовий керівник може організувати регулярний моніторинг ключових показників, визначити критичні відхилення та встановити порядок інформування відповідальних осіб у разі виникнення загроз. Наприклад, систематичне погіршення надходжень грошових коштів, збільшення простроченої дебіторської заборгованості або зростання витрат швидше за доходи можуть свідчити про необхідність перегляду фінансових планів. Своєчасне виявлення таких сигналів дає змогу оцінити можливі наслідки й розробити заходи до того, як проблема істотно вплине на діяльність підприємства.

Важливим напрямом удосконалення фінансового управління є використання цифрових інструментів для збору, узагальнення та аналізу даних. Інформаційні системи й аналітичні панелі дають змогу оперативніше отримувати відомості про фінансові результати, витрати, розрахунки з контрагентами та рух коштів. Це полегшує відстеження відхилень, порівняння фактичних і планових показників та підготовку інформації для керівництва. Водночас ефективність цифрових інструментів залежить від достовірності вихідних даних, своєчасності їх оновлення та правильності інтерпретації результатів. Отже, цифровізація має доповнювати професійні компетентності фінансового керівника, а не замінювати його відповідальність за обґрунтованість управлінських рішень.

Таким чином, фінансовий керівник відіграє важливу роль в управлінні змінами та забезпеченні стійкості підприємства в умовах невизначеності. Його діяльність передбачає поєднання фінансово-аналітичної роботи, оцінювання ризиків, планування ресурсів, організації взаємодії між підрозділами та контролю виконання прийнятих рішень. Використання достовірної обліково-

аналітичної інформації, систематичний моніторинг фінансових показників і своєчасне коригування управлінських дій створюють передумови для збереження платоспроможності, адаптації до змін і підтримання безперервності діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 03.10.2026).

2. Войтко С. В., Мельниченко А. А. Лідерство та антикризовий менеджмент: підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 195 с. URL: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/46821.

3. Томах В. В., Дорошенко Т. М., Тимошенко Ю. В. Стилі лідерства та їх вплив на управління підприємством. Економіка та суспільство. 2024. № 60. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-60-149.

4. Ватченко Б. С., Шаранов Р. С. Антикризове управління підприємством в умовах війни. Економічний простір. 2022. № 182. С. 38-43. DOI: 10.32782/2224-6282/182-5.

5. Шаранов Р. С. Алгоритм антикризового управління підприємства. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. 2021. Вип. 6 (39). С. 288-296. DOI: 10.32515/2663-1636.2021.6(39).288-296.

6. Антощук В., Буковський О., Кофова С. Формування системи антикризового управління підприємством в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2026. № 90. DOI: 10.32782/2524-0072/2026-90-1.

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ліба Н.С.,
д.е.н., професор
професор кафедри обліку і оподаткування та маркетингу
Ужгородський університет

Котубей Ю. І.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Ужгородський університет

Лендел М. М.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Ужгородський університет

Постановка проблеми. Післявоєнне відновлення України полягає не лише у відбудові зруйнованої інфраструктури, а й у переосмисленні самої моделі економічного зростання. Малий і середній бізнес (МСП) є головним роботодавцем та рушієм відновлення економіки на місцевому рівні [1]. Водночас

війна докорінно змінила структуру людського капіталу: зросла кількість осіб з інвалідністю, ветеранів і ветеранок, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а частина працездатного населення виїхала за кордон. За таких умов подолання кадрового дефіциту та забезпечення сталого розвитку неможливі без залучення до економічної діяльності всіх груп населення. Тому інклюзивність варто розглядати як складову конкурентної стратегії бізнесу.

Мета дослідження – обґрунтувати інклюзивність як стратегічний вектор розвитку МСП та визначити організаційні, фінансові й облікові механізми її впровадження.

Основний зміст. Під інклюзивністю у підприємницькій діяльності пропонуємо розуміти цілеспрямовану політику суб'єкта господарювання щодо створення рівних можливостей для працевлаштування, професійного зростання та ведення власної справи для груп, які стикаються з бар'єрами: осіб з інвалідністю, ветеранів, ВПО, жінок із дітьми та осіб старшого віку. Правову основу формують Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю [2], Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», що встановлює нормативи робочих місць для таких осіб [3], Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору [4], Національна економічна стратегія до 2030 року [5] та Цілі сталого розвитку України, зокрема цілі 8 і 10 [6].

Стратегічне значення інклюзивності для МСП визначається чотирма чинниками. По-перше, кадровим: розширення пулу потенційних працівників знижує залежність від вузького сегмента ринку праці. По-друге, ринковим: безбар'єрні продукти та послуги відкривають доступ до нових груп споживачів, чисельність яких у повоєнний період зростає. По-третє, репутаційно-інвестиційним: дотримання принципів ESG і соціальної відповідальності підвищує привабливість бізнесу для міжнародних партнерів, донорських програм та інвесторів в умовах євроінтеграції. По-четверте, інноваційним: різноманітні команди продукують адаптивніші рішення.

Водночас розвиток інклюзивного МСП стримують кілька бар'єрів: обмежена фінансова спроможність підприємств щодо адаптації робочих місць і приміщень; недостатня обізнаність власників про державні та грантові стимули; упередження щодо працівників з вразливих груп; відсутність системного обліку витрат і вигод від інклюзивних практик.

На нашу думку, ефективна інклюзивна стратегія МСП має спиратися на п'ять напрямів. Перший – включення цілей інклюзивності до стратегії та бізнес-плану підприємства з визначенням відповідальних осіб і бюджету. Другий – розумне пристосування робочих місць з обліком відповідних витрат на окремих аналітичних рахунках. Третій – партнерство з центрами зайнятості, громадськими організаціями та закладами освіти. Четвертий – використання державних і донорських програм підтримки, зокрема для ветеранського підприємництва. П'ятий – запровадження системи показників результативності.

Для цього доцільно доповнити внутрішню звітність МСП нефінансовими та фінансовими індикаторами: часткою працівників із вразливих груп у штаті, обсягом витрат на розумне пристосування, рівнем плинності кадрів у цих групах, продуктивністю праці, а також співвідношенням витрат і отриманих вигод

(залучені гранти, приріст виручки від нових клієнтів). Така аналітика створює основу для оцінювання ефективності інклюзивних інвестицій.

Інклюзивність у післявоєнний період доцільно розглядати як стратегічний вектор розвитку МСП, що поєднує розв'язання кадрової проблеми, розширення ринків та підвищення інвестиційної привабливості. Реалізація цього вектора потребує не лише державної підтримки, а й інструментів обліково-аналітичного забезпечення, які роблять витрати та вигоди інклюзивності вимірюваними й придатними для управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 берез. 2012 р. № 4618-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17 (дата звернення: 10.10.2026).

2. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Конвенція ООН від 13 груд. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 11.10.2026).

3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12 (дата звернення: 09.10.2026).

4. Про схвалення Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-р (дата звернення: 09.10.2026).

5. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 3 берез. 2021 р. № 179. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п (дата звернення: 14.10.2026).

6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 верес. 2019 р. № 722/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019 (дата звернення: 11.10.2026).

РОЗВИТОК АГРОСТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Луценко А.С.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківський національний університет радіоелектроніки
Науковий керівник – **Луценко О. А.**, к. е. н., доцент
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет

Сільське господарство належить до найбільш ризикованих секторів економіки через залежність від природно-кліматичних умов, ринкової кон'юнктури та політичних чинників. В Україні вплив цих ризиків посилився внаслідок повномасштабної війни, яка спричинила руйнування інфраструктури, мінування земель і порушення логістичних зв'язків. За таких умов агрострахування є важливим інструментом компенсації збитків і забезпечення фінансової стійкості агровиробників.

Мета дослідження – оцінити тенденції розвитку агрострахування в Україні у 2021–2025 рр., визначити вплив війни на страховий ринок та обґрунтувати напрями його вдосконалення.

У 2021 р. основними ризиками агровиробництва залишалися посухи, заморозки, град і надмірні опади. Водночас недостатнє поширення страхових послуг і непослідовність державної підтримки обмежували використання страхування як інструменту управління ризиками [1; 2]. Із 2022 р. до природно-кліматичних загроз додалися воєнні ризики: пошкодження майна, втрата доступу до земель, мінна небезпека, окупація територій і порушення транспортування продукції. За оцінкою спільного звіту Світового банку, уряду України, Європейського Союзу та ООН, станом на кінець 2023 р. прямі збитки аграрного сектору становили близько 10,3 млрд дол. США, а втрати — 69,8 млрд дол. США [3]. Ці показники відображають масштаб наслідків війни та актуалізують потребу в ефективних механізмах фінансового захисту. У 2022–2025 рр. розвиток агрострахування ускладнювали невизначеність оцінювання збитків, концентрація ризиків у прифронтових регіонах і обмеження страхового покриття воєнних подій. Водночас зросла потреба у страхових продуктах, адаптованих до нових умов господарювання.

За даними дослідження ринку, за дев’ять місяців 2025 р. десять страхових компаній отримали 142,894 млн грн премій за добровільним страхуванням аграрної продукції та здійснили виплати на 147,198 млн грн [1]. Отже, виплати перевищили премії приблизно на 3 %. Водночас ці показники характеризують лише визначений період і сегмент ринку, тому не можуть розглядатися як повна оцінка його річної діяльності.

Ринок відзначався значною концентрацією: на страхову компанію «ІНГО» припадало 122,375 млн грн премій, або близько 85,6 % загального обсягу, тоді як виплати становили 129,137 млн грн [1]. Це свідчить про вагому роль окремих страховиків, але водночас актуалізує питання конкуренції та доступності страхового захисту. Для повноцінної оцінки змін у 2021–2025 рр. необхідне систематичне зіставлення кількості договорів, застрахованих площ, страхових премій і виплат за повні календарні роки.

Перспективним напрямом є індексне страхування, за якого виплати залежать від заздалегідь визначених показників, зокрема кількості опадів або температури. Такий підхід спрощує врегулювання страхових випадків і зменшує витрати на оцінювання збитків. Зокрема, за підсумками 2023 р. програма «МетеоЗахист» охоплювала 586 тис. га, об’єднувала 517 агровиробників, а сума відшкодування становила 44 млн грн [1]. Ефективність подібних продуктів залежить від достовірності метеорологічних даних і відповідності страхових індексів фактичним втратам.

Важливим чинником розвитку галузі залишається державна підтримка. Законодавство України визначає засади страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою [4]. Проте результативність цього механізму залежить від стабільного фінансування, прозорих умов компенсації страхових премій і доступності послуг для малих та середніх господарств. Пріоритетними напрямами вдосконалення агрострахування є запровадження передбачуваного

державного співфінансування, розвиток індексних і мультиризикових продуктів, формування механізмів розподілу катастрофічних і воєнних ризиків за участю держави та міжнародних фінансових установ. Важливими передумовами також є регулярне оприлюднення статистики страхового ринку й інтеграція страхування з аграрним кредитуванням.

Отже, у 2021–2025 рр. агрострахування в Україні розвивалося під впливом кліматичних змін і повномасштабної війни. Дані за дев'ять місяців 2025 р. підтверджують функціонування сегмента добровільного страхування аграрної продукції, однак не дають підстав стверджувати про достатнє охоплення всього аграрного сектору. Подальший розвиток галузі потребує партнерства держави, страховиків та агровиробників, передбачуваної фінансової підтримки й адаптації страхових інструментів до кліматичних і воєнних ризиків.

Список використаних джерел

1. Ткаченко Н. В., Костюк В. А., Уляніч К. Ф., Костогриз В. Г. Страхові продукти для агробізнесу. *Вісник Уманського національного університету садівництва*. 2025. № 107(2). С. 429–436. DOI: https://doi.org/10.32782/2415-8240-2025-107-2-36.

2. Prokopchuk O., Nepochatenko O., Malyovanyi M., Sokoliuk S., Rolinskyi O., Ponomarenko O. Development of agricultural insurance in Ukraine. *Insurance Markets and Companies*. 2024. Vol. 15, no. 2. P. 106–121. DOI: https://doi.org/10.21511/ins.15(2).2024.10.

3. Lutsenko O. Analysis of the agricultural insurance market of Ukraine: current state, problems, development prospects. Operation and Development Management of Economic Entities in European Integration Conditions: Information Service, Mechanisms, Digitalization : monograph / ed. by N. Ryzhikova, M. Wierzbik-Strońska. Katowice : Publishing House of Academy of Silesia, 2022. P. 179–195.

4. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 № 4391-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text (дата звернення: 15.10.2026).

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ НЕПРАЦЕЗДАТНИХ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ТА ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТИ

Любченко А. О.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет
Науковий керівник – **Дем'янишина О.А,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет

Соціальний захист допомагає людям підтримувати належний рівень життя, коли вони не можуть забезпечити себе трудовими доходами. В умовах війни особливо важливо, щоб пенсії та соціальна допомога надходили своєчасно, а кошти використовувалися за призначенням. Це потребує достатнього фінансування, достовірного обліку й контролю виплат. Розгляд фінансових та

обліково-аналітичних засад соціального захисту окремих категорій непрацездатних громадян дає змогу визначити напрями вдосконалення фінансування, обліку та аналізу соціальних виплат.

Конституція України закріплює право громадян на соціальний захист, зокрема в разі втрати працездатності, втрати годувальника та у старості [1, ст. 46]. У межах цих тез увагу зосереджено на пенсійному забезпеченні та державній соціальній допомозі особам, які не мають права на пенсію, й особам з інвалідністю. Водночас інвалідність або досягнення пенсійного віку не означають, що людина обов'язково припиняє працювати.

Фінансове забезпечення соціальної допомоги охоплює формування й розподіл коштів, необхідних для своєчасного надання підтримки її отримувачам [2].

Пенсійне страхування і державна соціальна допомога мають різні підстави призначення. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає пенсії за віком, по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника [3, ст. 9]. Право на відповідну виплату визначається встановленими законом умовами. Для осіб, які не мають права на пенсію, та осіб з інвалідністю передбачено окремий механізм державної соціальної допомоги [3]. Тому ці форми підтримки не варто розглядати як однакові за джерелами фінансування та правилами надання.

Фінансування пенсійної системи спирається на страхові надходження та кошти державного бюджету [2]. Державна соціальна допомога за Законом України № 1727-IV фінансується з державного бюджету [4]. Отже, для оцінювання фінансового забезпечення важливо розмежовувати страхові й бюджетні кошти. Це дає змогу визначати, які зобов'язання покриваються внесками, а які потребують бюджетного фінансування, та більш обґрунтовано планувати майбутні видатки.

Стійкість такого фінансування залежить від надходжень і потреби у виплатах. Скорочення офіційної зайнятості може зменшувати базу сплати внесків, тоді як збільшення кількості отримувачів підвищує потребу в коштах. Тому під час планування доцільно враховувати чисельність отримувачів, середній розмір виплати та зміни умов її призначення. Саме зіставлення цих показників допомагає оцінити, чи достатньо запланованих ресурсів для виконання соціальних зобов'язань.

Облікове забезпечення має відображати весь рух коштів: від надходження фінансування до перерахування виплат отримувачам. Для цього потрібно узгоджувати дані про призначені суми, проведені виплати, перерахунки й невиплачені залишки. Наприклад, різниця між призначеною та фактично виплаченою сумою потребує з'ясування причин. Вона може бути пов'язана зі строками перерахування або уточненням відомостей і сама по собі ще не свідчить про порушення.

Аналітична робота доповнює облік і допомагає оцінювати результати соціальної підтримки. На нашу думку, доцільно аналізувати не лише загальний обсяг видатків, а й своєчасність виплат, строки розгляду заяв, кількість виправлень у справах отримувачів та витрати на адміністрування. Такі

показники дають змогу виявляти затримки й визначати, які процедури потребують спрощення. При цьому зменшення видатків не можна автоматично вважати поліпшенням роботи системи, якщо воно супроводжується погіршенням доступу до допомоги.

Важливим напрямом на сьогоднішньому етапі розвитку суспільства є цифровізація. За інформацією профільного міністерства, Єдина інформаційна система соціальної сфери покликана забезпечувати оброблення та обмін даними, необхідними для надання соціальної підтримки [5]. Використання узгоджених відомостей може скоротити повторне подання документів і полегшити перевірку підстав для виплат. Водночас наявність електронної системи не усуває потреби у перевірці якості внесених даних та виправленні помилок.

На нашу думку, вдосконалення обліку й контролю слід спрямувати на регулярне звіряння відомостей про отримувачів, перевірку правильності нарахувань та зіставлення призначених і виплачених сум. Перевірки мають враховувати умови конкретної програми: отримання кількох різних видів підтримки не завжди означає неправомірне дублювання. Також важливо забезпечувати захист персональних даних і можливість звернутися по допомогу особисто, оскільки не всі отримувачі можуть користуватися електронними сервісами.

Отже, належний соціальний захист потребує узгодженості фінансування, обліку та контролю. Для його вдосконалення доцільно чітко розмежовувати джерела коштів, планувати видатки з урахуванням потреб отримувачів і забезпечувати достовірність даних про виплати. Цифрові інструменти мають допомагати своєчасно виявляти помилки та спрощувати доступ до підтримки. Головним результатом цих змін повинна бути своєчасна й обґрунтована допомога людям, які її потребують, за відповідального використання страхових і бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 13.10.2026).

2. Фінансове забезпечення соціальної допомоги: навчальний посібник / МОН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; уклад. О. А. Дем’янишина. Умань : Візаві, 2023. 149 с.

3. Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09 лип. 2003 р. № 1058-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15 (дата звернення: 14.10.2026).

4. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю : Закон України від 18 трав. 2004 р. № 1727-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15 (дата звернення: 10.10.2026).

5. Єдина інформаційна система соціальної сфери (ЄІССС). Міністерство соціальної політики, сім’ї та єдності України. URL: https://www.msp.gov.ua/e-servisy/yeisss (дата звернення: 14.10.2026).

ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

Сушарник А.М.
викладач циклової комісії обліково-економічних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ Кам'янець-Подільський
фаховий коледж Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»

Функціонування підприємств галузі тваринництва в умовах глобальних економічних змін характеризується підвищенням вимог до ефективності використання ресурсів, технологічного оновлення та здатності адаптуватися до структурних змін ринкового середовища. Зростання вартості матеріальних ресурсів, нестабільність цінової кон'юнктури, трансформація логістичних зв'язків, обмеженість інвестиційних ресурсів та посилення конкурентного тиску формують необхідність пошуку внутрішніх резервів економічної стійкості підприємств. За таких умов інноваційна модернізація набуває значення одного з інструментів забезпечення довгострокової результативності господарської діяльності.

Інноваційна модернізація підприємств галузі тваринництва передбачає комплексне оновлення технологічних, організаційних та управлінських компонентів виробничої системи. Її зміст не обмежується впровадженням окремих технологічних нововведень, оскільки економічний ефект від модернізації формується за умови взаємопов'язаного удосконалення виробничих процесів, ресурсного забезпечення, системи управління та механізмів контролю результатів діяльності. Відповідно, інноваційний розвиток має розглядатися як системна характеристика підприємства, що визначає його здатність підтримувати необхідний рівень ефективності за змінних умов функціонування.

Важливим напрямом інноваційної модернізації є технологічне оновлення виробництва. Використання сучасного обладнання, автоматизованих систем контролю, цифрових засобів моніторингу та технологій точного управління виробничими процесами створює можливості для підвищення продуктивності та скорочення непродуктивного використання ресурсів. У галузі тваринництва технологічні інновації можуть бути спрямовані на вдосконалення систем годівлі, утримання та відтворення поголів'я, контролю продуктивності, ветеринарного супроводу та організації виробничих операцій. Результатом такого оновлення має виступати не лише технологічне вдосконалення, а й відповідна зміна економічних параметрів функціонування підприємства.

Економічна доцільність інноваційної модернізації визначається її впливом на структуру витрат і кінцеві результати господарської діяльності. Упровадження інноваційних технологій потребує початкових капіталовкладень, однак за належного організаційного забезпечення може створювати довгостроковий ефект через зменшення ресурсомісткості виробництва, скорочення втрат, підвищення продуктивності праці та оптимізацію операційних витрат. Тому оцінювання інноваційних рішень має передбачати встановлення їх

впливу на собівартість продукції, продуктивність ресурсів, прибутковість та рентабельність діяльності.

Окреме значення має інноваційне оновлення системи управління підприємством. Технологічна модернізація без відповідної трансформації управлінських процедур не забезпечує повного використання потенціалу нововведень. Необхідним є формування механізмів планування, моніторингу, контролю та оцінювання результативності інноваційних заходів. У цьому контексті цифрові рішення можуть забезпечувати оперативне формування інформації про виробничі параметри та економічні результати, створюючи основу для своєчасного коригування управлінських рішень. Інтеграція цифрових рішень та інновацій розширює можливості підприємств щодо раціоналізації ресурсного забезпечення та підвищення ефективності управління [1].

Інноваційна модернізація має безпосередній зв'язок із формуванням економічної стійкості підприємства. Здатність оперативно адаптувати технологічні та організаційні параметри виробництва до зміни зовнішніх умов знижує залежність підприємства від окремих факторів ризику. Технологічно модернізоване виробництво характеризується ширшими можливостями контролю витрат, регулювання ресурсного забезпечення та підтримання стабільності виробничих процесів. Водночас рівень стійкості залежить від того, наскільки інноваційні рішення відповідають реальним ресурсним та фінансовим можливостям підприємства [1].

В умовах глобальних змін зростає значення інвестиційного забезпечення інноваційної модернізації. Обмеженість фінансових ресурсів вимагає визначення пріоритетності інноваційних проєктів з урахуванням очікуваної економічної віддачі, строків окупності та рівня ризику. Доцільність інвестицій має визначатися на основі комплексного оцінювання не лише безпосереднього фінансового результату, а й впливу модернізації на продуктивність, якість продукції, ресурсну ефективність та адаптивність підприємства. Такий підхід дає змогу сформувати обґрунтовану послідовність технологічного оновлення відповідно до стратегічних пріоритетів підприємства.

Важливою передумовою результативності модернізаційних процесів є кадрове забезпечення. Використання сучасних технологій потребує відповідного рівня професійної та цифрової компетентності працівників, здатних працювати з автоматизованими системами, інформаційними ресурсами та новими технологічними рішеннями. Тому інноваційна модернізація має супроводжуватися розвитком компетентностей персоналу та відповідною адаптацією організаційної структури. В іншому випадку технологічні інвестиції можуть використовуватися не в повному обсязі, що знижує очікуваний економічний ефект [1].

Системний характер інноваційної модернізації передбачає взаємозв'язок технологічних, економічних, організаційних та інформаційних компонентів. Технологічні зміни формують потенціал підвищення ефективності, інформаційні рішення забезпечують контроль і моніторинг, управлінські механізми визначають напрями використання інновацій, а економічне оцінювання встановлює їх фактичну результативність. Саме взаємодія зазначених

компонентів визначає можливість трансформації окремого технологічного нововведення у стійку конкурентну перевагу підприємства.

Отже, інноваційна модернізація підприємств галузі тваринництва є комплексним процесом технологічного та організаційно-економічного оновлення, спрямованим на підвищення ефективності виробництва та зміцнення економічної стійкості. Її результативність визначається узгодженістю інноваційних рішень із ресурсними можливостями підприємства, системою управління та стратегічними пріоритетами розвитку. Поєднання технологічного оновлення, цифрових рішень та належного інформаційно-аналітичного забезпечення створює передумови для зниження ресурсомісткості, підвищення продуктивності та адаптації підприємств галузі тваринництва до глобальних змін.

Список використаних джерел

1. Сушарник Я. А. Інтеграція цифрових рішень та інновацій у розвиток галузі тваринництва. *Інклюзивна економіка*. 2025. № 4 (10). С. 92–101. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.10-13

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Сушарник Я.А.
д.е.н, викладач кафедри публічного управління,
менеджменту та інклюзивної економіки імені В. Слободяна,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам’янець-Подільський державний інститут»

Глобальні зміни економічного середовища зумовлюють трансформацію умов функціонування підприємств аграрного сектору та посилюють вимоги до їх адаптивності, ресурсної ефективності й конкурентоспроможності. Для підприємств галузі тваринництва зазначені процеси супроводжуються зміною структури витрат, технологічних параметрів виробництва, вимог до якості продукції та характеру конкурентної взаємодії. За таких умов одним із визначальних напрямів забезпечення економічної стійкості підприємств стає поєднання цифровізації та інноваційного розвитку.

Цифровізація підприємницької діяльності формує нову організаційно-технологічну основу функціонування підприємств галузі тваринництва, оскільки забезпечує інтеграцію цифрових інструментів у виробничі, управлінські та аналітичні процеси. Її економічне значення визначається можливістю переходу від переважно фрагментарного отримання інформації до системного формування та використання даних про перебіг виробничих операцій, стан ресурсного забезпечення та результати господарської діяльності. Застосування автоматизованих систем обліку, цифрових засобів ідентифікації та моніторингу, сенсорних технологій, спеціалізованого програмного забезпечення та аналітичних платформ забезпечує підвищення оперативності отримання інформації й скорочення часових витрат на її обробку. Відповідно, цифрові

рішення розширюють можливості контролю за використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, а також створюють умови для своєчасного виявлення відхилень від установлених виробничих параметрів.

У галузі тваринництва цифровізація охоплює широкий спектр виробничих та економічних операцій. Цифрові технології можуть застосовуватися для ідентифікації та моніторингу поголів'я, контролю фізіологічних і продуктивних параметрів тварин, обліку використання кормів, контролю ветеринарних заходів, планування відтворення стада та оперативного контролю виробництва продукції. Формування інформації за зазначеними напрямами забезпечує можливість встановлення взаємозв'язків між технологічними параметрами виробництва та його економічними результатами. Зокрема, зіставлення даних щодо кормових витрат, продуктивності тварин, чисельності поголів'я та обсягів виробництва створює інформаційну основу для оцінювання ресурсної ефективності та визначення факторів зміни собівартості продукції.

Економічний ефект цифровізації проявляється не лише у скороченні трудомісткості окремих операцій, а передусім у підвищенні якості управління ресурсами та виробничими процесами. Автоматизоване формування інформації зменшує залежність управлінських рішень від несистематизованих даних і забезпечує можливість оперативного порівняння фактичних показників із плановими та нормативними значеннями. Це створює передумови для виявлення перевитрат ресурсів, непродуктивних витрат, технологічних відхилень та інших факторів, що негативно впливають на економічні результати підприємства. За рахунок цього цифрові технології можуть виступати інструментом внутрішнього резервування ефективності, спрямованого на підвищення продуктивності, зниження ресурсомісткості та оптимізацію витрат.

Інтеграція цифрових рішень та інновацій має безпосередній вплив на характер управління економічними процесами підприємств галузі тваринництва. Накопичення значних масивів виробничої та економічної інформації створює можливості для проведення поглибленого аналізу, виявлення закономірностей зміни показників і визначення факторів, які формують кінцеві результати діяльності. Аналітичне опрацювання цифрових даних може використовуватися для оцінювання продуктивності окремих технологічних операцій, визначення рівня використання ресурсів, прогнозування виробничих показників та обґрунтування параметрів виробничих програм. У такому випадку інформаційна система перетворюється з інструменту фіксації господарських операцій на складову механізму економічного управління.

Важливим результатом інтеграції цифрових технологій є підвищення обґрунтованості управлінських рішень. Наявність актуальної інформації про стан виробничих процесів дає змогу оперативно оцінювати наслідки зміни окремих параметрів і визначати доцільність коригування виробничих планів. Це особливо актуально для підприємств галузі тваринництва, де технологічні рішення безпосередньо пов'язані з біологічними процесами та не можуть бути повністю відкладені без відповідних економічних наслідків. Оперативність інформаційного забезпечення відповідно стає одним із факторів стабільності виробничого циклу та зниження ризику втрати продуктивності.

Інноваційний розвиток підприємств галузі тваринництва доцільно розглядати як системний процес технологічних, організаційних та управлінських змін, спрямованих на підвищення результативності використання ресурсів і формування довгострокових конкурентних переваг. У такому розумінні інновація не обмежується придбанням нового обладнання або впровадженням окремої технології. Її економічний результат визначається здатністю підприємства інтегрувати технологічні нововведення з організаційною структурою, системою управління, кадровим забезпеченням та механізмами оцінювання результатів. Саме тому цифровізація має розглядатися як складова ширшого інноваційного процесу, а не як автономний напрям технічного оновлення.

Цифрові інструменти також забезпечують інформаційне підґрунтя для оцінювання інвестиційних рішень у сфері інноваційного розвитку. Підприємство отримує можливість зіставляти витрати на впровадження цифрових технологій із фактичними та прогнозованими результатами їх використання. У межах такого підходу оцінюється не лише пряме скорочення витрат, а й непрямі економічні ефекти, пов’язані з підвищенням продуктивності, зменшенням втрат, покращенням контролю виробничих процесів, скороченням часу прийняття рішень та підвищенням адаптивності підприємства. Інформаційно-аналітичне забезпечення відповідно стає необхідною умовою обґрунтування доцільності подальшої цифрової трансформації [1].

Інтеграція цифрових рішень та інновацій у розвиток галузі тваринництва створює передумови для зміни самої логіки управління підприємством: від реагування на вже сформовані результати до постійного моніторингу, прогнозування та попередження небажаних відхилень. Такий підхід розширює можливості управління ризиками, оскільки дозволяє оперативно фіксувати зміни виробничих параметрів та оцінювати їх потенційний вплив на економічні результати. Відповідно, цифрові технології набувають значення не лише як засіб автоматизації, а як інструмент підвищення адаптивності підприємницьких структур до нестабільного економічного середовища [1].

В умовах глобалізації посилюється значення технологічного фактора у формуванні конкурентоспроможності аграрних підприємств. Доступ до сучасних цифрових технологій створює можливості для підвищення продуктивності, скорочення непродуктивних витрат, удосконалення контролю якості та підвищення прозорості виробничих процесів. Водночас технологічне оновлення потребує відповідного інвестиційного забезпечення, цифрової компетентності персоналу та адаптації організаційної структури підприємства.

Економічна ефективність цифровізації визначається співвідношенням витрат на придбання, впровадження та обслуговування цифрових технологій із результатами їх використання. Тому прийняття рішень щодо цифрової трансформації має базуватися на оцінюванні не лише технологічних переваг, а й економічної доцільності відповідних інвестицій. Доцільним є врахування впливу цифрових рішень на продуктивність праці, собівартість продукції, ресурсомісткість, рівень втрат, операційні витрати та прибутковість підприємства.

Водночас глобальні зміни підвищують значення адаптивної складової інноваційного розвитку. Зміни цінової кон’юнктури, логістичних умов, доступності ресурсів, технологічних стандартів та вимог ринку потребують здатності підприємств оперативно змінювати виробничі й управлінські параметри. Цифрові технології забезпечують інформаційну основу такого реагування, а їх інтеграція з інноваційними рішеннями розширює можливості підприємств щодо прогнозування та мінімізації економічних ризиків [1].

Список використаних джерел

1. Сушарник Я. А. Інтеграція цифрових рішень та інновацій у розвиток галузі тваринництва. *Інклюзивна економіка*. 2025. № 4 (10). С. 92–101. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.10-13.

Наукове видання

СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, КОНТРОЛЮ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Матеріали ІІ Всеукраїнської
науково-практичної конференції
16 жовтня 2026 р.
(м. Умань)

Відповідальний редактор – Людмила МЕЛЬНИК
Відповідальний секретар – Галина АНІЩЕНКО

Видається в авторській редакції. Редакція не несе відповідальності за зміст матеріалів. Автори вміщених матеріалів висловлюють свою власну думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

Комп'ютерне верстання – Галина АНІЩЕНКО

Співпрацюючи разом, ми стимулюємо інновації, впливаємо на розвиток бухгалтерської науки !

Уманський національний університет
вул. Інститутська, 1, м. Умань